Under hösten 2018 genomfördes drygt 6 500 enkätintervjuer med människor i hela Sverige som är födda i de vanligaste ursprungsländerna för dagens migranter; människor från Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Somalia, Syrien och Turkiet. Hur är det att leva och bo i Sverige, vilka drömmar och förväntningar har du? Det frågade vi dem som varit både kortare och längre tid i den nation som ibland kallats ”världens mest extrema land”, bland annat på grund av vår stora tillit till andra. Men extremt också för att människor i Norden är de mest sekulära och frihetsälskande folken på jorden. Samtidigt tillhör vi den region där man visar minst respekt för äldre människor och deras kunskaper. Finns det grund att tro att mötet mellan människor från dessa så olika kulturer ändå kommer att fungera väl? Hur skiljer sig migranternas värderingar från majoritetsbefolkningens, och från de länder de kommer ifrån? Var hittar vi samsynen och skillnaderna? Stötestenarna och möjligheterna? Finns det gemensamma universella värden som vi tillsammans kan bygga framtiden på?

Denna i ordets verkliga bemärkelse unika undersökning bygger på frågor från ett av världens största pågående empiriska forskningsprogram – World Values Survey (WVS) som genomförts sedan 1981. Där ställs exakt samma frågor, ansikte mot ansikte, till människor i Shanghai, Filipstad, Amman och Lagos. Hur vill du leva ditt liv, uppfostra dina barn, planera din framtid, försörja dig? Vilken roll spelar religionen i ditt liv? Frågorna i WVS har ställts i globala vågor vart femte år. Den pågående vågen har för första gången kompletterats med en undersökning där dessa och andra frågor ställts till människor som kommit till Sverige från de sju vanligaste utomeuropeiska ursprungsländerna. Svaren på det omfångsrika frågepaketet visar att nio av tio migranter känner sig mycket eller ganska hemma i Sverige och nästan lika många, två tredjedelar, uppger att de är stolta över att bo i Sverige och rentav känner större samhörighet med sitt nya hemland än med sitt ursprungsland. Däremot finns en tydlig värderingsklyfta mellan migranterna och övriga svenskar i synen på sex och relationer. Hedersförtryck är accepterat i vissa migrantgrupper och den generella toleransen för homosexuella och sex före äktenskapet är mycket låg.

ISBN: 978-91-978537-8-1



Projektledaren Bi Puranen tillsammans med Fatimah al Hamdan och en skrivplatta på Lärcenter i Säffle – en av de 54 kommuner som besökts i undersökningen.

WVS

Institutet för FRAMTIDSSTUDIER

BI PURANEN | MED MIGRANTERNAS RÖST

Forskningsrapport 2019/2











MED MIGRANTERNAS RÖST

Den subjektiva integrationen

Bi Puranen

MED MIGRANTERNAS RÖST

Den subjektiva integrationen

Forskningsrapport 2019/2

MED MIGRANTERNAS RÖST

Den subjektiva integrationen

Bi Puranen

Institutet för
FRAMTIDSSTUDIER

Institutet för Framtidsstudier är en självständig forskningsstiftelse finansierad genom bidrag från statsbudgeten och via externa forskningsanslag. Institutet bedriver tvärvetenskaplig forskning kring framtidsfrågor och verkar för en offentlig framtidsdebatt genom bland annat publikationer, seminarier och konferenser.

© Författarna och Institutet för Framtidsstudier 2019
ISBN: 978-91-978537-8-1
Layout inlaga: Matilda Svensson
Tryck: Elanders, 2019
Foto: s. 234, Sanar Alsammarraie; s. 258, Krister Lönn; s. 259, Johan Eklund.
Övriga porträttfotografier på omslag och i rapporten är tagna av mWWS:s intervjuteam.
Distribution: Institutet för Framtidsstudier

INNEHÅLL

Figur- och tabellförteckning	7
Sammanfattning	13
Summary	18
Förord	23
1. Inledning	24
1.1 Bakgrund	25
1.2. World Values Survey	27
1.3 Migranternas röst	31
1.4. Från assimilation över mångkultur till tvåvägsintegration	34
1.5. Sysselsättningsgapet och värderingarna	46
1.6 Migrationsbegreppet idag	48
2. Teoretisk bakgrund	54
2.1. Värderingar och sociala normer	55
2.2. Hur förändras värderingar i samband med migration?	57
2.3. Frågeställningar	61
3. Studiens struktur – en deskriptiv redovisning	68
3.1 Vilka migranter ingår?	69
3.2. Tre urvalsmetoder	70
3.3. Ursprungsland och tid i Sverige	76
3.4. Medborgarskap och typ av uppehållstillstånd	79
3.5. Ett mini-Sverige	84
3.5. SFI och gymnasiets ”svenska för nyanlända”	86
3.7. Intervjudata	96
3.8. Forskningsetiska överväganden	99
3.9. Hur genomfördes studien?	99
4. Varför Sverige?	102
4.1. Inledning	103
4.2. Varför lämnade du ditt hemland?	104
4.3. Migrationens påverkan på hemlandet	109
5. Vad är viktigast i livet?	114
5.1. Inledning	115
5.2. Familj	116
5.4. Individen	130
5.5. Religion	132

5.6. Vänner 134
5.7. Fritid 135
5.8. Politik 137

6. Kulturkartan ger perspektiv 144
6.1. Inledning 145
6.2. En kulturkarta som inkluderar migranter 146
6.3 Kulturkartan – hur vi har mätt 150
6.4. Från religiösa till sekulära värderingar 154
6.5. Från patrikarkala till frihetliga värderingar 162

7. Subjektiva indikatorer för integration 188
7.1. Inledning 189
7.2. Att känna sig hemma i Sverige 192
7.3. Att känna samhörighet både med Sverige och sitt ursprungsland 198
7.4. Trygghet, tillit och tolerans 202
7.5. Frihet, stolthet och viljan att kämpa för sitt land 221

8. Hedersrelaterat förtryck och SRHR 234
8.1. Inledning 235
8.2. Hur omfattande är problemet? 236
8.3. MWVS-studien och hedersrelaterat förtryck 241
8.4. Den subjektiva integrationen ur ett genderperspektiv 244

9. Konklusion 258
9.1. En subjektiv integration 259
9.2. Social korsbefruktning 262
9.3. Motstridiga slutsatser 263
9.4. Migrationen kräver kompromisser… 265
9.5. Det är långt mellan Filipstad och Mogadishu
– inte bara i kilometer… 269

Fotnoter 270

Referenser 286

Bilagor 306
Bilaga 1. 307
Bilaga 2. 317

FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING

Figurer

Kapitel 1
Figur 1.1. World Values Survey kulturkarta, 1981–2015.
Figur 1.2. Årlig nettoinvandring till Sverige, 1970–2015.
Figur 1.3. Andel av Sveriges befolkning som omnämner integration/invandring som en viktig samhällsfråga.
Figur 1.4. Invandring till Sverige år 2018, efter skäl.

Kapitel 2
Figur 2.1. Skillnad mellan norm och värdering.
Figur 2.2. Frihetliga värderingar, global tidsserie, 1960–2010.
Figur 2.3. Från ursprungsland till mottagarland, muslimska migranters värderingar, 1981–2007.
Figur 2.4. Sociala förstärkningseffekter – en teoretisk modell.

Kapitel 3
Figur 3.1. Könsfördelning, migranter i Sverige och migranter i MWVS, Sverige.
Figur 3.2. Åldersfördelning efter deltagandeform.
Figur 3.3. Ankomstår för de som ingår i undersökningen, 2014 eller tidigare, 2015, 2016 eller senare.
Figur 3.4. Ankomstår för de som ingår i undersökningen, årligt.
Figur 3.5 a,b,c. Deltagandeform efter ankomstår.
Figur 3.6. Karta över de största utomeuropeiska migrantländerna 2018.
Figur 3.7. Antal migranter till Sverige per år, 2007–2018.
Figur 3.8. Årligt antal ankommande som ingår i studien, 2007 eller tidigare samt 2008–2018.
Figur 3.9. Årligt antal respondenter som anlände mellan 2008 och 2018 eller innan 2007, fördelade efter kön.
Figur 3.10. Typ av uppehållstillstånd, permanent, tillfälligt eller saknas.
Figur 3.11. Typ av uppehållstillstånd efter ankomstår.
Figur 3.12. Svenskt medborgarskap.
Figur 3.13 a, b. Medborgarskap efter ankomstår, före 2014 eller tidigare samt 2015 eller senare.

Figur 3.14. Karta över MWVS, intervjukommuner.
Figur 3.15. Högsta utbildningsnivå.
Figur 3.16. Utbildningsnivå fördelat på de vanligaste ursprungsländerna.

Kapitel 4
Figur 4.1. Push-faktorer över tid.
Figur 4.2. Ankomstår fördelat på ursprungsland.
Figur 4.3. Varför lämnade du ditt hemland?
Figur 4.4. Varför valde du Sverige?
Figur 4.5. Hur tror du att emigrationen påverkar ditt ursprungsland?
Figur 4.6. På vilket sätt kom du till Sverige?

Kapitel 5
Figur 5.1. Vad är viktigast i livet?
Figur 5.2. Social positionering av 70+ och politiskt inflytande av de äldre.
Figur 5.3. Civilstatus för hela migrantgruppen.
Figur 5.4. Antal barn hos de undersökta, fördelat efter kön.
Figur 5.5. Hur många barn vill du ha? Fördelat på kön.
Figur 5.6. Antal barn, genomsnitt i ursprungslandet och bland de sju grupperna samt önskat antal barn hos de sju.
Figur 5.7. Andel anställda i förhållande till ankomstår.
Figur 5.8. Konkurrens är bra.
Figur 5.9. Skall vem som helst få komma hit och arbeta?
Figur 5.10. Kan du tänka dig att starta eget företag?
Figur 5.11. Oro över att förlora sitt arbete och att inte kunna ge sina barn en bra utbildning.
Figur 5.12. Hur stor respekt finns det för individuella mänskliga rättigheter i Sverige?
Figur 5.13. ”Inkomster borde göras mer jämlika” (1) eller ”Det borde finnas större incitament för enskilda ansträngningar” (10).
Figur 5.14. När vetenskap och religion står i konflikt med varandra, har religionen alltid rätt.
Figur 5.15. Är du medlem i någon organisation?
Figur 5.16. Hur ofta använder du internet/sociala medier?
Figur 5.17 a, b. Syn på demokratin i Sverige.
Figur 5.18. Kan du tänka dig att göra några av följande saker?
Figur 5.19. Har du gjort någon av följande politiska aktioner?

Kapitel 6

Figur 6.1. Kulturkartan 2019 med migranter i Sverige.
Figur 6.2. Vad tycker du om påståendet att man i framtiden borde ha större respekt för auktoriteter?
Figur 6.3. Ett av mina främsta mål i livet är att göra mina föräldrar stolta.
Figur 6.4. Hur viktigt är religion i ditt liv?
Figur 6.5. Oavsett om du besöker religiösa ceremonier, ser du dig själv som en religiös person, inte en religiös person eller som en ateist?
Figur 6.6. Hur ofta besöker du religiösa ceremonier?
Figur 6.7 a. Frihetliga värderingar, 2012–2019, Sverige jämfört med Västvärlden, Världen, Mena-regionen.
Figur 6.7 b. Frihetliga värderingar, 2012–2019, Sverige jämfört med Västvärlden, Världen, Mena-regionen, med föräldragenerationen.
Figur 6.8. Vilka egenskaper är viktigast att förmedla till barn?
Figur 6.9. Kulturkarta om jämställdhet.
Figur 6.10. Regression över jämställdhet.
Figur 6.11. Om det är ont om arbete har män större rätt till arbete än kvinnor.
Figur 6.12. En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.
Figur 6.13. Överlag är män bättre företagsledare än kvinnor.
Figur 6.14. Kulturkarta, tillit och emancipation.
Figur 6.15. Emancipativt sub-index om jämställdhet efter tillit till människor av en annan nationalitet, religion eller som man möter för första gången.
Figur 6.16. Kulturkarta över självbestämmande och religion.
Figur 6.17. Regression över självbestämmande.
Figur 6.18 a. Inställning till sexuella friheter, Sverige och MWVS. Är följande företeelser acceptabla? Jämförelse mellan World Values Survey, våg 6 samt Migrant-WVS 2018.
Figur 6.18 b. Inställningen till sexuella friheter. Är följande företeelser acceptabla? Jämförelse mellan World Values Survey våg 6 samt Migrant-WVS 2018 och utrikes födda i WVS våg 6.
Figur 6.19. Synen på homosexualitet i Irak, Iran och Turkiet, samt migranter från dessa länder samt majoritetsbefolkningen i Sverige.
Figur 6.20. Synen på abort i Iran, Irak och Turkiet jämfört med migranter från dessa länder och majoritetsbefolkningen i Sverige.
Figur 6.21. Synen på skilsmässa i Irak, Iran och Turkiet jämfört med migranter från dessa länder och med majoritetsbefolkningen i Sverige.
Figur 6.22. Emancipativt sub-index ”choice” efter generell tillit.
Figur 6.23. Emancipativt sub-index, ”choice” efter tillit till människor av en annan nationalitet, religion eller som man möter för första gången.

Kapitel 7

Figur 7.1. Känna sig hemma i Sverige, utifrån utbildning.
Figur 7.2. Känna sig hemma i Sverige, utifrån kön.
Figur 7.3. Känna sig hemma i Sverige, utifrån ålder.
Figur 7.4. Känna sig hemma i Sverige, utifrån deltagandeform.
Figur 7.5. Känna sig hemma i Sverige, utifrån ursprungsland.
Figur 7.6. Regression över ”att känna sig hemma i Sverige”.
Figur 7.7. Samhörighet, utifrån om man tycker det är lätt att lära sig om Sveriges lagar och regler.
Figur 7.8. Samhörighet, utifrån om det är lätt att träffa svenskar.
Figur 7.9. Samhörighet, utifrån trygghetskänsla.
Figur 7.10. Regression över samhörighet med Sverige jämfört med ursprungslandet.
Figur 7.11. Hur trygg känner du dig idag?
Figur 7.12. Trygghet, utifrån kön.
Figur 7.13. Trygghet, utifrån utbildning.
Figur 7.14. Vilken påverkan har migranter som kommer hit?
Figur 7.15. Vad tycker du om demokratiskt system som styre?
Figur 7.16. Vad tycker du om att ha en stark ledare som inte behöver bry sig om parlamentet eller val?
Figur 7.17. Har du gjort något av följande för din säkerhet?
Figur 7.18. In-group versus out-group trust.
Figur 7.19. Andel som uppger att ”man kan lita på de flesta” jämfört med andel som svarar ”man kan inte vara nog försiktig”, jämfört med Sverige.
Figur 7.20. Hur mycket litar du på folk?
Figur 7.21. Hur mycket litar du på folk? Utifrån ursprungsland.
Figur 7.22. Man kan lita på de flesta, utifrån ålder.
Figur 7.23. Man kan lita på de flesta, utifrån utbildning.
Figur 7.24. Andel som svarar att man kan lita på de flesta jämfört med andel som svarar att man inte kan vara nog försiktig, utifrån ankomstår.
Figur 7.25. Andel som uppger att de litar på folk de känner personligen jämfört med andel som uppger att de litar på folk de träffar för första gången.
Figur 7.26. Lika rätt till arbete, kvinnor versus män, migranter versus majoritetsbefolkningen.
Figur 7.27. Tolerans för homosexualitet, skilsmässor, aborter och jämställdhet samt genomsnittliga värden av FN:s ”Gender Empowerment Measure".
Figur 7.28. Individual-choice norms, ”Same sex legislation scale”.
Figur 7.29. Stolt över att vara svensk/över sitt ursprungsland.
Figur 7.30. Stolt över att vara svensk, utifrån kön.
Figur 7.31. Stolt över att vara svensk, utifrån utbildningsnivå.
Figur 7.32. Regression, utifrån stolthet.

Figur 7.33. Oro för en terroristattack, 12 länder i Mellanöstern.
Figur 7.34. Oro för en terroristattack, bland migranterna.
Figur 7.35. Viljan att kämpa för Sverige, bland migranter i Sverige.
Figur 7.36. Viljan att kämpa för Sverige, bland majoritetsbefolkningen i Sverige.
Figur 7.37. Vad är viktigast – säkerhet versus frihet?
Figur 7.38. Vilka hot ser du för Sverige i framtiden?

Kapitel 8
Figur 8.1. Jämställdhet vs demokrati.
Figur 8.2. Är hedersrelaterat förtryck acceptabelt? Fördelat efter ursprungsländer.
Figur 8.3. Spridningen av hedersrelaterat förtryck.
Figur 8.4. Regression över hedersrelaterat förtryck.
Figur 8.5. När en mor har betalt arbete lider barnen.
Figur 8.6. Även om en flicka inte vill gifta sig så bör hon följa sin familjs vilja.
Figur 8.7. Även om en pojke inte vill gifta sig så bör han följa sin familjs vilja.
Figur 8.8. Det är viktigt att få barn så snart som en person har gift sig.
Figur 8.9. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru.
Figur 8.10. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn
Figur 8.11. Våld inom familjen ska ingen annan blanda sig i.
Figur 8.12. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än till sin frus.
Figur 8.13. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad.
Figur 8.14. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag.

Tabeller

Kapitel 1
Tabell 1.1. Antal intervjuer, muslimernas andel samt utrikes födda muslimer i 22 västerländska samhällen, 1981–2019, WVS, EVS och ESS.
Tabell 1.2. Hur kom du till Sverige?

Kapitel 3
Tabell 3.1. Studiens urval och bortfall.
Tabell 3.2. Hur man deltagit i undersökningen, urval.
Tabell 3.3. Genomsnittligt antal år i Sverige.
Tabell 3.4. Medborgarskapskrav i Sverige, Norge och Danmark.
Tabell 3.5. SFI-deltagare i undersökningen, efter kursens nivå.

Kapitel 5

Tabell 5.1. Förväntad livsläng, födelsetal samt andel över 65 år i ursprungspopulationen.
Tabell 5.2. På vilket sätt stödjer klanen/kollektivet dig i Sverige?
Tabell 5.3. Finns det några nackdelar med klanen/kollektivet?
Tabell 5.4. Anställningsform vad gäller arbete.
Tabell 5.5. Aktiviteter utom arbete (studier, hemmafru, arbetslös, pensionär).
Tabell 5.6. Lönar sig hårt arbete eller är det kontakter som är avgörande? Efter ursprungsland.
Tabell 5.7. Faktorer som man borde fokusera mer på.
Tabell 5.8. Vad kan samhället bidra med: ”Inkomster borde göras mer jämlika” (1) eller ”Det borde finnas större incitament för enskilda ansträngningar” (10).
Tabell 5.9. Den enda acceptabla religionen är min egen.

Kapitel 6

Tabell 6.1. Vad är acceptabelt? Fuska med biljetter, skatter eller att ta en muta.
Tabell 6.2. När det är ont om arbete ska män ha förtur före kvinnor, efter kön.
Tabell 6.3. I stort sett är män bättre än kvinnor på att vara politiska ledare respektive företagsledare.

Kapitel 7

Tabell 7.1. Jag känner mig hemma i Sverige.
Tabell 7.2. Samhörighet med Sverige och ursprungsland.
Tabell 7.3. Förtroende WVS, Sverige (våg 6) samt förtroende MWVS 2018.

Kapitel 8

Tabell 8.1. Acceptans av hedersrelaterat förtryck.
Tabell 8.2. ”Även om en flicka/pojke inte vill gifta sig bör hon följa sin familjs vilja”.

SAMMANFATTNING

World Values Survey (WVS) har sedan 1981 regelbundet mätt värderingar och sociala normer i hundratalet länder (www.worldvaluessurvey.org). Dessa undersökningar har genomförts på nationell nivå i vågor vart femte år. De som deltar i undersökningen svarar på mer än 200 frågor. För varje våg skapas sedan en så kallad kulturkarta, där nivåerna av frihetliga/överlevnadsvärderingar och sekulära/traditionella värderingar i varje land framställs. En allvarlig begränsning med WVS har varit att människor som migrerar från ett land till ett annat blivit underrepresenterade i dessa nationella undersökningar. Detta har både varit på grund av språkförbistring och för att det är svårare att få dem att delta i olika intervjuundersökningar. För att råda bot på detta har undersökningen Migrant World Values Survey (MWVS) nu genomförts för första gången. Den innehåller samma frågor som finns i huvudundersökningen som nu genomförs i en sjunde våg i många av jordens länder. Därtill ställs frågor som är specifika för att kunna fånga hur värderingar och sociala normer ändras när man flyttar från en region till en annan. Dessa resultat kan sedan jämföras med resultaten av undersökningarna gjorda i de länder som migranterna kommer ifrån och värderingarna hos majoritetsbefolkningen i det land de migrerar till, i detta fall Sverige.

Det har tidigare gjorts flera studier om migranter som baserats på registerdata, liksom enskilda fördjupande studier som representerar just den grupp som studeras. Däremot saknas bredare representativa data för migranters värderingar och sociala normer i Sverige. I MWVS är syftet att undersöka subjektiva indikatorer för integration. Därför kallas studien *Med migranternas röst – den subjektiva integrationen.* Syftet med studien är att få en bättre uppfattning av hur utomeuropeiska migranter i Sverige ser på integrationsfrågan och vilka värderingar och normer som är dominerande beroende på ursprungsland och andra bakgrundsfaktorer.

Hösten 2018 pågick fältarbete i 54 kommuner i Sverige, där drygt 7 000 utomeuropeiska migranter valts ut från det svenska befolkningsregistret. Efter bortfall av 786 personer har 6 516 personer deltagit i studien. De har intervjuats och besvarat WVS frågor som översatts till de vanligaste migrantspråken: arabiska, dari, somali, tigrinja, turkiska. Respondenterna har också kunnat svara på svenska eller engelska. Urvalet har skett från tre olika grupper: i samband med SFI-undervisning, på gymnasiets utbildning i svenska för invandrare och efter särskild inbjudan, baserat på ett representativt urval från befolkningsregistret över utomeuropeiskt födda. Huvudsakligen består den senare gruppen av migranter som har kommit till Sverige år 2013 eller tidigare. Genom dessa tre urval nåddes dels många nyanlända i alla

åldrar, dels ungdomar samt migranter som har bott i Sverige en längre tid och som ofta är äldre.

Urvalet av kommuner bygger på MAELG (Municipal Assemblies in European Local Governance), som är ett EU-projekt som utarbetat principer för att stratifiera urval av kommuner efter befolkningsstorlek, region och ekonomisk struktur. Basen för det svenska urvalet, som har använts i denna studie, konstruerades år 2007. Därför har detta kompletterats med uppgifter på kommunal nivå om andel födda i utomeuropeiska länder (SCB 2017-12-31), arbetslöshetsnivå 2018, valresultat (parti med högsta antal väljare i kommunal-, landstings- och riksdagsvalen) hösten 2018, typ av kommun (storstadsområde, stadsområde, landsbygd eller glesbygd) år 2018 samt Delmos (delegationen mot segregation) sammanvägning av socioekonomiska bakgrundsvariabler. Delmos projekt har resulterat i den så kallade 32-listan över utsatta kommuner – 15 av dessa ingår i denna studie. Undersökningen har kompletterats med 44 djupintervjuer för att få bättre förståelse för migranters värderingar. I samband med att respondenterna besvarade enkäten har 200 personer även deltagit i semistrukturerade intervjuer med fördjupningsfrågor där de motiverat hur de tänker.

Rapporten är disponerad på följande vis: *Kapitel 1* ger en bakgrund till studien och till World Values Survey. Här redovisas även varför studien genomförs och hur den svenska migrationspolitiken utvecklats över de senare decennierna. I *kapitel 2* ges en teoretisk bakgrund och rapportens frågeställningar redovisas. Utgångspunkten tas i ett antal hypoteser om betydelsen av emancipativa (frihetliga) värderingar när människor flyttar från en kulturell kontext till en annan. En tes om social korsbefruktning introduceras. Den består av två delar, dels hur omgivningen påverkar ens frihetliga värderingar, dels hur utbildning ökar ens kognitiva färdigheter. Vidare analyseras den så kallade socialiseringshypotesen som säger att värderingar huvudsakligen präglas i unga år (den formativa fasen). Här granskas hur värderingar och sociala normer påverkas även i högre åldrar.

I *kapitel 3* ges en beskrivning av studiens upplägg, vilka migranter som ingår och hur urvalet har gjorts. *Kapitel 4* behandlar olika ”push”- och ”pull”-faktorer – varför lämnade man sitt ursprungsland och varför valde man just Sverige?

Kapitel 5 är en redovisning av vad migranterna ser som viktigast i livet. Detta frågebatteri har funnits med i WVS sedan 1980-talets början och behandlar familjens betydelse, arbetet, individen, religionen, vännerna, fritiden och politiken. I *kapitel 6* har den klassiska kulturkartan från WVS vidareutvecklats så att värderingarna hos de migranter som ingår i undersökningen kan jämföras med de värderingar som råder i deras ursprungsländer och i Sverige. Här fokuseras även på de religiösa och sekulära

variabler som mäter hur man förhåller sig till auktoriteter av olika slag och till religion. Ett index som avser att fånga utvecklingen från patriarkala till mer frihetliga värderingar redovisas. Kapitlet belyser även emancipativa (frihetliga) värderingar. Dessa omfattar synen på jämställdhet, och individuell valfrihet, såsom synen på homosexualitet, aborter och skilsmässor. Separata kartor över sub-index på jämlikhet, valfrihet och tillit, presenteras också.

Kapitel 7 diskuterar den subjektiva integrationen. Denna analyseras huvudsakligen via ett antal regressionsanalyser. Den första analysen utgår från hur respondenterna svarar på frågan om huruvida de känner sig hemma i Sverige. Den andra analysen utgår från respondenternas egen uppskattning om var de befinner sig på en skala från samhörighet med Sverige till samhörighet med ursprungslandet. Den tredje analysen utgår från migranternas egen känsla av stolthet över att vara svenskar. Samtliga regressionsanalyser innehåller bakgrundsvariabler såsom kön, ålder, civilstånd, medborgarskap och religion. Begreppet kapital används för att strukturera de variabler som ingår. Det definieras som värdefulla resurser som genererar fördelar för individen och dennes familj, likaväl som för det lokala samhället och samhället i stort. Det humana kapitalet och det ekonomiska kapitalet ses som kunskaper, förmågor och egenskaper som producerar värde. De mäts i denna studie via formell utbildning, språkfärdigheter, arbetslivsstatus, ekonomisk nöjdhet och relativ ekonomisk rörlighet. Det sociala kapitalet handlar däremot om individens sociala nätverk. Det inkluderar det lokala samhället och diasporan. Bland de variabler som räknas till det sociala kapitalet finns förmågan att ta till sig de lagar och regler som gäller i Sverige så som de uppfattas av migranterna. Här finns också upplevelsen av att möta svenskar, av att delta i folkrörelser och känslan av trygghet och tillit.

Utöver dessa regressionsanalyser, diskuteras svaren på två ytterligare frågor i kapitel sju. Den första frågan rör hur migranterna anser att det har blivit sedan de flyttade till Sverige, jämfört med de förväntningar de hade innan. Den andra frågan handlar om hur de ser på möjligheten att kunna bestämma över sina liv. Kapitlet avslutas med en diskussion av relationen mellan trygghet, tillit och tolerans och hur dessa påverkar den subjektiva integrationen ur ett genderperspektiv. Här analyseras skillnaden mellan att avge socialt förväntade svar och vad man verkligen tycker.

Kapitel 8 behandlar hedersrelaterat förtryck. En fjärde regressionsanalys presenteras på detta ämne. Denna analys är uppbyggd på samma vis som de tre regressionsanalyser som presenteras i kapitel sju. Resultaten visar att migranternas förhållningssätt till dessa frågor är bland de värderingar som har ändrats minst sedan de flyttade till Sverige.

I *kapitel 9* återgår vi till de forskningsfrågor som ställdes i kapitel två. Stödjer

resultaten den sociala korsbefruktningsteorin och socialiseringshypotesen? Har emancipation den centrala betydelse för integration som inledningsvis föreslogs? Vad har undersökningen för politiska och sociala implikationer? Avslutningsvis reflekterar vi över de krav som en situation med global migrationen ställer på välfärdssamhällen av nordiskt snitt.

Analysen visar att huvuddelen av de dryga 6 500 personer som deltagit känner sig hemma i Sverige (57 %), trivs där de bor (55 %) och vill bo kvar i sin kommun (59 %). De känner samhörighet både med sitt ursprungsland och med Sverige (1=ursprungsland, 10=Sverige, snitt 7,30). De flesta är stolta över att vara svenskar (72 %), samtidigt som de också är stolta över att komma från sina hemländer (77 %). De har en positiv uppfattning av hur det har blivit sedan de kom till Sverige jämfört med hur de hade det i hemlandet. Denna förbättring gäller ekonomiska villkor, boende, hälso- och sjukvård, sport och deltagande i föreningar. De upplever också att de har fått bättre utbildningsmöjligheter och att de har mer yttrandefriheten än i hemlandet. De säger att de har mer frihet att göra sina egna livsval och att de har större möjligheter att göra sin röst hörd (att rösta, påverka och uttrycka sin åsikt). Däremot lever verkligheten inte upp till förväntningarna när det gäller arbete.

Kontakten med den egna etniska gruppen är också god. De har möjlighet att praktisera sin religion, att lära sig det svenska språket samt att lära sig om de lagar och regler som gäller i Sverige. Däremot skiljer de sig kraftigt från majoritetsbefolkningen vad gäller tolerans för homosexualitet, synen på sex före äktenskap liksom synen på skilsmässor, aborter och prostitution. En majoritet av såväl kvinnor som män är för jämställdhet, men många anser också att kvinnors jämställdhet har gått för långt i Sverige. Hela 65 % anser att det helt eller delvis är sant att det är mannens ansvar att försörja familjen. En tredjedel anser att invandringen till Sverige borde minska. De allra flesta är teknikpositiva. En majoritet använder internet och sociala medier dagligen och de ser framtiden an med positiva förtecken.

Med hjälp av kulturkartan har vi kunnat analysera skillnader i hur migranter från Irak, Iran och Turkiet svarar jämfört med befolkningen som bor i dessa länder. När det gäller de frihetliga värderingarna, är skillnaderna mellan ursprungsländernas och migranternas värderingar stora. När vi tar hänsyn till antalet år respondenterna har tillbringat i Sverige, kan vi konstatera att just dessa värderingar förändrats i relativt hög grad.

Resultaten från regressionsanalyserna visar att lågutbildade känner sig mer hemma än högutbildade, äldre mer än yngre och män mer än kvinnor. En preliminär tolkning är att första generationens migranter jämför sin nuvarande situation med ursprungslandets villkor. Om man då är lågutbildad och/eller äldre, har man i allmänhet upplevt en väsentlig förbättring i livsvillkor. För männen har också ett tungt ansvar för familjens försörjning

övertagits av ett fungerande välfärdssystem. För kvinnorna är däremot förändringarna inte lika stora; de har fortsatt stort ansvar för hushåll och barn. Antalet barn gör det också svårare att samtidigt delta i arbetslivet. Dessa mönster behöver analyseras mer utförligt, vilket också är nästa steg i analysen. Denna rapport är en översiktlig redovisning och följs av vetenskapliga artiklar samt en rapport med regionala analyser.

Undersökningen har genomförts inom ramen för Institutet för Framtidsstudiers verksamhet och med stöd av Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet och regionerna Värmland och Skåne. Projektledare är Bi Puranen, verksam vid Institutet för Framtidsstudier och generalsekreterare för World Values Survey.

SUMMARY

Since 1981, the World Values Survey (WVS) has measured values and social norms in about a hundred countries (www.worldvaluessurvey.org). These surveys have been conducted in waves with five-year intervals. The participants in the survey respond to more than 200 questions. For each wave, a so-called culture map is created, in which the levels of self-expression/survival values and secular/traditional values in each country are visualised.

A limitation to the survey has been the fact that people who have migrated from one country to another have been under-represented in these national surveys. This may both be because the migrants may not speak the languages in which the surveys are conducted and because it is generally more difficult to recruit migrants to participate in interview surveys. In order to solve this problem, the Migrant World Values Survey (MWVS) has now been conducted for the first time in Sweden. This survey contains the same questions that have been included in the most recent seventh wave in many countries worldwide. In addition, the study contains questions aiming to capture how values and norms might change as one moves from one region to another. The results from this study are intended to be compared to the results from both the migrants' countries of origin and to the values of the majority population in their country of destination, i.e., Sweden.

Many of the previous studies about migrants have either been based on registry data or have constituted small-scale studies that are not necessarily representative of migrants in general in Sweden. In the MWVS, our ambition is to investigate subjective indicators of integration. That is why the title of the study is Migrant voices – How migrants view Sweden and their subjective integration. The purpose of the study is to gain a better understanding of how non-European migrants in Sweden view integration, as well as to understand which values and norms dominate among migrants depending on country of origin and other background factors.

In the autumn of 2018, fieldwork was conducted in 54 municipalities in Sweden, where approximately 7 000 migrants had been selected from the Swedish population census. Of these, 6 516 participants completed the survey. They have responded to WVS questions translated to the languages most commonly spoken among migrants in Sweden: Arabic, Dari, Somali, Tigrinya and Turkish, in addition to Swedish and English. The respondents were selected from three groups: those who attend SFI (Swedish for Immigrants) courses, those who attend secondary school courses in Swedish for immigrants, and those who have received special invitations to participate. While many newly arrived migrants attend SFI, those who attend secondary school Swedish courses are younger than 25. Those who received special

invitations had lived in Sweden for a longer period and tended to be older than the other participants. Thus, by drawing from different groups, we aimed to obtain a representative sample of Swedish migrants from different age groups.

The 54 municipalities were selected to be representative of Sweden as a whole. The selection was based on MAELG (Municipal Assemblies in European Local Governance), which is an EU project aiming to determine principles for stratifying municipalities by population size, region and economic structure. The Swedish stratification, on which the selection for this study was based, was made in 2007. A number of other factors have also been taken into account when selecting the municipalities included. These include the percentage of residents born in non-European countries (as of 2017-12-21), the level of unemployment, election results (party with the most voters in the municipality, county and parliament elections in 2018), type of municipality (urban or rural) in 2018, and results from Delmos' (the delegation against segregation) analyses of socioeconomic background variables. Specifically, Delmos' project has resulted in a list of 32 vulnerable municipalities. Of these, 15 have been included in this project. In addition to completing the MWVS questionnaire, 44 respondents also participated in in-depth interviews that were conducted in order to gain a more holistic view of migrants' values. An additional 200 respondents have participated in semi-structured interviews in which they motivate their responses to the questions in the survey.

Chapter 1 of this report provides information about the study and the WVS. The chapter also contains reasons for why the study has been conducted, along with an overview of how Swedish migration policies have developed over the last decades. *Chapter 2* contains the theoretical background on which the data analyses are based, as well as the main questions of interest. The chapter will focus on a number of hypotheses concerning the importance of emancipative values when migrants move from one cultural context to another. A theory regarding social cross-fertilisation is presented. This theory concerns both how one's surroundings affect one's emancipative values and how education increases one's cognitive skills. According to the socialisation hypothesis, values are primarily acquired early in life. We discuss how values and social norms may also be affected in older age groups.

Chapter 3 contains a description of the study design, study population and inclusion criteria. In *chapter 4*, various so-called push and pull factors are described, aiming to explain why the migrants left their home countries and why they chose to migrate to Sweden. *Chapter 5* contains results from questions about what the respondents value the most in life. This topic has been included in the WVS questionnaire since the beginning of the 1980s,

and contains questions about the importance of family, work, individuality, religion, friends, spare time and politics.

In *chapter 6*, the classic culture map from the WVS has been expanded, so that the values of the migrants included in this survey can be compared with the values that are dominant in Sweden and in the migrants' countries of origin. This chapter focuses on secular values, which measure the respondents' attitudes to authorities and religion. An index intended to capture the development from authoritarian to more democratic values is presented. The chapter also focuses on emancipative values. These include views on gender equality and individual choices, such as homosexuality, abortion and divorce. Separate maps of the sub-indices on equality, choice and trust are presented.

In *chapter 7*, subjective measures of integration are discussed. These measures are primarily based on three regression analyses. The first analysis concerns whether the respondents feel at home in Sweden. The second analysis is based on how connected the participants feel to Sweden and to the countries from which they have migrated. The third analysis is concerned with whether the migrants are proud of being Swedish. All three regression analyses include background variables such as gender, age, marital status, citizenship and religion. The concept of capital is used to structure the variables that have been included. Capital is defined as valuable resources that generate benefits for the individual and her or his family, as well as for the local community and society at large. Three categories of capital, referred to as models, are used. Human capital and economic capital are viewed as knowledge, abilities and characteristics the produce value. These are measured through formal education, language skills, work status, economic satisfaction and relative economic flexibility. Social capital concerns the individual's social network. It includes the local society and the diaspora. Among the social capital variables of each regression analysis, we have included the respondents' ability to embrace the laws and regulations in Sweden, as perceived by the migrant. It also includes the respondents' experience of meeting Swedes, of participating in social movements, and of their feelings of human security and trust.

In addition to the variables included in the regression analyses, the results from two additional questions are included in chapter 7. The first of these questions concerns how the migrants think that their lives have developed since moving to Sweden compared with their expectations. The second question concerns their opportunities for making their own decisions in life. The chapter ends with a discussion on the relationship between human security, trust and tolerance, as well as how these factors influence subjective integration from a gender perspective. The difference between providing socially expected responses and what one truly believes will be discussed.

Chapter 8 focuses on honour-related oppression. A fourth regression analysis is presented on this topic, which is structured in the same way as the models previously described. The survey results reveal that the migrants' values connected to this issue are among the ones that have changed the least since they moved to Sweden.

In *chapter 9*, we return to the research questions presented in chapter 2. Do the results from this study support the theory of social cross-fertilisation and the socialisation hypothesis? Does emancipation have the central role for integration that was initially suggested? What are the political and social implications of this survey? Finally, we reflect on what global migration means for welfare societies such as the Nordic ones.

The analyses presented in this report show that most of the 6 500 respondents feel at home in Sweden (57 %), feel at home in the municipality where they live (55 %), and would like to stay in the municipality where they currently live (59 %). In general, they feel akin to both their countries of origin and to Sweden; on a scale ranging from 1 to 10, where 1 represents their home country and 10 represents Sweden, the mean was 7.3. Most respondents are proud of being Swedish (72 %), while also being proud of coming from their home countries (77 %). They generally perceive that their lives have improved since arriving in Sweden, compared with their situations in their countries of origin. The improvements concern economic conditions, housing, health services, sports and participation in voluntary organisations. They also report that they have better opportunities to pursue education in Sweden, and that they have more freedom of speech than in their home countries. They also report having greater freedom to make their own decisions and to make their voices heard (by voting, influencing others and expressing their opinions). However, their expectations concerning work opportunities have not been met.

In general, the respondents report that they are satisfied with their level of contact with their own ethnic groups in Sweden. They also report being able to practice their own religion, learn the Swedish language and learn about Swedish laws and regulations. On the other hand, their views on homosexuality, sex before marriage, divorce, abortions and prostitution stand in sharp contrast to those of the majority population in Sweden. A majority of both female and male respondents are in favour of gender equality, but many of the migrants also report that gender equality has "gone too far" in Sweden. About 65 % of the respondents believe that it is true or partially true that it is a man's responsibility to provide for his family. A third of the respondents also believe that the level of immigration to Sweden ought to decrease. Most of the respondents have positive views on technology. A majority of them use

the Internet and social media on a daily basis. In general, they have a positive attitude towards the future.

By using the culture map, we have been able to analyse differences between how migrants from Iraq, Iran and Turkey respond compared with the majority population in these countries. In terms of emancipative values, there are substantial differences between the values of the migrants and the values that are dominant in the migrants' countries of origin. When taking the number of years the migrants have spent in Sweden into account, one can conclude that emancipative values change to a relatively large extent.

The results from the regression analyses shows that respondents with a low level of education feel more at home in Sweden than those with a higher level of education. In addition, older respondents feel more at home than younger ones, and men feel more at home than women. A preliminary interpretation of these patterns is that first-generation migrants compare their current life situation with the conditions in their countries of origin. Those who have a low level of education or are older have generally experienced an improvement when moving to Sweden. The male migrants' responsibility for supporting their families has to a large extent been assumed by the welfare system. For women, the changes are generally less dramatic; they continue to have a high level of responsibility for their households and children. The fact that the female respondents tend to have many children may also make it more difficult for them to work. These patterns need to be analysed more extensively, which is the next step in the analysis. This report is a general presentation of the survey and will be followed by scientific publications, as well as by a report containing regional analyses.

This survey has been conducted within the framework of the Institute for Future Studies in Stockholm, with support from the Swedish Ministry of Employment, Government Offices and the counties of Värmland and Skåne. The project leader is Bi Puranen, active at the Institute for Future Studies and Secretary General at the World Values Survey.

FÖRORD

Denna rapport är finansierad med stöd av Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet samt Institutet för Framtidsstudier. Studien har möjliggjorts dels genom finansiellt stöd från Filipstads kommun, Delmos (delegationen mot segregation), Kommunförbundet Skåne och region Skåne, dels genom att tjänstemän och lärare inom integrationssektorn, svenska för invandrare och gymnasiets språkintroduktion i 54 kommuner ställt sin tid till förfogande. Studieförbundet NBV, som är en folkrörelse vars värdegrund är nykterhet, demokrati och föreningsliv, har bidragit med sin lokala kompetens i samband med fältarbetet liksom Invandrarindex som bidragit i datainsamlingen. Utan denna stora insats skulle undersökningen inte ha varit möjlig att genomföra. Stort tack till er alla!

Undersökningen är en del av World Values Survey och är den första i sitt slag där migranterna utgör population. Vi vill särskilt tacka Jaime Diez Medrano, ansvarig för WVS dataarkiv och Ksenya Kizilova vid WVS sekretariat, samt forskarkollegorna Pippa Norris, Christian Welzel, Christian Haerpfer och Ronald F. Inglehart för värdefulla synpunkter. Institutet för Framtidsstudier, där WVS har sitt juridiska säte och där vi är verksamma, är en enastående arbetsplats fylld av energi och gott kamratskap. Ett särskilt tack till Jim Frölander, Kerstin Carlvik, Peter Hillve, Carina Sommarström, Krister Lönn och Katarina Carlzén för inspirerande samtal. Leif Klingensjö och Jan Söderström på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Maria Bond på Arbetsmarknadsdepartementet samt Anna-Mia Ekström, Anna Kågesten och Karin Båge på Karolinska Institutet har alla konstruktivt bidragit i arbetsprocessen. Tack!

Utan Daniel Brancalion Linds analytiska förmåga, Zeinab Alsammarraies och Nurten Özkorays fältarbete, Erika Karlssons känsla för att presentera och kommunicera forskningens innehåll och min käre make Peter Welanders insatser – hade vi inte klarat den tuffa tidtabellen.

Denna rapport är en första del som huvudsakligen redovisar resultaten på en nationell nivå. I en senare del redovisas och diskuteras regionala och lokala skillnader, till exempel mellan storstädernas mer utsatta områden och mindre orters problematik. Denna rapportering är ett första led i analysen.

Bi Puranen, generalsekreterare för World Values Survey, Institutet för Framtidsstudier

Sånga Säby, maj 2019

KAPITEL 1

Inledning

1.1 BAKGRUND

Människor migrerar i dag av en mängd orsaker; ekonomisk migration syftar till bättre livsmöjligheter, till att få ett arbete, en viss utbildning eller till att kunna sända ekonomiskt stöd tillbaka till ursprungslandet.[1] Politisk migration handlar om flykt undan krig, våld och förtryck. De som kommer till Sverige är en mycket heterogen grupp med stor variation sett till kultur, utbildningsbakgrund och individuella målsättningar. Väl utvecklade välfärdssamhällen som det svenska, har i allmänhet en åldrande befolkning och brist på arbetskraft. Födelsetalen är låga och flera forskare menar att migranter är en av lösningarna på detta dilemma.[2,3]

Den demografiska försörjningskvoten används ofta som underlag till långsiktiga prognoser till exempel av kommuner och regioner. Det vill säga hur många av den arbetande befolkningen mellan 20–64 år som ska försörja av den icke-arbetande (0–19 och 65+). Den generella bilden är att försörjningskvoten sakta försämras för hela riket men att storstäderna har en mer gynnsam försörjningsbörda än landsbygden.[4] Två sätt att möta denna utveckling är antingen att människor arbetar och betalar skatt längre upp i åldrarna eller att det sker en inflyttning av yngre, arbetsföra personer till kommunerna. Slutsatsen av dessa analyser blir för många kommuner och regioner att man behöver ett visst tillskott av migranter. En viktig fråga är då hur pass väl nyanlända migranter kan integreras inte bara till arbetsmarknaden utan även till samhället i stort. I Arbetsförmedlingens rapport ”Sverige framtida sysselsättning”, hävdar författaren att utrikes födda kvinnor bär på en stor potential. Om det skulle gå att höja sysselsättningsnivån för utrikesfödda kvinnor till samma nivå som för de inrikes födda skulle det i praktiken innebära ett tillskott på 130 000 personer till den svenska arbetskraften. Skulle även de utrikesfödda männen komma in på arbetsmarknaden i samma nivå som den svenska arbetskraften, handlar det om totalt mer än 220 000 personer.[5]

Samtidigt finns det andra studier som visar att de demografiska fördelarna av en stor generell migration till exempelvis de nordiska länderna ur ett samhällsekonomiskt perspektiv har haft ett relativt högt pris och att integrationen av utomeuropeiska migranter till de nordiska länderna gradvis försämrats under en lång följd av år. .[6] Det finns prognoser som visar att flyktinginvandringen både på lång och kort sikt är en kostnad för Sveriges

offentliga finanser.[7] Skillnaderna är också stora beroende på migranternas ursprungsländer. Flera studier har visat att migranter som själva kommer från fattiga länder – i regel utanför Europa – har svårare att bidra positivt till samhällsekonomin i det nya landet.[8,9] Samtidigt fastslår till exempel författarna till bilaga 6 i den svenska Långtidsutredningen från 2015[10] följande:

”Det råder inom forskarsamhället i stort sett konsensus om att invandring på lång sikt inte har någon betydande påverkan på inrikes föddas sysselsättning och löner. Ekonomin anpassar sig över tid till befolkningens storlek och att befolkningen ökar, genom invandring eller barnafödande, har inte bestående negativa effekter.”

Förvandlingen av europeiska samhällen genom migration med en växande multikulturell mångfald har varit dramatisk. Förenta nationerna beräknade att 258 miljoner migranter år 2017 levde utanför sitt födelseland. Denna siffra har mer än fördubblats sedan 1960 och har fortsatt att stiga. Europa har tagit emot ungefär en tredjedel av dessa migranter (78 miljoner) – ca 2,3 % (1,75 miljoner) av dem lever enligt FN-statistiken i Sverige.[11] Samtidigt är det viktigt att påpeka att migrationen till Europa är en mycket begränsad del av all migration. Den största delen av migrationen sker inom de egna världsdelarna.[12] Av den totala migrationen beräknade FN år 2017 att ca 10,1 % utgjordes av flyktingströmmar, lejonparten av denna inom den egna världsdelen (i slutet av 2016 befann sig drygt 82 % av totalt ca 26 miljoner flyktingar i andra utvecklingsländer). Av de drygt 728 000 som 2017 år sökte politisk asyl i Europa blev 538 000 beviljade, vilket var drygt 2 % av samtliga flyktingar i världen och 25 % färre än året innan[13] då Sverige var det EU-land som beviljade flest uppehållstillstånd till asylsökande i förhållande till befolkningen.[14]

Sverige exemplifierar dessa trender som en postindustriell kunskapsekonomi med en generös välfärd i framkant av de europeiska debatterna om migration. Före 1950-talet dominerades Sverige av etniska svenskar, tillsammans med några små migrantgrupper från Tyskland, Finland och Baltikum. År 2000 uppskattade SCB att ca en miljon av Sveriges då nio miljoner invånare (eller 15 % av befolkningen) hade utländsk bakgrund (definierad som utrikes född eller andra generationen).[15] 2018 hade den totala svenska befolkningen ökat till drygt 10,2 miljoner, inklusive ca 1,95 miljoner utrikes födda. Totalt visar SCB-statistiken att 2,54 miljoner[16] av de som bor i Sverige hade utländsk bakgrund år 2018 (cirka 25 % av den totala befolkningen).[17] Vissa flyttade till Sverige från andra nordiska och europeiska samhällen – främst Finland, Tyskland och Polen (efter det att fri rörlighet för människor inom EU och utvidgningen av EU:s gränser genomfördes). Men närmare en miljon (ungefär hälften av migranterna) kom från ett flertal olika kulturer, religiösa traditioner

och etniska bakgrunder utanför Europa, däribland många från Mellanöstern, Afrika och Asien; många av dem på flykt undan krig, konflikter och fattigdom i några av de minst utvecklade samhällena i världen.

I denna rapport riktas fokus på de människor som kommit till Sverige från sju länder – Afghanistan, Eritrea, Irak, Iran, Somalia, Syrien och Turkiet. Dessa är nämligen de vanligaste ursprungsländerna för utomeuropeiska migranter till Sverige på senare år. Vilka är deras drivkrafter och drömmar? Vilka förväntningar har de och hur ska de nå dessa mål? Varför blev det just Sverige? Trots omfattande forskning om invandrare till Sverige sedan den första organiserade arbetskraftsinvandringen tog fart i slutet av fyrtiotalet, har få försökt fånga vilka värderingar de nyanlända har. Sedan 1980-talet har det globala forskarnätverket World Values Survey på nationell nivå kartlagt hur normer och värderingar förändrats över tid i hela världen.[18] Genom att ställa samma frågor till människor i hundratalet länder har vi samlat data om hur värderingar hos människor i olika delar av världen skiljer sig åt. Resultaten visar hur lite människor i olika områden skiljer sig åt när det gäller grundläggande frågor som vikten av familjen, att ta ansvar och att respektera andra människor. Dessa är universella värderingar.

Bortsett från dessa universella värderingar ser många värderingar olika ut i olika kulturer och olika världsdelar. De är ofta kopplade till de livsvillkor och förutsättningar som råder där man lever och växer upp. De kan emellertid förändras över tid. Sverige förbjöd uttryckligen föräldrar att aga sina barn som första land i världen år 1979 (föräldrars *rätt* att aga sina barn avskaffades redan 1966). Detta är en självklarhet i 55 länder i dag, men inte i europeiska länder som Storbritannien och Italien, där barnaga fortfarande är tillåtet.[19] Det verkar också som om värderingar förändras när man migrerar. Exempelvis har den danska Aalborgsstudien, som sträcker sig över 35 år, visat att tilliten har ökat över tid bland migranter i Danmark.[20] Några liknande studier, med samma långa tidsspann har emellertid inte genomförts i Sverige.

I denna skrift redovisar vi hur vi med hjälp av det frågebatteri som utvecklats inom World Values Survey har försökt fånga de värderingar som nyanlända till Sverige har när de kommer hit och jämföra dessa dels med majoritetsbefolkningens, dels med dem som bott i Sverige en längre tid. Vi har gjort detta genom att ställa frågor till 6 513 migranter under hösten 2018.

1.2. WORLD VALUES SURVEY

World Values Survey (WVS) har sedan 1981 genomfört återkommande mätningar av värderingar och sociala normer i hundratalet länder. Det ger möjligheter att både göra jämförelser mellan olika länder och studera

förändringar över tid i varje enskilt land. WVS-undersökningen – som är ett av världens största pågående empiriska forskningsprogram – används både internationellt och nationellt och av såväl forskarsamhället som myndigheter, civilsamhället och inom skolans värld. WVS är en NGO som har sitt juridiska säte på Institutet för Framtidsstudier i Stockholm

World Values Survey har som mål att mäta värderingskillnader mellan länder och över tid. Undersökningarna har gjorts i ”vågor” sedan 1981 och den sjunde vågen pågår som bäst. Varje vågs resultat läggs upp med open access, fritt tillgängliga för forskarsamhället, olika samhällsinstitutioner, skolor och förstås allmänheten. När en våg är avslutad och alla data har genomgått kontroll och så kallad datatvätt finns de tillgängliga via www.worldvaluessurvey.org. Då presenteras även en översiktlig bild – den så kallade kulturkartan. Figur 1 visar kulturkartan vid våg sex som avslutades år 2015. Trots att det förstås sker en del förändringar över tid är det ändå märkligt hur pass stabila värderingsmönstren är. De nordiska ländernas placering längst upp till höger på kulturkartan är stabilt positionerade. Ibland sker mer omvälvande förändringar. En sådan förändring som har förändrat kartbilden gäller flera före detta Sovjetrepubliker, där de Baltiska staterna värderingsmässigt nu alltmer närmar sig västvärlden.

Kulturkartan är så konstruerad att bakom värdena på kartans axlar döljer sig ett stort antal variabler som sammanvägts till en specifik koordinat för varje enskilt land. De frågor som ingår handlar dels om religion, sekularisering, nationalism och syn på auktoriteter (y-axeln), dels om olika frihetliga värden som till exempel jämställdhet, vad som är viktigt i barnuppfostran, människors möjligheter att själv göra sina val i frågor såsom skilsmässa, abort och synen på homosexualitet ingår också, liksom yttrandefrihet och delaktighet i samhällsbeslut. Utöver kulturkartans olika frågor finns stora frågeblock frågor som handlar om demokrati, tillit och säkerhet mer generellt, men också frågor som ställs i direkta intervjuer om människors individuella val, vad ser man som viktigt i livet, vad vill man förmedla till sina barn och vad är ett acceptabelt handlande och vad är inte det. Vi kan med andra ord på djupet analysera hur människor i olika kulturer tänker, vilka värderingar och sociala normer de delar och hur de ser på den geopolitiska utvecklingen. Påfallande ofta är medborgarnas svar – som vi ska se i denna rapport – klart avvikande från det vi brukar se och läsa om i media. Det gäller i synnerhet migranters värderingar som är denna rapports ämne.

I World Values Surveys mätningar har Sverige och de andra nordiska länderna de starkaste sekulära och individualistiska värderingarna i världen. Sveriges position markerar inte bara frihetliga, utan också solidariska och toleranta tankemönster, byggda på en hög grad av tillit, inte bara till den egna gruppen utan också till andra, till människor som vi inte känner.

I den andra änden av skalan finns religiösa och traditionella värderingar. Många nyanlända har vuxit upp i samhällen med en hierarkisk och ofta klanstyrd struktur där äldst vet bäst, där unga ska lyda sina föräldrar och där kvinnan är underordnade mannen. Det finns bland majoritetsbefolkningarna i Sverige liksom i andra västländer en oro för att de reformer och framsteg som uppnåtts inte accepteras av nyanlända migranter, såsom kvinnors lika värde eller barns rätt till ett liv där kunskap, frihet och kreativitet hyllas.

WVS kulturkarta visar tydligt hur avvikande Sverige är rent värderingsmässigt. Vilka konsekvenser kan då denna extrema position ha en vidare bemärkelse? Hur kan den öppenhet som karaktäriserar Sverige, med yttrande- och tryckfrihet, mänskliga rättigheter och ett stort mått av transparens, tänkas påverka vår syn på migration och hur påverkas de människor som kommer till Sverige av våra världsbilder och beteenden? De nordiska grundläggande värderingarna kan sammanfattas i en utpräglad frihetlig livsstil, där egna val, inte minst vad gäller reproduktiva frihetsvärden, styr.

Till de verkligt svåra frågorna att försöka analysera är hur de värderingar som kännetecknat Sverige under lång tid skiljer oss från de grupper av människor som i dag tar sin tillflykt till norra Europa i allmänhet och till Sverige i synnerhet. På vilka områden är risken för kultur- och värderingskrockar som störst och hur ska vi använda den kunskapen?

De största kulturkrockarna handlar tveklöst om gender- och generationsskillnader, synen på de som är ”eljest” (t.ex. homosexuella), nationalism samt religion. Skillnaderna är mycket stora vad gäller till exempel synen på sex före äktenskapet, skilsmässor, aborter, eutanasi, självmord, om det är acceptabelt att slå sin fru, slå sina barn och vad man vill man förmedla till sina barn via uppfostran. Sammantaget ger detta en bild av stora spänningar mellan vad som anses vara rätt och fel i olika delar av världen. Även om tolerans och ansvarstagande är centrala begrepp i Norden, innebär det inte att vi är särskilt toleranta mot dem som bryter mot dessa koder. När nyanlända kommer till Sverige är risken uppenbar att deras värderingar kolliderar med den svenska värdegrunden. Ett exempel på denna relativiserade tolerans är att vi i högre grad än något annat land i världen tar avstånd från påståendet att majoritetsbefolkningen ska ha företräde till arbete framför migranter och att män ska ha företräde framför kvinnor (se figur 6.11). Med denna ”tolerans” kommer dock en outtalad förväntan om att man delar den värdegrund som detta synsätt vilar på.

Mellan 2017 och 2019 genomförs runtom i världen en sjunde WVS-undersökning. Frågeformuläret består av 290 frågor som mäter kulturella värderingar, attityder och övertygelser gällande familj, religion, kön, attityder och erfarenheter av fattigdom, utbildning, hälsa, säkerhet, social tolerans och tillit, attityder till multilaterala institutioner, kulturella skillnader och likheter

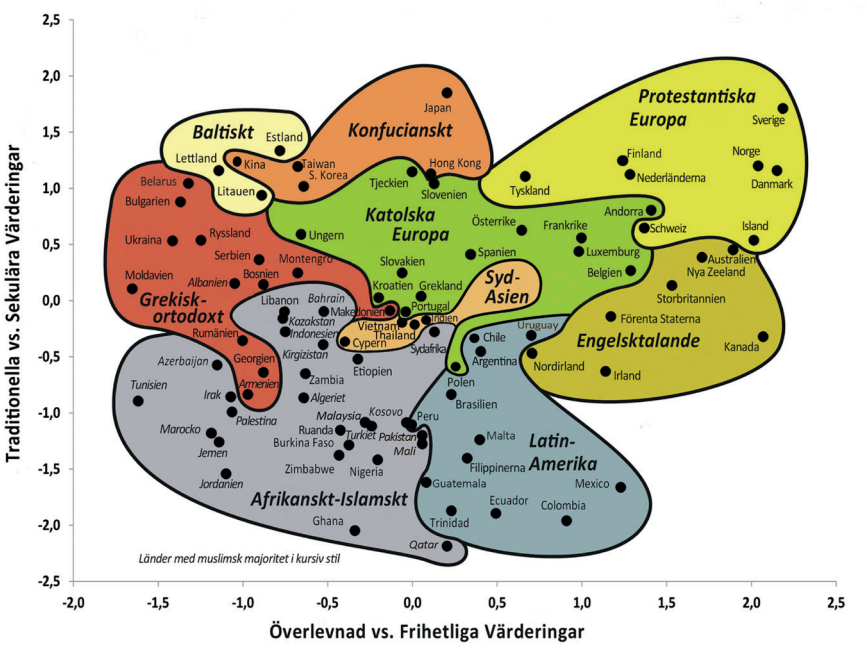
mellan regioner och samhällen. Inkluderat i omgång 7 är också nya ämnen som frågor om rättvisa, moraliska principer, korruption, ansvarsskyldighet och risker, migration, nationell säkerhet och global styrning. I skrivande stund har 74 000 intervjuer genomförts i denna våg.[21]

Alla intervjuade är slumpmässigt valda efter ålder, kön, ort (rural/urban) och utbildningsbakgrund. Ett problem är att migranter, i synnerhet från icke-europeiska länder, har låg svarsfrekvens. Trots många påminnelser blir denna grupp oftast underrepresenterad. Även i ett traditionellt slumpmässigt urval är de så få att många olika slags analyser inte är möjliga att genomföra. Detta problem är dessvärre systematiskt i alla länder (se 1.3 nedan). World Values Survey har därför genomfört en Migrant-WVS-undersökning (MWVS) med fokus just på icke-europeiska migranter folkbokförda i Sverige. Syftet är att undersöka hur de största icke-europeiska migrantgrupperna i Sverige ser på sig själva och det nya hemlandet. I de fall då WVS har mätt värderingar och normer i ursprungslandet har jämförelser kunnat göras mellan ursprungsland och destinationslandet Sverige. MWVS innehåller även tilläggsfrågor för att särskilt fånga migrantperspektivet. Denna del rör vilka förväntningar personer som har migrerat till Sverige hade innan de flyttade och hur de upplever att deras bild av samhället förändrats sedan ankomsten. Ett representativt urval av utrikes födda i WVS tillsammans med tilläggsfrågorna kan således ge mer kunskap om hur värderingar skiljer sig åt mellan länder och hur de förändras över tid.

World Values Survey är förmodligen ett av världens mest ambitiösa projekt när det gäller att mäta människors värderingar och sociala normer, men har samma begränsningar som andra nationella studier när det gäller att bryta ner frågorna till olika undergrupper av befolkningen. När därför Regeringskansliet i juni 2018 beslöt att ge ett bidrag till Institutet för Framtidsstudier och World Values Survey för att genomföra denna mätning behövde vi först lägga till migrantspecifika frågor som normalt inte finns i WVS. Vi behövde även anpassa metodiken till det faktum av undersökningen skulle behöva genomföras på sju olika språk. En annan komplikation var att ett val skulle genomföras hösten 2018 och Regeringskansliet därför inte kunde fatta beslut som sträckte sig för långt in i framtiden. En första rapport skulle föreligga i början av 2019. Ur en databas över alla utomeuropeiskt födda personer som är folkbokförda gjordes ett statistiskt slumpmässigt urval från de sju största utomeuropeiska länderna. Detta urval utgör grunden för studien. Under oktober till december genomfördes drygt 7 000 intervjuer och enkäter. I januari-april genomfördes analyser och därefter vidtog spridning av resultaten, dels i form av denna rapport, dels som presentationer och som artiklar. Denna nationella redovisning är fas 1 i undersökningen. Därefter vidtar lokala och regionala analyser. Skåne och Värmland är två regioner där analysen fördjupas. Därefter är ambitionen att ställa motsvarande frågor till majoritetsbefolkningen i Sverige som ställts till

migranterna, utbyggt med frågor om hur de ser på migranter och migration. Fördelen är att dessa frågor kan knytas till den reguljära WVS-undersökning som genomförts från 1981 och framöver så att resultaten kan jämföras med de ursprungsländer som migranterna kommer ifrån, i de fall då dessa ingår i WVS.

Figur 1.1. World Values Surveys kulturkarta, 1981–2015.



Källa: www.worldvaluessurvey.org

1.3 MIGRANTERNAS RÖST

Inom forskningen finns många viktiga studier om hur majoritetsbefolkningen i ett land ser på migranter och immigrationen som företeelse, men dessvärre alltför få breda undersökningar om hur migranter eller andra etniska grupper uppfattar sin situation i de samhällen som de lever i. PROMINSTAT var ett EU-finansierat samarbetsprojekt mellan 18 olika universitet och forskningsinstitutioner (Promoting Comparative Quantitative Research in the Field of Migration and Integration in Europe), som i en databas samlade en rad olika mindre projekt från samtliga EU-länder samt Norge och Schweiz med mikrodata och som även sammanställt land-rapporter och olika tematiska studier. I samband med lanseringen av databasen 2011 konstaterade projektgruppen som koordinerades vid International Centre for Migrations

Policy Development (ICMPD) i Wien, att övergripande jämförande databaser dittills saknats vad gäller migranter.[22] Sedan dess har ett antal liknande projekt initierats och koordinerats vid ICMPD, till exempel ”CrossMigration” där ett dussintal europeiska forskningsinstitutioner på EU-kommissionens uppdrag gått samman med målet att skapa ett gemensamt klassificeringssystem för migrationsforskningsdata.[23]

I det stora Europeiska forskningsprojektet IMISCOE (International Migration, Integration and Social Cohesion in Europe), som pågick 2004–2009 under EU:s sjätte ramprogram, gjordes flera viktiga översikter vad gäller migrationstudier. Några av deltagarna bildade efter det att projektet avslutats ett fristående nätverk för fortsatt forskning inom området. Joan Font och Mónica Mendez antologi *Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations* undersöker de metodologiska utmaningarna i att studera just migranter och olika etniska grupper.[24] Deras genomgång visar på hur många och stora problem som uppstår vid detta slags studier. Det handlar om sampling-ramar, varierande fältarbetsstrukturer och problem med låga svarsfrekvenser, för att inte tala om svårigheterna i att göra jämförelser mellan nationella urval och migranter. Slutsatserna blev nedslående. Betyder det att det inte går att genomföra sociala surveyer med migranter som målgrupp eller med syftet att jämföra med majoritetsbefolkningen i olika länder?

Många stora medborgarundersökningar genomförs regelbundet i framförallt västvärlden. Där kan förändringar i synsätt mätas över tid; därtill kan skillnader mellan länder och olika socioekonomiska grupper analyseras. SCB har till exempel i Sverige genomfört en Medborgarundersökning där invånare betygsätter sina kommuner. I 2003 års mätning översamplade man dessutom antalet utomeuropeiskt födda migranter. Just undersökningen från 2003 finns väl redovisad i Peter Esaiasson och Anders Westholms undersökning om det politiska engagemanget, där således även utomeuropeiska migranter ingår. I undersökningen ingick 2 138 respondenter varav 858 var migranter.[25] Översampling av migranter är förhållandevis ovanligt i surveyundersökningar. Just den studien fokuserade på migranters politiska engagemang, vilket är en central fråga i integrationen.

Vi har med vår fråga i minne undersökt om och i så fall hur några av våra största medborgarundersökningar i Europa lyckats få god representativitet också vad gäller migranters deltagande. Det visar sig att utomeuropeiska migranter från muslimska länder knappt alls finns med i dessa stora jämförande undersökningar. I tre av de största; World Values Survey (WVS), European Values Study (EVS) och European Social Survey (ESS) utgör antalet intervjuade migranter från muslimska länder till västliga kulturer (Wc) blott en liten del av dem som intervjuats.

Tabell 1.1. Antal intervjuer, muslimernas andel samt utrikes födda muslimer i 22 västerländska samhällen, 1981–2019, WVS, EVS och ESS.

	Totalt	Muslimer	Västerländska kulturer	Muslimer (Vk)	Muslimer utrikes födda (Vk)
WVS	367 743	73 285	59 013	702	237
EVS	138 509	8 771	74 220	726	394
ESS	49 196	1 930	34 678	1 064	748
Totalt	555 448	83 986	167 911	2 492	1 379

	Totalt	Muslimer	Västerländska kulturer	Muslimer (Vk)	Muslimer utrikes födda (Vk)
WVS	367 743	19,9 %	16,0 %	0,2 %	0,1 %
EVS	138 509	6,3 %	53,6 %	0,5 %	0,3 %
ESS	49 196	3,9 %	70,5 %	2,2 %	1,5 %
Totalt	555 448	15,1 %	30,2 %	0,4 %	0,2 %

Av de drygt 555 000 intervjuade är antalet muslimer 84 000, de flesta av dem är intervjuade av WVS i muslimskt dominerande länder utanför Europa. Inom de västra kulturerna där dels Västeuropa, dels Nordamerika samt Australien och Nya Zeeland ingår, har endast 2 500 muslimer som migrerat från andra länder intervjuats, eller 0,4 % av alla genomförda intervjuer i dessa länder. Av dessa 2 500 muslimer utgör 1 379 personer i de tre databaserna muslimer som är första generationens invandrare, eller 0,2 %. Denna siffra utgår från hela tidsserien från 1981 till 2019 för de 22 länder som definierats som *'Western Cultures'*.[26] Religiös tillhörighet (denomination) finns väl redovisat i dessa surveys, däremot finns inte alltid födelseland redovisat om det inte är landet i fråga. Därför ligger den verkliga andelen födda utanför de europeiska länderna mellan 0,2 och 0,4 %, det vill säga mellan 1 379 och 2 492 intervjuade av de totalt 16 791 personer som ingår i urvalen i de västliga kulturerna. Eftersom databaserna inte är helt transparenta kan några värden vara fel beräknade, men kvar står det faktum att första generationens migranter till väst utgör en alltför liten andel av dessa stora och ofta citerade medborgarundersökningar. Traditionellt gjorda urval är inte konstruerade för att fånga denna grupp i en befolkning. De utgår från att ge en god representativitet vad gäller kön, ålder, urban/rural, och utbildningsnivå. Om utrikes födda skulle ingå så skulle urvalen behöva bli väsentligt större och hänsyn tas till andel migranter i olika områden.

Till detta ska läggas en felmarginal om +-2,5 %. Till detta kan sedan adderas att migranterna själva har en lägre svarsfrekvens, dels på grund av

språksvårigheter, dels på grund av att de inte alltid bor där de är skrivna. Detta är således ingen kritik av dessa undersökningar, men medvetenheten om dessa begränsningar är dessvärre inte allmänt känd och resultatet blir att migranternas röst blir svag och dessa brister leder förmodligen till att det beslutsunderlag som används vad gäller till exempel olika policyåtgärder för integration inte blir nog skarpa. Det medför även att jämförelser över tid mellan till exempel värderingarna i det land migranter kommer ifrån och det land de kommer till inte kan genomföras på ett korrekt sätt. Inom migrationsforskningen har man försökt råda bot på detta genom att göra riktade och mer begränsade datainsamlingar specifikt inriktade på migranter. Men utan att kunna knyta dessa undersökningar till de befolkningar som de utgör ett urval av, blir underlaget för analys inte skarpt nog.

WVS/EVS senaste våg är ännu inte avslutad, de länder som redovisats i EVS senaste release från december 2018 ingår dock. Häri inkluderas även de 24 länder som har internredovisats i WVS sjunde våg. Möjligtvis tillkommer därför ett antal migranter från dessa. Denna studie kommer att bidra med ett rejält tillskott till kunskapen om muslimska migranters värderingar i ett västeuropeiskt land – Sverige.

1.4. FRÅN ASSIMILATION ÖVER MÅNGKULTUR TILL TVÅVÄGS-INTEGRATION

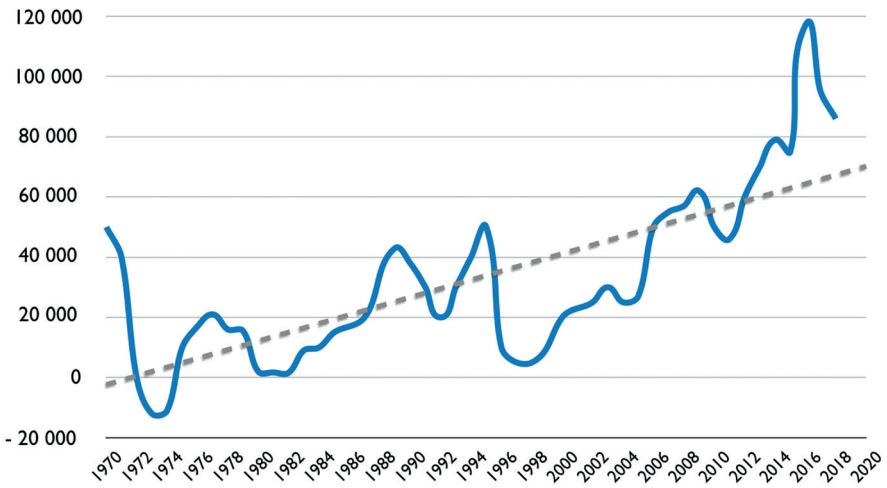
1.4.1 Inledning

Integration, assimilering, naturalisering, inkorporering, adaption, socialisering, ackulturation är alla begrepp som använts i debatten om migrationen och dess konsekvenser. Begreppen beskriver alla i överförd betydelse förändringsprocesser i mötena mellan olika kulturer och etniska grupper i samhället. I större eller mindre grad överlappar dessutom flera av begreppen varandra samtidigt som ordens innebörd och tolkningar, om inte förändrats så åtminstone genomgått påtagliga betydelseförskjutningar över tid. Någon absolut och exakt definition av något av dessa begrepp går dessutom svårligen att entydigt bestämma.

Den 1 juli 1969 inrättades Statens invandrarverk (SIV) med uppdraget att dels handlägga utlännings- och medborgarskapsärenden, dels ”sådana frågor om invandrares anpassning som inte ankommer på annan myndighet.”[27] Den som kom till Sverige skulle anpassas eller assimileras.

Under de femtio år som gått sedan Invandrarverket fick sina direktiv har målet för hur nyanlända till Sverige ska bemötas ständigt justerats och förändrats. Detta avsnitt berättar om resan från ett Sverige där en nyanländ på 50-talet i princip kunde göra som han eller hon ville, på 60-talet assimileras – ”de får bli svenskar eller åka vidare”,[28] för att på 70- och 80-talet bejaka sitt eget ursprung som mångkulturell individ, till att på 90- och 00-talet behöva integreras i det svenska samhället.

Figur 1.2. Årlig nettoinvandring till Sverige, 1970–2015.



Källa: SCB, Befolkningsstatistik, feb 2019.

Efter 31 år på dagen, den 1 juli 2000 bytte Statens invandrarverk namn till Migrationsverket. Namnbytet motiverades med att Statens invandrarverk två år tidigare delats upp i en del som tog hand om själva mottagandet/invandringen och en annan som skulle ta fram kunskap om hur integrationen utvecklades i samhället – Integrationsverket. När en hel myndighet inte fick behålla sitt namn blev också hela begreppet invandrare omodernt. I många sammanhang började beslutsfattare, debattörer och media i början av 2000-talet till exempel kalla invandrare för nysvenskar, immigranter eller det långt krångligare ”person med utländsk bakgrund”.[29] Istället blev begreppet integration ett honnörsord även om det av en del forskare beskrevs som en förskönande omskrivning av det sedan länge förkastade begreppet assimilation.[30] Enligt ordboken betyder integration ”sammansmältning av olikartade delar till en helhet ofta med tonvikt på utjämning av skillnader”.[31] Den som vill bena upp begreppets latinska rötter finner att det bygger på

tre besläktade ord: *i'nteger* som betyder hel eller orörd, verbet *i'ntegrare* som betyder att fullborda, samt ordet *i'ntegratio* som betyder förnyelse eller återupprättande av ett tidigare tillstånd.[32] Nationalencyklopedin ger några exempel på vad begreppet kan betyda, som till exempel att integrerade samhällen bygger ”på att deras medlemmar har gemensamma värden förmedlade genom skola, religion och massmedier.”[33]

Samtidigt skriver uppslagsverkets författare in följande brasklapp: ”Integration definieras olika och termen bör därför bestämmas närmare när den används”. [34] Den norske sociologen Dag Østerberg menade att integrationsbegreppet handlade om att alla människors behov och känslor måste ”förmedlas, fördjupas och bekräftas av andra människors behov, känslor och tankar.” Detta socialisationsbehov ingår i människans väsen. Därför måste varje människan – för att inte förlora sin mänsklighet – ingå i en samhällelig helhet.[35] Att vara integrerad. Men innebär integration ett lösligt förbund, en sammansmältning eller total anpassning? Och ska inte alla parter i en integrationsprocess anpassa sig? I Socialstyrelsens SOS-rapport 1999:6 med titeln *Mångfald, integration, rasism och andra ord* – en rapport som är samtida med uppdelningen av Invandrarverket till Migrations- och Integrationsverket hävdar författarna att integrationsbegreppet inte behöver betyda någon total sammansmältning. I stället handlar det om delaktighet:

”Kulturella, etniska och språkliga minoriteters integration i majoritetssamhället kan således definieras som deltagande i samhällets publika sfär utan krav på att den privata (kulturella) sfären måste förändras.”[36]

Ordens laddningar och valörer har genomgått en ständig förändring. Liknande processer, men med längre vågrörelser, gäller synen på migrationen till Sverige under hela efterkrigstiden. Mellan 1997 och 2018 har den svenska regeringen presenterat närmare 50 propositioner som rör migrationen och därtill ett mycket stort antal delbetänkanden, promemorior, skrivelser och rapporter.[37] Alla har de varit en spegling av sin tid och den då pågående samhällsdebatten.

1.4.2. Välkommen hit, vem du än är, var du än är

Sverige är ett av de västländer som sedan mer än ett halvsekel varit mest öppet för flyktingar och asylsökande från våld och förföljelse i auktoritärt styrda regimer. De som kom skulle mötas med respekt, öppenhet och tolerans. Under tioårsperioden efter andra världskrigets slut kom ett par hundra tusen nordiska, baltiska och judiska flyktingar till Sverige där det rådde stor brist på arbetskraft och nativiteten var låg. Många kom hit efter att ha blivit aktivt

rekryterade av olika företag – de kunde komma från Italien, Grekland och Jugoslavien. Men de flesta kom från de nordiska länderna. Sedan 1954 fanns en överenskommelse med Norge, Danmark och Finland om en gemensam nordisk arbetsmarknad. Detta gynnade i hög grad Sverige. 1954 kom också den så kallade utlänningslagen som gjorde att även utomnordiskt födda i princip hade oinskränkt rätt att ta anställning i Sverige.[38] Under 1950-talet hade Sverige ett invandringsöverskott på mellan 10 000 och 20 000 per år.

Direkt asylsökande flyktingar var fortfarande få till antalet – till exempel i samband med Ungernrevolten 1956 eller avkoloniseringen av ett antal länder i Afrika och andra platser. Något särskilt mottagande för att underlätta för de som kom, ankom på de rekryterande företagen eller individen själv; att försöka passa in eller assimileras. Men migranterna – vare sig de sökte arbete eller en fristad – var i förhållande till befolkningen fortfarande en väldigt liten grupp. Ändå var de tillräckligt många för att dåvarande kommunikationsministern Olof Palme i sitt jultal i radio 1965 varnade för en gryende intolerans:

”En människas hudfärg, ras, språk och födelseort har ju ingenting med mänskliga kvalitéer att göra. Att gradera människor med sådan måttstock står i bjärt kontrast till principen om människors lika värde.”[39]

Det fanns också en kritik mot den oreglerade arbetskraftsinvandringen som i första hand kom från arbetsmarknadens parter som såg risker för att lönedumpning skulle hota den svenska arbetsmarknadspolitiken. Både Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) var också oroliga för motsättningar mellan invandrare och svenskar.[40] 1968 beslutade därför en enig riksdag att skärpa de tidigare så generösa reglerna – utomnordiskt födda skulle nu uppvisa intyg om jobberbjudande, arbetstillstånd och intyg över ordnad bostad för att få inresetillstånd. Men restriktionerna gällde enbart de utomnordiska arbetskraftsinvandrarna. Under 1960-talet fortsatte nettoinvandringen till Sverige att ligga på mellan 10 000 till 15 000 per år med en topp på drygt 50 000 år 1969 efter Pragvåren och militärkuppen i Grekland. Vid denna tid började större grupper av flyktingar från militärdiktaturernas Chile, Portugal, Spanien och Grekland söka sin fristad i Sverige. Den totala nettoinvandringen mellan 1950 och 1970 har beräknats till 370 000 personer.[41]

Något senare kom etniskt och politiskt förtryckta grupper från Turkiet, Palestina och Sydafrika för att ännu senare handla om alla de större flyktingkontingenter som flytt undan krig, våld och konflikter i framför allt Mellanöstern (se kap 4.2).

1.4.3. ”Jämlikhet, valfrihet och samverkan” – det mångkulturella Sverige

Det ställdes på 1960 och tidigt 70-tal inga speciella krav på de nyanlända vad gällde språk och integration. Och i Sverige liksom i många andra europeiska mottagarländer betraktades de som kom i första hand som temporära besökare. Därför ansågs det viktigt att de som kom bland annat uppmuntrades att behålla sin egen ursprungliga kulturella identitet – de skulle ju ändå i de flesta fall flytta tillbaka.[42] Således gjordes under många år inga särskilda ansträngningar från myndigheternas sida när det gällde integrationen. Men förändringar var på väg. Vad som växte fram har beskrivits som den av ett multikulturellt medborgarskap där människor med annan bakgrund blev erkända och bekräftade – politiskt, ekonomiskt, kulturellt och socialt.[43] Sverige – som studerat idéer och koncept från invandrarlandet Kanada – kom att gå längre än de flesta andra länder när man snart införde uttalat politiska åtgärder för att bekräfta olikheterna med särlagstiftning, positiv särbehandling och en uttalad erkännandepolitik.[44]

Denna vändpunkt kom 1975, när en progressiv reform för att underlätta mottagandet av migranter godkändes av riksdagen. Dåvarande biträdande arbetsmarknadsministern (med ansvar för bland annat invandringspolitiken) Anna Greta Leijon skrev i sin proposition[45] för inriktningen av ”invandrar- och minoritetspolitiken” följande:

”Invandrarna och minoriteterna bör ges möjlighet att välja i vilken mån de vill gå upp i en svensk kulturell identitet eller bibehålla och utveckla den ursprungliga identiteten. Politiken bör även inriktas på att skapa samverkan mellan svenskar och invandrare för att öka solidariteten mellan dem liksom möjligheterna för invandrarna och minoriteterna att påverka beslut som rör deras egen situation.”[46]

I propositionen som bar rubriken *J*ämlikhet, valfrihet, samverkan ingick en rad reformer som till exempel hemspråksundervisning och rätten att ha en tolk närvarande vid olika möten med myndigheter och institutioner; rätten till familjeåterförening i Sverige och därtill i princip alla de etablerade rättigheter som svenska medborgare hade som till exempel utbildning, vård och omsorg. På det här sättet skulle lönedumpning undvikas och diskriminering och social orättvisa undvikas. Enligt den statistik som refereras till i propositionen kom två tredjedelar av de drygt 400 000 utlandsfödda som levde i Sverige vid årsskiftet 1974/75 från de nordiska länderna. De största utomeuropeiskt födda grupperna vid denna tid var de som kommit från USA (återvändande svensk-

amerikaner och i flera fall Vietnamdesertörer) och Turkiet med drygt 6 000 personer vardera.

I 1975 års proposition förutsågs dock att migrationen till Sverige skulle fortsätta liksom internationaliseringen av det svenska samhället. Detta skulle myndigheter planera och förbereda sig på – i första hand genom att ta emot och inskola migranterna och genom att lösa eventuella akuta sociala problem. Vidare skrev man profetiskt:

”En stor del av invandrarna kommer troligen att stanna här i landet. Sverige kommer därför att vid sidan av nuvarande språkliga minoriteter få nya grupper, som talar andra språk än svenska och som har en delvis annorlunda identitet, som de vill bevara […] Liksom hittills bör strävandena vara att invandrarna ska behandlas likvärdigt med svenska medborgare. I ökad utsträckning kommer krav att ställas på ett vidgat kulturutbyte mellan Sverige och invandrarnas ursprungsländer.”[47]

Denna progressiva svenska modell för det multikulturella medborgarskapet har efteråt kritiserats för att ha varit blåögd och fylld av motsägelser. Bland annat av nationalekonomen Tino Sanandaji som hävdar att denna så kallade doktrin lärde svenskarna ”att de saknar moralisk rätt att överföra sin kultur och sina värderingar till invandrare, medan invandrare uppmuntras att klamra sig fast vid sitt hemlands identitet”.[48] Vidare var de högt ställda ambitionerna när det gäller att nå jämställdhet och social stabilitet genom öppenhet och tillgång till välfärdslandets alla system helt enkelt inte genomtänkta; man kan inte som politiker garantera mot diskriminering och social orättvisa.[49] Samtidigt trängde verkligheten sig på. Iran-Irakkriget genererade helt nya flyktinggrupper. Och under 1980-talet blev anhöriginvandring det vanligaste skälet till att människor utanför Norden bosatte sig i Sverige.[50] Det var också i mitten av 1980-talet som svårigheterna att inkorporera en växande grupp av flyktingar från både Asien och Afrika på en samtidigt alltmer specialiserad arbetsmarknad blev tydliga.[51] För att bryta koncentrationen av migranter till storstadsregionerna infördes 1985 den så kallade ”Hela-Sverige strategin”. Den gick ut på att de nyanlända skulle placeras i ett 60-tal utvalda kommuner i landet i väntan uppehållstillstånd. Därefter skulle de tillåtas att bosätta sig fritt. Reformen fick till följd att många som blev utplacerade förlorade möjligheten att arbeta och få en inkomst. Dessutom flyttade de flesta tillbaka till storstadsregionerna när de fick tillfälle och en utvärdering visade att känslan av ”vi och dom” hos migranterna förstärktes när de tyckte sig betraktas som en homogen grupp stående utanför det svenska samhället.[52]

1.4.4. Invandringspolitik blir integrationspolitik

Den svenska migrationspolitiken kom efter hand att gradvis hamna mer i harmoni med den som rådde i övriga Europa. Det faktum att Sverige ansökt om medlemskap i EU sommaren 1991 spelade sannolikt en viktig roll liksom att riksdagen samma höst fick ett migrationskritiskt parti i form av högerpopulistiska Ny Demokrati. Under dessa år i början av 1990-talet kom dessutom mer än 100 000 människor till Sverige på flykt undan krigen i dåvarande Jugoslavien. När 1996 års proposition, Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv (prop.1996/97:25) presenterades av dåvarande vice statsministern Lena Hjelm Wallén var rubriken inte som 1975 en travesti på franska revolutionens devis, utan här betonades visserligen mänskliga rättigheter och internationell solidaritet men också vikten att ta hänsyn till ”förutsättningarna i Sverige”. Dessutom var anslaget mer nedtonat och innehållet betydligt mindre progressivt. Till exempel föreslogs att eventuella skyddsbehov kan vara av mer tillfällig karaktär och att de ska kunna begränsas till två år. Anhöriginvandringen skulle dessutom begränsas till att gälla make, maka eller sambo samt barn under 18 år.

1997 hette den ansvarige ministern för migrationspolitiken Leif Blomberg. Han stod fadder till regeringens proposition Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik (prop 1997/98:16).[53] Nu var budskapet tydligt – det var integration som gällde. Invandrare var migranten nu bara under den första tiden i Sverige – sedan handlade det om att bli en del av det svenska samhället, men med respekt för migrantens etnicitet, kultur och religion. Att snabbt få stöd till egen försörjning var särskilt prioriterat liksom att politiken skulle ”kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för”. Här föreslogs vidare att Invandrarverket skulle delas upp i en del som tog hand om själva etableringen medan ett nyinrättat Integrationsverk ”aktivt skulle stimulera integrationsprocesserna i samhället” och följa upp hur integrationen utvecklades.

Men i grunden var de invandringspolitiska målen i stort sett oförändrade och fortsatte att ha en solidarisk, inkluderande karaktär. Det multikulturella samhället var fortfarande i högsätet. 2001 införde Sverige en ny medborgarskapslag, som gjorde det möjligt att bli svensk medborgare utan att samtidigt ge upp sitt ursprungliga medborgarskap.[54]

I regeringens proposition 1999/2000:43 föreslogs att Invandrarverket skulle byta namn till Migrationsverket. Som argument för namnbytet anförde regeringen att på den internationella arenan har förändringar skett: ”där ordet 'migration' idag används som ett samlingsbegrepp för bland annat frågeställningar som rör flyktingar och invandring.”[55]

2003 års proposition med rubriken Etablering i Sverige[56] uttryckte redan i förordet oron för ”den utrikes födda befolkningens låga förvärvsfrekvens, jämförelsevis stora arbetslöshet, omfattande och långvariga biståndsberoende och svårigheter att bli delaktiga i det svenska samhället”. Därför framhölls vikten av att de nyanlända skulle lära sig det svenska språket och Skolverket fick i uppdrag att utveckla SFI-undervisningen och att stimulera ”samarbetet med andra aktörer inom migrationsarbetet”. Här poängterades också vikten av att nyanlända migranter som väntar på besked om uppehållstillstånd bör ha fortlöpande kontakt med det svenska samhället och ges möjlighet att delta i olika organiserade verksamheter. Individens eget ansvar för integrationen betonades också: ”Att etablera sig måste man göra själv. Men man kan få stöd av andra för sin etablering.”

1.4.5. EU-utvidgningen och asylpolitiken

I januari 2004 presenterade regeringen företrädd av utrikesminister Laila Freivalds nästa proposition som innebar ytterligare en åtstramning av det som fortfarande betecknades som en generös flyktingpolitik. I propositionen Åtgärder för att klargöra asylsökandes identitet m.m.[57] kom krav på att transportörer är skyldiga att kontrollera att ”utlänningar innehar pass och andra tillståndshandlingar som krävs för att resa in i landet”. Vidare skulle den som inte medverkade till att klargöra sin identitet mista rätten till dag- och bostadsersättning.

Under perioden 2004 fram till 2015 presenterade regeringen ett par nya propositioner om året som gällde migrationen.[58] Det handlade om nya lagar, regler och beslut som utgick från förändringar när det gällde de globala flyktingströmmarna eller som en följd av kritik eller önskemål från Migrationsverket, polisen, sjukvården, skolan och sociala myndigheter ute i kommunerna. I några fall handlade det om rena åtstramningar och/eller krav som utgick från det svenska EU-medlemskapet. Till exempel när regeringen företrädd av utrikesminister Laila Freivalds i januari 2004 presenterade propositionen Åtgärder för att klargöra asylsökandes identitet m.m. (prop.2003/04:50). Propositionen innehöll skrivningar från Schengenkonventionens artikel 26 från 2001[59,60] som krävde att transportörer ska vara skyldiga att kontrollera att ”utlänningar innehar pass och andra tillståndshandlingar som krävs för att resa in i landet”. Vidare innehöll propositionen skrivningar om att den som inte medverkade till att klargöra sin identitet skulle mista rätten till dag- och bostadsersättning. Kritiken uteblev inte. Ansvaret innebar i praktiken dels att det blev omöjligt för personer utan id-handlingar och uppehållstillstånd att resa till ett EU-land

med en legitim transportör, men också att transportörerna inte vill riskera att betala höga kostnader eller dryga böter om destinationslandet skulle avslå personens asylansökan. Amnesty International menade redan när förslaget om transportöransvar var uppe till diskussion i Bryssel, att det kommer leda till att flygbolagen diskriminerar människor på grund av utseende. Dessutom undrade man hur transportörerna ska kunna avgöra vem som är flykting och inte?[61] Senare har även debattörer som Hans Rosling hävdat att det är Schengenavtalets artikel 26 som är den egentliga orsaken till att så många flyktingar drunknat i Medelhavet.[62]

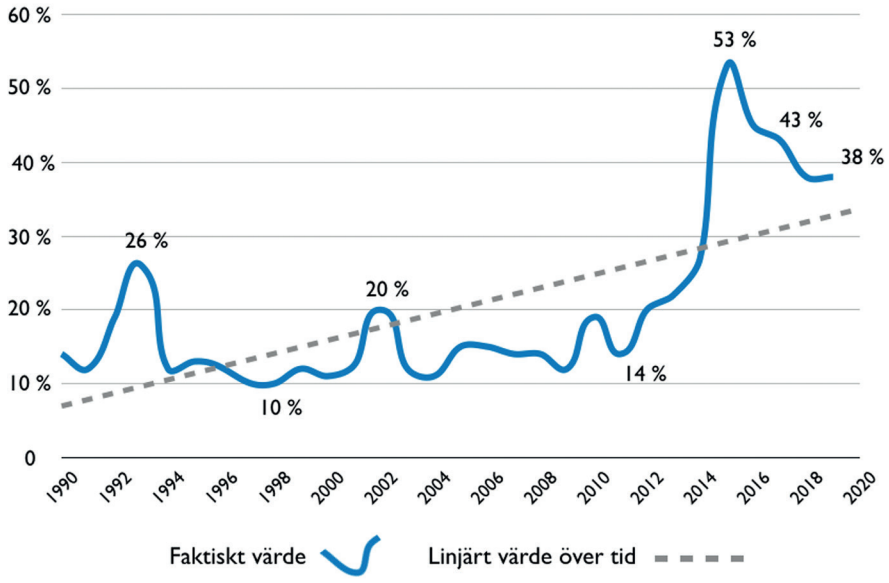
Det svenska migrationssystemet har ständigt behövt anpassas, lappas och lagas för hålla jämna steg med verkligheten där krig och väpnade konflikter i framförallt Mellanöstern gett upphov till stora flyktingströmmar. Som en följd av den arabiska våren och konflikterna i regionen ökade antalet asylsökande kraftigt efter 2011. Sedan dess har årligen långt fler än 100 000 uppehållstillstånd beviljats i Sverige.[63] Alla de dramatiska händelserna i omvärlden har lett till stora utmaningar för det svenska samhället när nettobefolkningen ökat med som minst ett nytt Karlstad och som mest ett nytt Västerås varje år. Sedan 1986 har SOM-institutet vid Göteborgs Universitet studerat svenskars vanor, beteenden, åsikter och värderingar genom att årligen göra nationella enkäter. När respondenterna spontant ombetts nämna vilka samhällsfrågor som är viktiga har frågan om invandring och integration legat relativt långt ner på listan utom vid de tillfällen när många migranter har sökt sig till Sverige. Som 1993–1994 och efter 2014. I den senast publicerade enkäten som avser 1918 ligger frågorna om migrationen på andra plats efter sjukvården efter att ha varit den viktigaste frågan de fyra åren dessförinnan.[64]

Professorn i statsvetenskap Marie Demker vid Göteborgs Universitet har på ett utförligt och belysande sätt i flera rapporter beskrivit och analyserat hur den ökande migrationen påverkat den politiska mobiliseringen för och emot invandring i Sverige. Samtidigt har hon utifrån SOM-institutets undersökningar också kunnat visa hur stabilt stödet för asylrätt och fortsatt migration varit över tid.[65]

Synen på migrationen bland svenskarna är samtidigt en av de mer undersökta frågorna under senare decennier; data från bland annat World Values Survey har använts i många sådana analyser. Åtskilliga andra svenska studier behandlar specifika frågor som gäller migranter och boende, utbildning, ekonomi, kultur, vidarebosättning, återvändande, papperslöshet, validering av högutbildade personers examina etc. Vid åtskilliga högskolor och universitet har man därtill studerat och analyserat migranters möte med rader av institutioner inom hälsoområdet såsom primärvården, akutvården, tandvården, barnhälsovården, familjerådgivningen, psykiatrin eller äldreomsorgen, för att nämna några.[66] Den tidigare huvudsekreteraren i

regeringens Framtidskommission, den göteborgsbaserade professorn i politisk kommunikation Jesper Strömbäck, gjorde 2016 en forskningsöversikt om hur invandring påverkar Sverige. I sitt arbete gick han igenom material från över 200 rapporter, böcker, kapitel och artiklar i ämnet. Hans slutsatser av denna genomgång sammanfattas av titeln på boken: *Utan invandring stannar Sverige.*[67]

Figur 1.3. Andel av Sveriges befolkning som omnämner integration/invandring som en viktig samhällsfråga.



Källa: De nationella SOM-undersökningarna och Svenska Trender 1986–2018, Göteborgs Universitet, 2019.

Få studier har dock behandlat det som denna föreliggande rapport handlar om, nämligen att kartlägga och förstå migranternas tankar och drivkrafter. Statsvetarna Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg vid Göteborgs Universitet har på uppdrag av Delegationen för Migrationsstudier (Delmi), undersökt asylflyktingars syn på hur det varit att under lång tid befinna sig i en slags existensiell limbo under de ofta utdragna handläggningsprocesserna hos institutioner och myndigheter. De fann bland annat att tilliten till såväl det svenska samhället som till andra människor sjunker ju längre asylprocessen tar.[68] Erfarenheterna av att vara asylsökande i Sverige beskrivs som att hamna i en miljö där man ”varje dag påminns om att kompetenser från det gamla landet har tappat i värde, och där man omges av människor som lever livet under andra förutsättningar, är den asylsökandes tillvaro präglad av risk,

osäkerhet, knappa resurser och, på det hela taget, social exkludering".

I en debattartikel i anslutning till att rapporten presenterades skrev de båda författarna att erfarenheterna av att vara asylsökande är "förfärlig" och "så negativ att de asylsökande sannolikt är bättre rustade att integreras när de lämnar in sin ansökan än när de många månader senare beviljas (eller nekas) uppehållstillstånd".[69]

I en studie som Nordens välfärdscenter initierat har 28 migranter i Norden djupintervjuats om sina erfarenheter av integrationen.[70] Samtliga intervjuade framhåller språkets viktiga roll för integrationen men många säger att det viktigaste var att faktiskt få komma ut i arbete eller praktik för att både visa för andra och för sig själv att man duger, att man kan. En av de intervjuade, 32-årige Ameer från Irak, kom som asylsökande till Helsingfors hösten 2015 och fick 2017 arbete på en stor advokatbyrå efter att ha deltagit i ett projekt som syftade till att snabbt få högutbildade migranter i arbete. Han lär sig nu finska på jobbet av en privatlärare som bekostas av arbetsgivaren. Ameer säger att det viktigaste rådet är att börja jobba så fort som möjligt, med vad som helst så att man snabbt blir en del av samhället. Då får du också vänner – och "får du en vän har du snart två, tre. Det blir ett nätverk".[71]

När dåvarande statsministern Fredrik Reinfeldt under valrörelsen 2014 bad det svenska folket att fortsätta att vara öppna och toleranta mot de flyktingar som då anlände till Sverige, formulerade han som första etablerade politiker det dilemma som skulle få honom att förlora både "val, regeringsmakt och partiledarpost på en och samma gång". [72] Den mellan välfärd och migrationen till Sverige.

"Visa den öppenheten. Visa den toleransen när det heter att "det blir så många", "det blir krångligt", "det blir svårt". Visa den toleransen och visa också att ni minns att vi har gjort det förut. Vi har sett människor komma från stress, fly från förtryck, som sedan kommit in i vårt samhälle, lärt sig det svenska språket, fått jobb och nu hjälper till att bygga ett bättre och friare Sverige."[73]

Parallellt med de utmaningar som de utomeuropeiska flyktingströmmarna inneburit har Europa under samma period genomgått genomgripande förändringar. Den 1 maj 2004 ökade antalet medlemsländer i EU från 15 till 25 genom att Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien, Malta och Cypern anslöts (2007 tillkom Rumänien och Bulgarien, 2013 Kroatien). Inför den stora utvidgningen uppstod en politiserad debatt – inte bara i Sverige – om huruvida man skulle införa övergångsregler för de tio nya medlemsstaterna eller inte. Flera svenska LO-förbund ifrågasatte möjligheten att omedelbart tillåta fri rörlighet på arbetsmarknaden och rentav

statsministern själv oroade sig för att fattiga unionsmedborgare skulle få ta del av och utnyttja det utbyggda svenska välfärdssystemet.[74] I Tyskland hotade förbundskansler Gerhard Schröder med att backa från hela utvidgningen om EU inte begränsade den fria rörligheten för människor från de nya medlemsländerna. Det hela löste sig så att varje etablerat EU-land fick göra som man ville, vilket ledde till att nästan alla införde övergångsregler på sju år. Men Sverige, Storbritannien och Irland beslöt sig till slut som enda länder att öppna för den nya rörligheten direkt, vilket gjorde att den absoluta majoriteten av all migration inom EU gick till Storbritannien och därefter till Sverige. Detta är enligt somliga analytiker den indirekta orsaken till varför Storbritanniens befolkning röstade för att lämna den Europeiska Unionen i juni 2016.[75]

Efter Storbritanniens folkomröstning var det många bedömare som trodde att brexit skulle bli en början på en fragmentisering av EU eller rentav början på dess sammanbrott. För det är odiskutabelt så att såväl inomeuropeisk som utomeuropeisk migration har inneburit stora påfrestningar för relationerna mellan medlemsstaterna. Men redan långt före brexitomröstningen hade dessa spänningar uppstått inom den Europeiska Unionen – inte minst sedan de så kallade Visegradländerna (Ungern, Tjeckien, Polen och Slovakien) när kriget i Syrien eskalerade, vägrade leva upp till intentionerna i Lissabonfördraget från 2009 att EU-länderna ska efterleva kraven på en ”enhetlig asylstatus för flyktingar, ett gemensamt system för tillfälligt skydd och att tillämpa gemensamma kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som har ansvaret för att pröva en ansökan om asyl”.[76]

Sedan dess har EU-reglerna arbetats om, förnyats, förändrats och anpassats till de ständigt förändrade förhållandena när det gäller flyktingströmmarna. Kraven från bland andra Sverige och Tyskland på ett ökat gemensamt asylåtagande inom unionen har efterhand skärpts. Men Visegradländerna anförda av den ungerske premiärministern Viktor Orbàn har fortsatt att hårdnackat säga nej.[77] De ursprungliga Visegradländerna har efter hand fått sällskap av nya politiska ledare i såväl Österrike som Italien. Dessa motsätter sig asylinvandring och säger sig själva vilja bestämma hur många flyktingar de vill ta emot.

Samtidigt är stödet för den Europeiska Unionen fortsatt starkt. På uppdrag av EU-kommissionen gör opinionsinstitutet Eurobarometer varje halvår enkäter med människor som bor i unionen – den som presenterades i december 2018 visade att 74 % av EU-medborgarna är för ett fortsatt medlemskap.

1.5. SYSSELSÄTTNINGSGAPET OCH VÄRDERINGARNA

Samtidigt som Sverige har den största sysselsättningsgraden bland samtliga EU-länder (82,6 % år 2018) och en arbetslöshet som samtidigt ligger på eller under EU-snittet (6,4 %) är vi också det land inom unionen som har den största andelen utomeuropeiska flyktingar i relation till vår befolkning.[78] De migranter som har liten arbetslivserfarenhet och/eller är lågutbildade har det svårt att komma in på den svenska arbetsmarknaden eftersom den svenska ekonomin bygger på en generellt mycket hög utbildningsnivå hos befolkningen. Detta så kallade sysselsättningsgap mellan migranter och majoritetsbefolkningen är större i Norden än i andra länder – särskilt stort är sysselsättningsgapet i Sverige. Flera forskare har pekat på att detta kan leda till allvarliga problem för de nordiska länderna, eftersom de generösa välfärdsmodellerna är beroende av en hög sysselsättningsnivå hos befolkningen. Stora anställningsskillnader mellan inhemska och utländska födda hotar också den sociala sammanhållningen i Norden.[79]

I en forskningsrapport gjord på uppdrag av den Nordiska Ministerrådet, ledd av nationalekonomen Lars Calmfors förordades en palett av olika åtgärder, bland annat sänkta minimilöner för migranterna:

”Det gäller detaljhandeln och hotell och restauranger där många lågkvalificerade kan få jobb. Då bör man försöka göra det på ett sätt så att man inte sänker minimilöner generellt, utan man försöker att konstruera nya typer av lågkvalificerade jobb som helt enkelt kan betalas mindre”, sade Calmfors i en intervju i samband med att rapporten presenterades.[80]

Sammanställningar av data från SCB:s longitudinella individdatabas STATIV, ett register med data från SCB, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen och som ursprungligen skapades för nu nedlagda Integrationsverket, visar att etableringen på arbetsmarknaden tar särskilt lång tid för lågutbildade kvinnor från Asien och Afrika.[81] Även den generella bilden för migranter är nedslående:

”Färre än tio procent av kvinnorna med flyktingbakgrund har funnit anställning ett år efter ankomsten, och även efter fem år är färre än hälften av dem anställda. Så sent som tio år efter ankomsten har endast 60 procent av männen och cirka 50 procent av kvinnorna med flyktingbakgrund från Asien eller Afrika fått anställning.”[82]

Är subventionerade arbetstillfällen lösningen?

I Sverige är knappt vart tredje arbetstillfälle för nyanlända (30 %) subventionerat i någon grad medan migranternas arbeten i Norge och Danmark har en subventionsgrad på mellan 11 och 17 %. Enligt författarna till en annan rapport beställd av Nordiska Ministerrådet, *Nordic integration and settlement policies for refugees*, är subventionsgraden den enskilt viktigaste faktorn när det gäller att få upp anställningsbarheten för migranterna i såväl Sverige, Norge och Danmark. Forskarna skriver:

"Still, in all three countries, susidized employment is the measure with the highest positive effects on the empoyment rates."[83]

En annan slutsats i denna rapport är att utbildning lönar sig över tid. Även om migranterna till både Danmark och Norge kommer snabbare ut i arbete efter ankomsten än i Sverige, blir arbetena som en följd av mer omfattande introduktionsprogram mer varaktiga i Sverige – det gäller särskilt dem som har en högre utbildning från ursprungslandet.

Norge är det nordiska land som lyckas generellt bäst med att få både kvinnor och män i arbete medan Sverige lyckas få ut fler av de lite äldre migranterna (46 till 55 år) på arbetsmarknaden.

Studien visar också att det svenska systemet där migranterna i hög grad själva kan välja var de ska bo leder till en koncentration till storstäderna, (72 %) medan migranterna i Norge och Danmark – som är mer styrda av myndigheternas direktiv – hamnar i mindre städer eller på landsbygden (ca 50 %). Möjligheterna till arbete är dock betydligt större i storstadsregionerna, framförallt för männen. Ett annat resultat är att de migranter som hamnar längst från storstäderna är de som är mest flyttbenägna och att de då inte söker sig till städer i allmänhet utan till storstadsregionerna.

De två nordiska forskningsrapporterna från Nordiska Ministerrådet visar sammanfattningsvis att Sverige har de största problemen i Norden när det gäller att integrera nyanlända på arbetsmarknaden. Att antalet migranter är så många fler i Sverige än i de övriga nordiska länderna spelar naturligtvis roll, men samtidigt skriver rapportförfattarna i den av Lars Calmfors ledda studien att Sverige också har störst behov av reformer. Sänkta minimilöner är ett inte okontroversiellt reformförslag som Lars Calmfors tidigare också förordat i egenskap av ledare för Svenskt Näringslivs arbetsmarknadspolitiska råd. Invändningarna från Landsorganisationen (LO) har varit flera. I en artikel i Dagens Samhälle sammanfattar LO:s avtalssekreterare Torbjörn Johansson invändningarna:[84]

- Sänkta lägstalöner sätter press nedåt på allas löner på den svenska arbetsmarknaden – framförallt för kvinnor.

- Sänkta lägstalöner är orättvist och riskerar att späda på rasism och främlingsfientlighet.

- För att lönesänkningarna ska ge effekt blir lönenivån för migranterna så låg att det inte är ”social acceptabelt” – lägre löner gör att migranterna blir bidragsberoende.

- LO kommer aldrig att ställa sig bakom förslag som innebär att människor delas upp enligt etniska skiljelinjer.

Debatten om migration och integration har funnits länge och engagerat såväl medborgare, politiker, intressegrupper och organisationer som ofta valt att inta tydliga positioner i diskussionen. Syftet med denna rapport är dock inte att driva en intresselinje utan att tillföra ett hittills förbisett kunskapsområde, den subjektiva integrationen, till debatten. Utgångspunkten måste tas i migranternas verklighetsbild och formulera en vision som inkluderar insikten om behovet av utbildning och bostad samt vad arbetslivet kräver (de så kallade objektiva måtten). Frågan bör rimligtvis vara hur man som utomeuropeisk migrant ska lyckas förena dessa förväntningar med de värderingar och sociala normer som idag är utsatta för ett stort förändringstryck?

1.6 MIGRATIONSBEGREPPET IDAG

På samma sätt som den pågående globaliseringen och nya teknologier vad gäller såväl samfärdsel som kommunikation fått den traditionella synen på gränser när det gäller språk, kultur, etnicitet och även nationalstater att sakta erodera, har skillnaderna mellan att vara flykting, immigrant och asylsökare börjat suddas ut. De flesta länder[85] – Sverige inbegripet – gör en distinktion mellan dessa olika kategorier i sin policy och statistik.[86] Samtidigt finns det ingen exakt, universell definition av begreppet internationell migrant.[87] Kanske går det också mode i de olika begrepp som används för de som kommer till ett nytt land för kortare eller längre tid oavsett skäl. Begrepp som invandrare, nyanländ, eller nysvensk har alla kommit att behäftas med ett bäst före-datum i svenskt språkbruk. Det finns flera formella distinktioner som används av våra myndigheter.

Invandringen till Sverige regleras i utlänningslagen (UtlL) som innehåller regler om asyl, uppehållstillstånd, utvisning, avvisning, medborgarskap och familjeåterförening. Många av utlänningslagens bestämmelser har tillkommit efter olika EU-direktiv.[88]

(i) Asyl (flyktingstatus)

Enligt EU:s regler om alternativt skyddsbehövande ska en person beviljas asyl om den löper risk att straffas med döden, löper risk att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löper allvarlig risk att skadas på grund av väpnad konflikt.[89,90] Den som har fått status som alternativt skyddsbehövande får till en början ett uppehållstillstånd i 13 månader i Sverige. Som ett bevis på detta får personen ett uppehållstillståndskort som förutom porträtt även har ett datachip som innehåller personens fingeravtryck. Vid kontakter med till exempel myndigheter och sjukvården ska den skyddsbehövande alltid kunna visa upp sitt uppehållstillståndskort.

Kortet är inte en identitetshandling eller en resehandling men tillåter personen att resa in och ut ur Sverige förutsatt att denne har ett giltigt pass. Detta tidsbegränsade uppehållstillstånd ger för övrigt samma rätt till vård som en person med permanent uppehållstillstånd. Om personen efter 13 månader fortfarande har skyddsskäl kan denne få förlängt uppehållstillstånd.

I Sverige beviljas asyl även till övriga skyddsbehövande. I denna grupp ingår personer som inte kan återvända till hemlandet på grund av väpnad konflikt eller på grund av svåra motsättningar i hemlandet, känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp eller inte kan återvända till hemlandet på grund av miljökatastrof. Även personer med synnerligen ömmande omständigheter kan få asyl i Sverige.

Den som fått tillfälligt uppehållstillstånd kan omedelbart folkbokföra sig hos Skatteverket och har även rätt att arbeta i Sverige och dessutom ta del av samhällets olika etableringsinsatser.[91]

(ii) Anhöriginvandring

Rätten till familjeåterförening gäller endast dem som hade ansökt om asyl och fått skyddsstatus som alternativt skyddsbehövande före den 24 november 2015. De som var asylsökande efter detta datum har endast i undantagsfall rätt till familjeåterförening. Som familj räknas make, maka, registrerad partner eller sambo samt barn som är under 18 år.

Om den asylsökande är under 18 år räknas föräldrarna som närmaste familj. Den som har rätt till familjeåterförening kan omfattas av ett så kallat försörjningskrav. Det betyder att denne måste kunna försörja sig själv och sin familj och dessutom ha en tillräckligt stor bostad för att rymma den egna familjen.

(iii) Kvotflykting

En kvotflykting är en person som har flytt från sitt land och som har blivit utvald av FN:s flyktingorgan UNHCR för att få flytta till ett annat land. Det

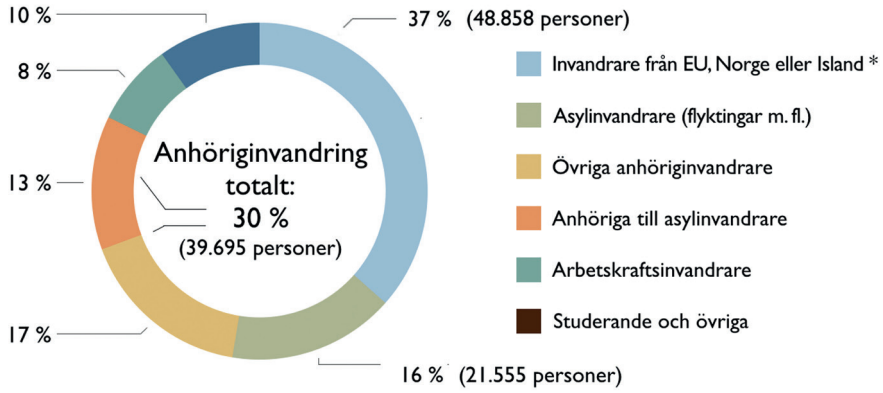
kallas vidarebosättning. Migrationsverket har under 2019 fått riksdagens uppdrag att organisera mottagandet av 5 000 kvotflyktingar till Sverige. Utöver UNHCR samarbetar Migrationsverket med svenska ambassader i de berörda länderna som utfärdar resetillstånd och provisoriska främlingspass samt International Organization for Migration (IOM) som arrangerar kvotflyktingarnas resor och överföringen till Sverige

(iv) Arbetskraftsinvandring

I november 2008 liberaliserades Sveriges regelverk för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU (efter en överenskommelse mellan de borgerliga partierna och Miljöpartiet de Gröna).[92] En arbetsgivare kan efter reformen anställa en person från ett land utanför EU/EES och Schweiz, förutsatt att lön, socialförsäkringsvillkor och andra anställningsvillkor inte är lägre än kollektivavtalens miniminivåer eller branschpraxis.[93] Detta har inneburit att en individs kategori till exempel efter avslag på en asylansökan, kan ändras från att vara flykting till att vara arbetskraftsinvandrad. Reformen har bidragit till att göra Sverige till ett av västvärldens mest öppna länder men har också mött kritik för att uppmuntra till fusk, utnyttjande och dåliga arbetsvillkor – ofta på arbetsplatser utan kollektivavtal. Socialdemokraterna har lagt ett förslag till nytt regelverk med skärpta förhandskontroller av arbetsgivare som vill använda arbetskraftsinvandring, tydliga försörjningskrav för att anhöriga ska kunna söka uppehållstillstånd och därtill införandet av anmälningsskyldighet för arbetsgivare som ändrar anställningsvillkor för den invandrade.[94] Enligt svenskt Näringsliv har reformen dock inneburit möjligheter till tillväxt och ökat välstånd, både för Sverige och för individer och familjer, ofta från fattigare länder.[95]

I denna rapport har vi valt att använda det generella begreppet migrant och avser med detta såväl de som har flyktingstatus, som är anhöriginvandrare eller som har kommit med arbetsintyg. Begreppet ”migrant” är också väletablerat inom den internationella forskningen. Povrzanovic-Frykman och Öhlander konstaterar i sin antologi *Högutbildade migranter i Sverige* att detta är en neutral benämning som är inkluderande utan den konnotation av ”metodologisk nationalism” som begreppet ”invandrare” riskerar att få.[96] Med detta avses att migranters integration knyts till en specifik nation och som därmed bortser från sociala relationer som sträcker sig över nationsgränser, till exempel känslan av tillhörighet till såväl ursprungslandet som mottagarlandet.

Figur. 1.4. Invandring efter skäl till Sverige år 2018, efter skäl (132 602 personer).



Källa: SCB. Befolkningsstatistik: grund för bosättning efter medborgarskapsgrupp, 2018
* Inklusive tidigare svenska medborgare som återinvandrat (ca. 20 000).

Eftersom urvalet har dragits ur befolkningsregistret, betyder det att endast de med uppehållstillstånd ingår i undersökningen. Bara i de fall när det är väsentligt för analysen nämns i vilken migrantroll respondenten kommit till Sverige – som till exempel i citaten från den kvalitativa delen av undersökningen. Rapportens frågeställningar har analyserats utifrån tre grupper, enligt tabell 1.2 nedan.

Tabell 1.2. Hur kom du till Sverige?

Jag kom till Sverige som:

	Antal	Andel
Flykting (asyl)	3 399	52 %
För att bo med min partner (anhöriginvandring)	2 402	37 %
Med arbetsintyg	520	8 %
Vet inte	195	3 %
Totalt	6 516	

Den svenska definitionen av arbetskraftsinvandring ändrades 2008 och den avviker nu markant från övriga europeiska länders definitioner.[97] Ibland förflyttas en individs kategori från att vara flykting till att vara arbetskraftsinvandrad (se exempelresonemang s. 52).



Jasin al Amin

24 år, fil kand i data-vetenskap, född i Irak.

—

”Jag kom till Sverige när jag var nio år gammal. Så i dag drömmer jag nog på svenska. Jag har ju integrerat mig till svenskan, så jag har ju inget…jag menar, jag har lämnat det kurdiska bakom mig. Om nån frågar mig så säger jag att jag är från Sverige.”

”När jag bodde i Akalla, då kände jag mig som hemma. Jag hade kurdiska kompisar, blattekompisar och svenska kompisar. Sen flyttade vi till stan men där kände jag mig aldrig hemma”.

”Och i dag är det så att jag umgås inte med svenskarna – jag umgås mer med min befolkning. Jag känner mig som hemma där. Då händer det att jag går över och börjar prata mer invandrarsvenska – säger ’brorsan’ och så. Samtidigt känns det konstigt att komma från den akademiska miljön och språket där och sen komma hem och prata med min pappa som är lågutbildad, då känns det ibland som att tala med ett barn…”

KAPITEL 2

Teoretisk bakgrund

2.1. VÄRDERINGAR OCH SOCIALA NORMER

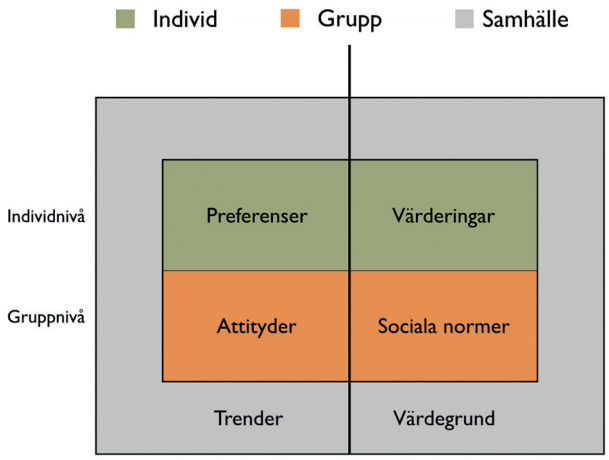
Någon har liknat de personliga värderingarna vid ett isberg där bara kanske en tiondel av isberget sticker upp över vattenytan. De mesta i vår värdegrund finns i vårt undermedvetna – vi märker inte av våra värderingar så länge vi inte utmanar dem eller bryter mot dem. Våra värderingar ger uttryck för våra innersta behov, önskningar och vad vi bryr oss mest om i livet – de är den stora, sammanhållande kraften i det som är vår identitet. Våra värderingar är en slags inre kompass som hjälper oss bestämma vad vi är för och vad vi är emot i livet; vilken väg vi ska välja när vi står i tillvarons alla vägskäl. Våra värderingar är vårt sanna jag. Samtidigt är värderingarna ofta svåra att sätta ord på. Vilka värderingar har jag egentligen? Ofta nog är det först när vi går emot våra grundläggande värderingar som vi blir varse dem. När vi reagerar med magkänsla brukar det just vara våra värderingar som är i farten, den del av isberget som ligger och lurar i djupen. Bryter vi mot denna vår inre kompass känner vi ofta oro, olust, tveksamhet eller till och med ilska.

Vi föds inte med en viss uppsättning värderingar. Det är något som vi lär oss: de kommer till oss via våra föräldrar, mor- och farföräldrar, dagis, skola, vänner, syskon, TV, dataspel, Internet och hela det kulturella sammanhang som vi växer upp i.

Går det att ta reda på hur de 9/10-delarna av isberget som befinner sig under vattenytan ser ut? Ja, genom goda breda undersökningar kan man få fram en hel del kunskaper. Inom WVS, EVS, ESS och andra stora medborgarundersökningar har man lärt sig hur man kan fråga, hur man genom att korsa svaren kan få fram data och bilder av isbergets djupare delar.

I figur 2 nedan redovisas några av de begrepp som används i denna rapport. Preferenser och värderingar handlar om individers tänkande på kort och lång sikt. På gruppnivå använder vi i stället begreppen attityder och sociala normer. Det kan till exempel handla om en grupp migranter från ett särskilt land eller som går på en viss utbildningslinje. Alla är vi sedan samhällsvarelser. Som sådana påverkas vi av både mer kortsiktiga trender i samhället och av mer långsiktiga värderingar och sociala normer. Det är dessa som avses med begreppet värdegrund i denna rapport.

Figur 2.1. Skillnad mellan norm och värdering.



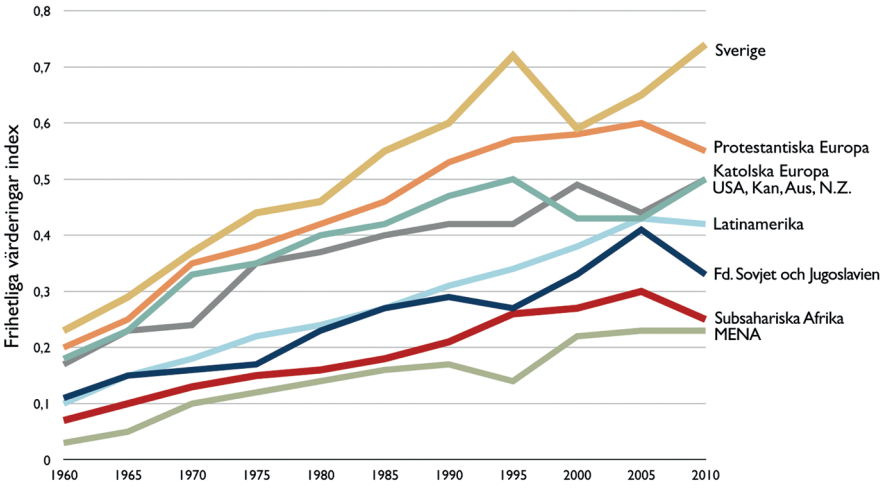
Hur förändras värderingar hos individer och hela samhällsgrupper? Om detta vet vi en hel del. Forskare har under flera decennier mätt hur värderingar förändras när man migrerar från ett värderingssystem till ett annat.

Chris Welzel, verksam forskare inom WVS, har utvecklat en modell för att mäta emancipativa (frihetliga) värderingar. Han har med hjälp av datasimuleringar beräknat de emancipativa värderingarnas nivå i världen från 1960–1980.[1] Intressant är att Sverige redan då hade de mest emancipativa värderingarna i världen, om än på en betydligt lägre nivå än i dag.

Inglehart och Welzel (2005) har baserat på WVS-data formulerat en sekventiell moderniseringsteori. De hävdar i korthet att ökningen av sekulära värderingsförändringar *föregår* en ökning av emancipativa förändringar. Frågan är, stämmer detta på gruppen migranter? Vi ska för första gången (oss veterligt) testa sekvensieringsteorin på gruppen migranter till Sverige. För att göra det har vi integrerat gruppen migranter i kulturkartan för våg 7 (se kap. 6). Som utgångspunkt har vi tagit ett antal studier som mätt värderingsförändringar hos migranter.

Bakom denna utveckling finns en grundläggande kulturell skillnad mellan det som Ron Lesthaege benämner ”den andra demografiska transitionen”, vilken beskriver övergången från ”short” till ”long life histories”.[2] Samhällen dominerade av korta livshistorier karaktäriseras av både hög mortalitet och fertilitet samt fattigdom, låg social rörlighet, bristande utbildningsmöjligheter och lågt valdeltagande i demokratiska val. Dessa kraftiga begränsningar ger människor mycket små marginaler vad gäller hur de kan använda sin tid och sina liv. Kortsiktiga överlevnadsstrategier dominerar vardagen. Frihetliga värden är i den kontexten inte ett möjligt alternativ.

Figur 2.2. Frihetliga värderingar, global tidsserie, 1960–2010.



Källa: European Values Survey/World Values Survey med datasimuleringar från 1960 till 1980 av Chris Welzel. Freedom Rising, 2013.

De långa livshistorierna däremot karaktäriseras av både låg mortalitet och fertilitet, välmående, hög social mobilitet och tillgång till utbildning för folkflertalet. Här är de enskilda valmöjligheterna stora och frihetliga värden är något som man kan tillgodogöra sig.

2.2. HUR FÖRÄNDRAS VÄRDERINGAR I SAMBAND MED MIGRATION?

Många migranter som kommer från ”short life histories” till ”long life histories” gör en komprimerad resa, men där sociala normer och värderingar från den ena till den andra sociala modellen kolliderar. Detta blir särskilt tydligt när det gäller kvinnors villkor och i de fall det gamla normsystemet följer med kan konsekvenserna för flickor och kvinnor som anpassar sig till ”long life stories” vara allvarliga. Man hamnar i kläm mellan de olika sociala normsystemen. Det är i detta perspektiv som det blir avgörande att fokusera på det hedersrelaterade förtrycket för att åstadkomma en anpassning till det nya hemlandets frihetliga tankevärld.

I den tidigare nämnda studien från Danmark har man i flera decennier följt migranters integration i det danska samhället. De som kommer från samhällen med utpräglat låg tillit till andra människor har efter 30 år i Danmark nästan lika hög tillit till andra som danskarna i gemen, förutsatt att de inte bor i hårt segregerade områden.[3] När tilliten är hög även till människor man inte känner, är detta ett mått på integration i länder som Norden. Denna tillit har beskrivits som vår tids guldreserv.

Hur rimligt är det att förvänta sig att migranter ska ta till sig de normer och värderingar som gäller i det nya hemlandet? Värderingar kan förändras om man känner sig motiverad till detta. En viktig förutsättning är det som påpekats av Johan Hirschfelt och Olof Pettersons artikel om regeringsformen, som kan ses som en ”koncis sammanfattning av vad som utgör svenska värderingar” – något som förenar oss som lever i det svenska samhället.[4] Just värderingsmedvetenhet är ett kunskapsområde som kan fungera som ett styrmedel för integration via väl genomförda utbildningar och dialoger.

I Sverige och de andra nordiska länderna värdesätts frihetliga värderingar, såsom hur man uppfattar möjligheten att göra sin röst hörd – att kunna påverka sin regering, sin arbetsplats och sitt närsamhälle. Denna frihetssträvan avspeglas också i den vikt vi lägger på jämställdhet, barns rättigheter och individens rätt till egna val. Sverige rankas till exempel högst i världen när det gäller rätten att välja sin partner, antalet barn och att få utrycka sin sexuella identitet.

Frågor kring migranters värderingar och normer avseende sexuell och reproduktiv hälsa är ett hett men ofta tabubelagt ämne som nu börjar diskuteras mer öppet. Denna fråga har i synnerhet aktualiserats i samband med #metoo-rörelsen. Dagens debatt är naturligtvis nödvändig och mycket viktig, samtidigt som risken finns att fördomar som inte bygger på fakta sprids och kan göra skada. Hos många migranter finns ett stort behov av dialog kring frågor som rör just nära relationer; vad är acceptabelt och vad förväntas av mig som man eller kvinna i Sverige? Hur uppfostrar och stödjer jag mina barn på ett sätt som fungerar i mitt nya hemlands kontext?

Myndigheter, skolan och hälso- och sjukvården är områden där migranter möter personer med hög yrkeskompetens, men som ofta har bristande förståelse för de värderingskrockar som migranter brottas med. Med mer fokus på öppen diskussion och kunskap om olika värderingar och sociala normer inom vård och skola skulle integrationsarbetet kunna effektiviseras.

Vi behöver utveckla arbetsmetoder där vi tydliggör gränsdragningar mellan vad som är icke-förhandlingsbart och vad som är påverkbart. Beteenden och förhållningssätt som strider mot svensk lagstiftning och mänskliga rättigheter kan inte godtas, men det är vårt ansvar att förklara vilka värderingar dessa regler i grunden bygger på och varför de är så viktiga. Annars kan

vi inte förvänta oss att människor som har vuxit upp med en annorlunda värdegrund ska förhålla sig lika självklart till dessa regler. På andra områden, där lagstiftningen inte är lika entydig, måste vi kunna balansera olika förhållningssätt. Ett exempel är huruvida man bör erbjuda separata badtider i simhallen för kvinnor och män. På denna nivå kan alla tycka som de vill, men majoritetsbefolkningen och migranter har här möjlighet att påverka varandras synsätt. Migranter har mycket att bidra med, inte bara på arbetsmarknaden, utan också vad gäller hur vi ser på och bemöter varandra. Ett exempel är den sociala status man har efter att man har fyllt 70 år. Sverige är ett av de länder där denna grupp har bland den lägsta statusen i världen, medan äldres position ligger i topp i de länder som huvuddelen av dagens migranter kommer ifrån.[5] Vikten av sociala relationer och omsorg, inte bara för de allra närmaste, är ett annat exempel där vårt individfokuserade samhälle har mycket att lära och ett område som arbetsmarknaden behöver utnyttja i högre utsträckning.

Vi har väl underbyggda studier som visar att värderingar kan påverkas och förändras och att motivation och tillit är nödvändiga ingredienser i detta integrationsbygge. Vi behöver dock bättre data om i vilken takt och på vilket sätt migranters värderingar förändras när de kommer till Sverige. Detta kan göras med hjälp av riktade undersökningar bland migranter, men i lika hög grad behöver vi även veta mer om hur allmänhetens inställning till migranter förändras över tid. Förstår vi bakgrunden, kan vi hitta lösningar och förebygga problem.

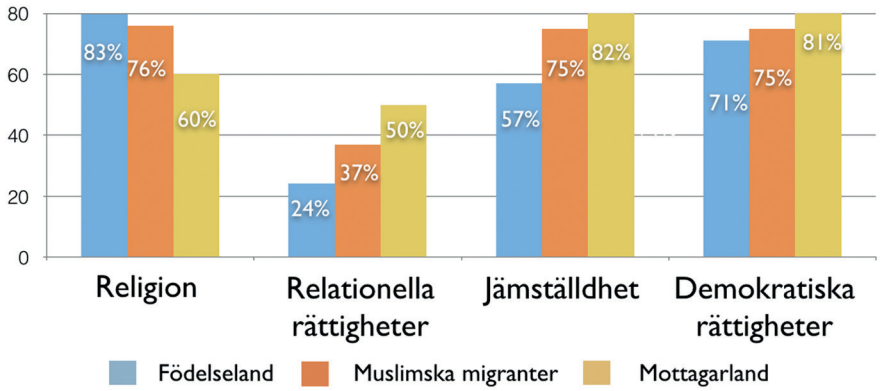
Migrationens möjligheter och demokratins utmaningar är stora. Med tanke på de skillnader i utbildningsnivå mellan olika grupper och nationer som finns, behöver Europa en gränsöverskridande kraftsamling för målinriktade utbildningar för migranter – en slags Marshallplan för kunskap, utbildning och värdegrundsarbete med fokus på demokrati och jämställdhet. Den nya tiden innebär visserligen gränslösa möjligheter men också ett gränslöst ansvar.

Idén med att göra en Migrant World Values Survey har sin utgångspunkt i att så gott som alla större undersökningar om människans normer och värderingar handlar om olika majoritetsbefolkningar, hur man tänker i olika kulturer och nationer. Ofta blir det en genomsnittlig bild av medborgarna, vare sig det handlar om människosyn eller olika samhälleliga företeelser, såsom hur individer och grupper uppfattar vad som är rätt och fel, vad som är acceptabelt eller inte och hur man ska kunna göra sin röst hörd.

Figur 2.3 sammanfattar en analys som Pippa Norris och Ron Inglehart publicerade år 2012. De jämförde 94 000 medborgare i de länder man migrerade från och till, med den grupp muslimska migranter som kom till väst. En jämförelse gjordes mellan värderingarna i de länder de kom ifrån och de länder de migrerade till. I samtliga fall förhöll sig migranterna mitt emellan dessa två ytterligheter inom så vitt skilda områden som demokratisyn,

jämställdhet, relationer mellan människor (synen på aborter, skilsmässor och homosexualitet). Samtidigt som gruppen muslimska migranter ligger mellan ursprungsland och destinationsland så behåller de ändå sin religion även om andelen minskar något.[6] Det ska dock påpekas att även om populationen är stor, så är antalet muslimska migranter till väst liten (se tabell 1.1).

Figur 2.3. Från ursprungsland till mottagarland, muslimska migranters värderingar, 1981–2007 (99 länder, n=94 018).



Källa: Norris, P., & Inglehart. R., 2012. ”Muslim integration into Western cultures: Between origins and destinations.” *Political Studies 60*(2):228–251.

Vardera av dessa fyra mått består av ett antal frågor som mäts för migranter från de länder som ingår i studien. Dessutom görs jämförelser med andra länder. Det globala ”syd” jämförs med det nordiska ”norr”.

En annan viktig fråga gäller det som benämns som *pre-selection.* Det vill säga att de som väljer att migrera har ett annat sätt att tänka än de som inte kan tänka sig att flytta. I en studie i Irak blev de som ingick i studien tillfrågade om de kunde tänka sig att emigrera. Därefter analyserades de som svarade nej på den frågan med de som svarade ja. De som inte kunde tänka sig att flytta hade generellt sett mer konservativa värderingar än de som kunde tänka sig att emigrera.[7] Just denna typ av jämförelser är viktiga för att bedöma ingångsvärdena hos migranter. Ytterligare en viktig faktor är valet av land som man migrerar till. Många av de som valde Sverige (eller andra nordiska länder) uppger att de väljer så därför att länderna i norr är fredliga och trygga. Ett tredje viktigt skäl till att ens värderingar förändras är påverkan i det nya hemlandet inte minst via utbildning och samhällelig påverkan. Dessa processer är i fokus i denna rapport, även om det förstås även finns en stark pre-selection som påverkar i initialskedet (se kap. 4).

2.3. FRÅGESTÄLLNINGAR

En omfattande litteratur har försökt förstå den sociala integrationen av migranter som en tvåvägsprocess av ömsesidig anpassning mellan migranter och värdsamhällen där de nyanlända gradvis införlivas i det sociala, ekonomiska, kulturella och politiska livet i sina nya hemländer. Den viktigaste frågan i denna studie är vad som påskyndar eller stödjer denna process. I synnerhet när människor flyttar från krigshärdar och fattiga länder i det globala Syd, som Syrien, Afghanistan, Eritrea, Somalia och Irak, till välmående postindustriella samhällen i Nord, som Sverige. Under vilka förutsättningar är de mest troligt att de känner sig hemma i sina nya samhällen?

Att förstå dessa processer är viktigt teoretiskt, för att identifiera drivkrafterna till social integration och sammanhållning, men också avgörande för att politiker och beslutsfattare ska kunna utveckla effektiva strategier. De flesta tidigare studier har analyserat ”objektiva” data för integration, som arbetskraftsdeltagande och social rörlighet. En omfattande litteratur har också analyserat kulturella attityder till invandring hos majoritetsbefolkningen. Få har dock frågat migranterna själva.

Teorierna kring sekulära långsiktiga förändringar har grovt sett delats in i tre sorters förändringar:

- periodiska (tidsandan)
- livscykel (ålder i livscykeln)
- kohort eller generationseffekter.

Dessa tre förklaringsgrunder är ofta svåra att skilja åt. Rent populärt försöker man sammanfatta dem som en tidsbunden generation: ”the Silent Generation”, ”Baby Boomers”, ”Generation X”, ”The Millenials” etc. Tanken är att de som delat samma ”verklighet”, som har varit med om samma saker, bär med sig det livet igenom. Ser man så på förändring så blir det naturligtvis svårt att förhålla sig till de kraftiga förändringar i värderingar och sociala normer som migranter som har flytt från krig och umbäranden bär med sig. Är ålder och upplevelser i ursprungslandet något som bestämmer hur man kommer att tänka resten av livet? Eller är det så att varje fas i livets cykler bär med sig vissa kännetecken, inte beroende på ungdomsupplevelser utan för att det är ”normalt” i den livsfas man befinner sig (att vara ungdom, vara småbarnsförälder, vara mogen, vara gammal)?

Periodiska förändringar har ofta beskrivits som sådant som drivs fram av tidsandan – Zeitgaist – eller tidvattnet – ”*the Rising Tide*”.[8]

Eller är det kanske så att människor tänker om, även kring grundläggande värderingar livet igenom, när de hamnar i andra sammanhang än de som man

har vuxit upp i. Kring dessa frågor finns många olika slutsatser att dra. Just gruppen migranter från en kulturell kontext till en annan är rimligen av stort intresse i detta sammanhang.

I nätverket av forskare inom World Values Survey har dessa frågor analyserats under flera decennier. Nestorn i dessa studier, Ron Inglehart, formulerade tidigt en moderniseringsteori[9] som också inbegrep en tes om vad som var nödvändiga förutsättningar för utveckling – en *sekvensieringsteori*. World Values Survey, som startade 1981 är till stora delar sprungen ur denna ambition att kunna mäta hur värderingar förändras över tid. I boken *Modernization, Cultural Change, and Democracy*, finns underrubriken "The Human Development Sequence",[10] – vilka förutsättningar är nödvändiga för att nästa steg ska kunna tas? Inom en nationell population – vilket såväl WVS som de flesta medborgarundersökningar är uppbyggda kring – kan man mäta förändringar inom en viss grupp, inom ett land. Men vad händer om en tillräckligt stor andel personer från en kulturell kontext (t.ex. migranter från ett land), kommer till ett samhälle med ett helt annat socialt normsystem? Kommer man att anpassa sig till det nya landets sätta att leva, dess lagar och värderingar, eller kommer man att behålla vissa tankesystem och förändra andra? I så fall, vilka synsätt är mer lätta att förändra, vilka är svårare, och vad händer om några tankesystem strider mot det nya landets tankar och värdesystem? Detta är den teoretiska bakgrunden till varför vi genomfört en Migrant World Values Survey.

Det är visserligen, så vitt vi vet, den första gången man genomför en sådan här studie där man kan mäta dels ursprungslandets värderingar, dels migrantgruppens, jämfört med destinationslandets värderingar – i detta fall Sverige, men vi har ändock en gedigen forskningsbakgrund att vila oss mot.

Integration mäts här genom tre subjektiva indikatorer för nationell identitet, (i) att känna sig hemma i Sverige, (ii) att identifiera sig med Sverige mer än eller lika mycket som med sitt ursprungsland, och (iii) att känna en stolthet både i förhållande till sitt ursprungsland och till Sverige. Dessa förhållanden mäts huvudsakligen via tre regressionsmodeller. Den första modellen utgår från hur respondenterna svarar på frågan om de känner sig hemma i Sverige. Den andra modellen utgår från respondenternas egen uppskattning om var de befinner sig på en skala från samhörighet med Sverige till samhörighet med ursprungslandet. Den tredje modellen utgår från migranternas egen uppfattning om de är stolta över att vara svenskar. Vidare ställs frågan om hur lätt eller svårt det är att träffa svenskar, som även den finns med i modell tre. Utöver dessa tre modeller, analyseras ytterligare två frågor. Den första frågan rör hur migranterna anser att det har blivit sedan de flyttade till Sverige, jämfört med de förväntningar de hade innan. Den andra frågan handlar om hur de ser på möjligheten att kunna bestämma över sina liv.

Därefter analyseras de frihetliga värderingarna: vad är viktigt att förmedla till sina barn*),* hur ser man på jämställdhet *(equality),* vilka val kan individen göra själva *(choice)* – exempel som ingår är synen på homosexualitet, aborter, skilsmässor och prostitution. Häri ingår även individens möjlighet att göra sin röst hörd *(voice).*

En central fråga är vad migranterna ser som viktigast i livet. Detta frågebatteri har funnits med i WVS sedan 1980-talets början och behandlar familjens betydelse, arbetet, individen, religionen, vännerna, fritiden och politiken. Ett index som avser att fånga utvecklingen från auktoritära till mer demokratiska värderingar analyseras.

Syftet med denna studie är att få en bättre uppfattning av hur migranterna själva ser på integrationsfrågan och vilka värderingar och normer som är dominerande beroende på ursprungsland och andra bakgrundsfaktorer. Av det skälet har det vanliga standardformuläret av World Values Survey, som mäter värderingar och sociala normer i ett komparativt perspektiv, byggts ut med ett batteri som handlar just om migranternas egen upplevelse av integration. Detta ger således en subjektiv indikator på integration, till skillnad från de objektiva indikatorer som vi av tradition använder. Dessa står på inget vis i motsats till varandra – tvärtom kan de gemensamt bidra till en bättre förståelse av vad som behövs för att integrationen ska fungera mer effektivt.

Med utgångspunkt i Bourdieu,[11] Nees & Sanders[12] och Cederberg & Villares-Varela[13] används begreppet kapital för att strukturera de variabler som ingår. Begreppet kapital definieras som värdefulla resurser som genererar fördelar för individen och dennes familj, likaväl som för det lokala samhället och samhället i stort. I den fortsatta analysen behandlas både det *humana kapitalet* och det *ekonomiska kapitalet*, som kan ses som kunskaper, förmågor och egenskaper som producerar värde. De mäts i denna studie via formell utbildning, språk, arbetslivsstatus, ekonomisk nöjdhet och relativ ekonomisk rörlighet. Det *sociala kapitalet* handlar däremot om individens sociala nätverk.[14] Det inkluderar det lokala samhället och diasporan. I denna modell har vi analyserat förmågan att ta till sig de lagar och regler som gäller i Sverige så som de uppfattas av migranterna, upplevelsen av att möta svenskar, av att delta i folkrörelser och känslan av trygghet.

Den övergripande frågeställningen är att försöka förstå hur migranterna själva ser på frågan om integration. Hur uppfattar de sig själva i det svenska samhället? Känner de sig som en del av samhället och trivs de? Eftersom denna subjektiva upplevelse är avgörande för att skapa goda förutsättningar för integration, är det den första modell som har testats. Eftersom ambitionen inte är att migranterna ska välja bort sitt ursprungsland utan att ha både en känsla av tillhörighet till Sverige och samtidigt till sitt ursprungsland har detta testats i den andra modellen. En tredje modell som utgår från känslan av

trygghet och vad som kännetecknar denna. Såväl det humana och ekonomiska kapitalet som det sociala kapitalet testas via regressioner med ett stort antal oberoende faktorer samt även socioekonomiska bakgrundsfaktorer.[15]

Traditionella socialiseringsteorier har länge föreslagit att djuprotade nationella identiteter och tillhörigheter, utvecklas under tidig barndom och ungdom, överförda av kulturella institutioner såsom familj, skola och media och att dessa ändras endast långsamt, om alls under vuxenlivet. En ambition är här att mäta subjektiv integration hos första generationens migranter; sker en tillpassning även om man inte i unga år socialiserats till den kultur och det språk som man förvärvar?

Denna subjektiva plattform för integration, behöver även förstås utifrån de krav som majoritetssamhället har på alla samhällsmedborgare, inklusive migranterna, både vad gäller samhällskontraktet i stort, deltagande i arbetslivet och det sociala livet, men även vad gäller nästa generations uppväxt, att förstå och begripliggöra de koder och lagar som gäller inte bara i den egna generationen utan även för barn och unga. Av det skälet har ett brett batteri av frågor som handlar just om trygghet – tillit och tolerans ingått i studien.

Den klassiska kulturkartan från WVS har som tidigare redovisats vidareutvecklats så att de migranter som ingår i undersökningen kan jämföras med de värderingar som råder i deras ursprungsländer och i Sverige – var befinner sig migranterna i detta spänningsfält?

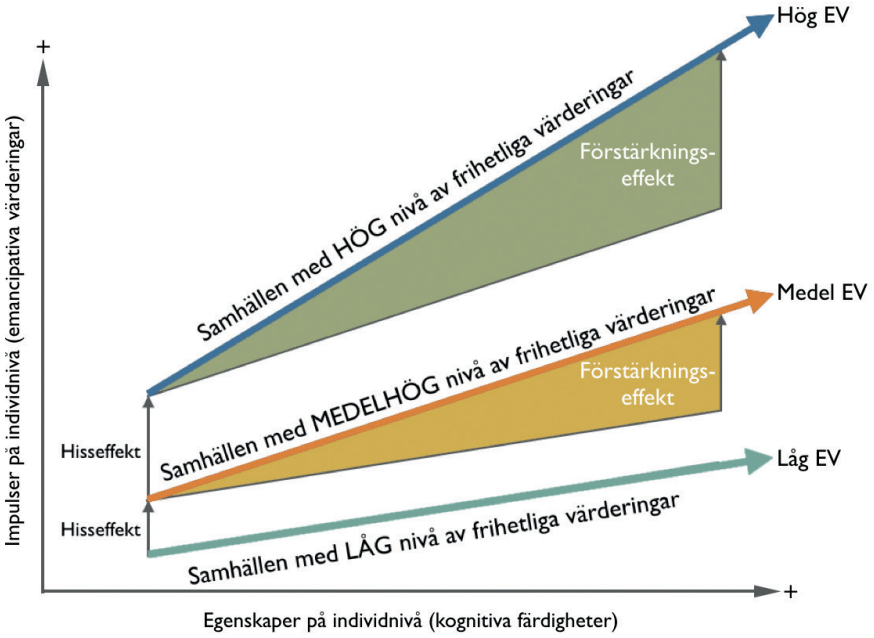
Här fokuseras på y-axeln i kartan som mäter hur man förhåller sig till auktoriteter av olika slag, till exempel religiösa auktoriteter, patriarkala auktoriteter (nationen, föräldrar). Detta övergripande index består av fyra delindex. Det första handlar om huruvida det förekommer värderingar som visar på trots/olydnad/motstånd *(defiance)* eller om det dominanta mönstret snarare är en respekt för auktoriteter. Nationell stolthet (både med ursprungslandet alternativt Sverige) analyseras, samt vikten av att göra sina föräldrar stolta. Nästa delindex mäter tro i förhållande till sekulära synsätt *(disbelief)*. Det måttet handlar om hur viktig religionen är i en människas liv, om man ser sig själv som religiös eller inte och hur ofta man deltar i religiösa ceremonier. Det tredje delindexet handlar om *relativism*, vad anser respondenterna vara ett korrekt handlande eller inte. Vi frågar om hur de ser på att fuska med biljetter på publika transportmedel, att luras med skatter, och att ta emot en muta i arbetet. Och slutligen *skepticism* som mäter förtroendet alternativt misstron för olika samhällsinstitutioner, till exempel försvaret, polisen och rättsväsendet, se kapitel 7–9.

Utöver testandet av dessa hypoteser och de ovannämnda regressionsmodellerna har en deskriptiv analys av de ingående variablerna genomförts. De två indexen för sekulära och emancipativa värderingars

omfattning analyseras utifrån den ovan presenterade *sekvensieringstesen*: är sekulariseng en förutsättning för en ökning av emancipativa värderingar eller inte, vad gäller migranter från muslimska länder?

En annan teori som även testas är den sociala förstärkningsteorin, eller *Social Cross-Fertilization theory*. Teorin går i korthet ut på att den generella nivån av emancipativa värderingar i ett samhälle fungerar som förstärkare så att man snabbare ökar individernas frihetliga värderingar i samhällen där den generella nivån av emancipativa värderingar är hög. Om individerna samtidigt får en boost av ökade kognitiva färdigheter via utbildning, till exempel av de slag som SFI-undervisningen och undervisningen i Samhällsorientering (SO) utgör, så kommer de grupper som får denna utbildning att öka sina impulser vad gäller emancipativa värderingar. Detta beskrivs närmare i kapitel 7.

Figur 2.4. Sociala förstärkningseffekter – en teoretisk modell.



Källa, Fritt efter C. Welzel,C (2013), s. 111.

Utifrån den kunskap vi har om hur värderingar förändras har tre hypoteser formulerats:

1. Första generationens migranter kommer att förstärka sina emancipativa värderingar jämfört med de länder som de kommer ifrån, därför

att det nya hemlandets värderingar påverkar dem i den riktningen. Varje generation migranter till ett västsamhälle blir mer tolerant och frihetligare än vad som gällde i ursprungslandet. Man kommer att behålla och förstärka dessa värde- och normsystem. Däremot kommer de att förbli på ungefär samma nivå vad gäller syn på religion och auktoriteter, det vill säga sekvensieringsteorin stämmer inte för migranter från huvudsakligen muslimska länder.

2. En ökning av de emancipativa värderingarna är en förutsättning för att tilliten ska växa. Denna tillit handlar både om tillit i allmänhet, men även om tillit till människor av en annan nationalitet, religion eller människor som man inte känner. Denna tillitsökning leder till en ökad tolerans för andra, oliktänkande människor.

3. Hypotes ett och två leder till ett antagande om att värderingar förändras även efter de formativa åren i en människas liv – de förändras genom hela livet. Den så kallade generationshypotesen behöver därmed revideras.

4. En ökning av emancipativa värderingar kommer att leda till en ökning av kvinnors handlingskraft, därför att såväl män som kvinnor kommer att se detta som legitimt och ändamålsenligt, det blir ett win-win i samhällsutvecklingen. Denna kraft kommer i sin tur att leda till att allt fler samhällen kommer att kunna ta steget från ”short life histories” till ”long life histories”. Fler människor får leva längre liv med bättre livskvalitet och när fler barn överlever sjunker antalet barn per kvinna och kvinnor får möjlighet att bidra utanför familjen.

Grundantagandet som dessa fyra hypoteser baseras på är dels att människornas omgivande nivå påverkar, förutsatt att den egna individens kognitiva färdigheter understöds, dels att människor som migrerar behåller ursprungslandet som referensram under många decennier, medan däremot nästa generation, som fötts i det nya landet, snarare jämför sig med det nya landets befolkning, unga med unga, äldre med äldre, personer med motsvarande utbildningsnivå och yrke som man själv har osv.



Faduma Yusuf Mohammed

47 år från Somalia har 8 barn och kom till Sverige 2015 med sina barn som anhörig till sin i dag 21-årige son.

—

"Jag har ingen utbildning, men jag har kraft och jag vill jobba. Jag skulle kunna ta hand om barn, jobba med städning – sånt kan jag. Eller hjälpa gamla hemma. Men jag har ingen utbildning, jag har lärt mig läsa här i Sverige. Jag lärde mig skriva mitt namn på SFI."

När du blir gammal, var bor du då – i Sverige eller Somalia?
"I Somalia – här är det för kallt."

KAPITEL 3

Studiens struktur

– en deskriptiv redovisning

3.1 VILKA MIGRANTER INGÅR?

Undersökningen är en del av Migrant World Values Survey. Studien bygger på första generationens migranter. Den största gruppen migranter (53 %) kommer från Mellanöstern och Norra Afrika (MENA), huvudsakligen Afghanistan, Iran, Irak och Syrien. Ungefär en femtedel kommer från subsahariska Afrika, huvudsakligen Somalia, Eritrea och Etiopien. Andra kommer från Asien (huvudsakligen Vietnam) samt några från Östeuropa (huvudsakligen Albanien). Tre fjärdedelar av Sveriges migranter kommer från så kallade auktoritära stater (enligt Freedom House klassifikation) omkring en femtedel kommer från låginkomstländer (BNP per capita PPP under USD 10 000).

Urvalet drogs den 13 september 2018 från Skatteverkets registertjänst Navet. Då det inte är tillåtet att söka på ursprungsland så erhölls en fil med samtliga utrikes födda och från detta register gjordes ett slumpmässigt urval utomeuropeiska födda som är folkbokförda i Sverige. De största utomeuropiska migrantgrupperna som idag är folkbokförda i Sverige är födda i Syrien, Irak, Iran, Somalia, Turkiet, Afghanistan och Eritrea – i nu nämnd ordning. Merparten (70 %) av undersökningen hör till dessa sju nationaliteter. Drygt 620 000 människor som är födda i utomeuropeiska länder kommer från dessa de sju största migrantländerna.[1] Följande urvalskriterier har använts: kön, ålder, civilstånd, födelseland (ej Sverige eller Europa) och bostadsort i Sverige.

Endast migranter med uppehållstillstånd ingår i undersökningen och urvalet har styrts av befolkningsregistrets fördelning av de olika grupperna som ingår. Tre olika kontaktvägar har utnyttjats så att vi kunde erhålla ett urval som reflekterar gruppens komposition vad avser kön, ålder, utbildning samt bostadsort. Detta beskrivs mer ingående nedan samt i bilagorna.

Vi har haft tillgång till adresser till samtliga men endast utnyttjat den kontaktvägen för de grupper som inte nås via skolor, Svenska för Invandrare (SFI), samhällsorientering eller via Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV). I dessa fall har en skriftlig inbjudan sänts som personen själv kan välja att besvara eller inte. Dessa inbjudna är de som bott i Sverige en längre tid (oftast tidigare än 2013). De har även en äldre åldersprofil. Besvarandet av frågorna har alltid varit anonymt och inga möjligheter till spårbarhet finns. Som framgick av tabell 1.2 ovan så är drygt hälften av de som ingår i studien flyktingar (52 %), drygt en tredjedel kommer som anhöriga (37 %) och 8 % med arbetsintyg.

Samtliga deltagare har tillfrågats om de vill vara med eller inte i studien. Utöver de respondenter som nekat till deltagande har även de som saknar uppgift om ursprungsland och hur många år de har bott i Sverige uteslutits ur studien. Sammanlagt är primärbortfallet 11 %. Totalt består populationen av 6 516 personer.

Tabell 3.1. Urval och bortfall.

Respondenter	7 302	
Svarat Ja	7 188	-114
Har ursprungsland	6 722	-466
År i Sverige	6 516	-206
Primärbortfall	-786	11 %
Total population	6 516	
Urvalsgrupp 1 (7 Länder)	4 532	70 %
Urvalsgrupp 2 (Övriga)	1 984	30 %
Total	6 516	89 %
mWVS antal kommuner	54	

* Gruppen övriga redovisas i bilaga 2.

3.2. TRE URVALSMETODER

Sammanlagt har 7 302 personer tillfrågats om att delta i undersökningen. Efter bortfallsanalysen återstod 6 516 personer. Av dessa ingår 4 532 födda i de sju länder som undersökningen fokuserat på.

För att få med alla åldrar och personer med olika lång vistelsetid i Sverige har tre olika urval ingått:

1. Svenska för Invandrare (SFI) är den vanligaste introduktions-undervisningen som förekommer i Sverige. Man räknar med att huvuddelen av alla migranter i dag genomgår denna språkintroduktion. Tidigare var det dock betydligt färre som nåddes denna väg. Vi har under tio veckor hösten 2018 besökt SFI-skolor i de 54 kommuner som deltog. De personer som finns i urval 1 ovan har deltagit via SFI. Sammanlagt deltog 4 327 i denna grupp.[2]

2. Språkintroduktion på gymnasiet. För att erhålla fler unga i åldersgruppen 15–25 år har även ett urval gymnasister som läser språkintroduktion ingått i studien. I denna grupp ingick 1 207 respondenter.

3. Deltagande via inbjudan: Dessa respondenter kontaktades via skriftlig inbjudan att delta i studien, som sedan delvis följdes upp med personliga kontakter via framförallt den lokala NBV-strukturen och kommunernas integrationssamordnare. Sammanlagt har 924 tackat ja och därefter deltagit i studien.

I de två första grupperna är ankomståren 2007–2018. I gruppen särskilt inbjudna, där vi eftersträvat att få med respondenter som bott i Sverige under en längre tid (n=924) har 22 % kommit till Sverige före 2007. Denna grupp består av migranter som huvudsakligen kommer från Turkiet, Iran och Irak, (se tabell 3.2). Eftersom urvalet vad gäller SFI och gymnasiet inte har kunnat dras slumpmässigt har den erhållna gruppen svarande jämförts med det urval som dragits ur befolkningsregistret Navet samt från SCB:s officiella statistik. När man lägger samman de tre urvalsformerna så erhålls en jämnare åldersfördelning än vad som skulle ha varit fallet om endast en urvalsform hade använts. Hade endast SFI varit urvalskälla så skulle många äldre och de som varit länge i Sverige ha missats. Hade inbjudan enbart varit urvalsformen skulle de nyanlända och de unga att ha missats. Nedan redovisas fördelningen för de tre urvalen.

Tabell 3.2. Hur man deltagit i undersökningen, urval.

	Antal	Andel
SFI	4 327	66 %
Gymnasiet	1 207	19 %
Inbjudan att delta	924	14 %
Annat	58	1 %
Totalt	6 516	

* för 58 personer har deltagandeform inte kunnat fastställas.

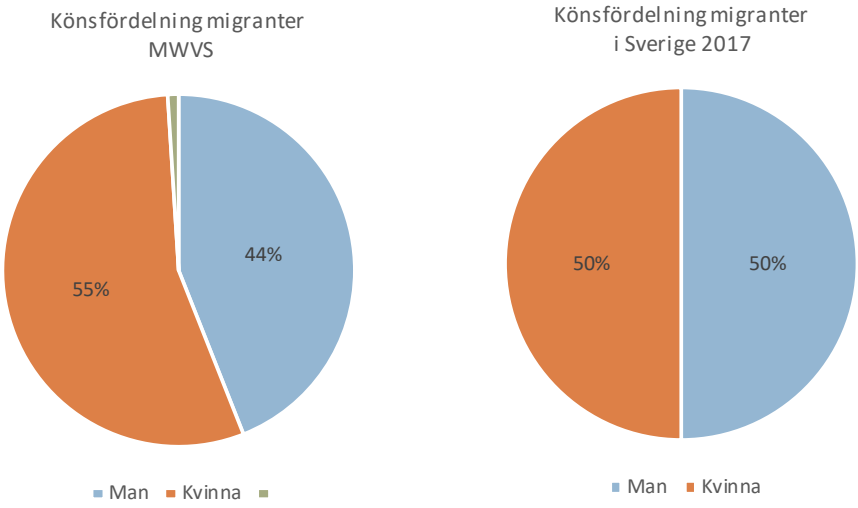
3.2.1. Kön

En viss diskrepans finns vad gäller kön och ursprungsland. Totalt sett är könsfördelningen jämn mellan män och kvinnor bland samtliga migranter i Sverige.[3]

I denna studie är kvinnor något överrepresenterade (55 %) gentemot

männen (44 %), 1 % annat kön. Det är ett generellt drag i WVS och andra surveys att kvinnor ofta är mer benägna att delta. Könsfördelningen är något sned. Normalt sett ska det vara 50/50, i MWVS är det 55/44. 38 personer har uppgivit ”annat” som kön. Dessa finns inte med i redovisningar och analyser som är uppdelade efter kön, men de finns med i övriga analyser.

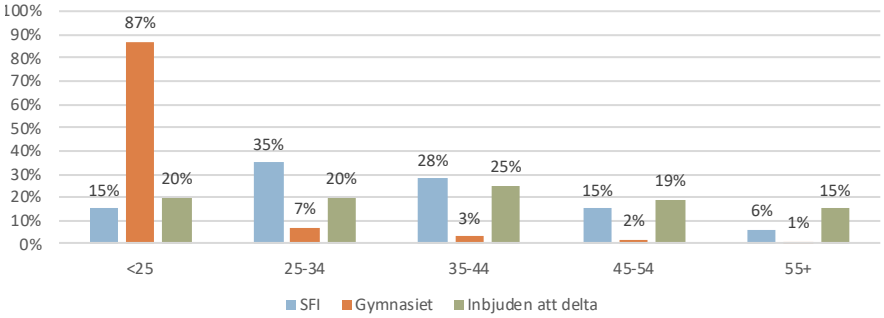
Figur 3.1. Könsfördelning, migranter i Sverige och migranter i MWVS, Sverige.



3.2.2. Åldersfördelning

Som framgår i figurerna på detta och följande uppslag, består gymnasiegruppen av unga som huvudsakligen kommit 2015 eller senare och de är under 25 år. SFI-eleverna är huvudsakligen i åldrarna 20 till 45 år och de kom huvudsakligen mellan 2014 till 2018. De inbjudna har kommit betydligt tidigare; hela 60 % kom 2014 eller tidigare. Den genomsnittliga åldern var 21 år för de som ingår via gymnasiet, 35 år för SFI och för de som ingår via inbjudan 40 år.

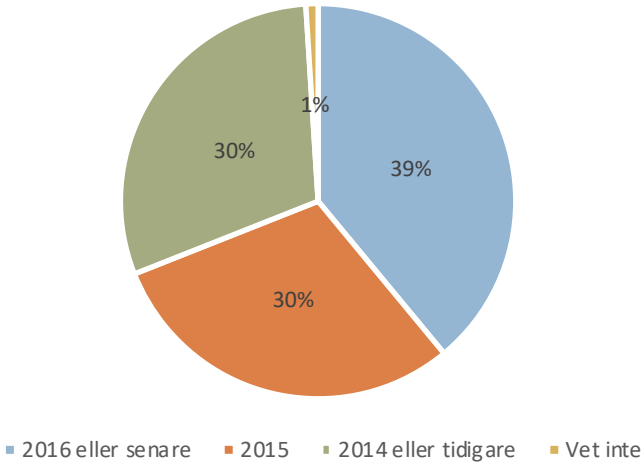
Figur 3.2. Åldersfördelning efter deltagandeform.



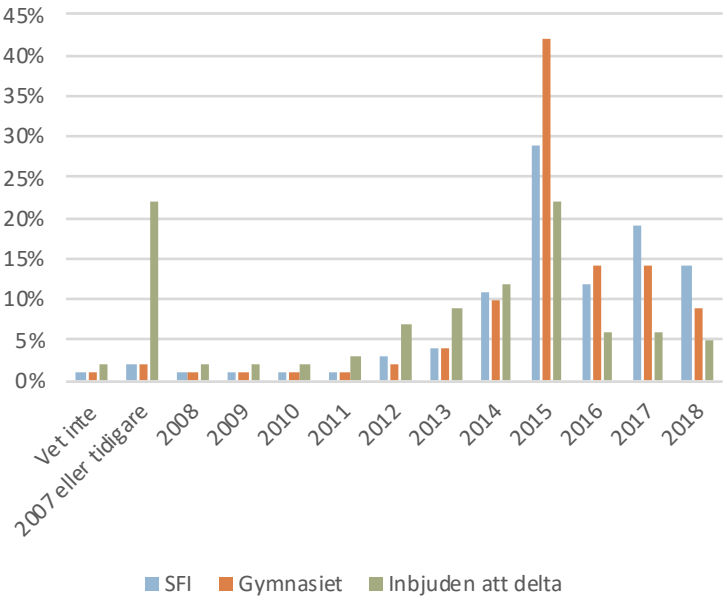
3.2.3. Ankomstår

Nästan 2 000 (1 924) personer av de som ingår i undersökningen kom 2014 eller tidigare, vilket motsvarar 30 % av alla som ingår. Enbart under året 2015 kom lika många (1 981) och 2 550 av de undersökta har kommit under 2016–2018, vilket motsvarar 39 % (n=6 516). Samtliga variabler som ingår i undersökningen har analyserats utifrån dessa tre grupper. I de fall då skillnader finns som kan bero på antal år i Sverige och/eller ursprungsland, kommenteras de i den löpande texten.

Figur 3.3. Ankomstår för de som ingår i undersökningen, 2014 eller tidigare, 2015, 2016 eller senare.



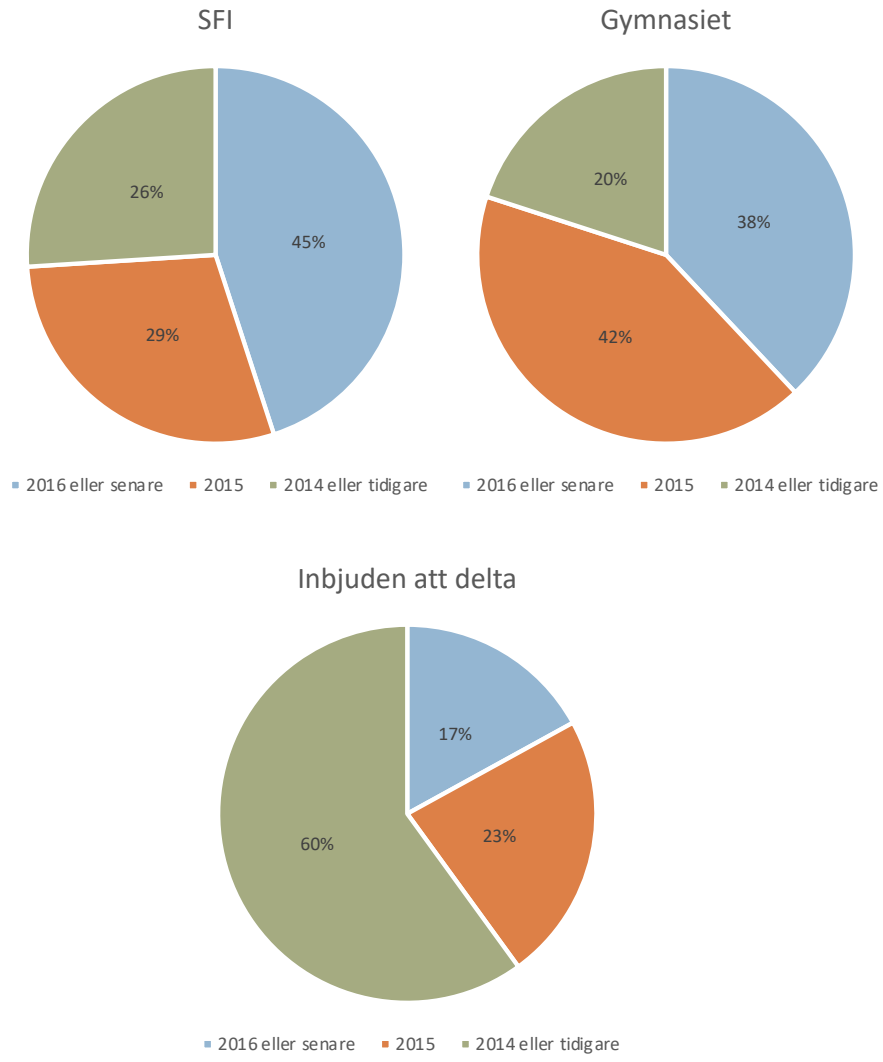
Figur 3.4. Ankomstår för de som ingår i undersökningen, årligt.



Avsikten med att bjuda in migranter från det representativa sample som vi erhållit var att kompencera för den bias som urvalen från gymnaiset och SFI-undervisningen kunde bestå av. Som framgår av figur 3.4 så bestod de inbjudna till mer än 20 % just av migranter som hade kommit 2007 eller tidigare, det vill säga de hade bott i Sverige i minst 12 år i genomsnitt.

Om vi analyserar de olika deltagandeformerna efter ankomstår så framträder ett intressant mönster. Nästan häften av de som går på SFI kom 2016 eller senare. Likaså på gymnasiet kom de flesta 2016 eller senare, eller just 2015, medan däremot hela 60 % av de som bjudits in huvudsakligen kom 2014 eller tidigare. Detta stämmer väl med den urvalsdesign som gjordes.

Figur 3.5 a, b, c. Deltagande form efter ankomstår.



3.3. URSPRUNGSLAND OCH TID I SVERIGE

70 % av totalurvalet i denna studie kommer från de sju mest frekventa icke-europeiska länderna. Migranter från Syrien är den ojämförligen största gruppen; en knapp tredjedel av samtliga migranter i Sverige kommer därifrån (29,4 %). Den näst största gruppen är migranter som kommer från Irak (8,3 %). I denna studie kommer 7 % från Irak. Det faktiska utfallet i MWVS jämfört med befolkningsregistrets fördelning visar att gruppen från Syrien är något överrepresenterade (36 %), medan Irak, Iran, Somalia och Turkiet är något underrepresenterade och Eritrea speglar gruppens storlek.[4]

Gruppens övriga länder består huvudsakligen av migranter från Thailand, Etiopien, Palestina, Libanon, Vietnam, Marocko och Sudan. Sammanlagt finns 130 länder representerade i gruppen övriga.[5]

Rent grafiskt är det intressant att se hur de fem länderna Turkiet, Syrien, Irak, Iran, Afghanistan ligger som ett pärlband gränsande till varandra.

Tabell 3.3 visar det genomsnittliga antalet år som respondenterna har vistats i Sverige efter ursprungsland. Som framgår av tabellen är den grupp som har bott kortast tid i Sverige respondenter från Syrien, medan respondenter från Turkiet, Iran och Irak har bott här längst tid. För dessa tre länder kan vi jämföra resultaten från WVS mätningar i ursprungsländerna med gruppen migranter och med majoritetsbefolkningen i Sverige. Bland de som inbjudits att delta kom en stor andel redan 2007 eller tidigare (22 %). Denna tredje grupp ingår eftersom migranter från huvudsakligen Turkiet och Iran kom väsentligt tidigare än andra utomeuropeiska migrantgrupper och de därför kan antas ha haft mer tid på sig för att ställa om till de villkor som råder i mottagarlandet, i detta fall Sverige.

Tabell 3.3. Genomsnittligt antal år i Sverige.

Ursprungsland	Genomsnittlig tid i Sverige	Andel som kom innan 2007
Afghanistan	3,3	2 %
Eritrea	3,3	1 %
Irak	5,1	19 %
Iran	4,9	26 %
Somalia	4,8	7 %
Syrien	2,5	0 %
Turkiet	5,4	28 %

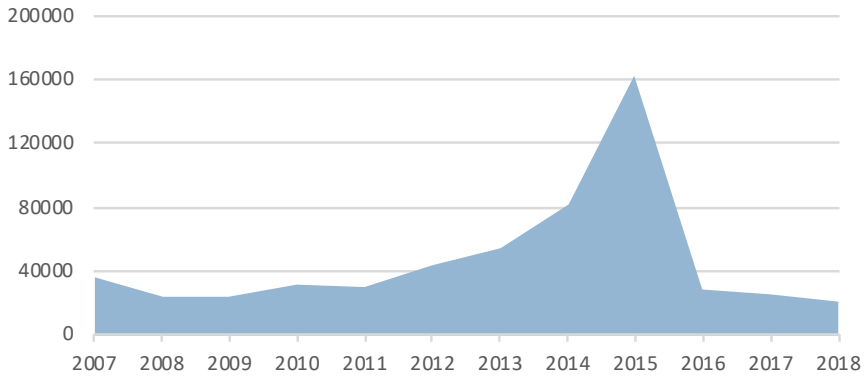
Figur 3.6. Karta över de största utomeuropeiska migrantländerna 2018.



Källa: Kartan är en bearbetad grundkarta från © OpenStreetMaps contributors
https://www.openstreetmap.org/search?query=mena#map=4/13.24/40.61

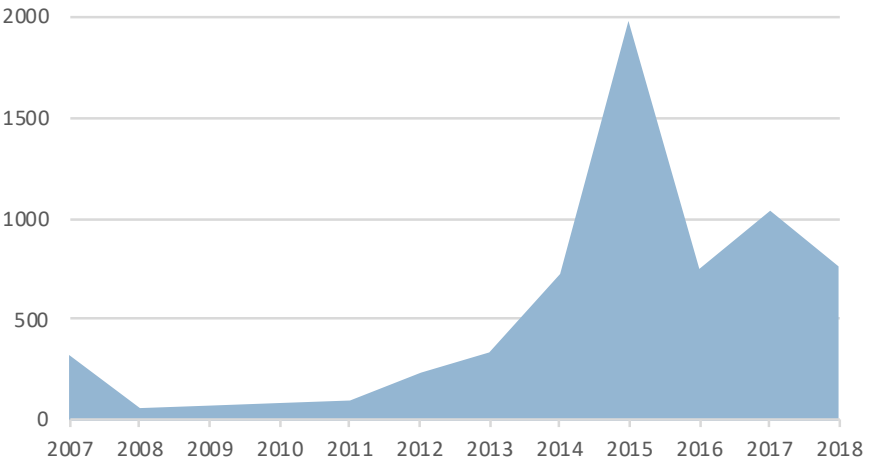
Gruppen övriga länder består huvudsakligen av migranter från Thailand, Etiopien, Palestina, Libanon, Vietnam, Marocko och Sudan. Sammanlagt finns 130 länder representerade i gruppen övriga.[6] 38 personer har uppgivit ”other” som kön. Dessa finns inte med redovisningar och analyser som är uppdelade efter kön, men finns med i övriga analyser.

Figur 3.7. Antal migranter till Sverige per år, 2007–2018.



Källa: Migrationsverket

Figur 3.8. Årligt antal ankommande som ingår i studien, 2007 eller tidigare samt 2008–2018.

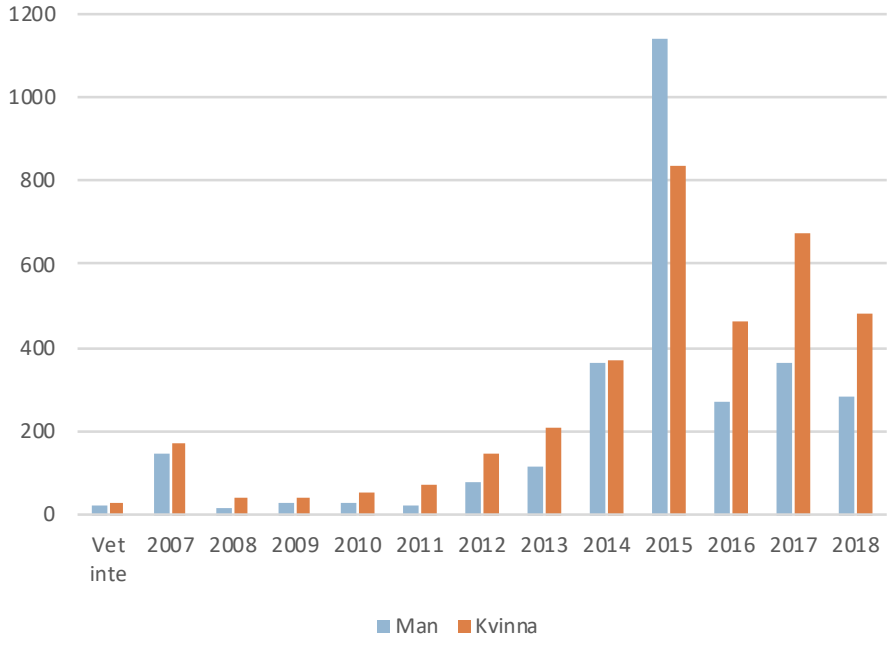


Källa: Migrationsverket

Av figurerna 3.7 och 3.8 framgår att nivåernas profil i stort sett är desamma, med undantag för de allra senaste åren då nyanlända som kommit 2017 och 2018 är överrepresenterade i MWVS. Detta beror på att de som kommit de senaste åren har gått på SFI och deltog i gymnasiets språkundervisning hösten 2018, då denna undersöknings fältarbete genomfördes.

Av figur 3.9 framgår att antalet kvinnliga respondenter varit större än antalet män för varje ankomstår utom 2015, då en väsentligt större andel av respondenterna var män.

Figur 3.9. Årligt antal respondenter som anlände mellan 2008 och 2018 eller innan 2007, fördelade efter kön.



3.4. MEDBORGARSKAP OCH TYP AV UPPEHÅLLSTILLSTÅND

3.4.1. Medborgarskap

”Medborgarskapet förenar alla medborgare och står för samhörighet med Sverige”. [7] Så definieras medborgarskapets betydelse i medborgarskapslagens första paragraf, som dessutom fastslår att individen ingått ett rättsligt förhållande med staten som ”medför rättigheter och skyldigheter för båda parter”.

Medborgarskapet är själva kärnan eller essensen av det som binder oss samman i en nation. Nyckelorden är enligt lagstiftaren att avtalet innebär både rättigheter och skyldigheter. Före 2015 fick den som ansökt om och fått svenskt medborgarskap ett brev med posten som meddelade att nu kan du hämta ditt nya svenska pass på en polisstation. Sedan blev du svensk. Så fungerar det också i dag men med den skillnaden att kommunen numera enligt lag måste bjuda in den nyvordne svensken till en ceremoni där den

första paragrafen i medborgarskapslagen ska förmedlas.[8]

Den som har permanent uppehållstillstånd i Sverige har redan nästan alla de rättigheter som en medborgare har. Men det är bara svenska medborgare som har rösträtt och är valbara till riksdagen. Vissa offentliga anställningar och uppdrag – som domare, polis och yrkesmilitär – förutsätter medborgarskap. Ett svenskt pass, som är direkt kopplat till medborgarskapet, har en mycket stor symbolisk betydelse.

Innebörd och innehåll i begreppet medborgare (citizenship) är ett stort och livligt forskningsområde.[9] Inom denna diskussion diskuteras de värderingar som är enande för ett land, och vad den liberala demokratiska identiteten ställer för krav på våra samhällen i samband med migration för att ett liberalt demokratiskt samhälle ska fungera. Redan före, men framförallt efter den stora flyktingvågen hösten 2015 har flera röster höjts för att skärpa kraven för medborgarskapet. Kristdemokratiska, moderata och liberala riksdagsledamöter har lagt motioner och presenterat förslag till skärpningar som följer många av de regler som gäller i övriga nordiska länder. Det handlar om språk- och kunskapskrav, försörjningskrav samt en förlängning med minst två år av kravet på att ha vistats i Sverige i minst fem år.[10]

Danmark är det nordiska land som gått längst i kraven för att bli medborgare. Sedan slutet av 1990-talet har lagstiftningen succesivt skärpts kring såväl invandring som medborgarskap. För att erhålla ett danskt pass ställs höga krav på språk, självförsörjningsgrad samt mycket god kännedom om dansk kultur och samhälle.[11] Det har lett till att endast högutbildade klarar av kunskapskraven medan det i Sverige är ”snarare personer med lägre utbildning och med rötter utanför Europa som blir medborgare”.[12] I Sverige har vi betraktat medborgarskapet som ett redskap för att underlätta integrationsprocessen medan danskarna snarare sett det som en belöning för att man lyckats.

Delegationen för migrationsstudier (Delmi) har bland annat undersökt skillnaderna mellan de två ytterlighetspositionerna när det gäller medborgarskapspolitiken i Norden – den restriktiva danska och den mer generösa svenska. Delmistudierna, som bygger på att forskarna följt ett stort antal utrikes födda personer över tid, visar att de som fått medborgarskap ”blivit klart bättre integrerade på arbetsmarknaden än de som inte har det”. Detta är särskilt tydligt för män från Asien.[13] Dock – framhåller forskarna – var denna grupp redan bättre integrerade på arbetsmarknaden också innan de blev medborgare.[14] Delmiforskarnas analys visar också att personer från mer ofria länder söker medborgarskap när de kommer till Norge och Danmark och i något mindre grad när de kommer till Sverige.

Tabell 3.4. Medborgarskapskrav i Sverige, Norge och Danmark.

	Sverige	Norge	Danmark
Accepterar dubbelt medborgarskap	Ja	Nej	Nej
Krav på språkkkunskap	Nej	Indirekt	Ja
Krav på samhällskunskap	Nej	Indirekt	Ja
Krav på ekonomiskt oberoende	Nej	Nej	Ja
Krav på trohetsed	Nej	*	Ja
Antal års bosättning som krävs för medborgarskap	5	7	9

Not: *Svärande av trohetsed krävs vid (icke-obligatoriskt) deltagande i medborgarskapsceremoni.

I samband med presentationen av den medborgarskapsutredning som föregick lagändringen om medborgarskapsceremonier 2015, skrev dåvarande integrationsminister Erik Ullenhag en debattartikel i Svenska Dagbladet, där han förklarade att han ville använda medborgarskapet som ett ”verktyg för integration”:[15]

”*Ett samhälle som vill utvecklas måste våga diskutera, ompröva och värna om sina värderingar, våga ta konflikt och debatt om det önskvärda. I strävan efter gemenskap och bättre integration är det dags att vi även i Sverige börjar se medborgarskapet som en viktig del av integrationsprocessen. {…}Tanken är att själva medborgarskapet symboliserar en gemensam framtid snarare än en gemensam historia. Frågan vi måste ställa oss är hur vi på bästa sätt kan trygga att det finns en gemenskap, ett socialt kitt, som håller ihop samhället? Hur ska en sådan gemenskap på bästa sätt förverkliga allas lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter? Det är inga enkla frågor och det finns flera olika alternativ och svar på hur visionen för framtiden kan te sig.*”

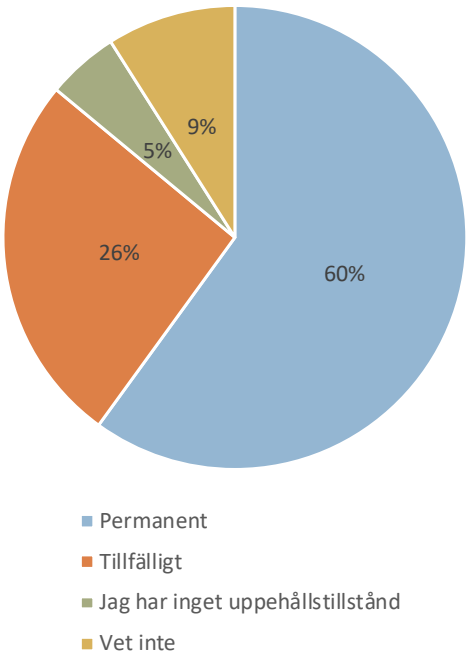
3.4.3. Ankomststatus

Om vi utgår från enskilda år, kom huvuddelen av respondenterna i undersökningen till Sverige år 2015, vilket också är logiskt med tanke på den stora migrationsvåg som ägde rum det året. Huvuddelen av migranterna som anlände år 2015 kom från Syrien och i andra hand Afghanistan. En majoritet av dessa var män. Åren efteråt var kvinnorna i majoritet. Dessa fördelningar stämmer med de fördelningar som gäller för det totala antalet icke-europeiska migranter.

Hela 60 % av de som har ingått i denna studie har permanent uppehållstillstånd, vilket gör att vi har en unik möjlighet att jämföra denna grupp med de som har tillfälligt uppehållstillstånd. Är det så att de som har

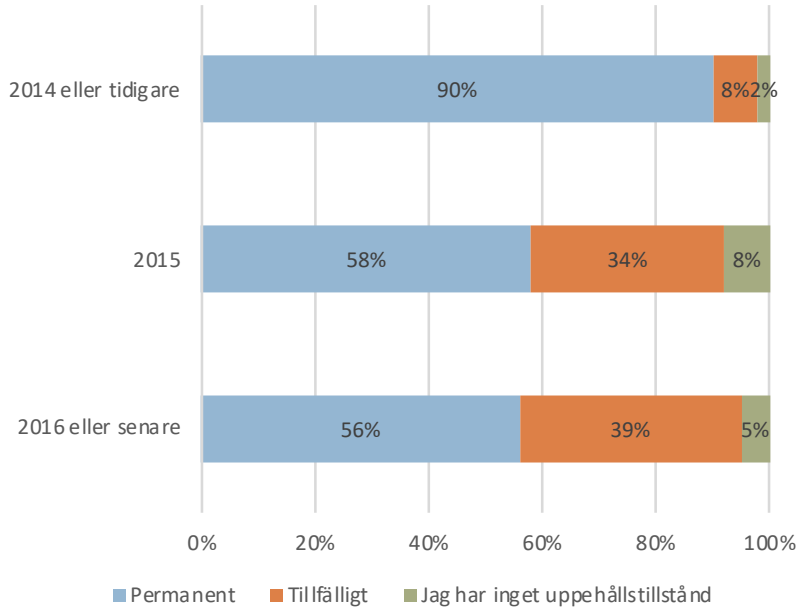
permanent uppehållstillstånd är mer integrerade än övriga migranter, om man justerar för tid i Sverige? Genom denna undersökning har vi möjlighet att undersöka detta. Det är även intressant att notera att 5 % av respondenterna uppger att de inte har något uppehållstillstånd. Att ha uppehållstillstånd är en förutsättning för att kunna gå på SFI eller språkutbildning i gymnasieskolan. Gruppen särskilt inbjudna är alla folkbokförda i Sverige. Eftersom alla resultat är avidentifierade, är det inte möjligt att se hur det kommer sig att respondenter utan uppehållstillstånd har deltagit i studien.

Figur 3.10. Typ av uppehållstillstånd, permanent, tillfälligt eller saknas.

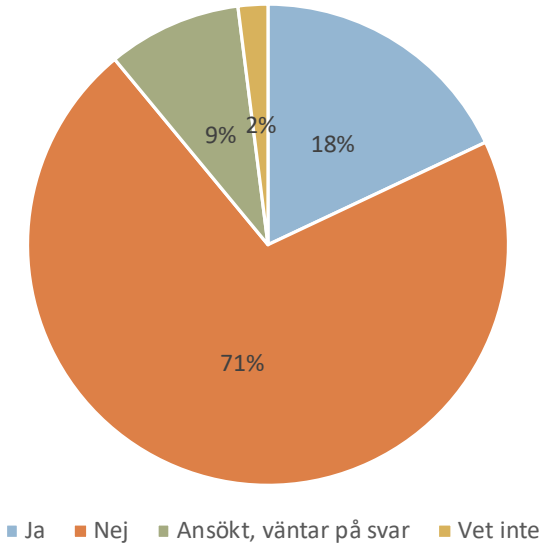


Som beskrivits ovan har regelverket vad gäller uppehållstillstånd ändrats över tid. Av de som kom 2014 eller tidigare har 90 % permanent uppehållstillstånd. Av de som kom i den stora vågen 2015 har hittills 58 % fått uppehållstillstånd och bland de som kom senare är andelen marginellt lägre (56 %).

Fig 3.11. Typ av uppehållstillstånd efter ankomstår.

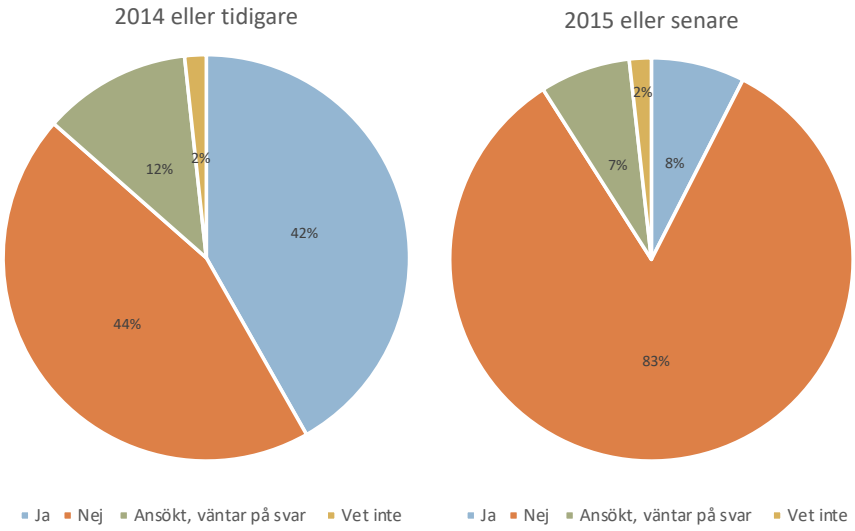


Figur 3.12. Svenskt medborgarskap.



Som framgår av figur 3.12, är de allra flesta av respondenterna i dag inte svenska medborgare (71 %), men många anger att de har ansökt om medborgarskap och väntar på besked (9 %). Runt 18 % har svenskt medborgarskap. Andelen med medborgarskap har som framgår av figurerna 3.13 a-c en stark korrelation med vilket år de har kommit till Sverige.

Figur 3.13 a, b. Medborgarskap efter ankomstår, före 2014 eller tidigare samt 2015 eller senare.



3.5. ETT MINI-SVERIGE

54 kommuner har valts att representera Sverige utifrån kommunens storlek, så att såväl stora som små kommuner finns med, (storstadsområde, stadsområde, landsbygd, glesbygd), andelen utomeuropeiskt födda, valresultat (2018) och arbetslöshetsnivå har ingått i urvalsmetodiken. 15 av de 45 kommuner som bildar ett ”mini-Sverige” ingår även i Delmos 32-lista.[16] En utförligare redovisning finns i online appendix.

Figur 3.14. Karta över MWVS, intervjukommuner.



3.5. SFI OCH GYMNASIETS ”SVENSKA FÖR NYANLÄNDA”

3.5.1. Inledning

Av tidigare kapitel har framgått att denna studie genomförts med hjälp av tre olika undersökningskohorter(se tabell 3.2), där en grupp har dragits direkt från befolkningsregistret och sedan bjudits in att delta. För de två andra urvalen har elever från SFI och gymnasiets kurser i svenska deltagit. Med anledningen av urvalets karaktär blir det då väsentligt att granska och jämföra dessa; kan man säga att de är representativa för migranterna som kommit från dessa sju största utomeuropeiska länder? Som framgått av denna jämförelse, så har det erhållna urvalet avvikit något vad gäller ländernas inbördes storlek. Dessa skillnader kan dock neutraliseras genom viktning av ursprungsland. Känsligare är dock om urvalets karaktär påverkat resultaten. Är det så att lärarna kan se vad den enskilde svarar på sin skrivplatta, kan andra personer påverka resultaten? För att minska den risken har vi inte tillåtit att man besvarar undersökningen hemma där anhöriga kan tänkas påverka resultaten. Vi har även själva från projektets sida i största möjligaste mån deltagit vid mätningstillfällena. Dock kvarstår att det är viktigt att vi har god kännedom om hur själva SFI-systemet fungerar. Genom att vi har besökt SFI och gymnasier i 54 kommuner, såväl privata som kommunala skolor har vi fått ett brett spektrum att lära och dra slutsatser från. Genom att vi samtidigt har haft ett fullständigt urval från befolkningsregistret att jämföra med så kan vi konstatera att de avvikelser som finns vad gäller ursprungsland, ålder, kön och civilstånd inte dramatiskt avviker från de erhållna urvalen. Men hur fungerar då SFI som form för språkinlärning, samhällsorientering och motivationshöjare? Om det handlar detta avsnitt. Vi har mött 4 317 personer som deltar i SFI samt 1 207 som gått gymnasiets ”svenska för invandare”. Dessa har sedan jämförts med gruppen inbjudna som varit i Sverige betydligt längre tid. Den genomsnittliga tiden i Sverige är 5,4 år för de inbjudna, 2,8 år för SFI och 2,8 år för gymnasiets deltagare.

3.5.2. SFI – uppdraget

Den svenska regeringens credo för människor som bor i Sverige är att ”alla som kan jobba ska jobba”.[17] När en migrant beviljats uppehållstillstånd i Sverige ska Arbetsförmedlingen så fort som möjligt tillsammans med den nyanlända göra en etableringsplan för framtiden i det nya landet. Vilka

erfarenheter och kompetenser har migranten och hur ska dessa matchas för att så snabbt som möjligt leda till ett arbete? I etableringsplanen ingår som regel att delta i kurser i svenska för invandrare (SFI) och information om det svenska samhället, så kallad samhällsorientering (SO).

Sedan den 1 januari 2018 gäller utbildningsplikt för folkbokförda nyanlända som har kort utbildning och står långt från arbetsmarknaden.[18] Den som inte deltar i de föreslagna utbildningarna riskerar att förlora till exempel aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning. Man har inte rätt att delta i SFI om man exempelvis är asylsökande eller papperslös.

Sedan 2007 har antalet elever inom SFI mer än fördubblats. Enligt Skolverket uppgick 2017 antalet kursdeltagare inom SFI till närmare 222 000, medan antalet elever var 163 000, vilket betyder att varje elev deltog i genomsnitt i 1,4 kurser under året.[19] Det fanns en stor spridning när det gäller elevernas utbildningsbakgrund, där 18 % av eleverna antingen var icke- läs och skrivkunniga eller hade en kort utbildning. 35 % av eleverna hade däremot en lång utbildning på minst 13 år. Av kursdeltagarna läste 14 % inom studieväg 1, 45 % inom studieväg 2 och 41 % inom studieväg 3.

Av det totala antalet elever var 31 % födda i Syrien. De näst vanligaste födelseländerna efter Syrien var Eritrea, Irak, Somalia och Afghanistan. Det vill säga samma länder som är de fem största i denna undersökning. Bland de elever som började studera SFI år 2015 hade 65 % fått godkänt betyg på minst en kurs till och med 2017. En knapp fjärdedel, 23 %, hade avbrutit studierna och resterande 12 % hade fortsatt sin utbildning

Det uttalade syftet med SFI är att ge språkliga redskap för att kunna kommunicera med omgivningen på svenska både muntligt och skriftligt. Målet är att eleven med hjälp av sina kunskaper i svenska språket aktivt ska kunna delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv. Utgångspunkten ska enligt Skolverkets direktiv för utbildningen vara den ”enskildes behov och förutsättningar”.[20] Och behoven är i högsta grad varierande: 61 % av de som gick SFI 2017 uppger själva att de hade minst 10 års utbildning från hemlandet – några av dem med höga akademiska examina. Dessa uppgifter har dock ifrågasatts av många.[21] 17 % av eleverna hade en 7–9-årig utbildning medan 18 % hade 0 till 6 skolår bakom sig. I siffran 0 till 6 år ryms också de som är illiterata.

3.6.3. Att vara illitterat men inte analfabet

Tidigare statistik från Skolverket har pekat på att så många som 9 % av eleverna på SFI varken kan läsa och skriva. Det gäller särskilt kvinnor från landsbygden i Somalia. Siffran är mycket osäker, men flera av de SFI-lärare vi träffat i samband med denna rapport har vittnat om att man i många fall fått börja från den absoluta början – med ABC-boken och att ljuda fram

bokstäverna, vara pedagogisk och vardaglig och till exempel be eleverna att tänka på en sak eller maträtt som börjar på bokstaven B.

”Det är viktigt att vara konkret, jobba medvetet långsamt och repetera igen och igen”, sa en av lärarna vi mötte.

Men vad innebär det att vara analfabet? Skolverket har producerat ett flertal rapporter och praktiska handledningar som handlar om undervisning av vuxna elever som har svenska som andraspråk. Här beskrivs många gånger de med ingen eller mycket kort utbildning som en mycket heterogen grupp där en del inte kan skriva sitt namn eller kan klockan till dem som har snickrat ihop ett eget språk där igenkända bokstäver inte blir ord utan snarare bildliga signaler. I inledningen till en kunskapsöversikt på området tar författarna till skriften *Grundläggande litteracitet* avstånd från begreppet analfabet som de menar speglar en förenklad förståelse av skriftspråksanvändning. Istället använder man en omskrivning som man anser bättre beskriver den grupp det handlar om så som ”vuxna som tidigare har haft begränsade möjligheter att lära sig läsa och skriva”.[22]

I praktiken handlar utbildningen inom SFI inte bara om att lära sig bokstäver, ord, begrepp och grammatik, utan om det svenska samhället generellt. SFI är en smältdegel där rader av politiska mål och ideal ska samsas om uppmärksamheten såsom utbildning, integration, migration, ekonomi, kultur, sociala frågor och språk. Tanken är att de nya kunskaperna ska komma med ”på köpet” när man lär sig svenska. Alla som lär sig ett nytt språk får också veta mer om landets kultur och sedvänjor. När det gäller Sverige kan det vara hur olika högtider firas, vilken traditionell mat som är vanlig och om landets historia. I många av de SFI-klasser vi besökt talade lärarna om de lagar och regler som gäller i Sverige; att i Sverige är det förbjudet att slå sina barn; att man måste ha vinterdäck på bilen under den kalla årstiden; att i Sverige råder yttrandefrihet osv.

I Ifous kunskapsöversikt om SFI sammanfattar författarna de olika målen för SFI:[23]

- integrationspolitiska, där SFI ses som förutsättning för integration och delaktighet i det svenska samhället
- arbetsmarknadspolitiska, där SFI ses som ett verktyg för anställningsbarhet och ett snabbt inträde på arbetsmarknaden samt egenförsörjning
- utbildningspolitiska, där SFI ses som en kvalificerad språkutbildning.

3.6.4. Kommunerna har ansvaret – staten betalar

Ansvaret för SFI vilar på kommunen som antingen bedriver utbildningen i egen regi (63 %) eller köper utbildningstjänsten från någon privat utförare (32 %).[24] Eleven har rätt till i genomsnitt 15 timmars undervisning i veckan per fyraveckorsperiod. SFI kan kombineras med arbete, praktik eller annan utbildning, till exempel gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning (komvux) eller särskild utbildning för vuxna (särvux). I de flesta fall bedrivs SFI-undervisningen av kommunerna själva (eller av grannkomunen) men på en del orter har hela eller delar av SFI lagts ut på privata utförare. Och när det gäller dessa har vi sett mycket stora variationer när det gäller lärarnas kompetens, språkkunskaper och pedagogik, men också stora variationer när det gäller lokalernas ändamålsenlighet och storlek liksom kvalité och standard på möbler och utrustning. Vi har oftast mött kunniga, engagerade, lyssnande lärare men också sett oinspirerad massundervisning eller varit med om totalt ostrukturerade lektioner där eleverna kommit och gått lite som de vill.

SFI består av tre studievägar där eleven studerar utifrån sina egna förkunskaper och förutsättningar. För nybörjare kan kurstiden variera från två till flera terminer, beroende på utbildningsbakgrund, förkunskaper och planerad studieväg. Varje studieväg består av kurser som bygger på varandra i svårighetsgrad från A–D:

Studieväg 1 – kurs A och B
För elever som inte har gått i skola eller har kort skolbakgrund och inte kan läsa och skriva det latinska alfabetet.

Studieväg 2 – kurs B och C
För de elever som har grundskoleutbildning från sitt hemland.

Studieväg 3 – kurs C och D
För dem som har gymnasieutbildning eller högre utbildning från hemlandet.

Efter varje studieväg och kurs kan eleven avsluta sin utbildning. Eleven har även möjlighet att läsa till och med kurs D, oavsett på vilken nivå han eller hon började. D motsvarar behörighet till grundskolan (Grundvux), samma som åk 1 i det allmänna skolsystemet.

Betyg sätts på varje avslutad kurs. SFI använder betygsskalan A–F, samma som i exempelvis grundskolan, gymnasieskolan och på komvux. A är högsta betyget och F är icke-godkänt. På läs- och skrivinlärningsdelen sätts inte betyg. Den som studerar på SFI och på heltid deltar i Arbetsförmedlingens etableringsprogram har i upp till två år rätt till skattefri etableringsersättning

på 308 kr om dagen, för högst fem dagar per vecka. Frånvaro utan godkänd anledning innebär att ersättningen uteblir för den dagen.[25] De som inte följer Arbetsförmedlingens anvisning om utbildning kan helt förlora sin ersättning.[26]

3.6.5. SFI – en utbildning med snart 75-årig historia

När den första kursen någonsin i svenska för invandrare skapades vid Hermods i Malmö hösten 1945, var syftet att hjälpa svenska företag som ASEA, Saab, Kockums och Televerket att få nyrekryterade anställda från ett sönderslaget Europa att tala svenska.[27] Det var språket som skulle bli nyckeln till integration och kommunikation. Det var först 1965 som Riksdagen beslutade om en av samhället finansierad undervisning i svenska för invandrare. Dåvarande Skolöverstyrelsen inledde en försöksverksamhet där studieförbunden fick i uppdrag att anordna avgiftsfria studiecirklar i svenska och samhällskunskap inom ramen för den frivilliga folkbildningsverksamheten.[28] Försöksverksamheten permanentades och studieförbunden fortsatte att ha huvudansvaret för SFI under hela 70-talet trots kritik från en parlamentarisk kommitté [29] som visade på stora brister i undervisningen till följd av en splittrad organisation, avsaknad av gemensamma och klart definierade mål samt brister när det gällde lärarnas kompetens.

Först med reformerna 1986 respektive 1991[30] stramades verksamheten upp då kommunerna fick ansvaret och mål, innehåll och arbetsformer preciserades samtidigt som man för första gången började ställa kompetenskrav på lärarna.

Skolverket ville att SFI skulle integreras och samordnas med gymnasieskolan men regeringen sa nej.[31] I en rapport från år 1997 beskrev Skolverket SFI som en ”i hög grad heterogen och vildvuxen verksamhet”.[32]

Djungeln behövde ansas och i detta instämde efterhand en lång rad rapporter, utredningar och analyser som även under 2000-talet uttryckt kritik mot SFI. Mot bristen på samordning, mot de ofta oklara målen, bristen på pedagogiska läromedel, avsaknad av utvärdering (se nästa avsnitt). Men grundproblemet var att det fanns så många intressenter även om uppdraget för SFI egentligen kokar ner till de två som riksdagen formulerade redan 1965, när försöksverksamheten för SFI inleddes: Svenska språket och samhällskunskap. Denna rapport bekräftar behovet av att migranterna behöver bibringas kunskaper på båda dessa områden med särskilt tyngdpunkt på det senare. Hur fungerar Sverige? Varför har vi de lagar vi har? Vad innebär sådant som jämställdhet och jämlikhet i praktiken?

3.6.6. Hur bra fungerar SFI idag?

I Skolinspektionens granskning 2018 var andelen behöriga lärare inom SFI 36 %. Det beskrivs som den lägsta behörighetsgraden sedan 2008.[33] Rapporten talar om inslag av bristande individanpassning i undervisningen, där eleverna finner att innehållet inte är tillräckligt utmanande eller relevant – något som kan leda till att eleverna hoppar av utbildningen. Till exempel, skriver Skolinspektionen, är det inte ”särskilt vanligt att elevernas upplevelser och egna erfarenheter tas tillvara i undervisningen”. Inlärningen riskerar därmed bli passiv.[34] Man efterlyser därför fler utbildare som använder arbetsmetoder som uppmuntrar och engagerar eleverna.

Tidigare granskningar av SFI har pekat på ett flertal problem inom systemet. Kritiken har handlat om att studietakten varit för långsam, att många elever avbrutit utbildningen eller tagit för lång tid på sig att fullfölja studierna eller att läroböcker och studiehandledningar haft mycket övrigt att önska, för att nämna några exempel.[35,36] Riksrevisionen har konstaterat att verksamheten egentligen aldrig har utvärderats, vare sig vad gäller deltagarnas ställning på arbetsmarknaden eller på andra områden.[37] Myndigheten för skolutveckling visade 2006 att så få som en av tio SFI-lärare var ämneskompetenta.[38] För att öka genomströmningen och antalet som verkligen genomförde sin utbildning införde alliansregeringen år 2010 ett system med bonus.[39] De elever som slutförde kurserna 1B, 2C eller 3D inom tolv månader kunde få en bonus på 12 000 kronor. Bonusen avvecklades 2014, bland annat efter en kritisk rapport från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk forskning, som visade att bonusen bara hade haft vissa begränsade positiva effekter för yngre elever i Stockholmsområdet – ej annorstädes.[40]

Andra granskningar av SFI – som till exempel Mozhgan Zachrisons doktorsavhandling *Invisible voices* från 2014 – beskrev de vuxna eleverna som offer för sin sociala och kulturella bakgrund som berövas sin personliga självständighet – bland annat genom den traditionella katederundervisningen.[41] Hennes slutsats var att undervisningen fokuserar mer på att lära ut svensk kultur än själva språket.

I huvudsak saknas breda, generella analyser av den SFI-undervisning som bedrivits i Sverige sedan mer än 50 år. I den forskningsöverblick som gjordes av forskare vid Stockholms universitet och Högskolan i Dalarna på uppdrag av Ifous 2017, efterlyser författarna fördjupad forskning och granskning vad gäller lärare, läromedel och undervisningsupplägg. I rapporten uttrycker man även behov av fler studier som behandlar själva innehållet i undervisningen, inklusive dagens digitala verktyg, provmaterial och studerandetexter. Författarna konstaterar vidare att den totala forskningen om SFI är mycket begränsad och att den som genomförts i allt väsentligt

handlar om mindre, mycket avgränsade studier av enbart kvalitativ karaktär – alltså intervjuer. Särskilt anmärkningsvärt fann rapportförfattarna var den nästintill totala avsaknaden av forskning som inkluderar SFI-studerande med lång utbildningsbakgrund, till exempel akademiker. Man efterlyste dessutom uttryckligen studier där just kvantitativa och kvalitativa metoder kombineras.[42]

Högutbildade migranter analyseras i Maja Povrzanovic Frykmans och Magnus Öhlanders antologi *Högutbildade migranter i Sverige*.[43] Här konstateras att det initialt tar tid för alla migranter att komma in på arbetsmarknaden, men att sysselsättningsgraden över tid är högre för de högutbildade än de lågutbildade, men samtidigt lägre än bland infödda – även för dem som vistats längre än tio år i Sverige.[44] För de högutbildade migranterna finns efter tio år däremot knappt någon skillnad i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män. För de lågutbildade stannar gapet mellan män och kvinnor på ungefär 10 % till männens fördel även efter så lång tid som fjorton år i Sverige. Men det mest anmärkningsvärda resultatet är enligt artikelförfattarna Nahikari Irastorsza och Pieter Bevelander det faktum att migranter aldrig kommer ikapp de infödda på arbetsmarknaden oavsett utbildningsbakgrund.[45]

Efter Skolinspektionens rapport 2018[46] som pekade på brister både när det gäller undervisningens individanpassning och lärarnas kompetens, tillsatte regeringen en utredning där det inledningsvis fastslogs att kunskaper i svenska är nyckeln till etablering i det svenska samhället.[47] Därför ska utredaren senast den sista maj 2019 bland annat föreslå hur SFI-undervisningen ska bli mer individanpassad, gå snabbare (till exempel genom att föreslå fler än de lagstadgade 15 veckotimmarna i nuvarande system) och hur lärarkompetensen ska höjas.

Enligt Skolverket uppgick 2017 antalet kursdeltagare inom SFI till 221 659.[48]

3.6.7. Gymnasieskolans språkintroduktion

Totalt 1 207 av respondenterna – 19 % av vårt urval – har varit elever på gymnasieskolans språkintroduktion. Det är en utbildning för elever mellan 16 och 20 år[49] som har fokus på svenska språket för att eleven sedan ska kunna gå vidare till något annat program i gymnasieskolan, eller till annan utbildning. Det är också i samband med språkintroduktionen som de nyanlända elevernas bakgrund och kunskaper bedöms – det handlar om tidigare skolerfarenheter, språk- och ämneskunskaper och eventuella yrkeserfarenheter.[50] Enligt Skollagen ska denna bedömning göras skyndsamt och ligga till grund för den individuella studieplanen som ska vara klar inom två månader från mottagandet.[51] Skolinspektionen granskade 2017 hur språkintroduktionen

fungerade och kunde konstatera att många skolor inte tillgodoser elevernas utbildningsbehov och att eleverna inte får det stöd och den vägledning de behöver.[52] Vidare konstaterade man att eleverna är en mycket heterogen grupp med kraftigt varierande förkunskaper och utbildningsbehov. Den synen stöds av lärare i det nationella programmet som vi mött under projektarbetet. De talar om att många elever har problem med att tänka självständigt, att analysera, se samband och kritiskt granska fakta ur olika perspektiv. Dessutom saknar många elever grundläggande allmänbildning, vilket inverkar menligt på undervisningen för andra elever när läraren ofta får förklara basala fakta för den nyanlände.

3.6.8. MWVS mätning på SFI-skolorna

Vi har försökt jämföra vårt SFI-urval med Skolverkets statistik, men det är inte helt lätt. Dels uppger Skolverket att 18 % av eleverna antingen var icke läs- och skrivkunniga eller hade en kort utbildning, dels att 35 % av eleverna hade en utbildning på minst 13 år, det vill säga motsvarande gymnasium.[53] Samtidigt skriver man att 14 % gick nivå 1, 45 % nivå 2 och hela 41 % nivå 3.

I denna undersökning ingår 4 287 elever inom SFI i undersökningen. De fördelar sig enligt följande:

Tabell 3.5. SFI-deltagare i undersökningen, efter kursens nivå.

Nivå 1	29 %
Nivå 2	42 %
Nivå 3	24 %
Vet inte	4 %

Det fanns i MWVS-mätningen en stor spridning när det gäller elevernas utbildningsbakgrund, där 29 % av eleverna antingen var icke läs- och skrivkunniga eller hade en kort utbildning. 24 % av eleverna hade däremot en lång utbildning på minst 13 år.

Av kursdeltagarna läste 14 % inom studieväg 1, 45 % inom studieväg 2 och 41 % inom studieväg 3.

Av det totala antalet elever är 31 % födda i Syrien. De näst vanligaste födelseländerna efter Syrien är Eritrea, Irak och Somalia. Bland de elever som började studera SFI år 2015 hade 65 % fått godkänt betyg på minst en kurs till och med 2017.

Enligt Skolverkets statistik för hela landet är således nivå 1 något överrepresenterad i denna studie, nivå 2 samma som för riket och nivå

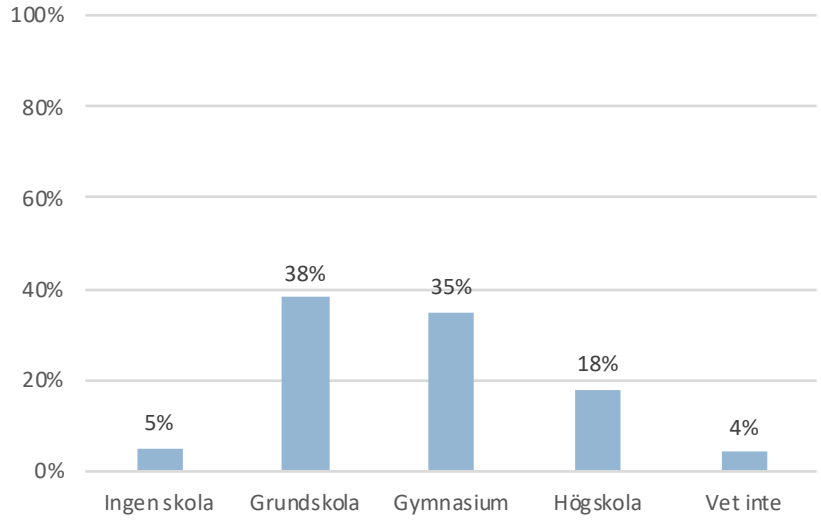
tre något underrepresenterad. Förmodligen beror överrepresentationen av nivå 1 på att vi har vinnlagt oss om att minimera bortfallen vad gäller de med låg- eller ingen utbildning alls. Detta har gjorts genom att språkstöd i de olika ursprungsländernas språk, lärare och stödpersoner från folkbildningsorganisationer, framförallt NBV, samt från kommunerna deltagit i samband med mätningarna. 5 % av de som deltagit uppger att de inte har någon utbildning alls. I de fall som de har deltagit via SFI har de gått på nivå 1A, det vill säga den mest elementära nivån. Totalt har 30 % eller 1 284 personer av de som deltagit via SFI gått på nivå 1. Det betyder att vi har ett tillräckligt antal respondenter i den gruppen för att kunna jämföra lågutbildade med mer välutbildade.

Differensen mellan dessa två värden är att den ena är respondenternas egen uppgift (5 %), medan den högre siffran utgår från de tester som görs innan de blir nivåplacerade. I de fall då eleverna tillhörde nivå 1 i SFI, där man kan vara icke läs- och skrivkunnig fick lärare, språkstödjare och projektledare förklara frågorna. Även om vi i denna studie lyckats få med de lågutbildade, kan vi konstatera att denna grupp generellt sett riskerar att bli underrepresenterad i de flesta undersökningar. Vi återkommer till detta i analysen i de kommande kapitlen.

SCB redovisar årligen utbildningsnivå baserat på individregistret ”Befolkningens utbildning” eller ”Utbildningsregistret" (UREG). På senare tid görs en särskild analys för nyinvandrade personer.[54] De nyanlända delas in i tre nivåer: högutbildade, eftergymnasialt utbildade samt lågutbildade.[55]

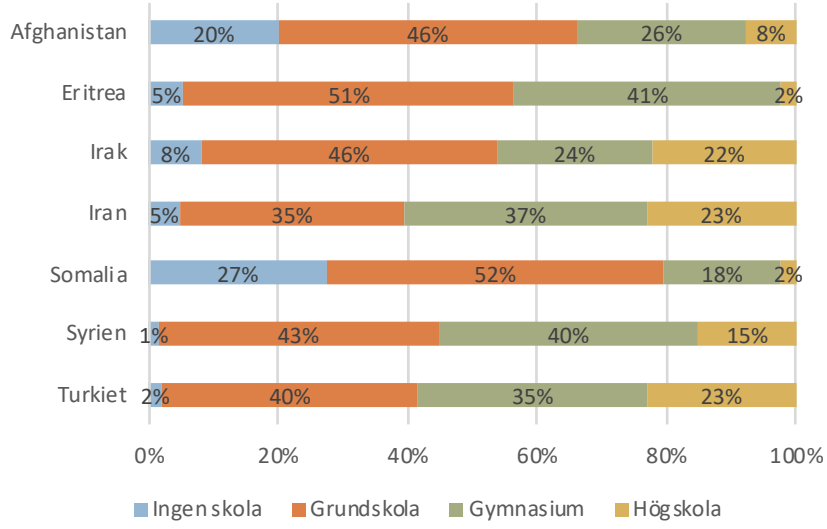
Mer än hälften (53 %) av de som ingår i undersökningen har själva angett gymnasium eller högskola som högsta utbildningsnivå.

Figur 3.15. Högsta utbildningsnivå.



Av figur 3.16 framgår det att andelen respondenter som helt saknar utbildning skiljer sig avsevärt åt mellan de sju länderna. Medan endast 1 % av respondenterna från Syrien tillhör denna grupp, har 27 % av respondenterna från Somalia uppgett att de helt saknar utbildning.

Figur 3.16. Utbildningsnivå fördelat på de vanligaste ursprungsländerna.



I kapitel 2 presenterades en tes om *Social Cross-Fertilization,* den bygger på att när individens egen utveckling förstärks av det omkringliggande samhället och man därtill får ett ordentligt tillskott av kognitiva färdigheter, så förstärks den individuella utvecklingen åt det håll som samhället också utvecklas. Tesen har inte testats i migrationssammanhang. Eftersom vi i Sverige under de senare åren (som framgår ovan), gjort en omfattande satsning på dels språkinlärning, dels fördjupad kunskap om det samhälle som migranterna kommer till, så kan detta definieras som en ökning av de kognitiva förmågorna och att denna ökning är större bland de lågutbildade. Genom att vi dels har undersökt de som genomgått SFI och dels de som kommit tidigare och därmed inte deltagit i senare års kunskapssatsning kan vi jämföra dessa två grupper: ser vi någon skillnad i de emancipativa värderingarna? Vi återkommer till detta i kapitel 5.

3.7. INTERVJUDATA

I samband med genomförandet av undersökningarna har 44 kompletterande intervjuer genomförts och spelats in med ett slumpvis urval av de som deltagit i studien. I samband med att respondenterna besvarade enkäten har 200 personer även deltagit i semistrukturerade intervjuer med fördjupningsfrågor där de motiverat hur de tänker. De intervjuade har antingen kommit som inbjudna till de lokaler där undersökningen genomförts eller varit elever vid SFI eller på gymnasiets ”svenska för nyanlända” eller via Samhällsorientering (SO). En del av intervjuerna har skett med hjälp av tolk från somaliska, arabiska och dari, medan övriga intervjuer har genomförts på svenska eller engelska. Intervjuerna har syftat till att bredda och fördjupa bilden av upplevelsen kring och erfarenheterna av att komma som migrant till Sverige. Metoden att kombinera kvantitativa studier av enkätmodell med kvalitativa inspelade intervjuer har enligt flera forskare stått för kanske den mest spännande och nydanande utvecklingen inom samhällsvetenskaplig forskning.[56] De två meriterade forskarna Göran Ahrne och Peter Svensson hävdar att just intervjuer ansikte mot ansikte ”på många sätt [är]ett oslagbart verktyg då man kan samla in information om språkbruk, emotionella uttryck och andra mänskliga faktorer”.[57]

I denna kvalitativa del har vi utgått från det faktum att verkligheten kan uppfattas på många olika sätt och att det följaktligen inte finns en absolut och objektiv sanning av denna verklighet.[58] Andra fördelar med en kvalitativ undersökning är möjligheten att få en kompletterande bild av hur världen ser ut från migranternas perspektiv samt en direkt anknytning till intervjupersonerna.[59] En nackdel med kvalitativa undersökningar är dock

att intervjupersonerna inte kan vara anonyma, utan endast avidentifierade. Dessutom finns det risk för att intervjupersonen blir påverkad av intervjuaren och ger mer anpassade svar för att tillfredsställa denne.[60] Utgångspunkten för dessa semistrukturerade intervjuer har varit ett förutsättningslöst samtal av explorativ, associativ karaktär.[61] I en semistrukturerad intervju har intervjuaren några teman som är utgångspunkten för intervjun. Detta gör att intervjupersonen kan svara relativt fritt på frågorna. Vidare finns det utrymme för att ställa kompletterande frågor utifrån de svar som kommer upp under intervjun. Vid en semistrukturerad intervju krävs heller ingen ordning för frågorna att ställas i.[62] Sammantaget innebär detta att varken den intervjuade eller intervjuaren kan veta i förväg var samtalet kommer att landa. Frågorna är inte specifika, utan består av ett antal öppna frågeställningar där man som intervjuperson kan tala fritt. Dessa öppna frågor utgör således grunden för intervjuerna, som i regel varit mellan 30 och 70 minuter långa.

Frågorna i dessa kvalitativa intervjuer var inte utformade på ett vis som tvingade intervjupersonen att välja mellan olika svarsalternativ. Starten i de inspelade samtalen har alltid varit att de intervjuade presenterat sig själva med ålder, namn och ursprungsland. (Respondenterna har i nästa skede, i intervjuutskrifterna, avidentifierats.) Därefter ställdes grundläggande frågor som när de kom till Sverige, hur de kom hit och om de reste ensamma eller tillsammans med sin familj. Redan här brukade samtalet få sitt eget liv när den intervjuade började berätta om detaljer, om enskilda upplevelser och händelser. Berättelserna fick färg, djup och skärpa – allt det som svårligen kan fångas i en enkät. Under intervjuns gång återkom intervjuaren till några nyckelfrågor av just det slag som inte låter sig sammanfattas med ett ja, nej eller vet ej.[63] Exempel på dessa frågor är följande:

- Du kunde åkt till närmare 30 länder i Europa – kan du berätta varför du valde Sverige?
- Vad tycker du har varit svårast med att komma hit?
- På vilket sätt känner du samhörighet med Sverige och med det land som du kommer ifrån?
- Hur har det gått med svenskutbildningen och hur har du fått kunskap om det svenska samhället? Hur umgås du med svenskar?
- Både familj och arbete är viktigt för de flesta. Hur tänker du om hur de ska kunna förenas? Hur många barn har du och hur många vill du ha?

- Vem i familjen sköter om matlagning, städning och tar hand om barnen?
- Vilka lyssnar du på och inspireras av?
- Hur vill du bo? Vad är viktigast med boendet?
- Vad är det viktigaste tycker du, när man ska uppfostra sina barn? Hur kan du stödja dem i sin skolgång? Hur kan du förena ditt eget arbete med barnuppfostran?
- Om du har eller får barn, kan du tänka dig att de gifter sig utanför den etniska grupp som du tillhör?
- I Sverige är det okej att uttrycka sin sexualitet på olika sätt, till exempel HBTQ/homosexualitet, att man har sex före äktenskap, skilsmässor, aborter osv. Hur tänker du om det?
- Hedersrelaterat förtryck är förbjudet i Sverige. Det betyder att man inte får tvinga sina ungdomar till äktenskap som de själva inte valt. Känner du till om sådant sker?
- Vilka drömmar har du för framtiden? Vad tänker du göra för att nå dem?
- Vad är du mest orolig för? Finns det något du kan göra för att minska oron?
- Om vi skulle träffas om tio år – var hittar man dig då?

Kvalitativa studier omfattar ofta ett litet antal personer, men försöker i gengäld undersöka dessa djupare. Däremot kan man inte utifrån ett begränsat antal intervjuer generalisera på vanligt sätt och man kan naturligtvis inte heller använda siffror och statistik för att belysa omfattningen av fenomen. Däremot kompletterar dessa intervjuer istället de kvantitativa resultat vi fångat i enkäterna med tankar, bilder och beskrivningar. Dessa resultat redovisas inte i sin helhet i denna första rapport. Däremot återkommer kortare eller längre citat från flera av de intervjuade respondenterna i rapporten.

3.8. FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN

World Values Survey har dels en Code of Ethics, dels ett regelverk för de som ansvarar för att genomföra en WVS-studie. Dessa finns beskrivna på www.worldvaluessurvey.org.[64] I maj 2018 infördes en ny lagstiftning i Sverige, GDPR (*General Data Protection Regulation*), som syftar till att skydda individens integritet. Forskningsledarna har genomgått en GDPR-utbildning och GDPR:s regelverk har följts i undersökningen.

Varje respondent är anonym och har tillfrågats om de vill delta. De har informerats om att deltagande är frivilligt och att de själva kan avböja. Svaren kodas av dem själva och de väljer att besvara frågorna på ett av de sju språken. Inga andra uppgifter än de frågor som ställs sparas. All statistik analyseras och redovisas på gruppnivå. De som medverkar i undersökningen kan bli tillfrågade om de vill medverka i djupintervjudelen. De är då medvetna om att de under själva intervjuperioden är identifierbara. De har även blivit tillfrågade om det är i sin ordning att fotografera dem. Intervjuer har avidentifierats i samband med utskrifterna utom i de fall där respondenten själv valt att medverka med bild.

3.9. HUR GENOMFÖRDES STUDIEN?

I samtliga tre urvalsgrupper fick respondenterna besvara våra frågor på läsplattor där de ombads att välja från följande språk: engelska, arabiska, dari, somali, tigrinya och turkiska. Varje fråga fanns även på svenska. Språkstöd och representanter för undersökningen fanns med på plats när undersökningen genomfördes. I genomsnitt besvarade 10–15 respondenter samtidigt frågorna. I SFI varierade antalet deltagare från några få till klasser om 20–25 elever. I dessa fall fanns även lärarna med. Undersökningen fick inte besvaras hemifrån, eftersom den eventuella närvaron av andra familjemedlemmar då riskerade att påverka studien samt att vi behövde säkerställa att respondenterna uppfattade frågorna. Respondenterna kunde även använda sin egen telefon, men endast i samband med att mätningen företogs. Login-uppgifterna varierade över tid och meddelades i samband med intervjutidens start. Genomsnittstiden för varje enkät/intervju var 1,5 timmar. I samband med att enkäterna besvarades tillfrågades respondenterna om de kunde berätta lite mer utförligt om hur de resonerade kring de svar som de avgav. Lite drygt 200 sådana

semistrukturerade intervjuer genomfördes i samband med att respondenter ur de tre urvalsgrupperna besvarade den gemensamma enkäten. Därför är benämningen intervjuer/enkäter mer korrekt för insamlingsformen.

Ett antal personer (44) djupintervjuades även (se 3.7). Syftet med dessa intervjuer var att få mer fullständiga svar samt att säkerställa att respondenterna förstod frågorna. Inga frågor som kan identifiera en enskild person finns med i undersökningen utom i de fall då en person har djupintervjuats och då själv samtyckt till att identifierbar information kan finnas med, till exempel ett foto.

Invandrarindex[65] har utvecklat en intervjuform där elever på gymnasiet och inom SFI årligen besvarar ett begränsat antal frågor som huvudsakligen formulerats av olika organisationer i Sverige. Då vår undersökning varit för stor för att ingå i detta system har Invandrarindex bistått oss med sin kompetens, inte minst vad gäller översättningar av frågorna till de olika språken. Såväl före som efter fältarbetets avslutande har WVS sedvanliga rutiner för kontroll av frågor, skalor m.m. samt datatvätt och kontroll genomförts vid WVS dataarkiv i Madrid. Denna undersökning kommer att ingå i WVS stora data-set för våg 7 som blir publik två år efter avslutad studie samt i den *online analysis* där data enkelt kan laddas ned via WVS hemsida (www.worldvaluessurvey.org).

INTERVJU

Under fyra månader hösten 2018 besökte projektmedarbetarna sammanlagt 54 kommuner i hela Sverige. Enkäterna gjordes ofta i kommunernas olika lokaler avsedda för utbildning, information och introduktion riktade till nyanlända. Bilderna är från Lärcenter i Säffle och Arbetsmarknads- och Integrationsenheten i Filipstad. I samband med enkäterna som gjordes elektroniskt på skrivplattor genomfördes ett stort antal inspelade kvalitativa intervjuer där respondenterna svarade fritt på ett antal semistrukturerade frågeställningar. Enkäter och intervjuer med de som varit en längre tid i Sverige gjordes i bibliotek och andra kommunala lokaler dit respondenterna bjudits in brevledes efter slumpvisa statistiska urval från folkbokföringsregistret Navet, Skatteverkets informationstjänst för myndigheter, kommuneroch landsting. Mer än tolv tusen inbjudningar skickades ut till dessa mer etablerade migranter som i vissa fall bott mer än 40 år i Sverige.







KAPITEL 4

Varför Sverige?

4.1. INLEDNING

Fem av de sju största ursprungsländerna för migranter i Sverige, som denna studie har valt att fokusera på, angränsar till varandra geografiskt. Efter de båda världskrigen då många av dessa nybildade nationer försökte hitta och forma sina respektive identiteter – ofta med västinspirerad, sekulär agenda – inträffade ett antal mindre krigshandlingar i regionen, bland annat arab-Israelkrigen 1948, 1967 och 1973, Suez-kriget och Yemen-kriget. Dessa konflikter fick emellertid begränsade konsekvenser och resulterade inte i några stora flyktingströmmar. Den händelse som däremot skulle förändra denna ordning var den iranska revolutionen 1979, som beredde väg för den Islamiska Republiken Iran som instiftades av de ayatollor som tog över makten efter shahens fall. Detta blev startpunkten för en lång rad av krig och konflikthandlingar där religionen stått i centrum. I de muslimska länderna fanns även den yttersta frågan om hur koranen ska tolkas. Här finns de två huvudgrenarna sunni och shia och hundratals undergrupper som var och en har sin tolkning. En parallell underström till denna utveckling var den gradvis växande popularitеten för det Muslimska Brödraskapet – särskilt sedan en av rörelsens ledande ideologer, författaren och filosofen Sayyid Qutb avrättades 1966. Han hade öppet vänt sig mot den sekulära utvecklingen i hemlandet Egypten och hävdade att allt icke-islamskt är korrupt medan sharia är ett helt system av idéer som går att tillämpa på alla delar av tillvaron. Flera av de mer namnkunniga salafistiska jihadisterna på senare år liksom ledarna inom al Qaeda och al-Shabaab har uttryckt sin respekt och beundran för ”martyren” Sayyid Qutb. Denne man startade inte Islamiska Staten, men han visade vägen till det som skulle bli det.[1]

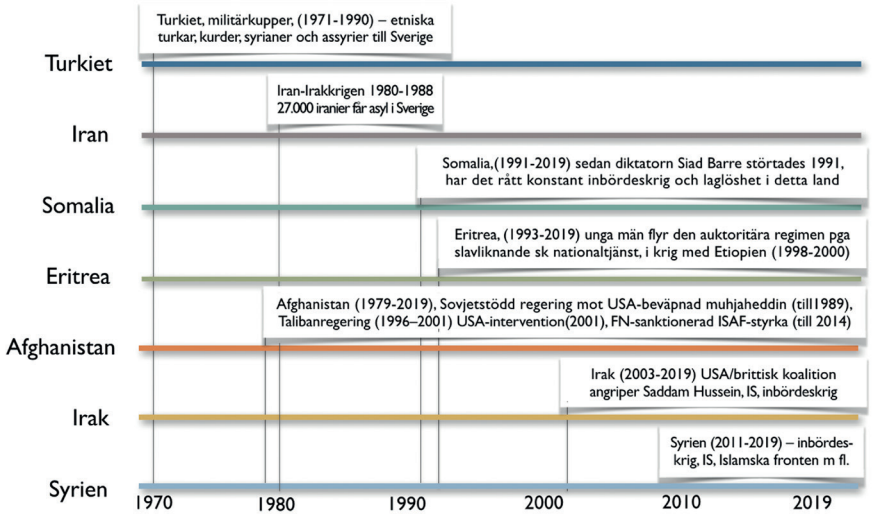
Splittring och sekterism har lett fram till den instabila verklighet som många människor har flytt från i dagens Mellanöstern. ”Jag såg ingen framtid längre för mig och min familj”, sammanfattade en av alla de närmare 7 000 migranter som vi mött i detta projekt, den 28-årige Khaled i Eskilstuna, ursprungligen från ett litet samhälle utanför Mosul i norra Irak.

Av de sju länderna som ingår i undersökningen har alla en muslimskdominerad befolkning utom Eritrea, där Pew Research Center uppskattar att drygt 60 % är kristna och 36 % är muslimer. I alla länder utom Iran och Irak är sunnimuslimer dominerande. De muslimer som ingår i undersökningen har tillfrågats om de är shia eller sunni. 72 % av de svarande uppgav att de är sunni och resterande shia.

4.2. VARFÖR LÄMNADE DU DITT HEMLAND?

Som tidslinjen över push-faktorer i de sju undersökta länderna i figur 4.1 visar, korrelerar de stora migrantvågorna till Sverige med viss eftersläpning ganska väl med utbrott av krig, konflikter och våld i de respektive länderna. Dessa beskrivs mer utförligt nedan.

Figur 4.1. Push-faktorer över tid.



Turkiet

Turkiet var under ett antal år under 60-talet och tidigt 70-tal ett land varifrån många arbetskraftsinvandrare kom. De var unga och relativt välutbildade. Turkiet var emellertid en på många sätt instabil demokrati med bokstavligt talat en fot i Europa och den andra i Asien. Mellan 1960 och 1997 drabbades landet av inte mindre än fyra militärkupper med oro och instabilitet som följd. I synnerhet före 1980 var kurderna utsatta för diskriminering och förföljelse – de förbjöds till exempel att använda sitt språk och orts- och personnamn byttes mot turkiska dito. Många av dem sökte därför asyl i Sverige. Vid denna tid kom också etniska turkar samt syrianer och syrier till Sverige. Sammanlagt bodde år 2018 49 948 personer i Sverige som är födda i Turkiet.

Iran
Det förödande Iran–Irak-kriget mellan 1980 och 1988 fick som direkt följd att 27 000 iranier fick asyl i Sverige. Många var desertörer från den iranska armén, men många kom redan då liksom på senare tid från en alltmer repressiv teokrati med begränsad yttrande-, förenings- och mötesfrihet där människorättsaktivister fängslats och torterats. I samband med Iran-Irakkriget kom också närmare 7 000 irakier till Sverige på flykt undan kriget och dess konsekvenser. Idag bort enligt SCB 77 976 personer som är födda i Iran i Sverige.

Somalia
Somalia blev ett självständigt land 1960 och den organisation som kämpat för självständighet valde sin förste president ur den egna gruppen. Dennes efterträdare mördades i en militärkupp 1969 och den marxistiske generalen Barre utropade sig till president och avskaffade såväl parlament som politiska partier. Med hjälp av bistånd från dåvarande Sovjetunionen blev Barre en populär ledare, särskilt bland fattiga. När relationerna till Sovjetunionen försämrades uteblev biståndet och regimen började motarbetas av rader av motståndsorganisationer. Till slut rådde fullt inbördeskrig som ledde till att Barre störtades 1991. Sedan dess beskrivs Somalia som ett kollapsat, laglöst land där olika klaner slåss om att få makten. Dessutom plågas befolkningen av den islamistiska terrororganisationen al-Shabaab. Enligt UNHCR har 1,5 miljoner somalier flytt landet, varav drygt 68 000 befinner sig i Sverige.[2]

Eritrea
Eritrea, som utropade sin självständighet från Etiopien 1991, styrs med järnhand av den tidigare ledaren för den marxist-leninistiska befrielserörelsen *Eritrean People's Liberation Front* (EPLF), Isaias Afewerki. Fri press och opposition är förbjudna och i landets fängelser sitter tusentals politiska fångar – många utan vare sig åtal eller dom. En slavliknande så kallad nationaltjänst är obligatorisk för män mellan 20 och 50 år och förlängs ibland hur länge som helst. Detta är ett av de vanligaste skälen till att ca 4 000 människor enligt FN varje månad flyr från Eritrea.[3] För närvarande finns cirka 44 000 av dem i Sverige.

Afghanistan
Afghanistan har ända sedan 1979 fram till i dag plågats av inbördeskrig eller andra väpnade inre konflikter i en rad olika former. En sovjetstödd vänsterregering kämpade under större delen av 80-talet mot en motståndsrörelse som i sin tur fick stöd i form av vapen, pengar och utbildning från USA. En talibanregering styrde landet mellan 1996 och 2001. Som en direkt

följd av 11 september-händelserna installerades med internationellt stöd en provisorisk regering i Kabul 2001och en FN-sanktionerad FN-styrka stannade kvar i landet till 2014. Under hela denna tid har en konstant ström av afghaner lämnat landet – enligt FN bor 2,6 miljoner utanför landet, varav 95 procent av dem i grannländerna Iran och Pakistan.[4] 1981 bodde 51 979 personer som är födda i Afghanistan i Sverige.

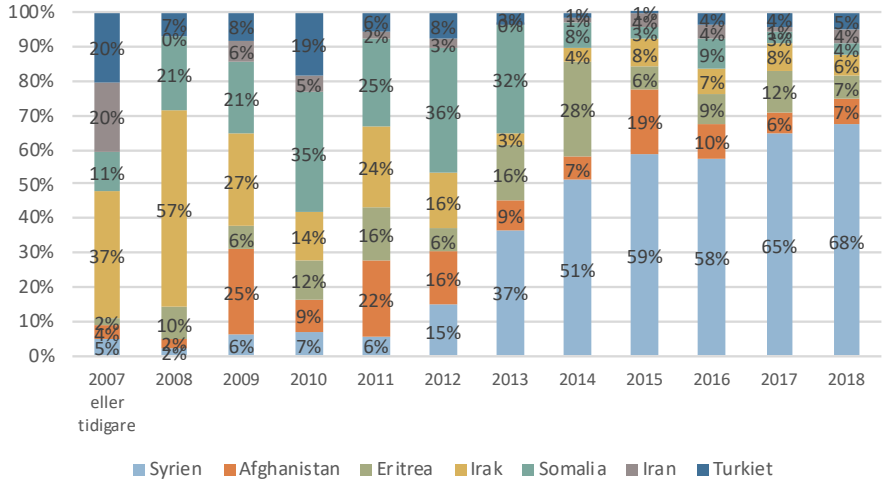
Irak

En statskupp 1968 gjorde att Irak i praktiken blev en enpartistat där vicepresidenten hette Saddam Hussein. Efter att under större delen av 70-talet ha dominerat landets politik tog han själv över presidentposten 1979 och inledde året därpå kriget mot Iran, vars oljekällor lockade och som efter revolutionen troddes vara lättbesegrat. Ett resultatlöst krig pågick i åtta år och efter en fredsuppgörelse gick Saddam Hussein 1991 istället in i Kuwait och misslyckades åter. År 2003 gick USA och Storbritannien in i Irak på jakt efter påstådda massförstörelsevapen och Usama bin Laden. 2011 lämnade den USA-ledda koalitionen officiellt Irak som sedan dess har drabbats av kraftigt ökat våld. I januari 2014 intog den så kallade Islamska staten både stora delar av norra Irak, bland annat landets näst största stad Mosul. Under hela den långa perioden sedan 1979 har människor flytt undan politisk förföljelse och förtryck i Irak. Som framgår av figur 27 har flyktingströmmarna från Irak dock minskat på senare år. I Sverige bor enligt SCB 144 035 personer som är födda i Irak.

Syrien

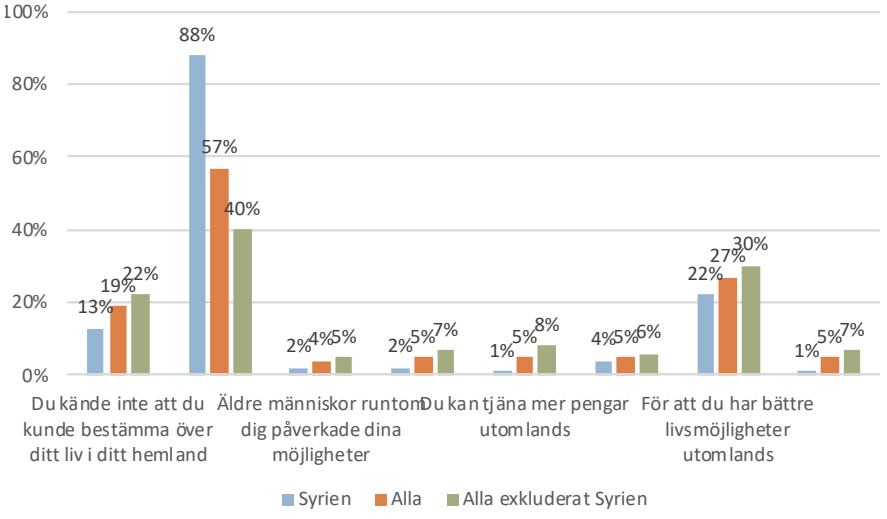
Parallellt med det minskande antalet flyktingar från Irak har på motsvarande sätt antalet människor på flykt från Syrien ökat explosionsartat. Under den arabiska våren 2011 växte kraven på demokratisering och protesterna mot Assadregimens 40-åriga maktinnehav ökade snabbt, och spred sig över hela landet. Regeringen reagerade med våld och det inbördeskrig som följt har en rad olika aktörer med kurdiska styrkor, Islamiska staten och flera mer eller mindre jihadistiska organisationer. Totalt uppskattar FN att närmare 5,7 miljoner syrier befinner sig som flyktingar utanför landet, varav 186 000 finns i Sverige.

Figur 4.2. Ankomstår fördelat på ursprungsland.



Vi har sammanställt en lista med ett antal olika alternativ som svar på frågan *varför* man lämnade sitt ursprungsland. Respondenterna kunde lämna flera alternativ, vilket gör att antalet svar överstiger antalet respondenter. Totalt 8 806 svar fördelade sig enligt följande:

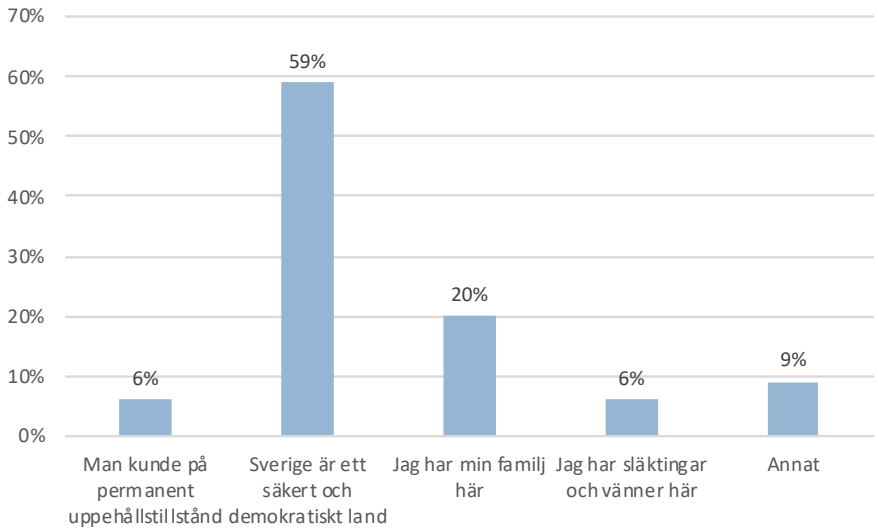
Figur 4.3. Varför lämnade du ditt hemland?



Krig och våld är således de två viktigaste drivkrafterna för de migranter som kommit till Sverige. Det är också den orsak de flesta av respondenterna uppger som direkt anledning till varför de lämnat sina hemländer när vi intervjuat dem (se fig. 4.3). I intervjuerna uppger många också att den osäkra ekonomiska situationen i hemlandet bidragit – någon nämner både torka, regn och missväxt som orsak till varför de gett sig av. Den 47-åriga respondenten Yasmin från Somalia, som kom med sina åtta barn som anhörig till Filipstad 2016, berättade att familjen tre år tidigare hade sålt det ena av sina två hus i Mogadishu för att finansiera sonens flykt till Sverige. I deras fall – liksom för många andra som ingår i denna studie – var drivkrafterna att lämna inte en enda, utan en blandning av flera olika orsaker. Inte minst framhöll Yasmin i den kvalitativa delen av studien att det var viktigt att barnen skulle kunna få en bra utbildning.

Det går att sammanfatta de huvudsakliga drivkrafterna till att vilja lämna sitt hemland som i grunden politiska: krig, konflikter och ekonomisk kris. Dessa är ofta resultatet av långvariga politiska låsningar. De innefattar ofta nog sköra stats- och regeringsbildningar där maktmissbruk, misshushållning och korruption är delar av problembeskrivningen. För att fullt ut förklara komplexiteten i de olika konflikterna går det heller inte att blunda för den ofta medvetna politiseringen av olika religiösa identiteter som pågår. Enligt religionshistorikern och islamologen Jan Hjärpe var till exempel skillnaden mellan shiamuslimer och sunnimuslimer på 1970-talet så liten att den inte spelade någon roll.[5] Religiös sekterism kan alltså vara en faktor som spelar en inte helt oviktig roll när det gäller Mellanösterns våldsamheter.

Figur 4.4. Varför valde du Sverige?



När vi ställde frågan varför respondenterna valde att komma just till Sverige (fig. 4.4) var det vanligaste svaret att Sverige är ett tryggt och demokratiskt land (59 %). Andra skäl var att man har anhöriga här (20 %) medan 6 % angav att det vid den tidpunkten var möjligt att få permanent uppehållstillstånd i Sverige (se figur 22 för att jämföra med fördelning av respondenter efter ankomstår). Det vanligaste svaret på varför de lämnade sitt ursprungsland är krig och våld (57 %) och att de kunde få bättre livsvillkor i andra länder (27 %). Svårigheter att själv kunna bestämma över sitt liv i hemlandet anfördes också av många, liksom att de äldre i hemlandet hindrade de ungas möjligheter. Möjligheten att kunna hjälpa de sina i hemlandet anfördes också liksom att man har familj och vänner i Sverige. 5 % anger möjligheten att kunna tjäna pengar utomlands. Den låga siffran beror förmodligen på att detta kan tänkas ingå i begreppet ”att få bättre livsvillkor”.

När vi granskar siffrorna i figur 30 lite närmare och exkluderar Syrien, är det tydligt att våld och krig fortfarande har varit den viktigaste push-faktorn för de flesta migranter, där 40 % framhåller just detta. Näst viktigaste drivkraften var däremot av pull-karaktär: ”för att jag har bättre livsmöjligheter utomlands”. Eftersom respondenterna har kunnat lämna flera svarsalternativ, utesluter inte detta att sökandet efter bättre livsmöjligheter var en del (eller konsekvens) av beslutet att fly från krig och våld och inte en primärorsak i sig. Den tredje viktigaste drivkraften var känslan av att inte kunna bestämma över sitt eget liv. Dessa tre svar är samtidigt besläktade med varandra och visar att de viktigaste drivkrafterna är av existentiell, icke-materiell karaktär. Det framgår tydligt att möjligheten att tjäna mer pengar utomlands, alternativt kunna skicka pengar till dem som blev kvar inte har varit högprioriterat. Detta utesluter inte att påtagligt många av dem vi intervjuat i anslutning till undersökningen berättat att de varje månad skickar pengar till hemlandet – ett narrativ som kan förklaras av att nästan alla i undersökningen säger att deras ekonomi har blivit bättre sedan de kom till Sverige. Detta är fallet oavsett om man arbetar eller studerar.

4.3. MIGRATIONENS PÅVERKAN PÅ HEMLANDET

I början av 80-talet myntade den holländske forskaren Rinus Penninx begreppet *brain drain,* som syftar på att migrationen av lågutbildade, unga, fysiskt starka män från den turkiska landsbygden orsakade arbetskraftsbrist inom jordbruket, vilket i sin tur ledde till minskade skördar.[6,7] Dessutom minskade jämlikheten i ursprungsländerna, eftersom de som migrerade ofta lämnade ett arbete i hemlandet, var bättre utbildade och mer entreprenöriella än de som stannade kvar. Ojämlikheten förstärktes av att de pengar dessa

migranter skickade tillbaka till sina familjer ytterligare ökade avstånden mellan de som hade och de som inte hade.[8]

Andra forskare kunde senare visa att de pengar som skickades hem av migranter ofta fick en rad negativa konsekvenser för det gamla hemlandet och att de rentav tenderade att försämra den regionala ekonomin; högre markpriser och ökad konsumtion spädde på inflationen.[9] De som drabbades hårdast var också i dessa studier de familjer som inte hade medlemmar som migrerat. Dessutom var alla de husgeråd, redskap och material många köpte för pengarna inte lokalt producerade, vilket ytterligare kom att utarma jordbruksbygderna på städernas bekostnad.

Sedan början av 2000-talet har en mer nyanserad och optimistisk syn på migrationens konsekvenser i migranternas ursprungsländer vuxit fram. De pengar som skickas till hemlandet av migranterna är viktiga och hjälper ofta mer än de stjälper. Pengarna från diasporan används till att skapa nya jobb, produktiva investeringar och bidrar även till såväl ekonomisk som social utveckling.[10]

Den kvalitativa delen av denna undersökning ger viss inblick i hur migranterna uppfattar konsekvenserna av deras beslut att migrera. Ett exempel är 44-åriga Meyrams svar,

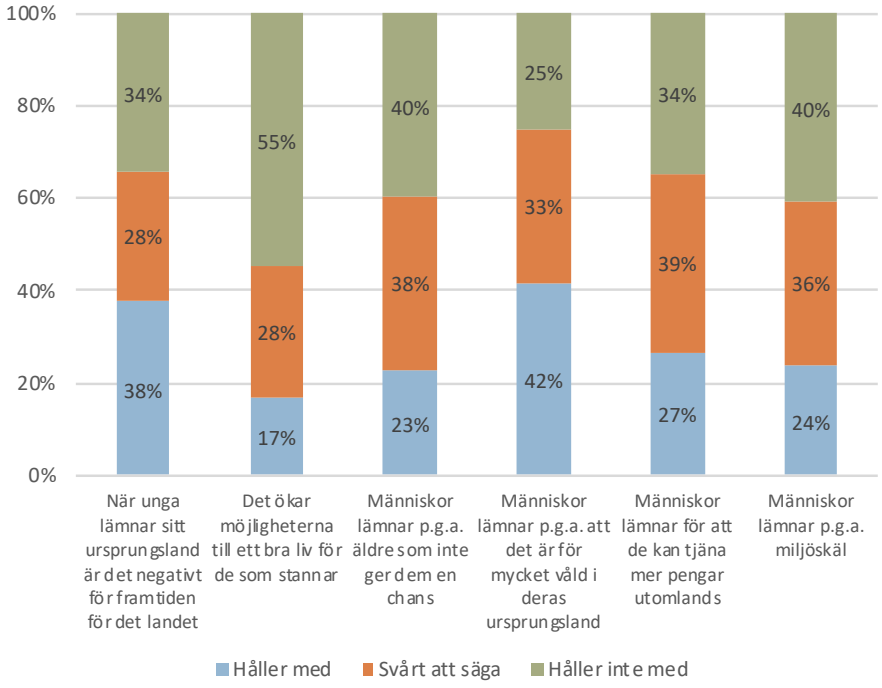
Meyram kom som kvotflykting till Munkfors från Somalia. När vi intervjuade henne i samband med undersökningen berättade hon att hon skickade 150 dollar i månaden till sin döde makes syster och hennes familj. ”Om jag inte skickar de där pengarna kan barnen inte gå i skolan”, berättade hon. ”Nu kan de också köpa pennor och böcker”, fortsatte hon stolt.

I en intervju i Sveriges Radio i februari 2019 bekräftade också den somaliske utrikesministern Ahmed Isse Awad, hur viktiga dessa pengar är: ”Diasporan i andra länder är faktiskt det som har hjälpt Somalia genom åren. Det handlar om över en miljard dollar om året. Det är mer än vad Somalia får i bistånd”, sa ministern i intervjun där han betonade hur viktig diasporan är också genom de företag som de startar i Somalia.[11]

När vi i undersökningen i en fråga med flera svarsalternativ undrade hur emigrationen ansågs påverka respondenternas ursprungsland (se fig. 4.5), ansåg hela 55 % av de tillfrågade att deras beslut att lämna hemlandet inte skulle öka möjligheterna för dem som blivit kvar att få ett bättre liv. Bara 17 % trodde att det skulle bli så. Den negativa bilden av konsekvenserna i hemlandet förstärks något av det faktum att nästan 4 av 10 (38 %) av de tillfrågade ansåg att det är negativt för framtiden om de unga lämnar landet, medan nästan lika många (34 %) inte tyckte så. Den viktigaste drivkraften att lämna är också i denna delfråga krig och våld (42 %), medan mer än var femte respondent (23 %) uppgav att de lämnade hemlandet för att de äldre hindrar de unga att komma fram. Ungefär lika många (24 %) uppgav att den

dåliga miljön var ett av skälen till att de ville lämna hemlandet. Den bild som träder fram är att de flesta respondenterna inte tror att det är särskilt bra för dem som blir kvar i hemlandet – med andra ord att man gjorde rätt när man bestämde sig för att migrera. Men samtidigt är bilden inte entydig.

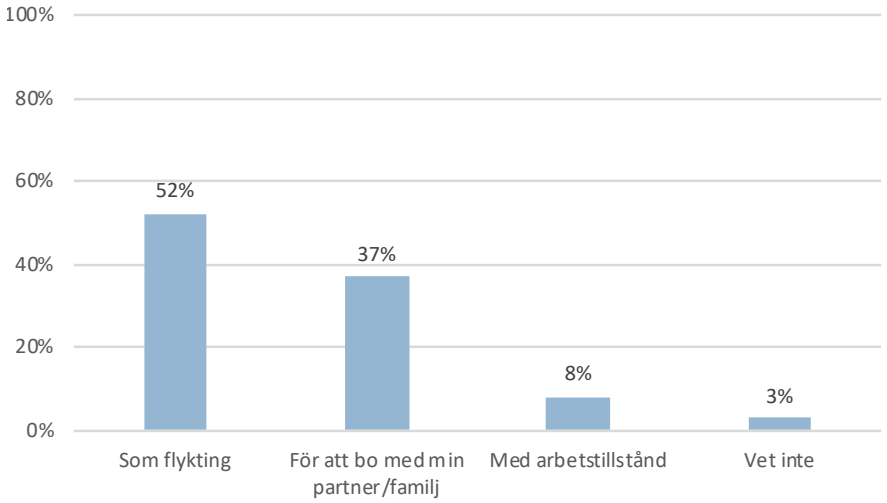
Figur 4.5. Hur tror du att emigrationen påverkar ditt ursprungsland?



4.4. FLYKTING, ANHÖRIG ELLER ARBETSKRAFTSINVANDRAD?

En majoritet av de undersökta migranterna kom som flyktingar till Sverige (52 %) och ett stort antal kom som anhöriginvandrare (37 %). Ytterligare 8 % kom med arbetstillstånd.

Figur 4.6. På vilket sätt kom du till Sverige?



Figur 4.6 visar med vilka medel respondenterna kom till Sverige. Just detta verkar det vara känsligt att fråga om. På frågan om hur de kom till Sverige svarade 6 516 personer, men när vi frågade om vilka medel de använde, svarade bara 4349. Det klart vanligaste svaret var ”på andra sätt” (81 %), medan 12 % uppgav att de kom till Sverige med hjälp av UNHCR.

Många uppgav också att en familjemedlem först kom, oftast maken eller en son, för att sedan följas av resten av familjen.



Ahamad Abdalla

35 år kom från Aleppo i Syrien 2014. Har varit säljare men hoppas komma in på utbildning till maskiningenjör.

—

”Språket lär man sig med tiden, det kommer av sig själv. Jag har hört att i Norge behöver man inte kunna norska för att köra buss. Så borde man göra här också. Om man vill jobba som bussförare behöver man ju egentligen inte kunna tala svenska eller engelska. Det viktiga är att man kan köra bussen. Ingen behöver ju kommunicera eller diskutera med busschauffören. Man ska inte bygga gränser, göra det svårare att få ett jobb. Det är samma om man vill jobba som städerska, du behöver inte tala flytande svenska, det krävs inte så mycket språkkunskaper. Men inte. Jag har läst att först ska man ha en utbildning i sex månader. Hallå, du skämtar med mig. 6 månader. Hon ska städa inte utveckla kärnvapen, hon ska städa och det kan man ju för man städar ju hemma.”

KAPITEL 5

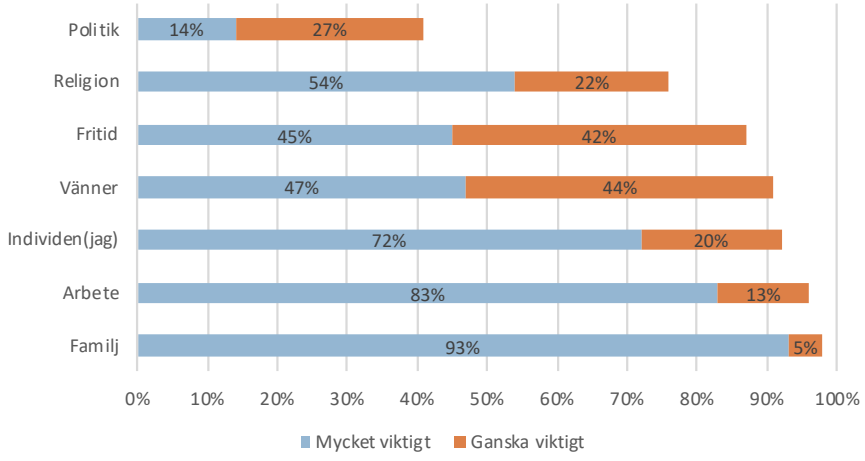
Vad är viktigast i livet?

5.1. INLEDNING

Under snart 40 år har vi inom WVS frågat de intervjuade vad de ser som viktigast i livet – hur de bedömer vikten av familj, vänner, fritid, politik, arbete och religion. Vissa värden återkommer år efter år och i de allra flesta länder – de är helt enkelt universella värden. Dit hör framför allt familj och arbete. Mer än 9 av 10 av jordens befolkning anger familjen som allra viktigast. Även om arbete är centralt, är det stora variationer både över tid och mellan länder. I Sverige anser hälften av de svarande att arbete är mycket viktigt. Ungefär detsamma svarar man i Turkiets nationella undersökning, medan däremot den irakiska befolkningen ligger något högre. Bland de som migrerat till Sverige från dessa två länder har betydelsen av arbete ökat så att 8 av 10 anser det vara mycket viktigt. Samtidigt har religionen förlorat i betydelse bland de som migrerat till Sverige.

Om vi analyserar de sju länderna i vår rampopulation, ser vi att familjen är det viktigaste i livet och att arbete kommer på andra plats, tätt följd av individen själv. Sedan kommer fritid och först därefter religion. Politik är däremot inte särskilt viktigt.

Figur 5.1. Vad är viktigast i livet?



5.2. FAMILJ

5.2.1. Familjestorlek och livslängd

Familjens betydelse som viktigast i livet är en universell företeelse. Den är nära förknippad med demografi och livsbetingelser. I länder med en svag infrastruktur för välfärd är familjen det säkerhetsnät som sörjer för överlevnad. När människors överlevnad ökar och därmed den grundläggande tryggheten växer, sjunker i allmänhet antalet barn. De länder som analyseras här har stora skillnader i såväl förväntad livslängd som i födelsetal. Somalia har en förväntad livslängd på 56 år och födelsetalet ligger en bit över 6 barn.

Tabell 5.1. Förväntad livslängd, födelsetal samt andel över 65 år i ursprungspopulationen.

	Genomsnittlig livslängd	Födelsetal	%andel <65 år
Somalia	53,2	5,71	2,19
Afghanistan	52,1	5,02	2,61
Eritrea	65,6	3,90	3,95
Irak	74,9	3,94	3,55
Syrien	75,2	2,44	4,31
Turkiet	75,3	2,05	7,79
Iran	74,2	1,96	5,48
Sverige	82,20	1,87	20,37

Källa: CIA World Factbook, 2018, People and Society. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/

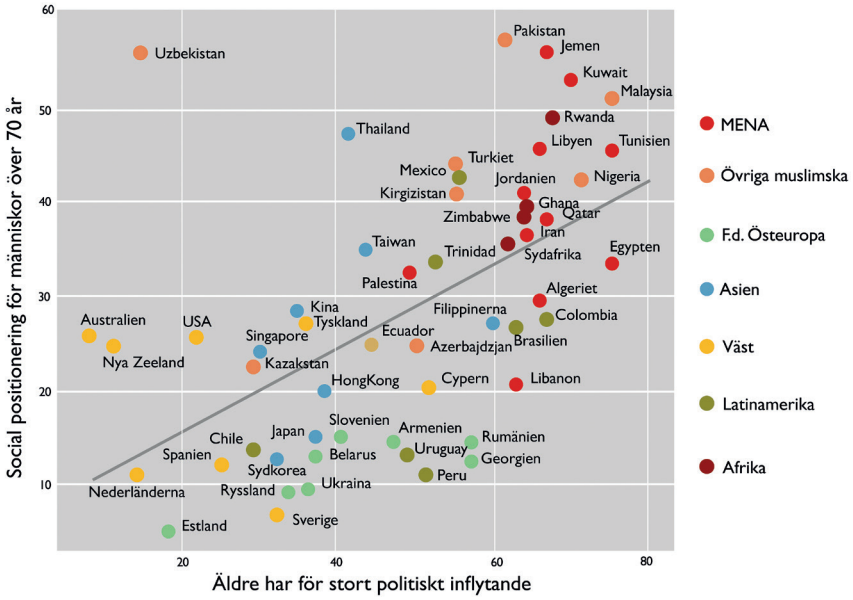
Detta betyder att många som kommer till Sverige förmodligen kommer förlänga sin livslängd med åtminstone ett decennium, förmodligen mer. När man rör sig från ”*short life histories*”, till ”*long life histories*” som beskrevs i kapitel 2, så kommer man förmodligen även att föda betydligt färre barn och investera mer tid i utbildning, av det enkla skälet att det lönar sig och är meningsfullt, vilket inte var vare sig möjligt eller ens attraktivt i ursprungslandet.

I intervjuerna har många nyanlända uttryckt förvåning över att barnen inte tar han om sina föräldrar i Sverige och man konstaterar att det finns väldigt många äldre här jämfört med deras ursprungsländer. Här finns en hel del att kommunicera vad gäller konsekvenserna av detta för deras

framtid. Om man utgår från att endast drygt 4 % i ursprungslandet är över 65 år och att antalet barn per par i genomsnitt är är 3,82[1] blir det måhända möjligt att ta hand om de åldrande föräldrarna inom familjens ram. Men i ett samhälle som det svenska där 20 % är över 65 år och antalet barn per par är 1,87 skulle ett sådant familjesystem vara svårt att genomföra. I synnerhet som förvärvsfrekvensen är så pass hög för både män och kvinnor. Våra nyanlända migranter förväntas bidra till den gemensamma välfärden, vilket också förutsätter att kvinnornas deltagande i förvärvsarbetet behöver öka. Om det inte sker finns en risk att en ”underklass” av kvinnor i obetalt arbete utan annan säkerhet än de minimipensioner som de erhåller vid pensionsåldern. Detta sätt att resonera behöver ingå i förklaringarna av hur ett välfärdssamhälle är tänkt att fungera.

Eftersom migranternas värderingar gradvis förändras mot mer emancipativa sådana kommer även den sociala positioneringen av äldre att förändras. Sverige är ett av de länder där denna är som lägst i värden, medan många migranter kommer från länder med hög social positionering.[2] Däremot anser många i de länder där äldre har en stark social position att de har för mycket politisk inflytande.

Figur 5.2. Social positionering av 70+ och politiskt inflytande av de äldre.



Källa: Puranen B., (2016) ”Makt eller börda. En jämförelse av social position för 70+ i Mellanöstern och i Sverige”. *Äldre i Centrum*, nr 1, 2016.

5.2.2. Klanstrukturens funktion Sverige

Påverkan från det samhälle som de integreras till medför sannolikt att familjebegreppet kommer att förändras från den stora familjen där ansvaret och kontrollen sträcker sig utanför kärnfamiljen. Klanstrukturer har i många länder ersatt bristerna eller avsaknaden av en god infrastruktur för välfärd.[3] Vi har i denna undersökning ställt ett antal frågor om klanens betydelse i förhållande till religionens betydelse dels i ursprungslandet, dels i Sverige. Vi har till exempel bett respondenterna ange på vilket vis klanliknande kollektiva nätverk kan stödja respondenten i Sverige och om det finns några nackdelar med ett sådant kollektiv. De allra flesta menar att det inte finns några sådana nätverk i Sverige, men att det behövdes i deras ursprungsland till exempel för att hjälpa medlemmarna i samband med sjukdom, ålderdom och för att arrangera äktenskap. 23 % säger att de tillhör en sådan klanstruktur även i Sverige, men resultatet är osäkert därför att begreppet klan har olika innebörder i de olika språken som frågan har besvarats på.

Frågan löd: *”I en del länder förekommer klaner, ett slags nätverk som man oftast föds in i. De ersätter delar av det som normalt görs av myndigheterna, men de kan även ge råd i familjefrågor. Känner du till några sådana nätverk i det land som du kommer ifrån?*”

En majoritet av respondenterna har valt att inte besvara frågan om hur en klan kan fungera stödjande respektive hindrande. Respondenterna kan markera olika alternativ, vilket gör att antalet markerade svar inte är synonymt med antalet personer.

Tabell 5.2. På vilket sätt stödjer klanen/kollektivet dig i Sverige?

	antal svar
a. Hjälper mig att fatta beslut i olika livsfrågor	917
b. Rådgivning om familjen, t ex i barnuppfostran och giftermål	552
c. Omsorg om äldre inom kollektive	588
d. Upprätthålla kontakter med mitt ursprungsland	416
e. Stödja mig ekonomiskt, t.ex. banklån	433
a-e. Antal markerade svar	2906
Jag vet inte	1 013
Jag vill inte svara	296

Eftersom många svarsalternativ var möjliga har vi inte beräknat relativtal. 2 906 markerade svar samtidigt som 1 013 svarat att de inte vet och 296 att de inte vill besvara frågan. Utöver dessa alternativ fanns även ett öppet svarsalternativ som kunde fyllas i av respondenten på det språk man har valt.

Tabell 5.3. Finns det några nackdelar med klanen/kollektivet?

	antal svar
a. Jag får inte själv fatta mina beslut	440
b. Förhindrar integrationen in i det svenska samhället	271
c. De styr vad jag skall tycka i olika frågor	218
d. De kontrollerar vad jag gör i olika situationer	211
a-d. Antal markerade svar	1 140
Jag vet inte	1 831
Jag vill inte svara	452

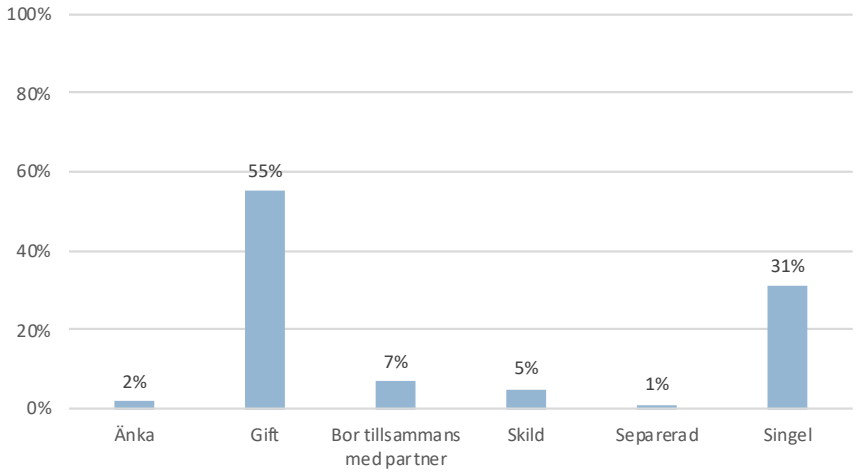
Eftersom många svarsalternativ var möjliga har vi inte beräknat relativtal. 1 140 olika svar finns markerade samtidigt som 1 831 har svarat att de inte vet och 452 att de inte vill svara. Även här fanns ett öppet svarsalternativ som kunde fyllas i av respondenten.

5.2.3. Att vara singel i en familjestruktur

En annan vanlig föreställning är att de utomeuropeiska migranterna huvudsakligen lever i familjer. Som framgår av figur 5.3, uppger en tredjedel av alla respondenter att de är singel samtidigt som de betonar betydelsen av familjetillhörighet. Även denna grupp uppger att familj är det viktigaste i livet. I undersökningen lät vi respondenterna själva tolka begreppen som de ville, vilket innebär att många förmodligen kan ha tänkt på familj i en vidare bemärkelse än den kärnfamilj som ofta avses i svenska sammanhang. Även de som lever ensamma betonar de således familjens betydelse.

Många av de som uppger sig vara singel bor också i hushåll tillsammans med andra, trots att de inte har någon partner. Var fjärde person bor antingen med sina egna föräldrar och/eller sina svärföräldrar. Var femte intervjuad bor i hushåll med mer än 6 personer. Den grupp som uppger att de bor ensamma utgör 13 % av respondenterna, att jämföra med 18 % bland hela den svenska befolkningen.[4] Gruppen migranter avviker således från majoritetsbefolkningen i Sverige när det gäller hushållsstuktur.

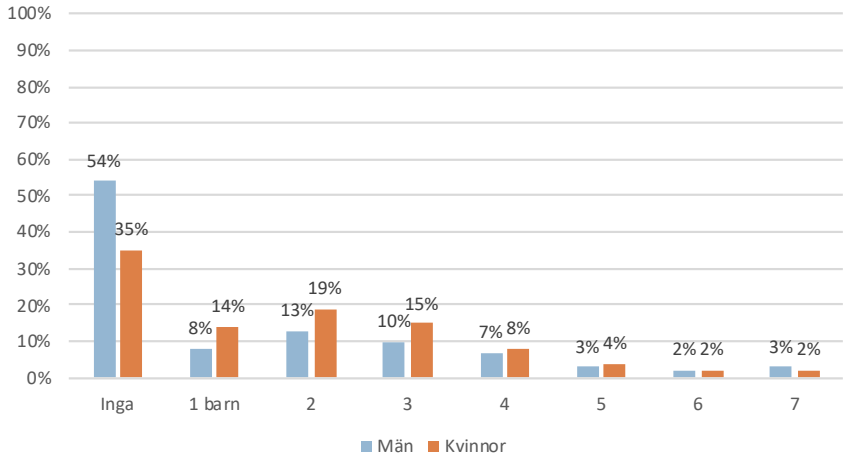
Figur 5.3. Civilstatus för hela migrantgruppen.



5.2.4. Barn

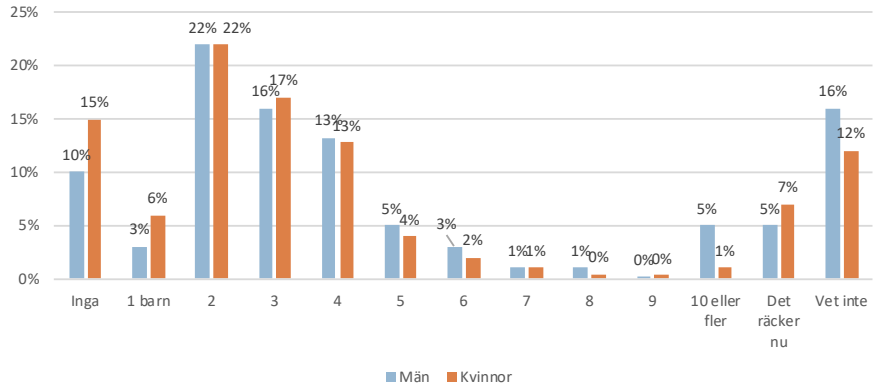
Figur 5.4 visar antalet barn som respondenterna har, fördelat efter kön. I allmänhet har en högre andel av de kvinnliga respondenterna barn, medan en majoritet (54 %) av de manliga respondenterna inte har några barn. Totalt sett uppger 43 % av de svarande att de inte har några barn. Denna grupp är ofta yngre och har deltagit i gymnasiets undersökningar eller på SFI. Andelen unga män från Afghanistan är stor i denna grupp. De särskilt inbjudna har bott längre i Sverige och de tenderar att i högre grad ha barn.

Figur 5.4. Antal barn hos de undersökta, fördelat efter kön.



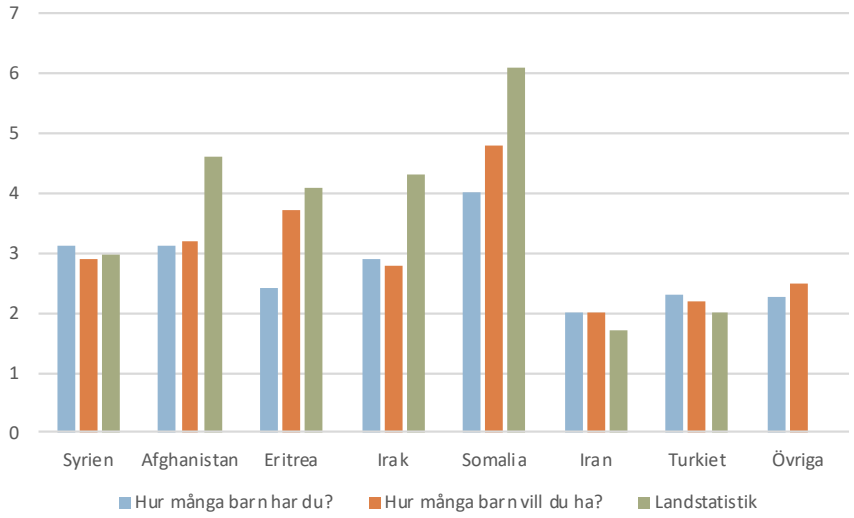
Vi har även frågat respondenterna hur många barn de skulle vilja ha i framtiden. Tanken bakom denna fråga är att detta indirekt kan visa på om respondenterna är kvar i det mönster och de traditioner för familjebildning som gäller i ursprungslandet och om antalet år de har tillbringat i Sverige har påverkat dessa önskningar. Om vi räknar bort de som har svarat ”jag har tillräckligt många barn nu” (6 %) och de som inte alls vill ha barn (13 %), är genomsnittet bland de kvarvarande 2,84 och medianen 4. Intressant är att ytterst få bara vill ha ett barn och att det finns en grupp som kan tänka sig tio barn eller fler. I denna grupp är en betydligt större andel av respondenterna män.

Figur 5.5. Hur många barn vill du ha? Fördelat på kön.



Resultaten som visas i figur 5.5 kan ge en ytterligare indikation om huruvida migranterna har samma syn på familjebildning som man har i deras ursprungsländer. Respondenterna från Afghanistan, Eritrea, Irak och Somalia uppger både att de har färre barn och önskar sig färre barn än vad som är genomsnittet i deras hemländer. Snittet ligger dock fortfarande över det svenska snittet för antalet barn oh övriga migrantgrupper. Respondenterna från Syrien, Iran och Turkiet uppger att de har något fler barn än vad som är snittet i deras hemländer. Dessa skillnader är emellertid små.

Figur 5.6. Antal barn, genomsnitt i ursprungslandet och bland de sju grupperna samt önskat antal barn hos de sju.



5.3. ARBETE

5.3.1 Varför är arbete viktigt?

Näst efter familj kommer arbete när respondenterna tillfrågas om vad som är viktigast i livet. Vikten av att ha ett arbete är den fråga som under de kvalitativa intervjuer som gjorts i anslutning till undersökningen spontant understrukits mest av respondenterna. Hela 87 % av migranterna höll med om påståendet att det är ens plikt mot samhället att arbeta. För många handlar det om självrespekt och stolthet, för andra om att ha något att göra med sin tid. Samtidigt är avsaknaden av arbete ett återkommande tema i undersökningen. Detta är också något som länge har varit ett problem i Sverige. Bland OECD-länderna ligger vi i botten avseende skillnaden i anställning mellan infödda och migranter, oavsett utbildning. Tydligast är dock den stora diskrepans som finns mellan lågutbildade migranter och lågutbildade infödda, med en skillnad på 25 procentenheter.[5]

Låt oss därför fördjupa analysen kring arbetets betydelse. Det finns systematiska skillnader i synen på arbete som verkar vara kopplade till när respondenterna kom till Sverige. De som kom 2015 eller senare har en avsevärt lägre etableringsgrad än de som kom 2014 eller tidigare. En förklaring

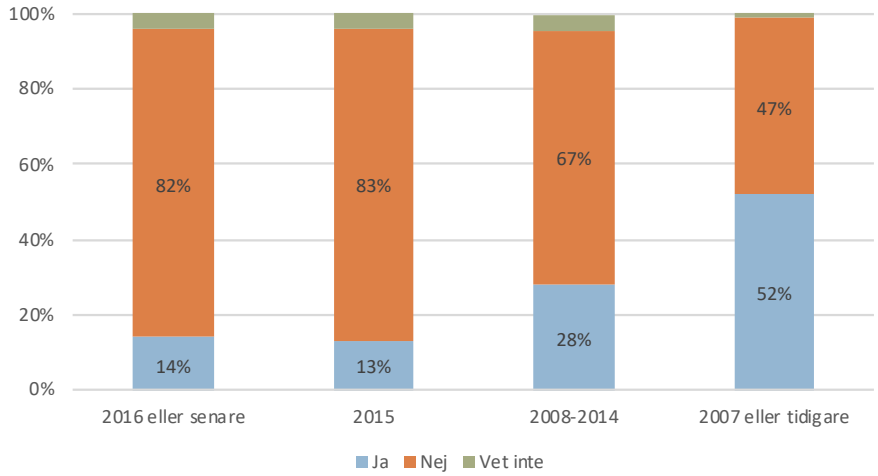
som ligger nära till hands är kopplingen mellan tiden för etablering och antalet nyanlända – det är fler som konkurrerar om ett givet antal jobb bland dem som har anlänt senare. Samtidigt finns det erfarenheter, bland annat från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU, som visar att vägen in på arbetsmarknaden för nyanlända har varit anmärkningsvärt stabil över tid, oavsett antalet som kommit till landet och oavsett konjunkturläge.[6]

Efter finanskrisen 2008 har Sverige i teknisk mening befunnit sig i lågkonjunktur under de sju åren fram till slutet av 2015.[7] Enligt Konjunkturinstitutet blev BNP-gapet i svensk ekonomi återigen positivt under 2016, vilket betyder att vi då lämnade lågkonjunkturen bakom oss. Konjunkturen har därefter fortsatt att stärkas, vilket rent logiskt torde ha inneburit att antalet arbetstillfällen även när det gäller lågkvalificerade ställningar borde ha ökat. Samtidigt vet vi att konjunkturvändningen sammanföll med det historiskt sett mycket höga antalet nyanlända till Sverige som därmed med viss fördröjning gjorde entré på den svenska arbetsmarknaden.

Flera studier har visat att det som händer under det första året efter ankomsten till Sverige spelar stor roll för den fortsatta integrationen. Därför var införandet av ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet den 1 januari 2018 en på många håll välkommen förändring när det gäller etableringen av de nyanlända. MWVS intervjuteam har träffat åtskilliga utbildare, språkstödjare och integrationssamordnare i de 54 undersökta kommunerna som uttryckt positiva reaktioner på förändringarna – inte minst eftersom reglerna för etableringen i större utsträckning kommer i samklang med regelverket för övriga arbetssökande, men också för att många som arbetar med integrationsfrågor ute i kommunerna uttryckt en uppfattning om att deras elever och klienter med de skärpta kraven inser vikten av att mycket av ansvaret också faller tillbaka på individen själv.

Som framgår av figur 5.7, är en majoritet av migranterna som kom till Sverige år 2007 eller tidigare anställda (52 %). Denna andel är betydligt lägre bland de som har kommit senare, vilket är att vänta. För de som kom mellan 2008 och 2014 sjönk andelen till 28 %, och för de som kom 2015 var det endast 13 % som uppgav att de var anställda.

Figur 5.7. Antalet anställda i förhållande till ankomstår.



Sammanlagt uppgav 19 % av migranterna att de var anställda när undersökningen genomfördes. Bland män låg denna siffra på 23 %, medan motsvarande andel var 16 % bland kvinnorna. En så kallad filterfråga har införts, det vill säga de som har svarat ja får en följdfråga.

Tabell 5.4. Anställningsform vad gäller arbete.

Heltid	556	54 %
Deltid	330	32 %
Egen företagare	45	4 %
Vet inte	100	10 %
(n)	1031	

Tabell 5.5. Aktiviteter utom arbete (studier, hemmafru, arbetslös, pensionär).

Om du inte arbetar, vilken beskrivning passar dig bäst?		
Studerar	2492	60 %
Arbetslös	603	15 %
Pensionär	105	3 %
Hemmafru	346	8 %
Annat	601	14 %
(n)	4147	

Utöver ankomstår var utbildning också en bakgrundsfaktor som påverkade hur stor andel som var anställda. Av de som kom efter 2007 och hade högskoleutbildning hade 22 % anställning. Detta kan jämföras med gruppen som kom efter 2007 och hade gymnasieutbildning eller lägre, där 16 % var anställda.

Överlag saknade de flesta deltagarna i undersökningen arbete. Avsaknaden av arbete är också den störst bidragande faktorn till varför migranter uppgett att de inte vill bo kvar i sin kommun. Av de som svarade att de ville flytta var det en tredjedel som angav ”hitta ett arbete” som orsak. Även bland de som ville bo kvar kom arbete på första plats gällande vad man saknar i sin kommun (28 %).

Som tidigare nämnts höll 87 % med om att det är ens plikt mot samhället att arbeta. Varför man vill arbeta har många olika förklaringar. Det som ofta uttrycktes hade naturligtvis med försörjning att göra. Ett arbete gör det möjligt att kunna bo, leva, resa osv. Men att ha ett arbete innebär emellertid betydligt mer än bara det. När migranterna blev tillfrågade om varför man måste arbeta (11 alternativ) kom ”tjäna pengar” på andra plats. På första plats var att ”utveckla sina kunskaper, kontinuerligt lärande”. På delad tredjeplats kom ”ha en karriär” och ”ta ansvar, inte bara för dig själv” följt av ”bidra till ett fungerande samhälle” på fjärdeplats.

Man kan också ha antingen en optimistisk eller pessimistisk syn på vad hårt arbete leder till. På en 10-gradig skala som går från påståendet att *”i det långa loppet så bidrar arbete till ett bättre liv” (=1) till ”hårt arbete leder ofta inte till framgång – det är mer en fråga om tur och kontakter”* (=10), hamnar svaren på 4,63 i snitt, det vill säga ganska precis mitt emellan (tabell 6). Ju lägre värde desto mer betoning av arbete.

Tabell 5.6. Lönar sig hårt arbete eller är det kontakter som är avgörande? Efter ursprungsland.

Land	Genomsnitt	Man	Kvinna
Afghanistan	4,96	4,81	5,16
Eritrea	4,38	4,58	4,03
Irak	4,79	4,51	5,07
Iran	4,47	4,53	4,42
Somalia	5,74	5,44	5,94
Syrien	4,47	4,62	4,30
Turkiet	4,40	4,58	4,27
Övriga	4,67		
Alla	4,63		

För hela undersökningen hamnar snittet på 4,29, således en något starkare betoning av att hårt arbete lönar sig. Jämför man med hur det ser ut i några av de länder som migranterna kommer ifrån, betonas således hårt arbete i ytterligare högre grad. Ett memento är den pessimistiska synen på kopplingen mellan hårt arbete och framgång när det gäller respondenterna från Somalia och i något mindre grad dem från Afghanistan. En orsak skulle kunna vara självupplevda negativa erfarenheter av att befinna sig på den svenska arbetsmarknaden. Vi har i de kvalitativa intervjuerna träffat migranter från dessa länder som säger att de sökt ”hundratals” jobb utan framgång. Som framhållits i flera studier, rapporter och reportage i media, kan en förklaring vara svårigheterna att kunna matchas till jobb med en bakgrund som lågutbildad flykting från ett land där en stor andel av befolkningen arbetar med manuellt jordbruk och boskapsskötsel. Det har dock visat sig att afrosvenskar i hög grad diskrimineras även när de har en utbildning. En rapport framtagen av Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism vid Uppsala universitet visade bland annat att afrosvenskar, trots samma utbildning, har svårare att avancera till högre befattningar samt att de trots kontroller för skillnader i utbildningsnivå, anställningssektor samt ålder också har betydande löneskillnader.[8]

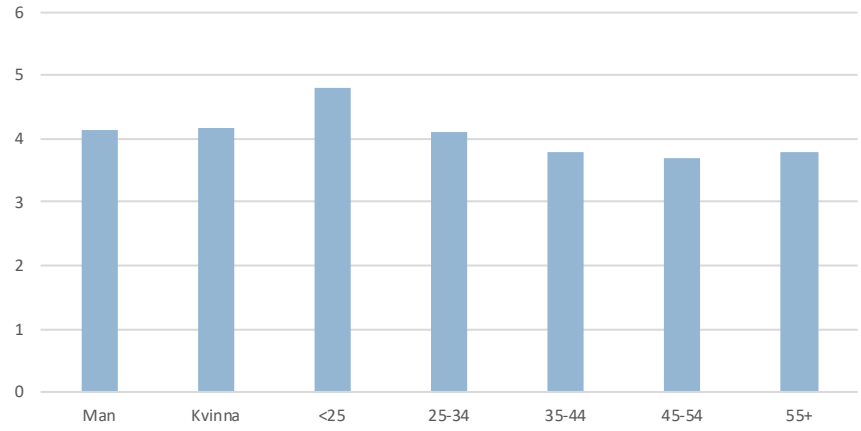
Bilden av arbetets stora betydelse för respondenterna framgår av tabell 5.7, där det negativa påståendet att arbete borde vara mindre viktigt i våra liv motsägs av en knapp majoritet. Värt att notera är att närmare 80 % av respondenterna efterlyser ett större fokus på teknikutveckling. En majoritet av dem (64 %) anger också att vi borde ha större respekt för auktoriteter i samhället

Tabell 5.7. Faktorer som man borde fokusera mer på.

	Bra	Spelar ingen roll	Dåligt
Mindre fokus på arbete i våra liv	27 %	21 %	52 %
Mer fokus på teknikutveckling	79 %	17 %	4 %
Större respekt för auktoriteter	64 %	26 %	10 %

Migranterna fick också svara på en fråga om synen på konkurrens. Figur 5.8 visar på respondenternas svar på en 10-gradig skala om huruvida konkurrens är bra (1) eller dåligt (10). Ingen nämnvärd skillnad kan ses mellan könen (4,2 för män respektive 4,1 för kvinnor). Den grupp som sticker ut mest är unga under 25 år, som är mer pessimistiska till konkurrens än övriga, med ett snitt på 4,8. Denna känsla avtar för varje övre åldersgrupp, med undantag för respondenterna i gruppen 55+, som är aningen mer negativa till konkurrens än gruppen mellan åldrarna 45 och 54 år.

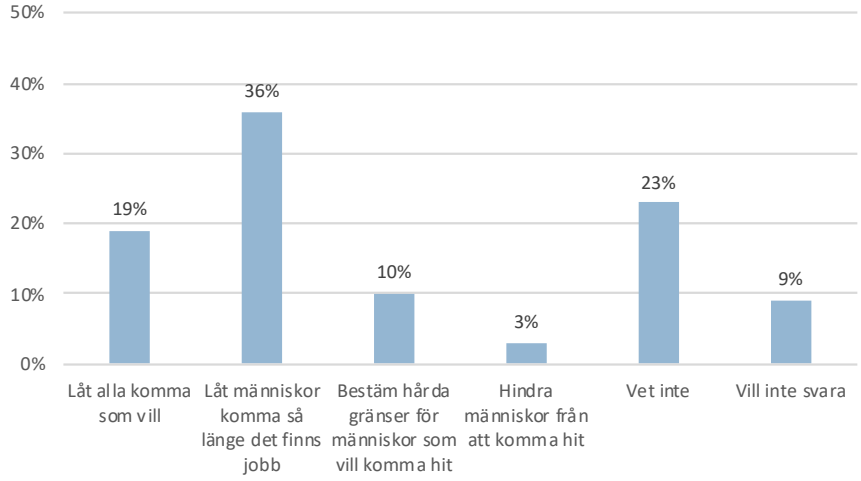
Figur 5.8. Konkurrens är bra.



5.3.2. Arbetskraftsinvandring?

När vi har ställt frågan om vad regeringen bör göra när det kommer människor till Sverige med den uttalade avsikten att arbeta, svarar var femte respondent att det borde vara fritt fram för den som vill komma hit. En dryg tredjedel säger att det är okej att människor kommer förutsatt att det finns arbetstillfällen, medan bara var tionde tycker att regeringen ska sätta strikta regler för vilka som ska få komma. Bara tre av hundra vill helt stoppa arbetskraftsinvandring till Sverige. En betydande osäkerhet avslöjas också av svaren, där en tredjedel avstår från att svara på frågan.

Figur 5.9. ska vem som helst få komma hit och arbeta?



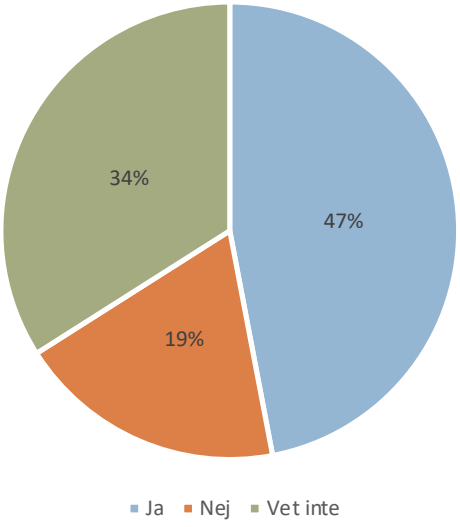
En väg till framgång skulle kunna vara den sedan länge omhuldade idén att starta eget företag. De finns forskningsstudier från USA som visar att somaliska migranter har lyckats bättre där än i flera andra länder.[9] Efter tio år i USA visar rapporten från Center for American Progress att det finns fler migranter än USA-födda på den amerikanska arbetsmarknaden. Den lägre medelåldern spelar naturligtvis en stor roll, men icke desto mindre finns till exempel 84 % av de somaliafödda männen på arbetsmarknaden mot 81 % för de USA-födda. För kvinnor är motsvarande siffror 64 % för de somaliska kvinnorna, medan 73 % av de USA-födda kvinnorna finns på arbetsmarknaden.

I rapporten konstateras att de kapitalistiskt orienterade välfärdssystemen i USA gör det svårt att leva på socialbidrag i landet en längre tid. Detta har tvingat många ut i arbete. Medellönen för männen ligger efter tio år i landet på 87 % av medellönen för USA-födda och 43 % av de somaliafödda männen har vanliga anställningar i industri och verkstad. Många har även startat företag, på egen hand eller, mer ofta, tillsammans med andra landsmän. Nyföretagarandan bland just somaliska migranter är emellertid bland de lägre på den amerikanska arbetsmarknaden. Bara 15 somaliska migranter av 1 000 driver ett eget företag – motsvarande siffra för USA-födda är 31.

5.3.3. Starta eget

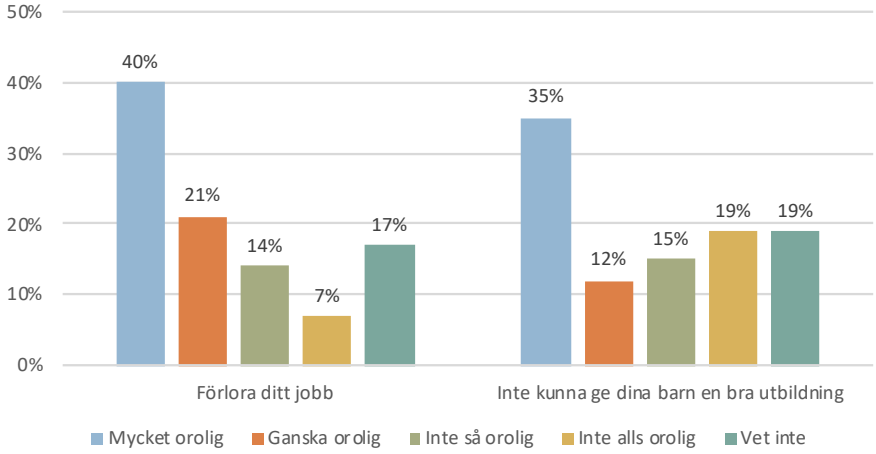
När vi i MWVS ställt frågan till migranterna i Sverige om de skulle kunna tänka sig att starta eget företag, svarar hela 47 % ja. Tveksamheten inför att göra det är stor eftersom en tredjedel av de tillfrågade säger att de inte vet, medan var femte säger nej till att starta eget. I de kvalitativa intervjuerna har vi träffat flera som startat både pizzerior, importföretag, frisör- och massagesalonger samt taxiföretag. Någon har sagt att det har varit krångligt, men det har inte varit något uttalat hinder för att göra det. Däremot råder ganska stor okunskap om vilka etableringsstöd och andra starthjälpsmöjligheter som står till buds.

Figur 5.10. Kan du tänka dig att starta eget företag?



Hur pass stressande är det då för migranterna att inte kunna arbeta och försörja sig själva och sina familjer? I de kvalitativa intervjuerna uttrycks denna oro återkommande, och som framgår av figur 5.11 är nästan två tredjedelar av respondenterna ganska eller mycket oroade över att inte få ett jobb (eller förlora det man har). Å andra sidan är var femte respondent inte särskilt eller inte alls orolig. På samma sätt visar figur 5.11 att drygt en tredjedel av migranterna inte är oroliga för att deras barn inte ska få en bra utbildning.

Figur 5.11. Oro över att förlora sitt arbete och att inte kunna ge sina barn en bra utbildning.



På ett övergripande plan stämmer denna avsaknad av oro med den generella trend som sociologer som Ronald F. Inglehart m.fl. – bland annat utifrån data från World Values Survey – kunnat konstatera pågår globalt sedan flera decennier.[10] Till skillnad från den existentiella osäkerhet människor levde med bara för 100 år sedan är dagens samhällen radikalt annorlunda. Dåtidens samhällen fäste stor vikt vid gruppens solidaritet och avvisande av utomstående; starka ledare och främlingsfientlighet var då en överlevnadsstrategi. Under efterkrigstiden har vi (åtminstone i västvärlden) alltmer kommit att ta överlevnad och välstånd för givet. Religion och arbetsmoral har satts på undantag för att göra en kort sammanfattning av analysen. Samtidigt har denna avkristnade så kallade postmaterialistiska era, med sina höga nivåer av existentiell säkerhet, öppnat för en enorm förändringsbenägenhet, mångfald och öppenhet för nya idéer.

5.4. INDIVIDEN

5.4.1. Olika former av individorientering

I migrantundersökningen (MWVS) har vi lagt till individen själv (”jag”) som ett svarsalternativ på frågan om vad som är viktigast i livet. Intressant är att individen själv seglar upp till en tredjeplats som väsentligt viktigare än religionen – se figur 5.1. Det finns en omfattande vetenskaplig diskussion om individen och individualisering. Individen är också kärnan i moderniseringsteorin. Individualism kan ses som en självisk egenskap eller mera som individens roll i samhället, tillsammans med andra. Just begreppet ”*choice*” som finns med i måttet emancipativa värderingar (EVI) som diskuteras i nästa kapitel.

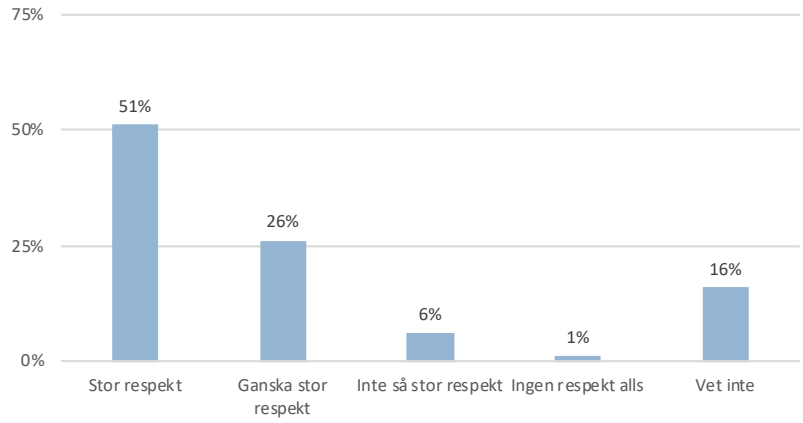
Många betonar en mer medborgerlig orientering *(pro-civic)* individualism till skillnad mot en mer egotrippad orienteringen *(anti-civic),* som också förekommer i debatten.[11] Inglehart och Welzel definierar pro-civic individualism som en orientering som ser varje människa som en autonom person med sina egna rättigheter snarare än som en gruppmedlem.[12] Man bryr sig om andra. Nyckelbegrepp är osjälviskhet, tillitsfullhet och en humanistisk orientering som välkomnar människors olikheter.[13] Med detta synsätt bidrar pro-civic individualism till att bygga det sociala kapitalet.

I WVS-undersökningarna ombeds respondenterna förhålla sig till påståendet ”jag ser mig själv som en oberoende individ” (autonomous). Hela 91 % av majoritetsbefolkningen i Sverige svarar att de håller med eller håller med starkt om detta påstående. I Irak håller 62 % av de tillfrågade med om påståendet och för Turkiets del är motsvarande andel 60 %. De höga

individuella värdena för Sverige förefaller vara en paradox med tanke på det kostsamma, solidariska och i många stycken mycket generösa välfärdssamhälle vi lever i. Den uttalande individualismen är motsägelsefull också med tanke på den stora tolerans och tillit till andra som människor i Norden generellt visar. Det faktum att migranterna i denna undersökning också anger att individen är viktig tyder på att de delar majoritetsbefolkningens tilltro till individen.

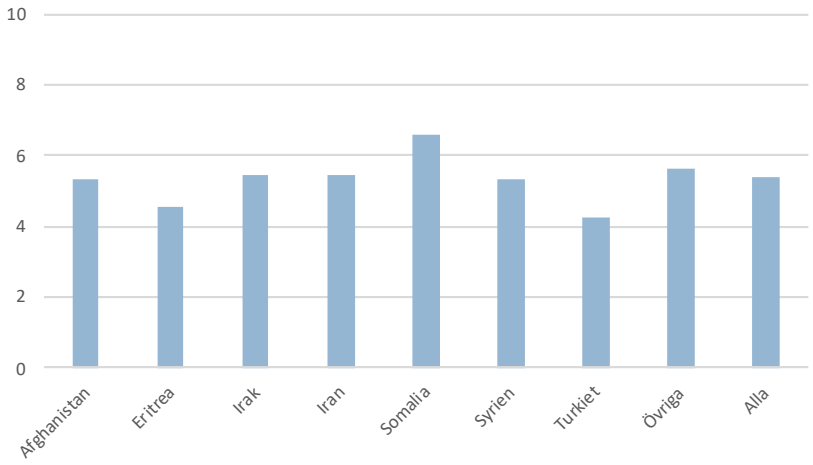
Med tanke på vikten av individen bland migranterna är det intressant att analysera deras syn på frågan om Sverige respekterar individuella rättigheter. Av figur 5.12 går att utläsa att 77 % av de tillfrågade uppger att det finns ”stor” eller ”ganska stor” respekt för individuella mänskliga rättigheter i Sverige.

Figur 5.12. Hur stor respekt finns det för individuella mänskliga rättigheter i Sverige?



Graden av individualism går också att mäta på andra sätt. Respondenterna har i figur 5.13 fått förhålla sig till följande påståenden i varsin ända av en tiogradig skala: ”Inkomsterna skulle vara mer lika fördelade” (1) eller ”Det skulle vara större belöningar för individuella ansträngningar” (10). Genomsnittet ligger på 5,42 i migrantundersökningen, med män något mer individualistiska än kvinnor (se tabell 5.8). Genomsnittet för hela Sverige ligger på 4,88. Migranterna är således något mer individualistiska och något mindre jämlikhetsorienterade. Den grupp som sticker ut mest när det gäller vikten av att få betalt för mödan är de som är födda i Somalia.

Figur 5.13. ”Inkomster borde göras mer jämlika” (1) eller ”Det borde finnas större incitament för enskilda ansträngningar” (10).



Tabell 5.8. Vad kan samhället bidra med: ”Inkomster borde göras mer jämlika” (1) eller ”Det borde finnas större incitament för enskilda ansträngningar” (10).

Kön	Snitt
Man	5,44
Kvinna	5,38
Alla	5,42

5.5. RELIGION

5.5.1. Betydelsen av Gud

Det är intressant att notera att samtidigt som arbetet har en stor betydelse i människors liv, har religionens betydelse försvagats. Migranterna som studerats i denna undersökning kommer huvudsakligen från länder där religionen är mycket viktig.[14] När samma frågor ställs i Sverige till migranter från dessa länder, sjunker deras bedömning av religionens betydelse. Den ligger dock långt över majoritetsbefolkningens. Bland det hundratal länder som ingår i WVS, är Sverige ett av de länder som har lägst andel av befolkningen som anger att religion är mycket viktigt (8 %). Vi har även frågat migranterna om deras möjlighet att utöva sin religion. De anser i de allra flesta fall att det inte är något problem. De går inte särskilt ofta till kyrkor eller

moskéer (60 % aldrig eller mycket sällan). Däremot ber de flesta – en stor andel även flera gånger om dagen (41 %). Hälften av alla tillfrågade migranter anser sig vara religiösa. En huvuddel av dem svarar att det är viktigare att göra gott för andra än att följa religiösa normer och ceremonier.

Anmärkningsvärt nog anser de som inte ser sig själva som religiösa fortfarande att Gud är mycket viktig i deras liv. På en skala mellan 1 och 10 (1 = inte alls viktig, 10 = väldigt viktig) ligger snittet i denna grupp på 8. Detta kan jämföras med 9,7, vilket är snittet för gruppen som ser sig själva som religiösa. Detta tyder på att många respondenter som tror på Gud inte nödvändigtvis ser sig själva som religiösa; det verkar finnas en högre tröskel för att kalla sig själv religiös än vad det finns för att uppge att Gud är viktig. Möjligtvis kan detta vara kopplat till att begreppet religiös också används om att följa religiösa påbud; det innefattar således mer än att endast tro på Gud.

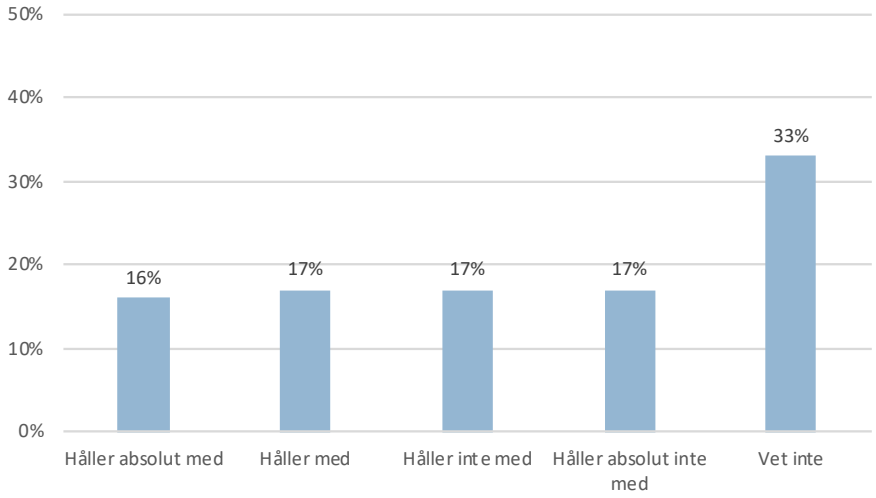
Religiositet verkar vara kopplat till ålder bland respondenterna. De över 55 hade högst andel som inte såg sig själva som religiösa (31 %), medan migranter under 25 i högre grad var osäkra (36 % svarade vet ej). I den äldre gruppen svarade endast 11 % att de inte visste om de var religiösa.

Det fanns också könsmässiga skillnader. Medan 57 % av kvinnorna såg sig själva som religiösa, var motsvarande siffra för män 40 %. Fler män (7 %) än kvinnor (3 %) identifierade sig dessutom som ateister (7 %). Gällande hur viktig Gud var i deras liv låg kvinnor också över männen med ett snitt på 9,1 jämfört med 8,8 för män.

5.5.2. Vetenskap och religion

Att frågor om religionens betydelse är svåra att svara på märks bland annat. på resultaten i figur 5.14. Här ombads respondenterna förhålla sig till påståendet ”när vetenskap och religion står i konflikt med varandra, har religionen alltid rätt”. Som framgår av figuren är andelen som svarat att de inte vet mycket hög (33 %). Resterande svar ligger på en jämn nivå; en tredjedel håller med och en tredjedel gör det inte.

Figur 5.14. När vetenskap och religion står i konflikt med varandra, har religionens alltid rätt.



Resultaten från en annan svår fråga om religion redovisas i tabell 5.9. Här ombads respondenterna förhålla sig till påståendet ”den enda acceptabla religionen är min egen”. Även här svarade en stor andel av respondenterna att de inte visste (29 %). Det var emellertid sammantaget fler som inte höll med om påståendet (47 %) än som höll med om påståendet (24 %).

Tabell 5.9. Den enda acceptabla religionen är min egen.

Håller med fullständigt	14 %
Håller med	10 %
Håller inte med	20 %
Håller inte alls med	27 %
Vet inte	29 %

5.6. VÄNNER

Vänner hamnar bland migranterna på femte plats på listan över vad som är viktigast i livet (47 %). Nära hälften av respondenterna uppgav att de dagligen pratade med sina vänner eller kollegor. För Sveriges som helhet gäller att 70 % av de tillfrågade har dagliga kontakter med sina vänner. Således uppger majoritetsbefolkningen oftare att de har daglig kontakt med sina vänner. Bland majoritetsbefolkningen var det också en större andel av respondenterna

som betonade betydelsen av vänner och att ingå i ett socialt nätverk. Samtidigt uppgav 6 % av migranterna att anledningen till att de ville flytta från sin nuvarande kommun var att de hade vänner på annan ort.

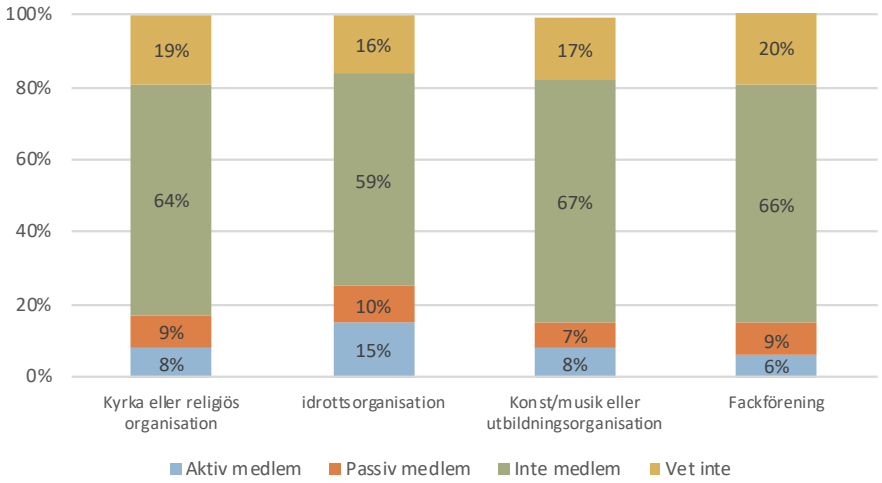
5.7. FRITID

Att ha fritid är ett oomtvistat behov för människor i dagens samhälle. Vad det innebär är förstås högst individuellt. När vi i de kvalitativa intervjuerna ombads några av de intervjuade att förklara vad vi menar med fritid tog vi exempel som skogspromenader, motion och umgänge med kompisar. Somliga förstod ändå inte begreppet och vi hjälpte till med ”sådant som skapar lust, välbefinnande och stimulans”. När svaren processades fick vi fram att fritid hamnar på sjätte plats över sådant som migranterna prioriterar, då 45 % anger att det är mycket viktigt.

Fritid i en vidare bemärkelse kan förstås inbegripa tid för socialt umgänge eller mer organiserat föreningsliv som de som sjunger i kör, tillhör fältbiologerna eller som tillsammans med likasinnade protesterar mot pälsdjursuppfödare. Enligt statsvetaren Robert Putnam är det sociala kapital som byggs upp i umgänget med andra människor avgörande för hur demokratin i ett samhälle fungerar eftersom det sociala kapitalet länkar samman människor från olika grupper. Samhällsvinsterna av ett högt social kapital är enligt Putnam flerfaldiga: högre ekonomisk tillväxt, mindre ojämlikhet, mindre brottslighet, lägre korruption och bättre fungerande myndigheter.[15] Teorin har dock kritiserats – bland annat av statsvetaren Bo Rothstein, som med hänvisning till flera forskarrapporter menar att det snarare är avsaknaden av diskriminering och korruption i ett samhälle som skapar socialt kapital; rättvisa politiska institutioner är det som leder till social och ekonomisk jämlikhet snarare än aktivt föreningsliv.[16]

Fritid skulle dessutom också kunna innefatta mer fysiskt ansträngande aktiviteter som till exempel regelbundet, aktivt motionerande. I frågan som presenteras i figur 5.15 fångar vi i någon mån detta genom att fråga respondenterna om de är medlemmar i någon sport- eller rekreationsförening. Som framgår är knappt 15 % av migranterna aktiva medlemmar i idrottsorganisationer, men detta är ändå betydligt fler än de som är aktiva medlemmar i en kyrka eller annan religiös organisation. Förhållandevis stora andelar av respondenterna uppger att de inte vet om de är medlemmar i någon av dessa typer av organisationer. På frågan vad migranterna saknar i sina kommuner, uppger 19 % att de saknar ”saker att göra på min fritid”. Det kan hända att dessa respondenter inte är intresserade av de fritidsaktiviteter som erbjuds i kommunen eller att de inte vet hur man kommer i kontakt med dylika organisationer.

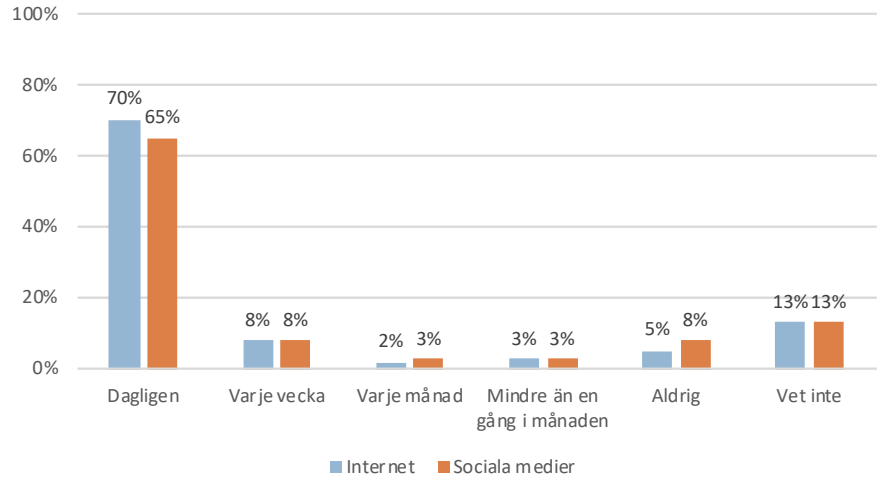
Figur 5.15. Är du medlem i någon organisation?



Migranterna svarade också på en fråga om träningsvanor. Lite mindre än en fjärdedel svarade att de inte tränar alls och ytterligare en knapp fjärdedel svarade att de tränade mindre än 30 minuter per vecka. En dryg fjärdedel svarade att de tränade en timme eller mer per vecka.

Migranterna tillfrågades också om hur ofta de använder internet eller sociala medier. Resultaten redovisas i figur 5.16. Runt 70 % svarade att de använde internet dagligen, och 65 % svarade att de dessutom använde sociala medier dagligen.

Figur 5.16. Hur ofta använder du internet/sociala medier?

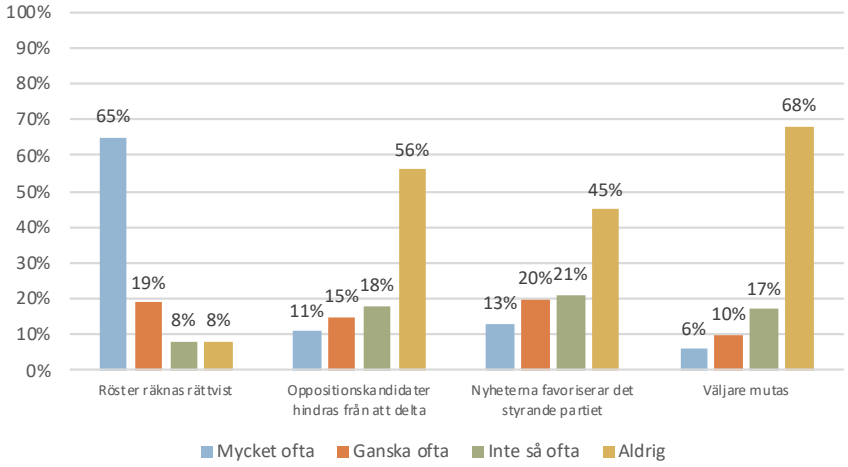


5.8. POLITIK

5.8.1. Syn på demokratin och valsystemet i Sverige

Politik är det minst viktiga ämnesområdet för såväl migranter som för majoritetsbefolkningen. Endast 7 av migranterna ser politik som viktigt, medan motsvarande siffra för hela landet är 17 %. Bland majoritetsbefolkningen är således siffran väsentligt högre, men ändå låg jämfört med andra intresseområden. På frågan om hur pass intresserade de är av politik, svarar hela 50 % av migranterna att de inte är särskilt eller inte alls intresserade av politik. Skillnaderna är heller inte dramatiska mellan de olika ursprungsländerna. Skälet till detta kan vara att många ännu inte kan rösta i Sverige. På en fråga om huruvida de brukar prata om politik när de träffar vänner, svarar 4 av 10 i urvalsgruppen ”aldrig” och lika många ”ibland”, medan endast 1 av 10 svarar ”ofta”. De med turkiskt ursprung uppger oftare att de pratar om politik med sina vänner än andra. Huvuddelen av respondenterna skulle aldrig kunna tänka sig att organisera politiska protester, uppmuntra andra till att agera politiskt eller ens skriva på ett elektroniskt upprop. Var fjärde deltagare har aldrig sökt någon information om politik, medan något färre kan tänkas göra det eller har gjort det. Respondenter från olika länder skiljer sig något åt i svaren på frågan om huruvida de känner att det politiska systemet lyssnar på människor som dem. Bland respondenterna med somaliskt ursprung uppger 41 % att man lyssnar mycket på dem, medan motsvarande andel är 22 % bland respondenterna från Eritrea. Många respondenter från Afghanistan, Irak, Syrien och Iran säger att de i liten eller mycket liten grad blir lyssnade på inom det politiska systemet.

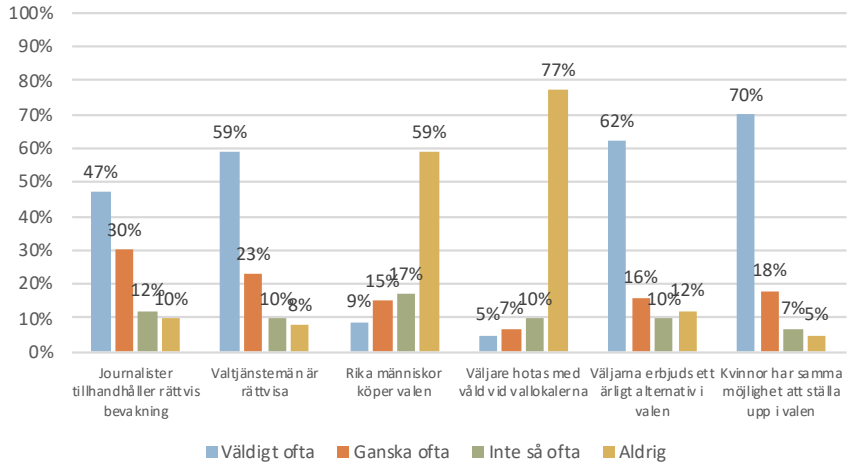
Figur 5.17 a. Syn på demokratin i Sverige.



Av figur 4.4 framkom att 59 % av migranterna valde Sverige därför att det är ett säkert och demokratiskt land. Bilden av Sverige som ett demokratiskt land bekräftas även av figurerna 5.17a och 15.17b. På frågan om huruvida röster räknas rättvist i Sverige, svarade 65 % av migranterna "mycket ofta", medan 19 % svarade "ganska ofta". Dessa siffror ligger något under majoritetsbefolkningens bedömning i andra europeiska länder som Tyskland (78 % respektive 9 %) och Nederländerna (68 % respektive 16 %) där WVS gjort mätningar 2013 respektive 2012.[17]

Vidare anser 47 % respektive 30 % att journalister ”väldigt ofta” eller ”ganska ofta” tillhandahåller rättvis bevakning (fig. 5.17 b). Motsvarande siffror för Tyskland är 51 % (väldigt ofta) och 23% (ganska ofta) och för Nederländerna 18 % (väldigt ofta) och 49 % (ganska ofta).[18]

Figur 5.17 b. Syn på demokratin i Sverige.



Migranterna fick också välja mellan nio olika alternativ för vad de ansåg vara grundläggande egenskaper i en demokrati. Att man valde sina ledare i fria val kom på första plats, följt av ”kvinnor har samma rättigheter som män” och ”medborgerliga rättigheter skyddar människor från statligt förtryck”. Även här var passiviteten stor med drygt en tredjedel som svarat ”vet inte”. För kvinnor var det i stället ”kvinnor har samma rättigheter som män” som i högst grad ansågs vara en grundläggande egenskap i en demokrati, följt av att ”folk väljer sina ledare i fria val”.

Både kön och ålder spelade roll i hur tillfredsställda migranterna var med det politiska systemet i Sverige i dag. Medan alla grupper lågt högt fanns det en positiv korrelation med ålder och tillfredställelse. På en skala mellan 1 och 10 där 10 motsvarade helt tillfredsställda låg snittet på 7,08 för respondenter under 25 och 8,44 för respondenter över 55. Män var något mer tillfredsställda med det politiska systemet än kvinnor med ett snitt på 7,97, jämfört med 7,61 för kvinnor. En förklaring till varför ålder spelade roll i hur tillfredsställda migranterna var med det politiska systemet kan ha att göra med hur högt man värderade att bo i ett demokratiskt samhälle. Även här fanns en positiv korrelation med ålder, där 55+ värderade att få bo i ett demokratiskt samhälle högst. Det fanns däremot inga könsmässiga skillnader i denna fråga.

5.8.2. Att göra sin röst hörd

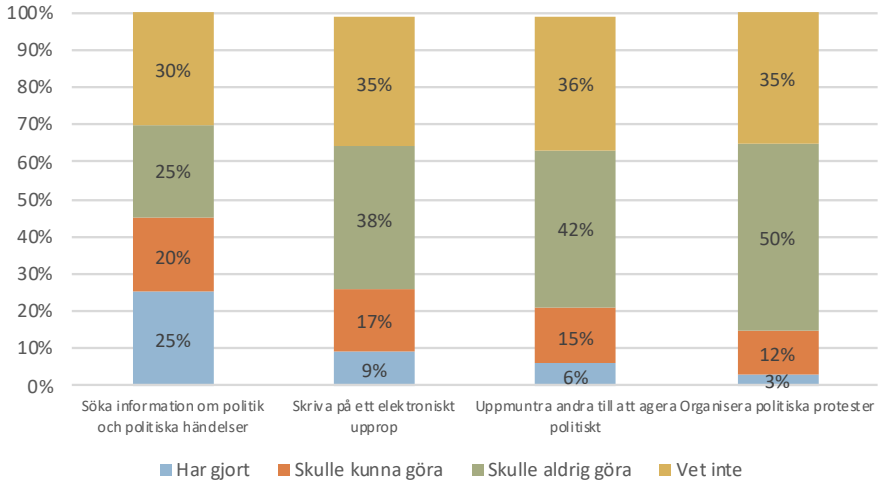
Som mått på huruvida respondenterna upplever att de kan göra sin röst hörd, har vi frågat om de kan tänka sig att:

- själva kontakta en myndighet
- uppmuntra andra att rösta
- uppmuntra andra till att protestera i politiska frågor
- ge bidrag till grupper eller kampanjer
- om man har skrivit på ett upprop, deltagit i bojkotter, fredliga demonstrationer eller strejker.

En påfallande stor andel svarar negativt på dessa frågor, alltså att de aldrig kan tänka sig delta i de föreslagna aktiviteterna. En påfallande hög andel svarar också att de inte vet. Utbildningsnivå förklarar en stor del av skillnaderna, liksom antalet år i Sverige och vilket land respondenterna kommer ifrån.

Att kunna tänka sig att skriva på ett upprop betraktas i västvärlden som ett uttryck för medborgerligt engagemang. Anmärkningsvärt är att många inte verkar veta vad upprop är. I genomsnitt svarade 33 % ”vet inte” och 34 % att de aldrig skulle kunna tänka sig att skriva på ett upprop. Skillnaderna är dock stora mellan länderna; bland de som kommer från Syrien svarar hela 50 % att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra det, medan motsvarande andel är 15 % bland respondenter från Turkiet och 16 % bland respondenter från Iran. Migranterna från Turkiet och Iran tillhör också de grupper som i snitt har varit längst i Sverige. Det verkar finnas ett förhållandevis starkt samband mellan hur länge man har bott i Sverige och hur stor sannolikhet det är att man har skrivit på ett upprop. Det allra starkaste sambandet ser vi dock till utbildningsbakgrund. I gruppen som har högskoleutbildning har hela 21 % skrivit på ett eller flera upprop, medan motsvarande andel bland de som saknar utbildning eller har motsvarande grundskola är 8 %.

Figur 5.18. Kan du tänka dig att göra några av följande saker?

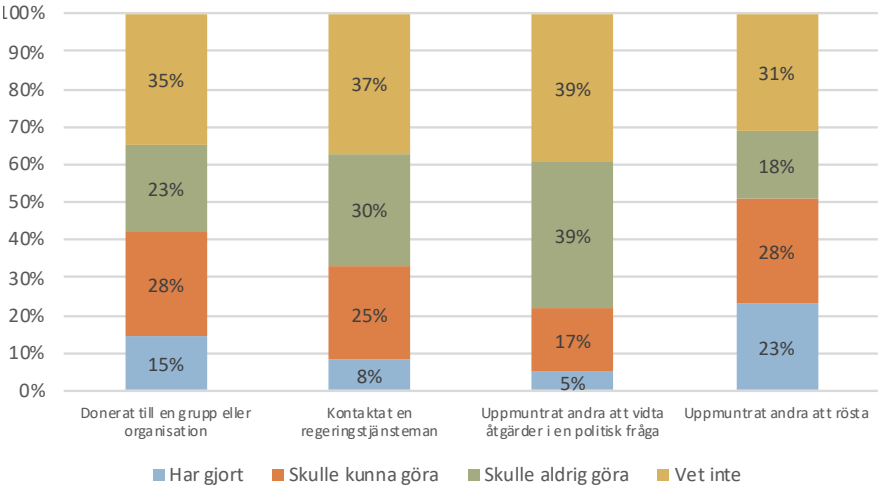


Olika former av politiska aktioner kan ske via internet och olika sociala medier, såsom Facebook och Twitter. Vi har därför frågat respondenterna om de själva har, kan tänka sig att göra eller aldrig kan tänka sig att göra följande saker:

- söka information om politik och politiska händelser
- skriva på ett elektroniskt upprop
- uppmuntra andra till att agera politiskt
- organisera politiska protester.

Påfallande många säger att de aldrig skulle kunna tänka sig att söka information om politik och politiska händelser (25 %). Till detta ska läggas en hög andel som svarta vet ej (30 %). Vi kan således konstatera ett mycket svagt engagemang i grundläggande demokratiska aktiviteter.

Figur 5.19. Har du gjort någon av följande politiska aktioner?



Som framgår av figur 5.18, var det också få som kunde tänka sig att agera eller uppmuntra andra att till exempel kontakta en regeringstjänsteman (30 %), eller att uppmuntra eller vidta olika åtgärder i en politisk fråga (39 %). Förmodligen är detta ett mönster som härrör från ursprungslandets normer där få är engagerade i politiska frågor. Däremot har man i hög grad uppmuntrat andra att rösta, över 50 % har eller kan tänka sig att uppmuntra andra. En stor del kan även tänka sig att donera pengar till en grupp eller organisation.

Överlag är respondenterna rätt passiva i dessa frågor, minst 30 % har svarat ”vet inte” på varje påstående. Att inte känna att politiker lyssnar på en kan möjligtvis förklara de svaga siffrorna i politiskt engagemang som går att utläsa ovan. En annan tänkbar förklaring kan vara att den låga tilliten, som vi har konstaterat utanför den egna sfären också medför att man inte vågar eller vill uttrycka sig om politiska frågor.



Yasmin Adam Isaaq

31-årig trebarnsmor från Mogadishu vars svenska favoritmat är våfflor med hallonsylt och grädde.

—

"Alla mina barn har gått på förskolan sen de var 1 år. Det är viktigt med utbildning. Även om jag själv inte har någon färdig utbildning tycker jag det är viktigt. Jag började på undersköterskeutbildningen men så blev jag gravid och blev tvungen att hoppa av. Men jag ska försöka börja studera igen."

Du har tre barn. Vad skulle du tycka om någon av dom skulle vara tillsammans med en svensk pojke eller flicka när de blir äldre?
"Om han eller hon är svensk muslim, skulle det kanske gå. Men om det är en svensk som inte tror på religion eller en svensk som inte är troende, skulle jag bli besviken. Men om mina barn ändå skulle välja en svensk skulle jag nog acceptera det."

KAPITEL 6

Kulturkartan ger perspektiv

KAPITEL 6

6.1. INLEDNING

Efter dessa mer övergripande deskriptiva redovisningar av hur migranterna i studien har svarat på de olika frågorna kommer nu ett par kapitel där vi mer aktivt analyserar svaren i förhållande till de frågeställningar som presenterades i kapitel 2. Ambitionen är att mer aktivt konfrontera migranternas svar med de teorier och modeller som presenterades inledningsvis. Först analyseras svaren utifrån kulturkartans metodik. Var befinner sig de undersökta migranterna om man placerar in dem på kulturkartan? Ger det någon vägledning om de initialt ställda frågorna om hur värderingar förändras? En tes som testas är teorin om i vilken ordning olika förändringar sker. Som framgått av kapitel 2 finns en bestämd uppfattning hos många forskare att en förutsättning för en emancipativ utveckling är att människorna lämnar religionen till förmån för mer sekulära synsätt. Skälen härför som anförs är att religioner (oavsett trossamfund) tenderar att vara patriarkala och förhindrande av kvinnors frigörelse i allmänhet och vad gäller sexualitet och reproduktion i synnerhet. En andra tes som testas handlar om socialiseringshypotesen, finns det någon potential till mer grundläggande värderingsförändringar efter den formativa fasen i en människas liv? I klartext: kommer äldre människors sätt att se och tänka att förändras i någon avgörande grad?

Frågan är nu i vad mån kulturkartan kan bidra till analysen vad gäller dessa hypoteser. Onekligen är det en märklig tanke att några punkter på en karta med två axlar skulle kunna sammanfatta ett lands position i förhållande till andra länder vad gäller värderingar och sociala normer. Varje land som inrymmer all sin mångfald av olikheter, olika regioner, städer och byar, olika etniciteter, män, kvinnor, barn, olika åldrar, tankemönster, kognitiva förmågor – kanske också olika religioner. Det finns förvisso en strävan att försöka fånga essensen i det som vi benämner en nation, ett land. Med alla sina begränsningar har ändå de flesta accepterat mått som BNP, Gini-koefficienter, Kunskaps-Index, Human Development Index, Good Governance Indicators m.fl.

World Values Surveys kulturkarta är ett bidrag till alla dessa ambitioner att söka fånga huvuddragen i människors värderingar och sociala normer. Naturligtvis har den också sina begränsningar. Den har till exempel en tydlig utgångspunkt tagen i de Mänskliga Rättigheternas överenskommelser som en målbild för världens utveckling. Detta har lett till att den ibland

ansetts ha en västerländsk bias och detta är förstås inte korrekt om man betänker att just de paragrafer som innefattas i de mänskliga rättigheterna förespråkar allas rätt till ett eget liv oavsett etnisk tillhörighet, hudfärg, kön, språk, religion, sexuell läggning, politisk uppfattning eller social ställning.[1] Däremot är det förståeligt om man ser det ur ett perspektiv av religion versus sekularism, auktoritetstro versus emancipativa värderingar. Statsvetaren Samuel Huntington har hävdat att människor ”inom praktiskt taget alla samhällen” delar vissa grundläggande värderingar som till exempel en känsla för vad som är moraliskt rätt, en minsta gemensam nämnare för vad som är rätt och fel och respekten för andras liv. Folkrättsprofessorn Ove Bring har dessutom anfört att flera andra rättigheter som exempelvis rättigheten till liv[2] och friheten från tortyr, ”utgör själva förutsättningen för ett samhälleligt liv som lämnat blodshämnden bakom sig”.[3] I kulturkartan finns inbäddat en syn där alla människors rätt att göra sin röst hörd, att själva fatta beslut om partner, sexualitet, religionstillhörighet m.m. Så i den mån man inte delar denna målbild så kan man naturligtvis hävda att kulturkartan har en bias. Allt handlar om vilken målbild man har om mänsklighetens framtid. Man kan naturligtvis hävda att varje individ är olika varje annan och att varje försök till att gruppera individer är att våldföra sig på den unika människans uttryck. Vi blir reducerade till medelvärden. Med ett sådant tänkande blir det mesta av samhällsvetenskaplig forskning omöjlig och därmed också analyser och metoder som försöker fånga bakomliggande mönster, det vi till vardags benämner statistik. Än svårare skulle det bli att fastlägga styrinstrument för förändring. Vi hävdar därför att en djupare förståelse av värderingar och normer kan fungera som ett styrmedel för förändring. Detta gäller i hög grad inom området migration. Förstår vi hur subjektiva normer kan underlätta en tvåvägs integration, så har en konstruktiv process tagit sin början.

6.2. EN KULTURKARTA SOM INKLUDERAR MIGRANTER

I inledningskapitlet konstaterades att migranter, i synnerhet muslimska migranter i väst, är kraftigt underrepresenterade i de stora undersökningar som mäter medborgarnas värderingar och sociala normer. Det handlar inte bara om World Values Survey, utan även undersökningar såsom European Values Study och European Social Survey med flera som vidhäftas samma brist.

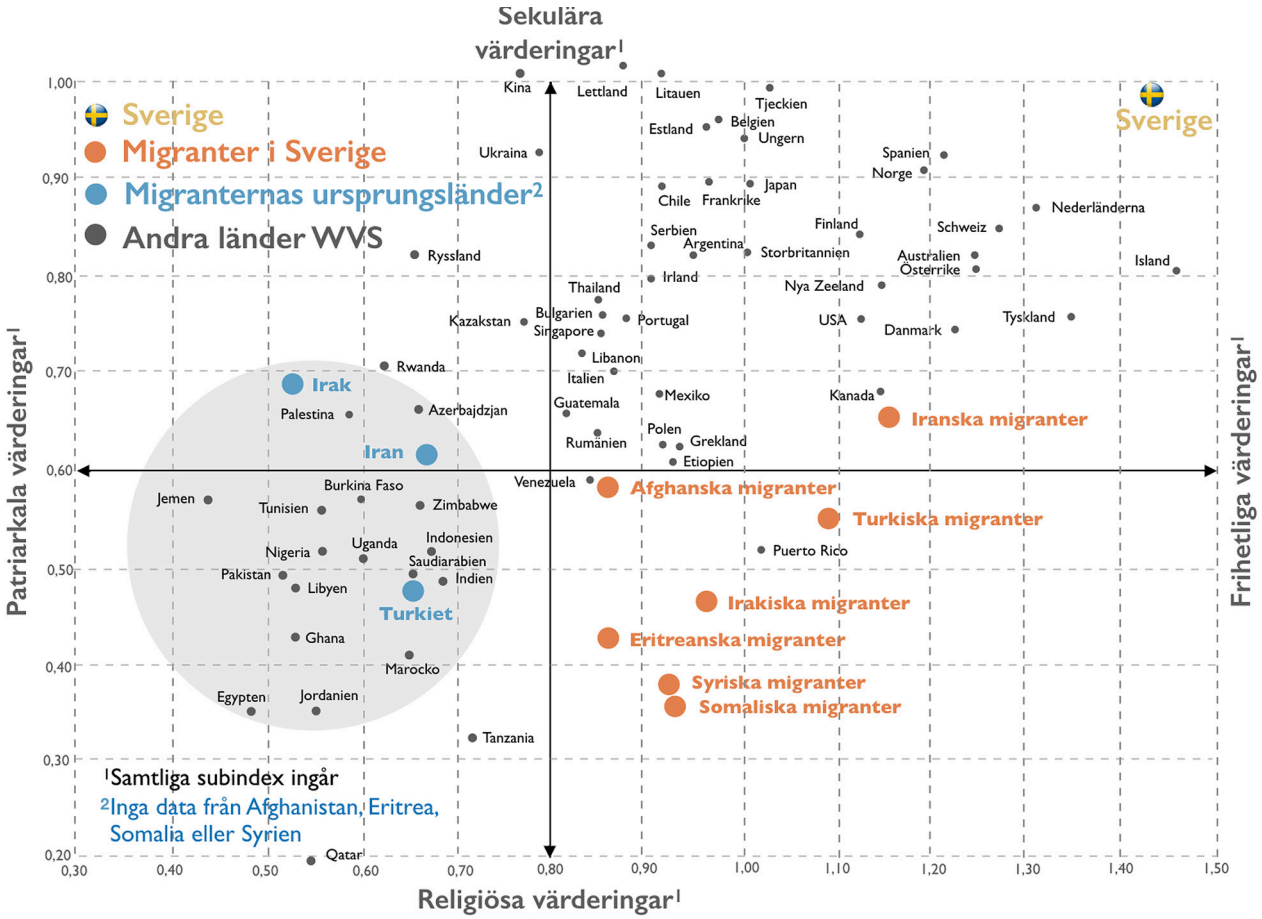
Konstruktionen av den numera klassiska kulturkartan är sådan att om en variabel saknas, till exempel synen på homosexuella så kan koordinatet inte beräknas för det landet. Med tanke på att en hel del länder som har

genomfört WVS-mätningar kan sakna någon specifik variabel på grund av att censurmyndigheter i dessa länder inte tillåter oss att ställa denna fråga så blir det ett problem.

Därför har inom WVS ram ett alternativt sätt att mäta konstruerats av WVS medarbetaren Chris Welzel.[4] Detta sätt att konstruera kulturkartan tillåter även att enstaka variabler uteblir. Vi har därför använt detta andra sätt att mäta, eftersom vissa brister finns just i känsliga variabler. Detta förklarar att ländernas position kan skilja sig åt mellan de två kartorna (jämför figur 1.1 och figur 6.1).

I detta kapitel redovisar vi således resultaten utifrån denna andra kulturkarta. För tre av de sju länderna finns också data på värderingarna i ursprungslandet, det är för Irak, Iran och Turkiet. Därutöver har vi kunnat bestämma positionen för några av de senare tillkomna stora migrationsländernas värderingar, utifrån migranternas sätt att se. Det är Somalia, Eritrea, Syrien och Afghanistan, länder där vi ännu inte har haft möjlighet att mäta värderingar och sociala normer med hänsyn till religion, auktoritetssyn, barnuppfostringsideal, syn på jämställdhet, sexualitet och att göra sin röst hörd. Vi vet genom flera decenniers mätningar att i stort sett alla utomeuropeiska länder varifrån migranterna oftast kommer ligger stabilt i kulturkartans nedre vänstra ruta. Naturligtvis är det en brist att vi endast kunna jämföra ursprungsland och migranter i tre länder (Irak, Iran och Turkiet). Förmodligen återfinns även de länder som vi inte kunnat mäta i (Afghanistan, Syrien, Eritrea och Somalia) i samma område på kulturkartan – men vi vet inte med säkerhet och precision. Ett annat problem är att det blir svårt att skilja effekten av antal år i Sverige, utbildningsnivå och kulturell närhet från det som benämns *pre-selection*, som behandlades i kapitel 2. Detta innebär att migranternas värderingar inte helt stämmer överens med ursprungslandets befolkning. Om man frågar majoritetsbefolkningen i till exempel Irak om de kan tänka sig att migrera och sedan jämför de som svarat att de kan tänka sig att migrera med de som inte kan tänka sig det, så skiljer de sig åt rent värderingsmässigt. De som inte kan tänka sig att migrera är mer konservativa och mer religiöst utövande.[5] En annan skillnad handlar om vilka som väljer just Sverige som nytt hemland. När vi har frågat migranterna varför de valde just Sverige så svarade en majoritet att det var för att Sverige var ett tryggt och demokratiskt land. De var överlag väl informerade om skillnaderna mellan olika länder och de allra flesta hade redan kontakter med tidigare migranter som nu bor i Sverige.

Figur 6.1. Kulturkartan 2019 med migranter i Sverige.



Av kulturkartan framgår att migranterna skiljer ut sig från de övriga länderna. Vi får nu dra oss till minnes den beskrivning som i kapitel 1 gjordes vad gäller den ”klassiska” kulturkartan.

På y-axelns mäts varje enskilt lands position mellan religiösa till sekulära värderingar och på x-axeln mäts positionen från överlevnad till mer emancipativa eller frihetliga värderingar.

Utöver påverkan via *pre-selection* som vi just diskuterat, det vill säga att just de som väljer att migrera till väst redan från start har ett mer västorienterat synsätt, finns en annan viktig faktor som är viktig att ta med i analysen: människors benägenhet att avge förväntade svar. Detta drabbar alla sammanhang av social kontakt, även intervjuundersökningar. Å andra sidan kan vi anta att denna risk gäller alla undersökningar och alla länder där undersökningar av det här slaget genomförs, så i samband med jämförelser borde de rimligen ta ut varandra. Samtliga deltagare har varit helt anonyma och ingen spårbarhet på deras svar går att få.

Ett antal sammanfattande kartor har konstruerats utifrån de nedan redovisade indexen. För den som inte är intresserad av de olika sub-indexens resultat kan vi rekommendera att man fokuserar på kartorna och de efterföljande regressionsanalysernas slutresultat, för att få en överblick:

- Övergripande kulturkarta: från religiösa till sekulära och från patriarkala till frihetliga värderingar, figur 6.1.
- Jämställdhet och religion, (equality & belief/disbelief), figur 6.9.
- Tillit och emancipativa värderingar (hög/låg tillit & frihetliga värderingar, figur 6.14.
- Självbestämmande och religion (choice & belief/disbelief), figur 6.16.

Det finns en uppfattning att religiositet och patriarkalism är nära förknippade med varandra och att hög grad av religiositet motverkar emancipativa värderingar. Eftersom huvuddelen av de utomeuropeiska migranterna kommer från länder med en stark religiositet har vi ägnat en fördjupad analys av just den relationen.

För att erhålla en mer skarp bild av vilka delar av det emancipativa indexet som varit mest dragande har de olika sub-indexen analyserats. De två som visar de starkaste utfallen avser dels jämställdhet jämfört med religiositet, dels eget bestämmande i reproduktiva frågor, jämfört med religiositet. Tillit är traditionellt även en fråga som har stark anknytnng till emncipativa värderingar, denna är vår fjärde karta.

6.3 KULTURKARTAN – HUR VI HAR MÄTT

Den övergripande kulturkartan har beräknats för våra migrantgrupper enligt samma syntax som alla övriga länder som ingår i World Values Survey. Som framgår av figur 6.1 ligger de tre länder från vilka vi har ursprungslandets koordinater på den vänstra delen av kulturkartan och huvudsakligen i den religiösa kvartilen. Här återfinns länder såsom Egypten, Jordanien, Palestina, Marocko, Tunisien, Libyen i Norra Afrika och mellanöstern, det vi här benämner MENA-regionen. Här återfinns även länderna vid Persiska viken/Sydarabien såsom Iran, Kuwait, Qatar, Saudiarabien och Jemen samt afrikanska stater såsom Tanzania, Uganda, Burkina Faso, Zimbabwe, Rwanda, Nigeria och Ghana.

För första gången kan vi nu redovisa var migranter från andra världsdelar hamnar på kulturkartan. Intressant är att de huvudsakligen hamnar i den nedre högra rutan när vi mäter emancipativa värderingar. Det vill säga de har förändrat sitt sätt att tänka rätt substantiellt från vad som gällde í ursprungslandet. De frihetliga värdena har ökat. Det gäller särskilt de som kom tidigt till Sverige, det vill säga Iranska och turkiska migranter.

För att bättre förstå dessa förskjutningar behöver vi djupdyka i kulturkartans olika sub-index. Vi börjar med de som avser den religiösa/sekulära dimensionen. Som tidigare redovisades i kapitel 2 finns en utbredd tanke att en utveckling som ökar de emancipativa frågornas drivkraft förutsätter att människor blir mer sekulära. Resonemanget bakom detta antagande är att religioner av vad slag de vara månde är patriarkala till sin grundstruktur och att hög religiositet därför motverkar frihetliga värderingars utbredning vad gäller kvinnligt/manligt och olika sexuella preferenser.[6]

Nedan redovisas de variabler som ingår i de sub-index som kulturkartan bygger på för WVS sjunde våg och med Migrant WVS länder inkluderade. I de fall data saknas för den sjunde vågen har värdet ersatts med den senast gjorda WVS-mätningen för det landet. På y-axeln mäts religiösa/auktoritära till sekulära värderingar och på x-axeln mäts positionen från patriarkala till mer emancipativa eller frihetliga värderingar. Figur 6.1 visar på den övergripande kulturkartan där ett stort antal sub-index sammanfattas. Som framgår är Sverige positionerat i den övre högra rutans hörn – högerkrysset. Det betyder att vi har starka värderingar som uttrycker emancipativa, eller frihetliga värderingar och att vi samtidigt också omfattas av sekulära värderingar. I denna ruta återfinns de flesta västliga kulturerna och Latinamerika. Längst bort från denna position återfinns de länder som många av våra migranter kommer ifrån. De karaktäriseras av djup religiositet och

patriarkala värderingar. Efter en tid i Sverige har migranter från länder i denna del av kartan förflyttat sig till höger, det vill säga de frihetliga värderingarna har ökat, men däremot inte de sekulära. Det ser således ut som om sekulära värderingar inte är en förutsättning för emancipativa värderingar. Vi ska i detta kapitel fördjupa oss i den problematiken.

Andra intressanta mönster som framträder är att många av de tidigare sovjetiska länderna med sitt religionsförbud, fortfarande är dominant sekulära, till exempel Baltikum, Ukraina och Ungern. Samtidigt finns i den regionen också länder där religionen åter ökat i betydelse, till exempel Ryssland, Polen, Kazakstan och Kirgisistan. Samma länder ligger lågt på den emancipativa dimensionen. Kina är också starkt sekulärt. Detta är indextal sammanvägda av alla de variabler som redovisas nedan. Lite längre fram ska vi sedan fokusera på tre huvudteman: jämställdhet, tillit och självbestämmande. Men först en genomgång av de olika indexen.

6.3.1. Religiösa versus sekulära värderingar

Y-axeln i kartan mäter hur man förhåller sig till auktoriteter av olika slag, till exempel religiösa auktoriteter, patriarkala auktoriteter (nationen, föräldrar). Detta mäts genom fyra olika sub-index som tillsammantaget ger en positionering av länder på en skala från troende till sekulära värderingar. Det första indexet handlar om huruvida det förekommer värderingar som visar på trots/olydnad/motstånd *(defiance)* eller om det dominanta mönstret snarare är en *respekt för auktoriteter*. Nationell stolthet (både med ursprungslandet alternativt med Sverige) ingår också, samt vikten av att göra sina föräldrar stolta. Nästa sub-index mäter tro i förhållande till sekulära synsätt *(belief/disbelief)*. Det måttet handlar om hur viktig religion är i en människas liv, om man ser sig själv som religiös eller inte och hur ofta man deltar i religiösa ceremonier. Det tredje sub-indexet handlar om *relativism* kontra starka sociala normer – är man definitivt emot nämnda beteenden eller kan man ibland tänka sig det (relativism). Vi frågar här om hur de ser på att fuska med biljetter på publika transportmedel, att luras med skatter, och att ta emot en muta i arbetet. Och slutligen *skepticism* som mäter förtroendet för alternativt misstron mot olika samhällsinstitutioner, till exempel försvaret, polisen och rättsväsendet. En misstro mot dessa institutioner uttrycker skepticism.

I online appendix (www.iffs.se/worldvaluessurvey) redovisas syntaxen för de olika måtten, denna är utvecklad av Chris Welzel, mångårig medarbetare i World Values Surveys nätverk.[7]

Sub-index 1: Förhållandet till auktoriteter, nationell stolthet, lydnad till föräldrarna[8]
Q45. Större respekt för auktoriteter (bra, spelar ingen roll, dåligt)
Q254 och QSW472. Är du stolt över att vara [hemlandet] svensk? (mycket stolt, ganska stolt, inte särskilt stolt, inte alls stolt).
Q27. Ett av mina mål i livet är att göra mina föräldrar stolta (håller starkt med, håller med, håller inte med, tar strakt avstånd från).

Sub-index 2: Religion/icke religion
Q6. Vad är viktigast i livet, religion nämnd/inte nämnd.
Q173. Anser du dig vara en religiös/inte religiös eller en ateistisk person?
Q171. Hur ofta deltar du i religiösa ceremonier? (mer än en gång i veckan, varje vecka, varje månad, bara vid heliga högtider, en gång om året, mer sällan, praktiskt taget aldrig).

3: Vad är lämpligt att göra/inte göra (sociala normer/relativism)
Q178. Att inte betala för sig på publika transportmedel.
Q180. Att luras med skatter när man har en chans.
Q181. Att acceptera en muta i samband med ens yrke.

Sub-index 4: Förtroende till olika samhällsinstitutioner (förtroende/skepticism)
Q65. Förtroende för armén.
Q69. Förtroende för polisen.
Q70. Förtroende för domstolsväsendet.

Dessa frågor är väl validerade och har ställts till en halv miljon människor i sju vågor från 1981 och framåt. Därför har samma frågor använts med samma skalor för att placera migranterna på kartan. I senare kapitel har de utvidgats eftersom ytterligare ett antal frågor har tillkommit under de snart 40 år som mätningarna har pågått.

6.3.2. Patriarkala versus emancipativa värderingar

Dessa mäts dessa genom en kombination av fyra olika mått:

Sub-index 1: Autonomi (Barnuppfostran – vad är viktigt att förmedla till barnen (oberoende, fantasi eller lydnad?)
Q8. Oberoende som en nämnd önskvärd egenskap hos barn.
Q11. Fantasi som en nämnd önskvärd egenskap hos barn.
Q17. Lydnad som en nämnd önskvärd egenskap hos barn.

Sub-index 2: Jämställdhet – kvinnors eller mäns prioritet?
Q33. Om det är ont om arbete, har män större rätt till arbete än vad kvinnor har.
Q29. På det hela taget är män bättre politiska ledare än kvinnor.
Q31. I stort sett är män bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor.
Q30. En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.

Sub-index 3: Rätten att kunna göra egna val (choice) – synen på homosexualitet, aborter, skilsmässa
Q182. Är homosexualitet acceptabelt eller inte? (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1–10).
Q184. Är aborter acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1–10).
Q185. Är skilsmässor acceptabelt eller inte (aldrig/alltid acceptabelt, skala 1–10).

Sub-index 4: Att göra sin röst hörd (materialist/postmaterialist index, påverka sin regering, arbetsplats, närsamhälle, att delta i olika aktioner, skriva på upprop och uppmuntra andra till aktiviteter)
Q155 och Q154. Vad är viktigast/näst viktigast: ”Bevara lugnet i landet” och ”bekämpa prisökningar” eller ”ge människor mer möjlighet att påverka statliga beslut’ och ’skydda yttrandefriheten”.
Q152 och Q153.Vad är viktigast/näst viktigast: ”hög ekonomisk tillväxt” och ”att Sverige har en stark Försvarsmakt” eller ”att folk har mer att säga till om vad gäller arbete och hur det är i kommunen” och ”att försöka göra stad och landsbygd vackrare”.

De olika sub-index som ingår kan även användas separat, vilket sker i flera av de analyser som ingår i denna studie. Det fjärde måttet ”voice” redovisades i kapitel 5, men ingår av rent mättekniska skäl inte i de regressioner som presenteras i detta avsnitt. Detta beror på att respondenterna kunnat svara på fler alternativ än vad som ingår i måttet. Samma problem gäller för autonomi, där respondenterna också kunnat svara på fler antal alternativ än vad systemet normalt tillåter.

I de två följande avsnitten redovisas de religiösa/sekulära och patriarkala/frihetliga värderingarna som sammanfattar kulturkartan. De frågeställningar som löper genom hela rapporten handlar dels om hur migranternas värderingar ser ut i de olika etniska grupperna, vilka skillnader som finns mellan olika åldersgrupper, kön och beroende på utbildningsbakgrund. Detta har redovisats i de föregående kapitlen. I dessa delar har även medborgarskapets betydelse analyserats liksom skillnader beroende på om man kommit som flykting eller anhöriginvandrat eller som arbetskraftsinvandrad. Subjektiva variabler såsom känslan av att känna sig hemma i Sverige och i jämförelse med hemlandet, analyseras i nästa kapitel. Hedersrelaterat förtryck utgör fokus för det sista kapitlet.

6.3.3. Hur regressionerna har gjorts

Samma oberoende variabler har ingått i sex olika regressioner. De beroende variablerna har varit jämställdhet, tillit, självbestämmande vad gäller sexualitet och reproduktion (choice), hedersrelaterat förtryck, att känna sig hemma i Sverige, nationell identitet (anknytning till sitt ursprungsland och till Sverige), nationell stolthet (proud of being Swedish or country of origin). Variablerna återfinns i ett onlinedokument på ww.iffs.se/worldvaluessurvey. Som bakgrundsvariabler (model 1) har kön, ålder, civilstånd, antal år i Sverige, svenskt medborgarskap eller inte, samt religion (muslim/inte muslim) ingått. Två typer av ”kapital” har analyserats i var sin modell (se kapitel 2 för definitioner). De variabler som testats för humant och ekonomiskt kapital har varit utbildning, svenska språket, hushållssparande, om man har arbete eller inte, ekonomiska villkor, subjektiv nöjdhet över sin ekonomiska situation, relativ ekonomisk rörlighet. Den tredje modellen mäter subjektiv anpassning till det svenska samhället, tillit till familjen, grannskapet, personer du känner personligen (in-group trust) samt tillit till personer som du möter för första gången, från ett annat land, från en annan religion (out-group trust), kontakter med det svenska samhället, nätverkskontakter/lätt att träffa svenskar, deltagande i folkrörelser och andra frivilliga organisationer, användande av traditionella medier (TV, radio, tidningar) samt internet och sociala medier samt känslan av trygghet.

6.4. FRÅN RELIGIÖSA TILL SEKULÄRA VÄRDERINGAR

6.4.1. Inledning

I detta avsnitt behandlar vi y-axelns värden, det vill säga positioneringen på skalan religiösa till sekulära värderingar. I nästkommande avsnitt behandlas sedan de frihetliga värderingarna.

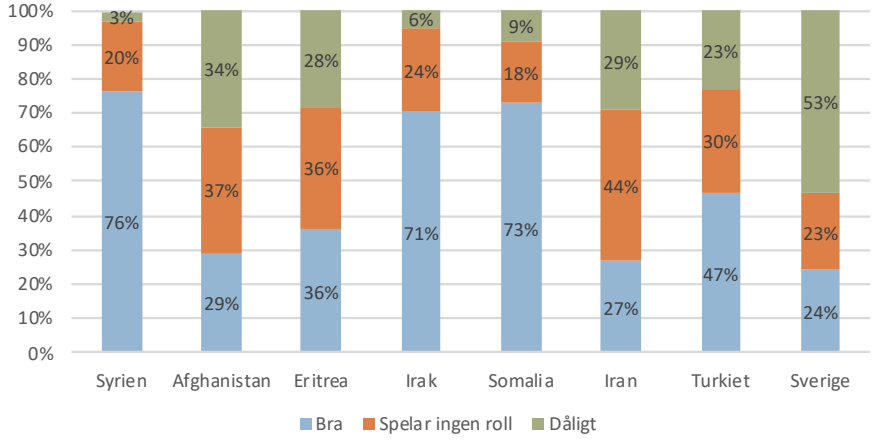
Y-axeln i kartan mäter hur man förhåller sig till auktoriteter av olika slag, till exempel olika former av auktoritetstro: religiös auktoritet, föräldraauktoritet, statens auktoritet och slutligen den auktoritet som konformitetsnormer medför och slutligen förtroendet för eller skepticism mot olika samhällsbärande institutioner. Förändringar i samtliga dessa mått går att mäta från 1981 och framåt, således för nära 40 år.

6.4.2. Förhållandet till auktoriteter, nationell stolthet och lydnad till föräldrarna (defiance)

Många icke-sekulära samhällen kännetecknas av en stark tro till auktoriteter vare sig det är mannen i hemmet eller religiösa överhuvuden. Att ha ett kritiskt förhållningssätt till auktoriteter ses som ett uttryck för att ett samhälle är mer sekulärt. Resultatet av denna fråga är därför inverterad i kulturkartan så att en mer auktoritär syn ger ett lägre värde. Den första frågan lyder: *”Vad tycker du om påståendet att man i framtiden borde ha större respekt för auktoriteter?”*

64 % av hela undersökningspopulationen anser att påståendet är bra, 26 % att ”det spelar ingen roll” och 10 % att det är ett dåligt påstående. Auktoritetstron är således mycket stor bland de migrantgrupper som studeras. I Sverige ät däremot tron på auktoriteter väsentligen lägre.

Figur 6.2. Vad tycker du om påståendet att man i framtiden borde ha större respekt för auktoriteter?



Mer än 70 % av de svarande med ursprung i Irak, Somalia och Syrien anser att man borde ha större respekt för auktoriteter. På andra sidan spektrumet har vi Afghanistan och Iran, där 1/3 anser att större respekt för auktoriteter är något dåligt. Det finns i frågan ingen precisering av vad som avses med ”auktoriteter”. Inte heller finns det någon precisering av vad man lägger in i begreppet respekt. Förmodligen finns även en problematik i de olika översättningar som görs till de olika språken.

I sin bok *Cultural Backlash* diskuterar Pippa Norris och Ron Inglehart den backlash som kan konstateras i hela västvärlden vad gäller populism

och en auktoritär reflex. Denna reflex är nära förknippad med auktoritära värderingar. De har använt sig av ESS mätningar för 32 europeiska länder (n=330 315) samt en kombination av Schwartz värderingsskala över individuell säkerhet, konformitet och lydnad.[9] Sverige och Island är de två länder som har lägst andel auktoritära värderingar och samtidigt de länder som har lägst andel anti-immigrant attityder.[10]

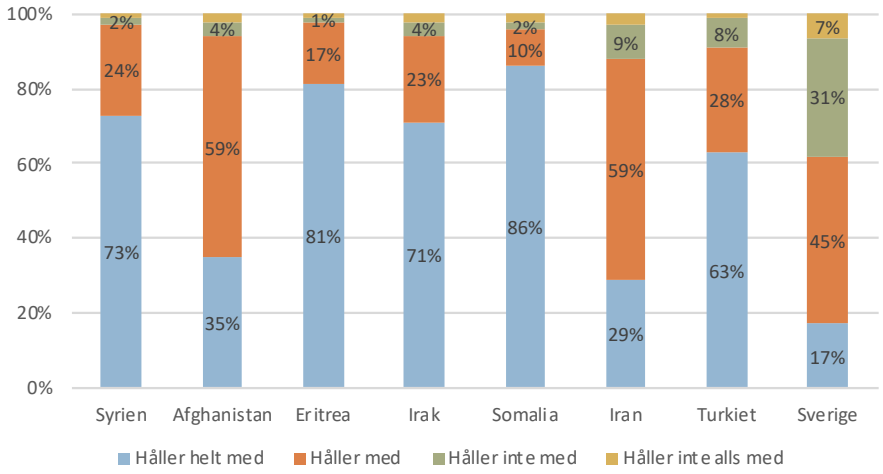
Hand i hand med en tro på auktoriteter går nationalism. Frågan om hur stolt man är över sitt ursprungsland är också inverterad i det index som används. En hög andel som är stolta ger i och med detta ett lägre värde i indexet, för såväl Sverige som för ursprungslandet. Intressant är att de som är stolta över att vara svenskar även är stolta över att sitt ursprungsland. Således är just en stark auktoritetstro och en stolthet över nationen gemensamma drag hos de flesta migranterna.

En reflektion som ligger nära till hands är att när så många som 93 % av de som kommer från Somalia känner sig mycket eller ganska stolta över att vara svenskar så kan det vara ett artighetssvar, man tror att det förväntas av en att uttrycka minst lika mycket stolthet över det nya landet som över ursprungslandet. Vi återkommer till detta längre fram i samband med regressionsanalyserna. Migranterna från Afghanistan känner sig minst stolta. Detta beror på att att det sample som tidigare redovisats är snedfördelat både vad gäller kön, ålder och utbildning (unga ensamkommande pojkar) där 13 % valt ett av de två negativa svarsalternativen.

I den svenska majoritetsbefolkningen i WVS våg sex svarade 43 % att de var ”mycket/ganska stolta” och 12 % att de var ”inte så/inte alls stolta”. Majoritetsbefolkningen i Sverige uttrycker således en lägre andel stolthet. Detta stämmer med de teorier som finns om att länder med en hög andel emancipativa värderingar även har en mer skeptisk befolkning som inte uttrycker vare sig autoritära värderingar eller nationalism.

Synen på ens föräldrar och behovet att göra dem stolta hör också nära ihop med respekten för auktoriteter. Individualismen är ofta mer förknippad med sekulära samhällen och därmed är motiveringen till att lyckas ofta riktad mot sig själv snarare än mot ens familj.

Figur 6.3. Ett av mina främsta mål i livet är att göra mina föräldrar stolta.



Bland majoritetsbefolkningen i Sverige svarade 17 % ”håller med”, medan 44 % svarat ”håller inte med/håller inte alls med”. Migranterna från Iran, har som vi tidigare redovisat bott längst tid i Sverige, de har också ett mönster som är mer likartat majoritetsbefolkningen i Sverige – fokus förflyttas från att vilja göra sina föräldrar stolta till andra mål i livet. Som vi tidigare påpekat är den sociala positioneringen av 70+ mycket låg i Sverige.[11] Eftersom vi ser att migranternas värderingar förändras per generation, kommer denna slags prioritering sannolikt att sjunka även hos de mer nyanlända. Vi behöver mera data på andra generationens migranter för att kunna möta de behov som detta kommer att generera vad gäller omsorg och äldrevård.

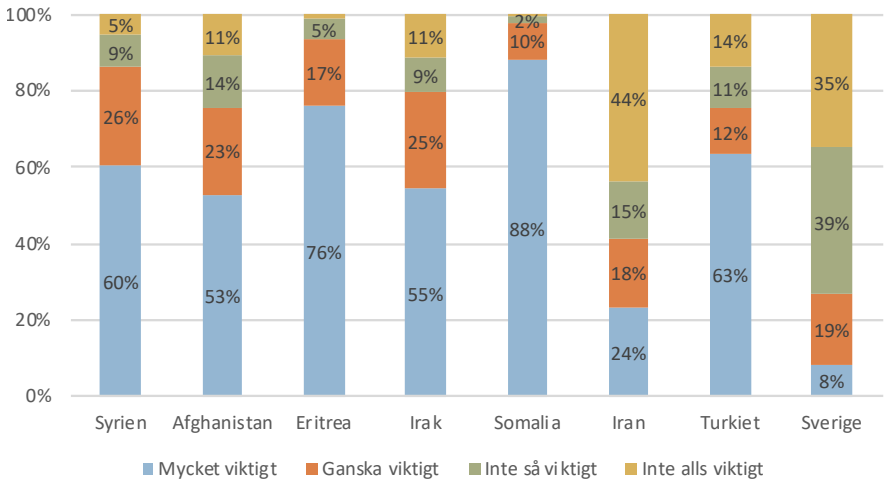
Somalia och Eritrea är återigen de två länder där att göra föräldrarna stolta anses vara ett av de främsta målen i livet med 86 % respektive 81 % som svarat ”Håller helt med”. Afghanistans låga värden handlar om att populationens ålder är mera snedvriden, många av de ensamkommande pojkarna bor inte med sina föräldrar.

Huvuddelen av migranterna från dessa länder anser således att auktoriteter borde respekteras mera, man är stolt både över sitt ursprungsland och över Sverige och en majoritet anser att göra sina föräldrar stolta är en av de viktigaste sakerna i livet.

6.4.3. Religion versus sekularism (belief/disbelief)

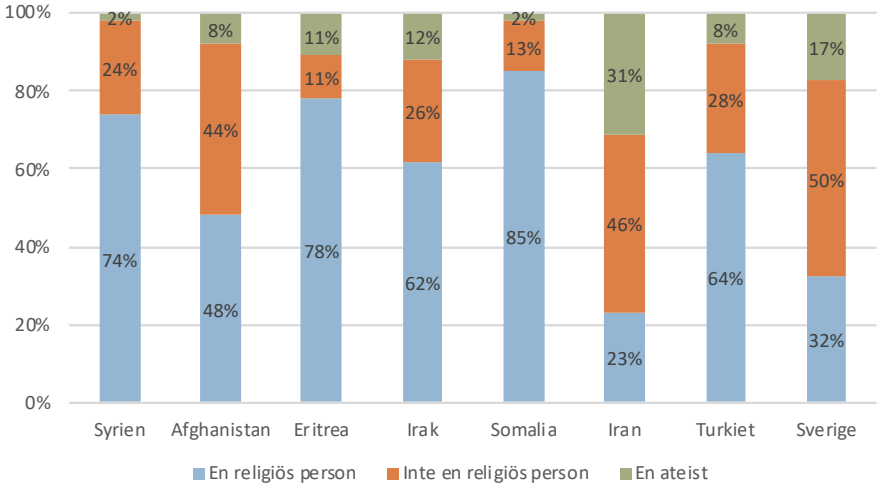
Ens förhållande till religiös tro är centralt i detta index om *belief versus disbelief*. I detta index har vi valt att mäta hur sekulär versus religiös en individ är genom tre frågor; religionens vikt i ens liv, om man identifierar sig själv som en religiös person eller inte samt hur ofta man medverkar i religiösa ceremonier. Även här är frågorna indexerade så att en större religiositet ger ett lägre värde på y-axeln.

Figur 6.4. Hur viktigt är religion i ditt liv?



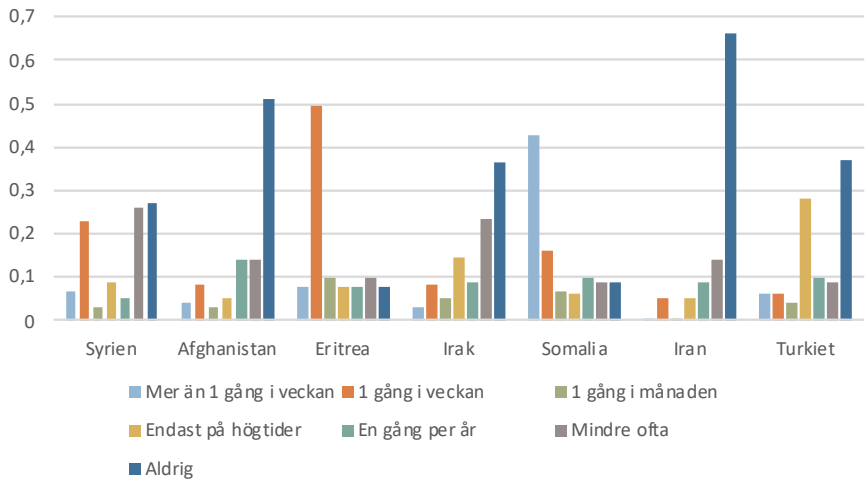
Migranter från Somalia är de som i högst grad anser att religion är viktigt med 88 % som svarat väldigt viktigt. På andra plats kommer Eritrea med 78 % följt av Turkiet och Syrien. Lägst ligger Iran där endast 24 % ser religion som viktigt. Iranierna lägger mindre vikt vid religion i sina liv än majoritetsbefolkningen i Sverige där 35 % svarade att det inte alls är viktigt. 8 % svarade att religion är mycket viktigt i Sverige.

Figur 6.5. Oavsett om du besöker religiösa ceremonier ser du dig själv som en religiös person, inte en religiös person eller som en ateist?



Denna fråga ligger logiskt nog nära den första frågan i detta sub-index och även här är det Somalia och Eritrea som ligger högst samt Iran som ligger lägst. Den största skillnaden syns i migranter från Syrien där 74 % ser sig själv som religiösa samtidigt som 60 % anser att religion är väldigt viktigt i deras liv. Migranter från Iran hade också flest som identifierade sig som ateister med 31 %. För Sverige var det 32 % som identifierade sig som religiösa och 17 % som ateister.

Figur 6.6. Hur ofta besöker du religiösa ceremonier?



Somalierna och eritreanerna var även här de som i högst grad deltog i religiösa ceremonier. 43 % av de förstnämnda deltog mer än en gång i veckan medan 50 % av de från Eritrea deltog en gång i veckan. Iran var även här de minst religiösa med 66 % som sa att de aldrig deltog i religiösa ceremonier följt av afghanerna med 51 %.

6.4.4. Relativism, sociala normer (vad är förväntat handlande)

Sub-indexet relativism handlar om vad man anser är okej i dagens samhälle. I detta fall har vi frågat om plankning på tunnelbana, buss eller tåg, skattefusk och mutor i arbetet.

Tabell 6.1. Vad är acceptabelt? Fuska med biljetter, skatter eller att ta en muta. Skala 1–10, 1= aldrig acceptabelt, 10 alltid acceptabelt.

Migranter från:	Fuska med biljetter	Fuska med skatter	Ta emot en muta
Afghanistan	2,20	1,38	1,44
Eritrea	2,25	1,68	1,74
Irak	1,96	1,38	1,43
Iran	1,69	1,26	1,22
Somalia	3,26	2,03	1,92
Syrien	1,33	1,17	1,17
Turkiet	4,17	1,96	1,95

Tanken med dessa frågor är att utröna auktoritetstro. Hur många anser att detta aldrig är acceptabelt, det vill säga de svarar ett eller ett annat lågt värde därför att de vet att sådant beteende aldrig är acceptabelt vare sig i ursprungslandet eller i Sverige. Som framgår av tabell 6.1 uppger de allra flesta en mycket låg acceptans av detta. Fuska med biljetter på tunnelbana eller buss är något mer accepterat än att fuska med skatter och allra lägsta acceptansen avser tagande av muta i sitt arbete.

6.4.5. Förtroende för olika samhällsinstitutioner versus skepticism

Att vara skeptisk till samhällets institutioner är en del av att vara källkritisk och att inte blint följa vad staten säger/tycker. I detta sub-index tillfrågades migranterna om deras syn på tre statliga institutioner; polisen, domstolarna och militären. Frågan är svår såtillvida som den är konstruerad för att avse ett visst land, Sverige, men förtroendebilden är säkerligen färgad av de erfarenheter de bär med sig från sitt hemland. Detta framträder tydligt i de djupintervjuer som analyserats. När migranterna tillfrågas om sitt förtroende för militären är de som kommer från Syrien mest negativa, vilket kanske inte är så förvånande med tanke på att de just flytt undan krig och grymheter. De har heller ännu inte någon egen erfarenhet av den svenska militären. Samma gäller frågorna om polisen och domstolarna. Först efter det att djupintervjuerna är slutförda kan denna fråga bidra på ett fördjupat plan till analysen. Ytterligare ett problem är att de flesta kommer från länder där det är farligt att uttrycka kritik mot dessa slags institutioner, vilket förmodligen också bidragit till de relativt höga förtroendesiffrorna.

Sammanfattningsvis visar synen på polisen att irakier var den grupp som hade lägst förtroende för polisen och somalierna hade det högsta förtroendet för polisen. Hos majoritetsbefolkningen i Sverige var det endast 16 % som hade ”mycket stort förtroende” för polisen, medan däremot hela 63 % uttryckte ”ganska stort” förtroende för polisen. 21 % hade inte så stort eller inte alls förtroende för polisen i den svenska WVS-undersökningen.

I både Iran och Irak svarade 22 % vardera att de inte hade förtroende för domstolarna. Bland majoritetsbefolkningen i Sverige var fördelningen ungefär densamma – 22 % som svarade ”inte så mycket/inte alls”. De som ursprungligen kom från Eritrea, Turkiet och Somalia, hade högst förtroende för domstolarna.

Sammantaget kan vi konstatera att de som varit längre tid i Sverige har antagit nivåer som stämmer rätt väl överens med de nivåer som gäller övriga befolkningen i Sverige. Den afghanska gruppen består som tidigare nämnts av yngre ofta ensamkommande vilket medför att den gruppen inte är representativ för landet och dessvärre saknar vi jämförande data från Afghanistan.

6.5. FRÅN PATRIKARKALA TILL FRIHETLIGA VÄRDERINGAR

6.5.1. Inledning

Den andra axeln sammanfattar med begreppen frihetliga eller *emancipativa* värderingar. Dessa mäts genom en kombination av fyra olika mått. Som framgick av inledningen till kapitlet är dessa:

- *Autonomi:* Barnuppfostran – vad är viktigt att förmedla till barnen (oberoende, fantasi eller lydnad?).

- *Jämställdhet:* Bör män ha prioritet till arbete, universitetsutbildning, politiskt ledarskap och företagsledning?

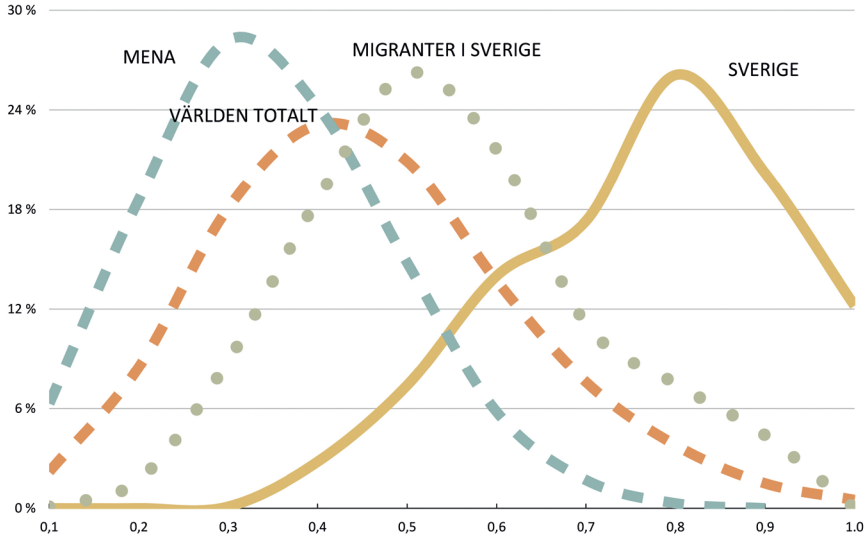
- *'Choice',* graden av acceptans för att kunna göra egna val: synen på till exempel homosexualitet, aborter och skilsmässa.

- '*Voice',* att kunna göra sin röst hörd, framförallt i demokratiska val: utifrån ett index om möjligheten att påverka sin regering, arbetsplats, närsamhälle, att delta i olika aktioner, skriva på upprop och uppmuntra andra till att rösta.

De olika sub-index som ingår kan även användas separat, vilket har skett i flera av de analyser som ingår i denna studie. Här sammanställs de först till en helhet, ett sammanvägt index över frihetliga värderingar. Det fjärde sub-indexet, 'voice', ingår inte i denna del av analysen då valideringen visar att sättet att mäta behöver förbättras. Många av migranterna har heller ännu inte haft möjlighet att rösta. Frågor om det civila engagemanget och politiken ingår i kapitel 5.

Figur 6.7 a nedan visar hur fördelningen över det sammanlagda värdet av alla de frågor som ingår i det emancipativa indexet fördelar sig. Som framgår har Sveriges majoritetsbefolkning en mycket hög nivå, väsentligt högre än det globala genomsnittet. Värt att notera är att migranterna i Sverige (den prickiga linjen), ligger väsentligt högre än vad genomsnittet är för de 13 länder i Mellanöstern som ingår i den blå linjen, (n=16 309) för Mena-regionen.

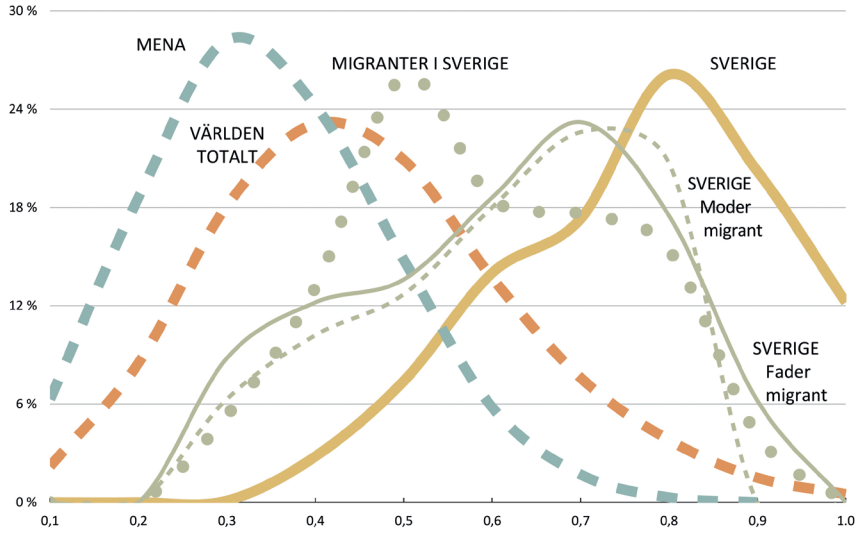
Figur 6.7 a. Frihetliga värderingar, 2012–2019, Sverige jämfört med Västvärlden, Världen, och Mena-regionen.



De emancipativa värdena ökar i så gott som alla länder i världen, även djupt religiösa länder.[12] Deutsch och Welzel karaktäriserar denna förändring som en etisk ”progress”, eftersom en ökning i de emancipativa värdena är knuten till en ökning av tilliten till människor som man inte känner, starkare samhällsengagemang, en utvidgad solidaritet och en allt mindre tolerans vad gäller diskriminering och xenofobi.[13]

Vi kan konstatera utifrån kulturkartan att de migranter som ingår i studien har tillägnat sig betydligt fler frihetliga värderingar än vad deras ursprungsländer redovisar. Enligt socialiseringsteorin som introducerades i kapitel 2, så skulle förändringar av det slag som de emancipativa värderingarna mäter ha svårt att få ett genomslag efter en ung människas formativa år.[14] Eftersom de migranter som kommer från utomeuropeiska länder kommer från samhällen med låga emancipativa värden så har det varit intressant att jämföra de olika åldersgruppernas nivåer i de olika subgrupperna av det övergripande index som vi har analyserat.

Figur 6.7 b. Frihetliga värderingar, 2012–2019, Sverige jämfört med Västvärlden, Världen, och Mena-regionen, med föräldragenerationen.



I figur 6.7 b har även föräldragenerationen lagts in, det vill säga respondenter vars mor eller far är födda utomlands bland hela befolkningen. Av denna figur framgår att föräldrar som är födda utomlands har kommit ännu närmare den nivå där de frihetliga värderna ”peakar”. Detta illusterar hur de emancipativa värderingarna ökar över tid hos migranter som kommer till ett land som har höga frihetliga värderingar – man anpassar sig till de värderingar som är dominanta i landet – i vårt fall Sverige.

6.5.2. Autonomi – vad är viktigt att förmedla till barnen?

Vårt första sub-index inom de emancipativa värderingarna (EVI)handlar om barnen och vad vi ser som viktigt att förmedla till dem.

I kapitel 5 redovisades betydelsen av familj som den allra viktigaste faktorn i livet för de som deltagit i studien. Det är ett universell värde som förekommer i stort sett överallt runt jorden, den finns också redovisad för snart 40 år via WVS. Ett antal av de värdemönster som delas globalt är att lära barnen att visa tolerans och respekt för andra samt att fostra dem till att bottna i en känsla av ansvarstagande. Dessa frågor ligger även i topp både hos majoritetsbefolkningen i Sverige och hos de migrantgrupper som deltagit i studien. Bland migranterna kommer artigt beteende (”good manners”)

på andra plats, vilket kommer långt ned på majoritetsbefolkningens lista eller den globala listan. I figur 6.8 visas vilka egenskaper som oftast nämns hos majoritetsbefolkningen i Sverige, respondenterna i MWVS samt bland världens befolkning i stort. Måhända beror det på att när man kommer från ett annat land, måste man vinnlägga sig om att vara artig och väluppfostrad. Intressant är också att religiös tro kommer förhållandevis långt ned (först på 10:e plats) på migranternas lista, trots att detta ligger högt i de flesta muslimska länder. Det finns dock skillnader mellan migranter från olika ursprungsländer.

Figur 6.8. Vilka egenskaper är viktigast att förmedla till barn?

Sverige	mWVS	Världen
1. Tolerans och respekt för andra	1. Tolerans och respekt för andra	1. Ansvarskänsla
2. Ansvarskänsla	2. Gott uppförande	2. Tolerans och respekt för andra
3. Självständighet	3. Ansvarskänsla	3. Hårt arbete
4. Fantasi	4. Självständighet	4. Lydnad
5. Sparsamhet	5. Målmedvetenhet, beslutsamhet	5. Religiös tro

Självständighet, fantasi och lydnad är tre av dessa egenskaper som ingår i

sub-index 1, med en två-gradig skala, nämnd/inte nämnd. Självständighet är en egenskap som alla oavsett nationalitet anser vara viktigt. Den lägsta andelen som ansåg att detta var viktigt var migranter från Afghanistan där 80 % ansåg att Självständighet var en viktig egenskap att lära barnen. Övriga länder (undantag Turkiet) låg alla över 90 % med migranter från Eritrea som låg högst på 95 %. I WVS våg 6 var det 70 % av de svenska respondenterna som svarade att självständighet var en viktig kvalitet att lära ut.

Fantasi som kvalitet att lära ut hade ett mer spretigt utfall. För migranter från Eritrea, Irak, Syrien och Turkiet låg fortfarande andelen som nämnt fantasi som viktigt (<80 %). Bland migranter från Afghanistan, Iran och Somalia var andelen dock betydligt lägre med endast 43 % från Afghanistan som ansåg att detta var viktigt följt av Iran på 46 % och Somalia på 54 %. Värdena för Sverige låg samtidigt på 47 % som nämnde detta som extra viktigt.

I fråga om lydnad ansåg majoriteten av migranter från alla länder utom Iran att detta var viktigt. Högst återigen var migranter från Eritrea med 88 %

följt av Irak och Somalia på 86 och 85 %. Migranter från Iran var den enda grupp där man inte såg lydnad som så viktigt. Lydnad har lågt värde enligt majoritetssvenskarna (12 %).

6.5.3. Jämställdhet – kvinnors utrymme

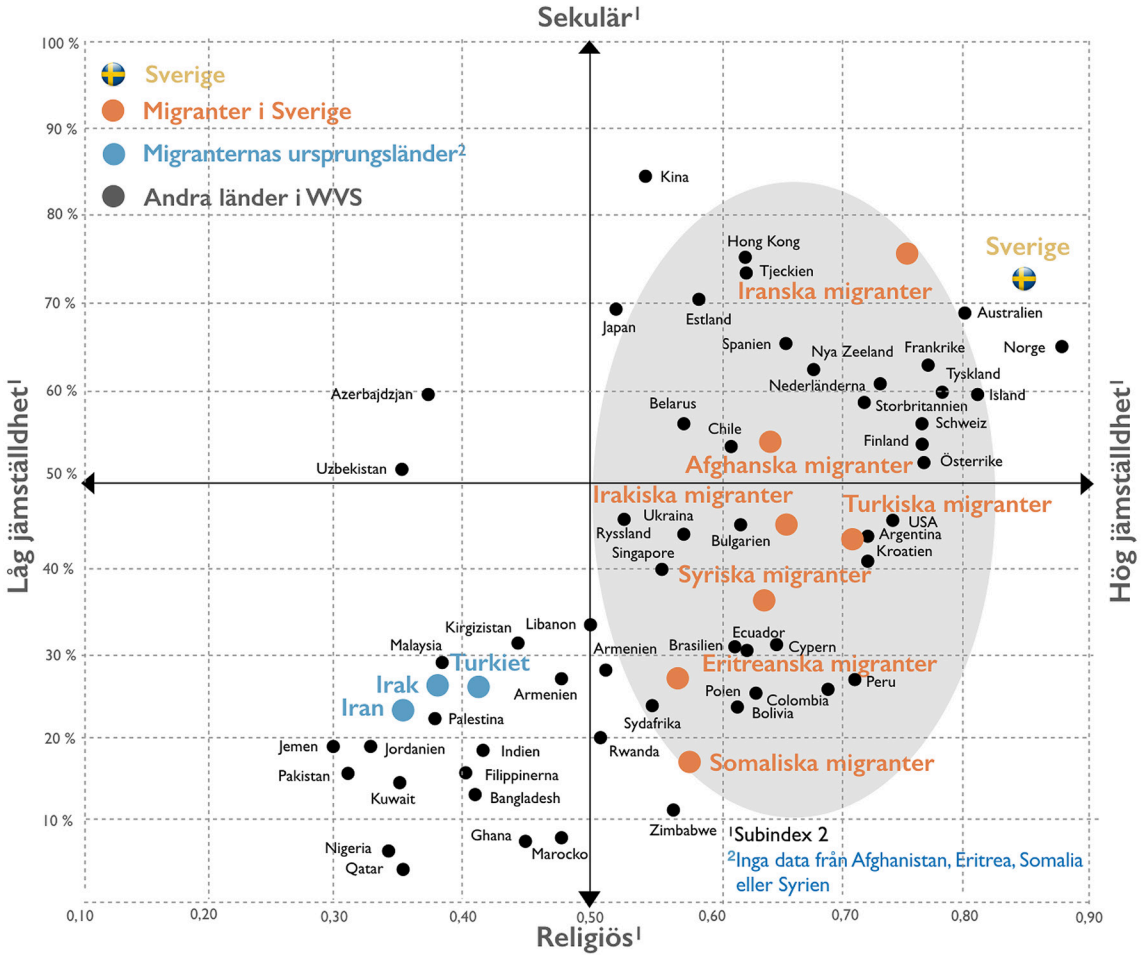
(i) Kulturkartan: jämställdhet versus belief/disbelief
För att mäta migranternas syn på jämställdhet har vi skapat ett index som innehåller flera frågor avseende mäns och kvinnors relation till varandra. Den första frågan hade en 5-gradig skala medan de andra två hade en 4-gradig skala från ”Håller helt med” till ”Håller inte alls med.”

- ”När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har.”
- ”I stort sett är män bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor.”
- ”På det hela taget är män bättre politiska ledare än kvinnor.”
- ”En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.”

Dessa värden har sedan korrelerats med hur samma individer har svarat på de olika frågorna om religion: om man anser sig vara en religiös person eller inte, hur ofta man deltar i religiösa ceremonier samt om man på en lista med vad som är viktigast i livet nämner religion som en av de fem viktigaste.

Som kartan över jämställdhet och religiositet visar (figur 6.9) så kan man utmärkt väl ha en hög grad av religiositet samtidigt som man kan vara positiv till jämställdhet, huvuddelen av de länder som här analyseras hamnar i denna den nedre högra kvartilen. Migranter från Iran, som i genomsnitt varit längst tid i Sverige befinner sig på samma nivå som Sverige vad gäller sub-index 2 inom religiositet, det vill säga man deltar mycket sällan i religiösa ceremonier, man ser inte sig själv som en religiös person och religion nämns mer sällan som en viktig del i livet. Man har också förhållandevis höga värden vad gäller jämställdhet. Vi ska längre fram i detta kapitel analysera de olika delfrågor som ingår i detta sub-index. Turkiet är mer religiöst men samtidigt har man också högre värden på jämställdhet, faktiskt i närheten av vad majoritetsbefolkningen i USA har. Den afghanska gruppen som har analyserats är som tidigare påtalats inte representativ, andelen unga män är överrepresenterad.

Figur 6.9. Kulturkarta om jämställdhet.



De latinamerikanska länderna som också utmärkts av en hög religiositet (huvudsakligen katolicism) kombinerar sin religiositet med en högre andel frihetliga värderingar. Precis som våra migranter i Sverige indikerar att man kan förvärva emancipativa värderingar samtidigt som man bibehåller sin religiositet, visar utvecklingen i Latinamerika detsamma.

Chile har visserligen förhållandevis högre nivåer av sekularism, men övriga länder i regionen, till exempel Brasilien, Argentina, Ecuador, Peru, Colombia och Bolivia har alla förhållandevis höga värden vad gäller kvinnors rättigheter *och* hög religiositet. Intressant är att flera före detta öststater uppvisar en ökad religiositet, men de bibehåller samtidigt förhållandevis höga värden vad gäller jämställdhet. Kroatien, Bulgarien, Ukraina och i viss mån Ryssland uppvisar ett sådant mönster. Polen är väsentligt mer religiöst än övriga före detta öststater, samtidigt som värderingarna krig kvinnors rättigheter ligger på samma nivå som Brasilien Ecuador och Bolivia. Samtidigt har Tjeckien och de Baltiska länderna bibehållen sekulär grundsyn, men med jämställdhetsvärden som motsvarar Bulgarien, Polen och Ukraina. Azerbajdzjan och Uzbekistan har bland de allra lägsta värdena vad avser jämställdhet samtidigt som de är sekulära.

Det finns inget som pekar på att sekularism i sig med automatik leder till bättre jämställdhet. Kina, Japan och Hongkong är exempel på andra högt sekulära samhällen med svag jämställdhet. Tvärtom tyder jämställdhetsmåttet sådant det här används på att det inte finns några entydiga korrelationer mellan religiös nivå och jämställdhet, utom vad gäller muslimsk tro. En mer fördjupad analys av detta behövs. Den nedan genomförda regressionen visar på ett statistiskt signifikant negativt samband mellan muslimsk tro och jämställdhet. Den analysen behöver dock fördjupas och inkludera många fler denominationer inom kristendomen och med många fler länder, inte minst i Latinamerika.

Rent generellt har muslimska länder i Mena-regionen, runt Persiska viken och Sydarabien de allra lägsta värdena vad gäller jämställdhet liksom för de övriga mått som ingår i det emancipativa måttet, samtidigt som samma länder uppvisar en hög religiositet. Ursprungsländerna för migranter från Iran, Irak och Turkiet tar starkt avstånd vad gäller kvinnors rätt till deltagande i utbildning, arbete, politik och företagande. Befolkningen i några av länderna i Afrika som också är starkt religiösa har dock ett väsentligt vänligare förhållningssätt till kvinnors deltagande, till exempel Rwanda, Sydafrika och Zimbabwe. Nigeria har dock mycket låga värden vad gäller kvinnors rätt och samtidigt en mycket stark religiositet. För detta land har en specialstudie genomförts med ett utvidgat formulär vad gäller gender och SRHR-frågor. Några resultat presenteras i kapitel 8. En rapport är under utarbetande i

Figur 6.10. Regressionsanalys över jämställdhet.

Equality sub-index

	Controls				Human and economic capital				Social capital				
	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	
Sex (Male)	-0,05	0,01	-0,11	***	-0,06	0,01	-0,11	***	-0,06	0,01	-0,13	***	
Age	0,00	0,00	0,00	N/S	0,00	0,00	-0,00	N/S	0,00	0,00	-0,02	N/S	
Marital status	0,01	0,01	0,01	N/S	0,00	0,01	0,00	N/S	0,00	0,01	0,00	N/S	
Length of residency	0,00	0,00	0,00	N/S	0,00	0,00	0,01	N/S	0,00	0,00	0,02	N/S	
Citizenship (Swedish)	-0,01	0,01	-0,02	N/S	-0,02	0,01	-0,02	N/S	-0,02	0,01	-0,02	N/S	
Type of religion (Muslim)	-0,06	0,01	-0,11	***	-0,04	0,01	-0,08	***	-0,05	0,01	-0,09	***	
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL													
Education (Low>High)					0,02	0,00	0,12	***	0,02	0,00	0,11	***	
Swedish Language					0,00	0,01	0,01	N/S	0,00	0,01	0,01	N/S	
Household savings (Low>High)					-0,00	0,01	-0,00	N/S	-0,00	0,01	-0,00	N/S	
Employment status (In work)					0,03	0,01	0,05	***	0,03	0,01	0,05	***	
Economic benefit					-0,01	0,00	-0,06	***	-0,01	0,00	-0,05	***	
Financial satisfaction					0,00	0,00	0,00	N/S	-0,00	0,00	-0,02	***	
relative economic mobility					0,01	0,01	0,04	N/S	0,01	0,01	0,03	***	
SOCIAL CAPITAL													
Adapt to Swedish society									0,02	0,00	0,21	***	
Particularized trust									0,00	0,00	0,02	N/S	
Generalized trust									0,00	0,00	0,01	N/S	
Contact with Swedish society									-0,00	0,01	-0,01	N/S	
Swedish social networks									-0,04	0,01	-0,07	***	
Voluntary organizations									-0,00	0,00	-0,05		
Feelings of security									-0,01	0,01	-0,02	N/S	
Use of legacy media (TV, papers, radio)									0,00	0,00	0,01	N/S	
Use of social media									0,00	0,00	0,02	N/S	
(Constant)	0,71	0,01		***	0,64	0,04		***	0,47	0,05		***	
Adjusted R2	0,02				0,04				0,09				

samarbete med institutionen för Global hälsa på Karolinska Institutet.

(ii) Bakgrundsfaktorer och regressioner

Bland samtliga respondenter som besvarat denna fråga (n=4 631) ansåg drygt en fjärdedel av migranterna, att män borde ha prioritet när det är ont om jobb. Motsvarande siffra för WVS majoritetsbefolkning i Sverige var 4,5 %. Vidare hade en hög andel av migranterna ingen bestämd uppfattning i denna fråga; sammanlagt svarade 33 % av männen och 30 % av kvinnorna ”vet inte” eller ”varken eller”, vilket tyder på stor osäkerhet. Ålder spelar dock roll för hur man förhåller sig. Av respondenterna under 25 år höll en väsentligt lägre andel med om att mäns rättigheter går före (21 %) jämfört med de som var över 55 år (36 %), men totalt sett var det inga dramatiska skillnader avseende ålder och i jämförelse med övriga bakgrundsfaktorer. Även om man har förhållandevis positiva värden till jämställdhet inom hela migrantgruppen, så ser vi att just frågan om kvinnors lika rätt till arbete är den variabeln som har det svagaste utfallet.

För att fördjupa förståelsen av vilka drivkrafter som leder till ökad acceptans av jämlikhet genomfördes en multivariat regression där sub-index ”jämställdhet” utgjorde den beroende variabeln.[15] Därefter analyserades de tre frågorna som ingår i jämställdhetsmåttet var för sig och efter ursprungsland samt avslutningsvis i förhållande till tillitsvariablerna.

Figur 6.10 visar resultaten för regressionsanalysen när migranter blev tillfrågade om sin syn på jämställdhet. I alla tre modeller som ingick i denna regression fanns en könsskillnad vad gäller synen på jämställdhet som visar att det var mer sannolikt att män hade en lägre acceptans för jämställdhet av kvinnor. Ålder var inte signifikant i någon av modellerna, när man korrigerat för övriga variabler som ingår. I likhet med senare regressioner var utbildning som variabel signifikant i de två modeller där den ingick, detsamma gällde om man arbetade eller inte. Både utbildning och ett arbete gav således en positiv effekt på respondenternas jämställdhetssyn. Resultaten är svårtolkade vad gäller hur man ser på sitt liv i Sverige jämfört med ursprungslandet (”economic benefit”), samt hur lätt/svårt det är att träffa svenskar (”Swedish social network”) där båda hade negativa koefficienter. Respondenter som hade fått det bättre finansiellt i jämförelse med hemlandet samt de som i högre grad ansåg att det var lätt att träffa svenskar hade lägre värden i jämställdhets-indexet. Slutligen var variabeln om man ansåg att det var svårt att anpassa sig till lagar och normer i Sverige (”adapt to Swedish society”) signifikant i den tredje modellen. Dessa frågor kommer vi att analysera mer fördjupat i det efterföljande kapitlet.

I synen på jämställdhet kan vi konstatera att ens ålder till viss del kännetecknar hur man ställer sig till de tre frågorna om kvinnors rätt att få arbeta, vara företagsledare och att studera på universitet.[16] Både när det

gäller frågan om män ska ha förtur till arbete när det är ont om jobb och om män är bättre företagsledare än kvinnor svarar de yngre åldersgrupperna att de i högre grad inte håller med dessa påståenden. När det gäller frågan om universitetsutbildningen är lika viktig för flickor som för pojkar är det överlag höga värden för att båda ska ha denna rätt. Detta är som vi ser en viktig faktor som förklarar ökningen av de emancipativa värderingarna hos samtliga migrantgrupper – en hög acceptans av kvinnors deltagande i arbetslivet, som företagsledare och vid högre studier – men med skillnader mellan de som varit en längre tid i Sverige och de som är mer nyanlända. Däremot gav antal år i Sverige inte ett signifikant utslag i regressionen. Detta beror förmodligen på att spridningen i antalet år i Sverige varit för liten. Vi behöver analysera även andra generationens migranter för att med säkerhet fastställa detta samband.

Emancipativa värderingar är normalt starkare hos kvinnor än hos män. Föga förvånande har kvinnor även i denna studie en mer kritisk syn till att det manliga könet ska ha en fördel i arbetslivet eller utbildningsväsendet. Vad gäller frågan om förtur vid brist på arbete är skillnaden marginell könen medan kvinnor i högre grad tar avstånd från påståendet att män skulle vara bättre företagsledare.

I den grupp som ankommit 2016 eller senare är andelen som anser att kvinnor ska ha samma möjlighet till universitetsstudier högre. I övrigt är det påfallande små skillnader mellan de som varit en längre tid i Sverige än de som är nyanlända. Man skulle ha förväntat sig ett större utfall av tid i Sverige än vad som framkommer.

(iii) Störst tveksamhet till kvinnors rätt till arbete

Det mest påfallande är att samtliga migranter oavsett kön, ålder, ankomstår och tillit visar större tveksamhet till kvinnors rätt till arbete, än vad man gör för rätten till utbildning, deltagande i politik och till företagsledning. En dryg fjärdedel av migranterna ansåg att män borde ha prioritet när det är ont om jobb. Till detta ska läggas den grupp som svarat varken/eller. Tillsammantaget således 45 % av de svarande.

Tabell 6.2. När det är ont om arbete ska män har förtur före kvinnor, efter kön.

	Man	Kvinna
Håller med	26 %	26 %
Varken eller	19 %	18 %
Håller inte med	42 %	44 %
Vet inte	14 %	12 %

I ingen av de olika migrantgrupperna var det dock en majoritet som höll med om påståendet. Syrien hade högst andel med en positiv syn till att män har större rätt till arbete (35 %) efterföljt av Eritrea (29 %). Lägst andel hade Iran med 17 % av de tillfrågade som höll med påståendet. De var också de som hade högst andel som svarat ”håller inte alls med” med 41 %, vilket stämmer med att det är den grupp som har varit längst tid i Sverige. För svenskar i WVS våg sex var det endast 2 % som höll med påståendet. När det gäller vilken invandringsform som migranterna har så tar de som kommit som arbetskraftsinvandrade betydligt starkare avstånd från påståendet.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att nära hälften av de svarande anser att män har större rätt till arbete. Detta betyder förmodligen att om det blir en diskussion i familjen om vem som ska arbeta går mannens ”rätt” före. Om vi ser deltagande i arbetslivet som viktigt för integrationen så behöver vi arbeta betydligt mer fokuserat för att motivera familjerna till att se arbete som viktigt och som en rättighet även för kvinnorna.

(iv) Rätt till universitetsutbildning, deltagande i politik och företagsledande

Respondenterna har också fått frågan om huruvida de anser att ”en universitetsutbildning är viktigare för en pojke än en flicka”. På denna fråga svarade 14 % ”håller med” eller ”håller med fullständigt”, en större andel män tyckte så (17 %). Detta ligger långt över WVS-undersökningen av majoritetsbefolkningen i Sverige, där endast 2,6 % höll med om påståendet. Både kön, ålder och utbildning påverkade hur man såg på detta påstående. Skillnaden mellan könen är framför allt tydlig i den yngsta gruppen, där fler män höll med och en stor andel av kvinnorna (78 %) tog avstånd.

I fråga om utbildning fanns det i regressionen signifikant korrelation mellan hur länge man studerat och andelen som ansåg att utbildning var viktigare för pojkar. Av dem som aldrig gått i skolan ansåg 19 % att en universitetsutbildning för pojkar var viktigare. Motsvarande andel för de mer utbildade var 10 %.

I den afghanska gruppen var det hela 36 % som ansåg att en universitetsutbildning är viktigare för pojkar. Eftersom en stor del av denna grupp består av unga män som går på gymnasiet är det av vikt att man inom skolan uppmärksammar dessa indikatorer på ojämlikhet. En större riktad studie för de som går på gymnasiets linje för att lära sig svenska skulle behöva genomföras. I denna studie har 1 171 elever från gymnasiets linje ”svenska för invandrare” ingått, men när man bryter ner svaren på ursprungsland blir det för få svarande för att resultaten ska bli statistiskt säkerställda. Antalet

svarande från Afghanistan var 558 personer.

Vi har även analyserat betydelsen av ankomstform. Föreligger några skillnader mellan de som kommit som flyktingar, som anhöriginvandrade eller som arbetskraftsinvandrade? Andelen som tar avstånd från påståendet är högst inom gruppen anhöriginvandrade, även om skillnaderna inte är särskilt stora mellan de tre grupperna.

21 % höll med om påståendet att män var bättre lämpade att vara företagsledare än kvinnor, skillnaderna är dock stora beroende på ursprungsland. 2/3 av migranterna från Iran tog avstånd från påståendet (11 % höll med). Migranter från Somalia hade högst andel som höll med om påståendet med 28 % tätt följt av Syrien (27 %), Afghanistan (26 %) och Eritrea (25 %). I Sverige var motsvarande andel på 9 %.

Hela 30 % ansåg att män överlag var bättre politiska ledare än kvinnor. Här är det av stor vikt att vi arbetar mer på att öka förståelsen av vad demokrati innebär och varför det är viktigt att även kvinnir deltar i det politiska arbetet.

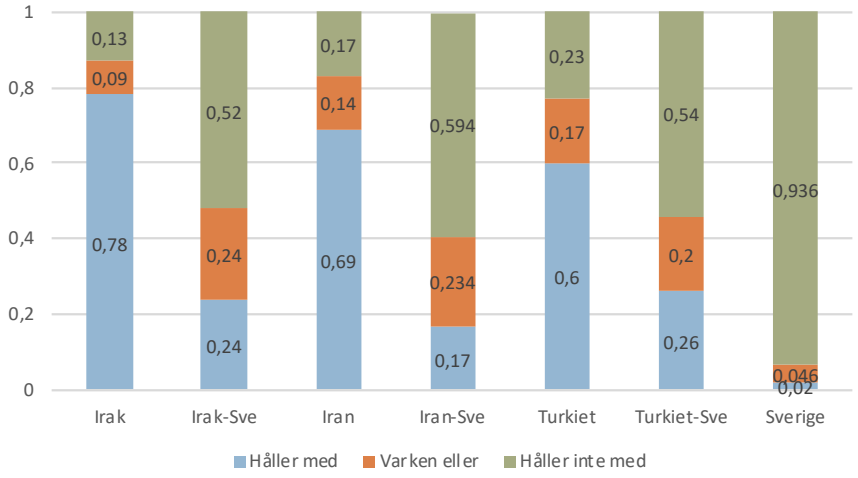
Tabell 6.3. I stort sett är män bättre än kvinnor på att vara politiska ledare respektive företagsledare.

	Politiska ledare	Företags ledare
Håller med	0 %	21 %
Håller inte med	51 %	66 %
Vet inte	20 %	14 %

Sammantaget är således en majoritet av migranterna för jämlikhet i de frågor som ingår i måttet. Dock finns det stora minoriteter som inte anser att män och kvinnor bör ha samma möjligheter eller kan utföra samma yrke lika väl.

För tre av länderna kan vi jämföra hur man besvarat samma frågeställning dels i ursprungslandet dels bland migrantgrupperna i Sverige och med majoritetsbefolkningen i Sverige.

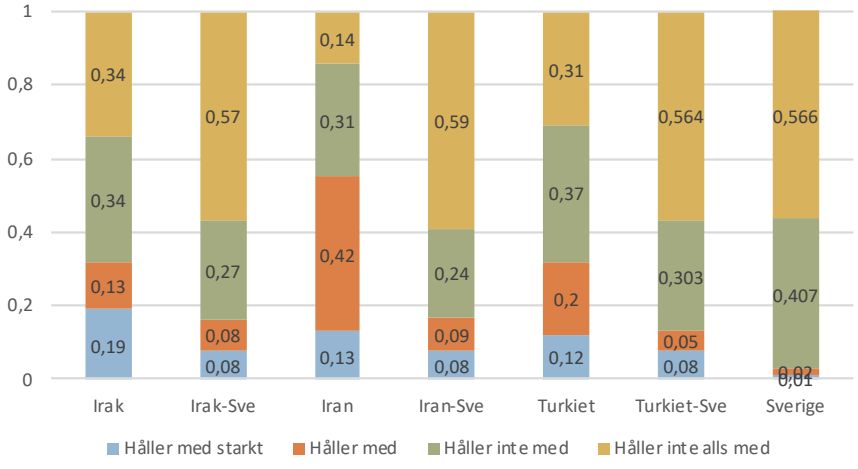
Figur 6.11. När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än kvinnor.



Utgångspunkten för den svenska majoritetsbefolkningen är väldigt låg med endast 2 % som håller med påståendet. För migranternas ursprungsland däremot håller en stor majoritet i alla tre länder med om påståendet. Allt färre håller med om påståendet efter en tid i Sverige. I både gruppen migranter från Irak och Iran sjunker andelen av de som håller med över 50 procentenheter till 1/4 respektive mindre än 1/5. För turkiska migranter sjunker andelen också dock i mindre nivå med från en bättre utgångspunkt ska tilläggas.

Detta påstående ingick också i figur 6.11 där samtliga länder som ingår i WVS redovisas i ett diagram där denna fråga ställs mot påståendet ”Om det är ont om arbete ska den egna befolkningen ha förtur framför immigranter?”.

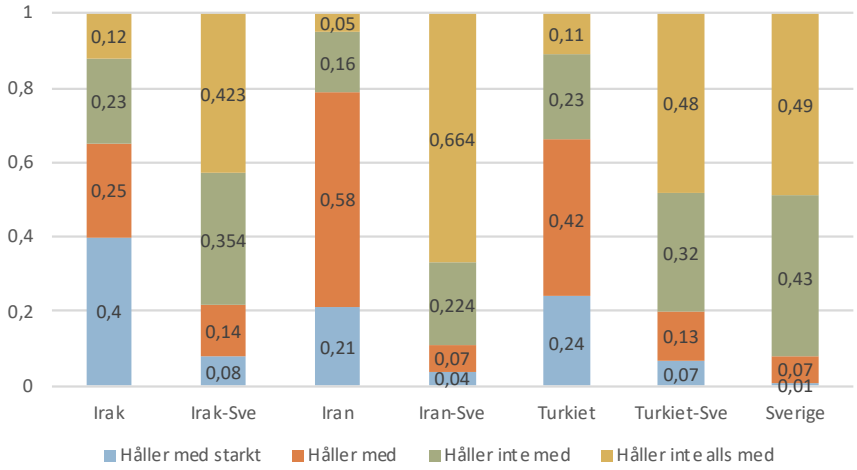
Figur 6.12. En universitetsutbildning är viktigare för en pojke än för en flicka.



I frågan om universitetsutbildning för pojkar och flickor verkar synen på jämställdhet ligga närmre den svenska än i de två tidigare frågorna. Det kan tyckas märkligt att merparten vill att båda könen ska utbilda sig även om de senare i arbetslivet inte ska ha samma möjligheter/är lika kompetenta.

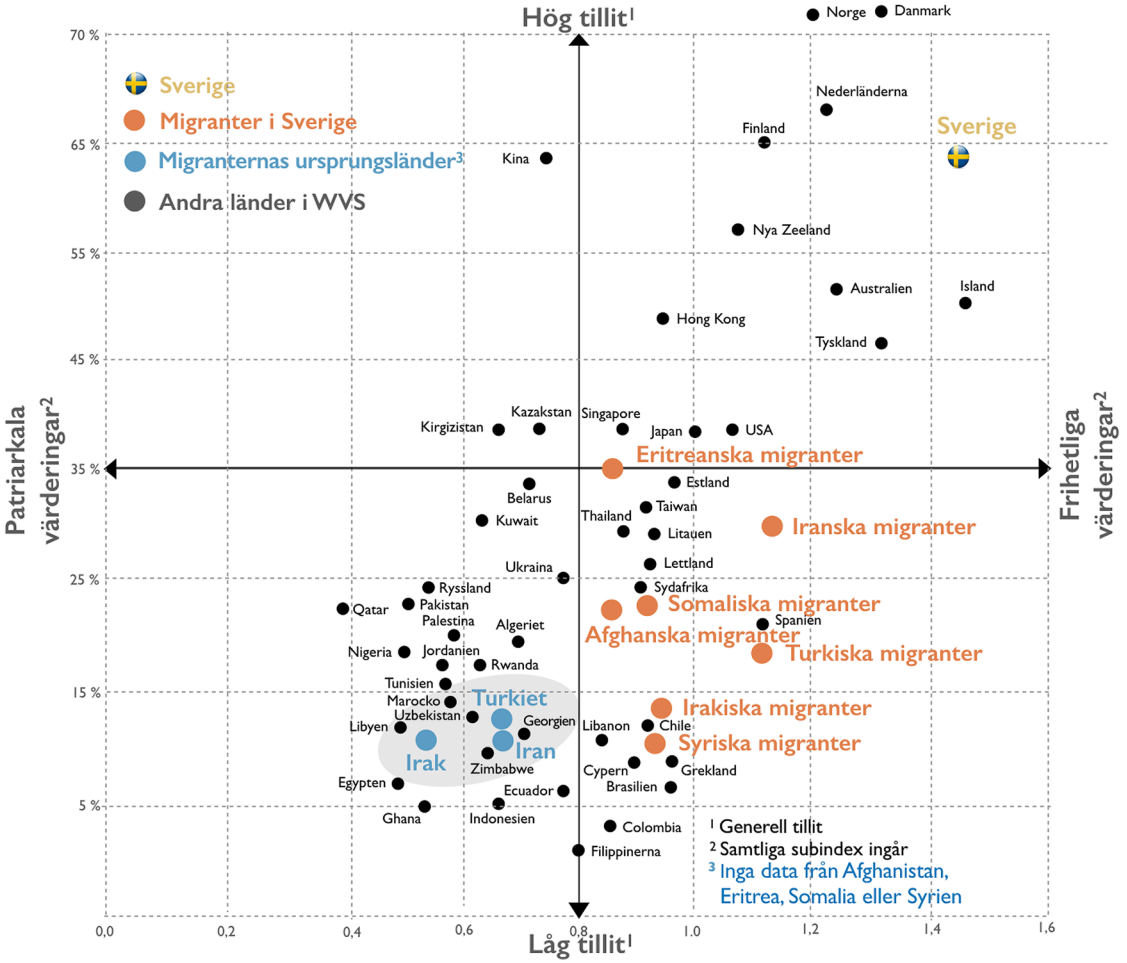
För den irakiska samt den turkiska befolkningen tycker ca 1/3 att en universitetsutbildning är viktigare för en pojke än en flicka. För migranterna från dessa länder är det dock endast 16 % respektive 13 % som tycker samma sak. Det ska också tillägas att i både den irakiska samt den turkiska gruppen migranter är det en lika stor andel som svarat ”Håller inte alls med” som den svenska majoritetsbefolkningen. I Iran är utgångspunkten mycket sämre med en majoritet som håller med påståendet men även här ser vi en kraftig minskning och endast 17 % av migranterna håller med. Även här är andelen som svarat ”Håller inte alls med” i linje med den svenska befolkningen.

Figur 6.13. Överlag är män bättre företagsledare än kvinnor.



I denna 4-gradiga skala ligger även här Sverige lågt med 8 % som håller med påståendet och endast 1 % som håller med starkt. En majoritet i de tre ursprungsländerna ställer sig för påståendet med Irak i täten där hela 40 % starkt håller med påståendet. Vi ser stora rörelser i migrantgrupperna och i ingen av dem överstiger andelen som håller med 1/4. Störst minskning ser vi i gruppen ”Håller med starkt” för de irakiska migranterna med en minskning på 32 procentenheter samt gruppen som ”Håller med” hos de iranska migranterna som minskar med 51 % enheter. De iranska migranterna ligger också närmast den svenska majoritetsbefolkningen med 11 % som håller med och hela 66 % som inte alls håller med, mer än hos den svenska majoritetsbefolkningen.

Figur 6.14. Kulturkarta, tillit och emancipation.



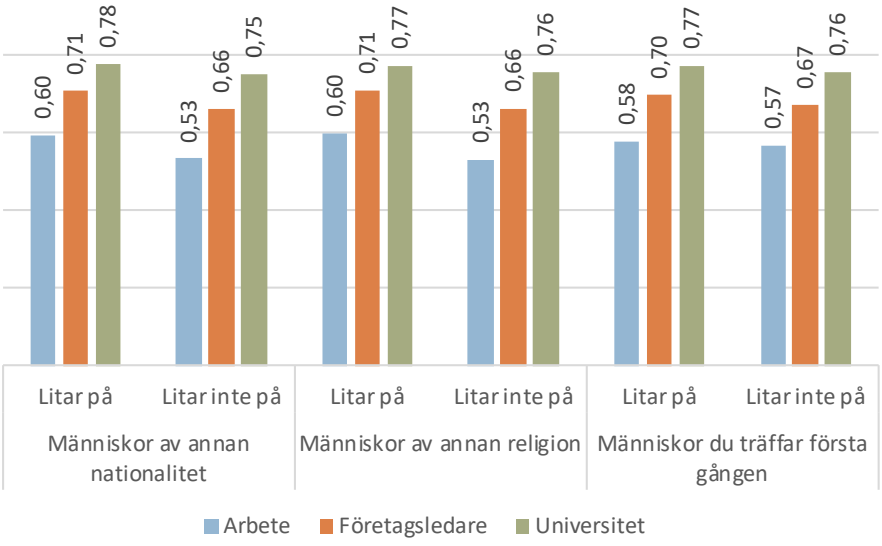
(v) Kulturkartan: tillit och frihetliga värderingar

I denna kulturkarta har axeln över religion bytts ut mot tillit. Syftet är att jämföra den generella tilliten med patriarkala versus frihetliga värderingar.

Som framgår av kartan över tillit, så har de studerade migranterna låg generell tillit, samtidigt som de har förhållandevis höga värden på emancipativa värderingar. Enligt de teorier som finns har man antagit att hög tillit och frihetliga värderingar går hand i hand. Om vi granskar de fyra ingående frågorna om kvinnors rätt till arbete, företagsledning, politik och universitetsutbildning efter tillit så framträder ett intressant mönster: Trots att man har betydligt högre nivåer av emancipativa värden än vad som ursprungsländerna uppvisar så har man ändå kvar den låga generella tilliten.

Tilliten delas in i dels in-group trust dels i out-group trust. In-group trust handlar om tillit till den egna familjen, de som bor i närområdet, medan out-group trust handlar om människor med en annan nationalitet, en annan religion eller människor som man möter för första gången. Med utgångspunkt i denna senare gruppen har vi delat in de svarande efter hög och låg tillit. Tilliten till människor av en annan nationalitet, av en annan religion och människor som du träffar för första gången är högre bland de tillitsfulla än bland de som inte litar på andra. Detta gäller oavsett om vi analyserar arbete, företagsledare eller universitetsstuderande, även om värdena är väsentligt högre hos de högre utbildade.

Figur 6.15. Emancipativt sub-index om jämställdhet efter tillit till människor av en annan nationalitet, religion eller som man möter för första gången. (Litar på/ litar inte på, 4 gradig skala som gjorts om till 2-gradig.)



I de danska studierna har man konstaterat att tilliten ökar endast långsamt och det tyder även dessa resultat på.[17] Vår mätperiod har hittills varit för kort. Vi återkommer till detta i nästa kapitel där vi fördjupar analysen kring trygghet, tillit och tolerans.

6.5.4. Choice – individens självbestämmande

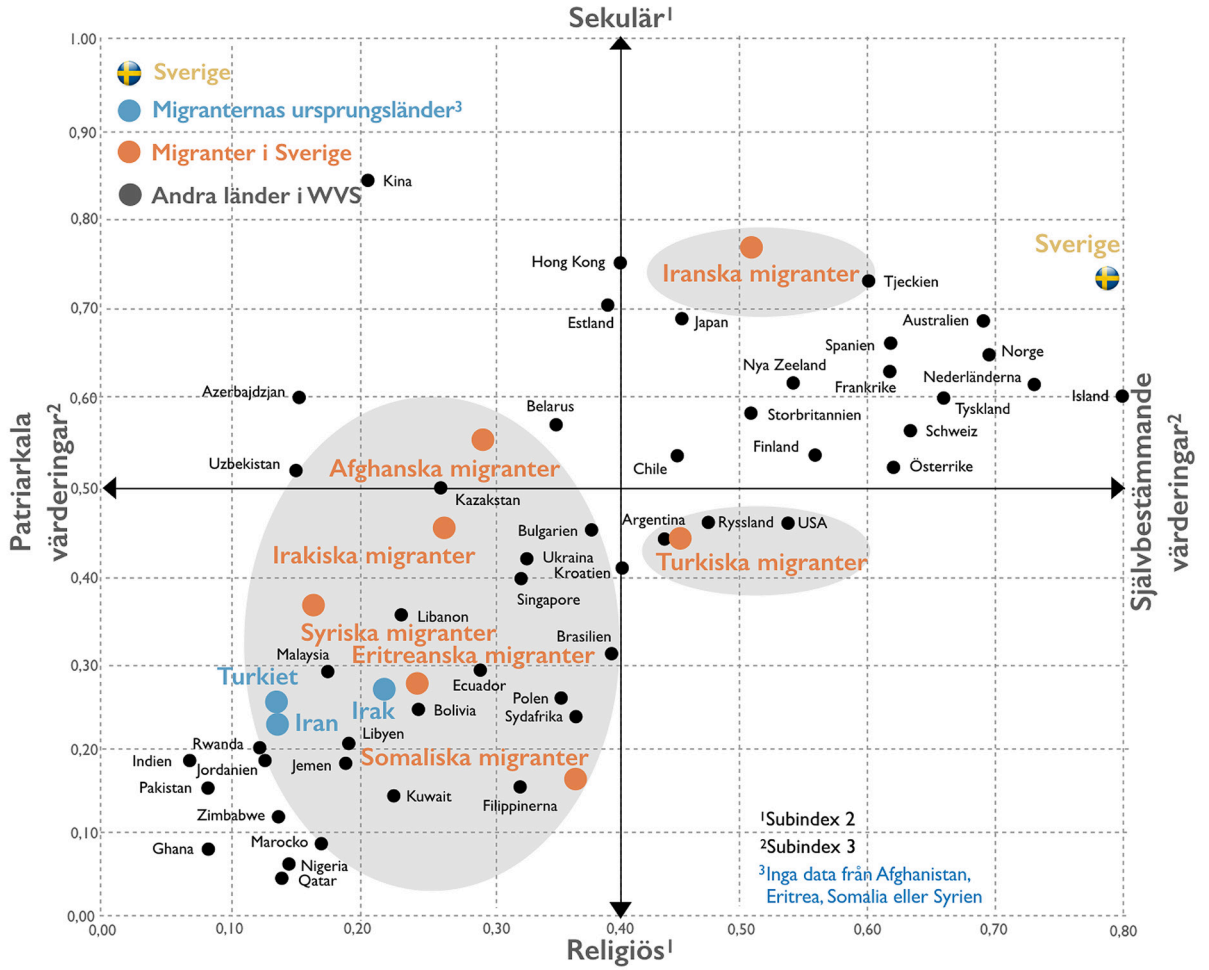
Detta index har förekommit i nu snart 40 år och det har ställts i hundratalet länder under dessa år. Det är således inte frågor som ställs specifikt just till migranter utan de ingår i ett bredare batteri av frågor där man frågar om synen på relationer kring sexualitet och familjebildning.
Detta index består av följande tre frågor:

- Är homosexualitet acceptabelt eller inte?
- Är aborter acceptabelt eller inte?
- Är skilsmässa accetabelt eller inte?

Skalan går från 1 (Aldrig acceptabelt) till 10 (Alltid acceptabelt).

Denna kartbild skiljer sig väsentligt från den tidigare om jämlikhet, där ju migranterna i stort sett befann sig på den högra karthalvan. Här är det tvärtom. Migranterna befinner sig på den vänstra planhalvan – utom Iran och i viss mån Turkiet. Värdena på y-axeln är desamma som på jämlikhetskartan men måttet ”choice” skiljer sig väsentligen från jämlikhetsresultaten.
Det är i princip bara västvärldens länder som har hög tolerans vad gäller homosexualitet, aborter och skilsmässor. USA och Ryssland har väsentligt mindre tillåtande attityd vad gäller frihetliga värden än vad Europas länder har. De flesta lantinamerikanska länderna delar samma synsätt som Afrika och mellanöstern, det vill säga en icke accepterande syn. Även Kina och Hongkong liksom de flesta länderna i Östeuropa och centralasien har mycket låg acceptans – Azerbajdzjan, Uzbekistan, Kazakstan, Belarus, Bulgarien, Ukraina och Baltikum har alla låg acceptans. Allra mest avståndstagande är de länder som också har högst religiositet och med en muslims dominans.

Figur 6.16. Kulturkarta över självbestämmande och religion.



Figur 6.17. Regression över självbestämmande.

Autonomy sub-index

	Controls				Human and economic capital				Social capital				
	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	
Sex (Male)	-0,01	0,01	-0,02	N/S	-0,02	0,01	-0,02	N/S	-0,03	0,01	-0,05	**	
Age	0,00	0,00	-0,06	**	0,00	0,00	-0,05	*	0,00	0,00	-0,06	**	
Marital status	-0,04	0,01	-0,07	**	-0,05	0,01	-0,08	***	-0,05	0,01	-0,08	***	
Length of residency	0,01	0,00	0,11	***	0,01	0,00	0,10	***	0,01	0,00	0,10	****	
Citizenship (Swedish)	0,04	0,02	0,05	*	0,03	0,02	0,03	*	0,03	0,02	0,03	N/S	
Type of religion (Muslim)	-0,25	0,01	-0,37	***	-0,21	0,01	-0,31	***	-0,21	0,01	-0,31	***	
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL													
Education (Low>High)					0,02	0,00	0,11	***	0,02	0,00	0,11	***	
Swedish Language					0,02	0,01	0,05	**	0,01	0,01	0,03	*	
Household savings (Low>High)					0,01	0,01	0,03	*	0,01	0,01	0,03	N/S	
Employment status (In work)					0,08	0,01	0,10	***	0,07	0,01	0,09	***	
Economic benefit					0,00	0,00	-0,01	N/S	0,00	0,00	-0,01	N/S	
Financial satisfaction					0,01	0,00	0,08	***	0,01	0,00	0,06	**	
relative economic mobility					0,00	0,01	0,01	N/S	0,00	0,01	0,01	N/S	
SOCIAL CAPITAL													
Adapt to Swedish society									0,01	0,00	0,11	***	
Particularized trust									0,00	0,00	-0,03	*	
Generalized trust									0,00	0,00	0,12	***	
Contact with Swedish society									0,01	0,01	0,04	*	
Swedish social networks									-0,03	0,01	-0,04	*	
Voluntary organizations									0,00	0,00	-0,01	N/S	
Feelings of security									-	-	-		
Use of legacy media (TV, papers, radio)									0,00	0,00	0,00	N/S	
Use of social media									0,00	0,00	0,01	N/S	
(Constant)	0,49	0,02		***	0,23	0,04		***	0,08	0,06		N/S	
Adjusted R2	0,16				0,20				0,22				

Bakgrundsfaktorer och regressioner

Inom respektive kvartil är skillnaderna stora. Vad avser jämställdhet så hade inga länder riktigt låga värden, medan däremot en hel del länder inte accepterar vare sig homosexualitet, aborter eller skilsmässor. Vi ska längre fram analysera de enskilda frågorna som ingår men låt oss först bibehålla helikopterperspektivet en smula. Starkt religiösa länder såsom Qatar, Pakistan, Marocko, Jordanien, Libyen, Jemen, Pakistan och Indien är starkt avståndstagande i dessa frågor. Det är man även i Nigeria, Ghana, Rwanda. De tre länder där vi har både mätt i ursprungslandet och bland migranter från dessa länder i Sverige så är religiositeten hög och man har starkt patriarkala värderingar. De iranska migranterna har dock förändrat sin position substantiellt.

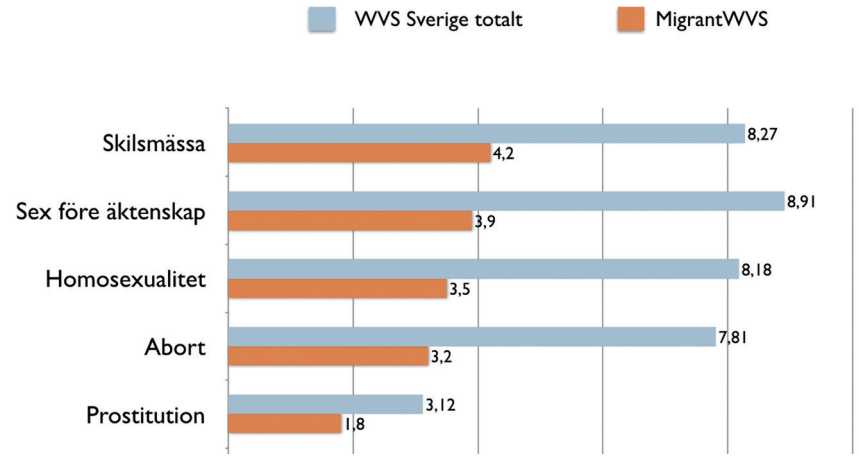
Figur 6.17 visar resultaten för regressionsanalysen när migranter blev tillfrågade om deras syn på Choice där sub-indexen är homosexualitet, abort och skilsmässa. Den första modellen inkluderar standardkontrollen som visar på en signifikans vad gäller längd i Sverige i hur sannolikt det är att man har en högre acceptans vad gäller choice. Denna signifikans kvarstod i de efterföljande modellerna. Civilstånd var också signifikant, speciellt i modell 2 och 3 där gifta var mindre accepterande vad gäller choice. Vidare var religiös tillhörighet signifikant i alla tre modeller, de som identifierade sig som muslimer hade en lägre acceptans kring choice än icke-muslimer, något som gällde i alla tre modeller. Utbildning och om man arbetade visade båda signifikans i modell två och tre, där en högre utbildning korrelerade med en större acceptans, liksom om man hade ett arbete. I den sista modellen som också behandlade socialt kapital hade de som svarat att de tyckte att det var lätt att anpassa sig till Sveriges lagar och regler en mer accepterande syn kring choice.

Av figur 6.18 a framgår att de intervjuade i Migrant-WVS (orange) har väsentligt lägre tolerans för dessa frågor än vad majoritetsbefolkningen i den svenska WVS-undersökningen har (blå).

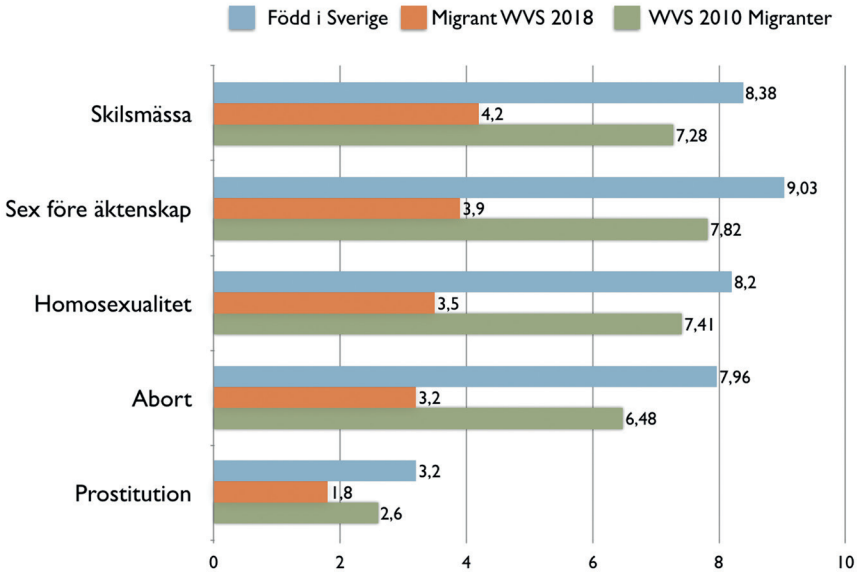
I figur 18b jämförs dessa två grupper också med den mindre grupp utrikes födda som ingick i den svenska WVS-undersökningen. Denna figur visar att utrikes födda i våg sex har betydligt högre värden än vad utrikes födda i MWVS har. Frågan är om detta beror på tidsfaktorn eller annat. I senare delar av denna studie kommer detta att analyseras.

Vi har i dessa två figurer lagt till sex före äktenskapet och prostitution och som framgår av figurerna 6.18 a och 6.18 b, är acceptansen för sex före äktenskapet mycket hög i Sverige men inte hos migranterna, där den till och med är lägre än för skilsmässa. Denna låga acceptans för sex före äktenskapet återkommer vi till i kapitlet om hedersrelaterat förtryck som förmodligen har sina rötter i denna syn på unga kvinnors sexualitet. Som framgår tar huvuddelen av majoritetsbefolkningen i Sverige också avstånd till prostitution.

Figur 6.18 a. Inställning till sexuella friheter, Sverige och MWVS. Är följande företeelser acceptabla?



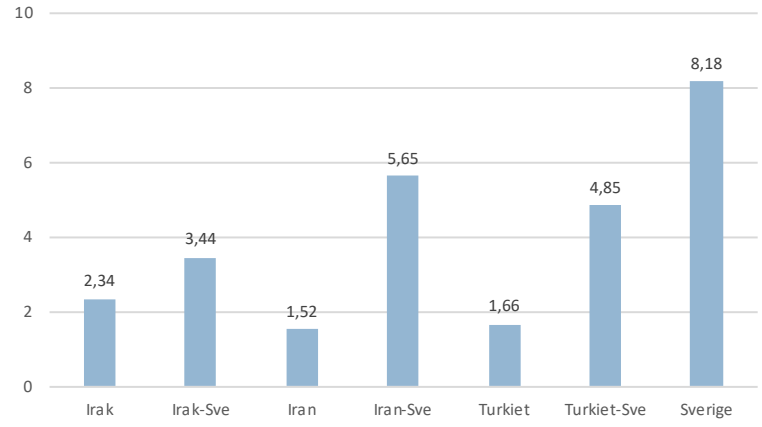
Figur 6.18 b. Inställningen till sexuella friheter. Är följande företeelser acceptabla? Jämförelse mellan World Values Survey våg 6 samt Migrant-WVS 2018 samt utrikes födda i WVS våg 6.



I figur 6.19 har vi lagt till utrikes födda bland majoritetsbefolkningen. Det framgår då att denna grupp ligger mellan migranterna och de delar av majoritetsbefolkningen som är födda i Sverige. Detta kan dels bero på att gruppen födda utomlands inbegriper alla andra länder, det vill säga även Norden och resten av Europa. Vi skulle behöva få möjlighet att göra en undersökning med samma metod som här, men där även andra generationens migranter från icke europeiska migranter ingår. I vad mån reproducerar olika migrantgrupper sitt tänkande kring gender och SRHR från generation till generation?

(ii) En jämförelse mellan ursprungsland och migranter i Sverige
När det gäller homosexualitet har en yngre ålder en positiv effekt på ens syn med undantag för gruppen 55+ som överraskande nog är mer frihetlig än ett flertal av de yngre grupperna både vad gäller homosexualitet och abort. Den sistnämnda gruppen är också den som i högst grad anser att abort är acceptabelt. Även vad gäller detta sub-index är kvinnor mer frihetliga i sina värderingar, dock inte över alla frågor. Vad gäller homosexualitet så är gruppen manliga migranter mer tillåtande än kvinnorna. Detta är dock omvänt både vad gäller abort och skilsmässa.

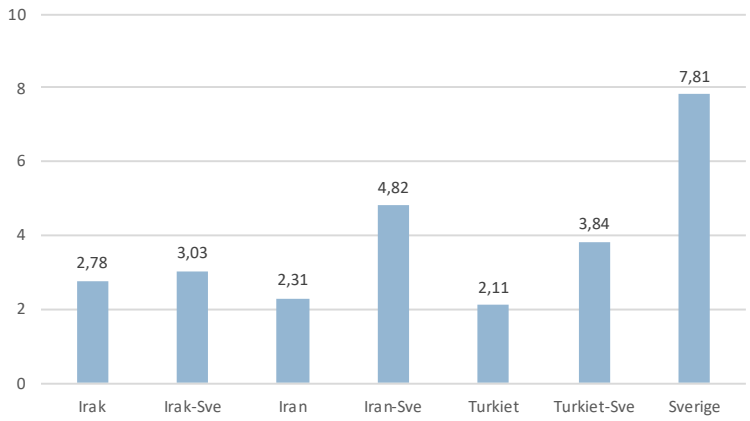
Figur 6.19. Synen på homosexualitet i Irak, Iran och Turkiet, samt migranter från dessa länder samt majoritetsbefolkningen i Sverige.



Synen på homosexualitet i Sverige är i många avseenden positiv och man har eftersträvat en neutral lagstiftning. Som exempel kan nämnas samkönade äktenskap, lagligt sedan 2009, samkönad adoption laglig sedan 2003 och erkännandet av samkönade partnerförhållanden sedan 1995.[18,19,20] Så är dock inte fallet i Mellanöstern och delar av Afrika där det fortfarande ses som

kriminellt och kan leda till fängelse eller i värsta fall dödsstraff.[21] För Iran och Turkiet ligger snittet bland deras befolkning på 1,52 respektive 1,66 i en 10-gradig skala medan den Irakiska befolkningen ligger en aning högre på 2,3. Vi kan däremot utläsa positiva resultat från migrantgrupperna med en mjukare syn kring detta i alla tre grupper. För iranierna är rörelsen störst och ett snitt på 5,65 hos migrantgruppen. I Turkiet ser vi också en stor rörelse, upp till 4,85. Den irakiska gruppen migranter rör sig också, dock inte i samma grad. Vi vet sedan tidigare att det finns en *pre-selection* i de som väljer att emigrera vilket skulle kunna förklara en del av rörelsen. Denna förändring beror sannolikt även på den påverkan av det svenska samhället som kan beskrivas som en korsbefruktning mellan samhället och migranterna – se figur 2.4 i kapitel 2.

Figur 6.20. Synen på abort i Iran, Irak och Turkiet jämfört med migranter från dessa länder och majoritetsbefolkningen i Sverige.

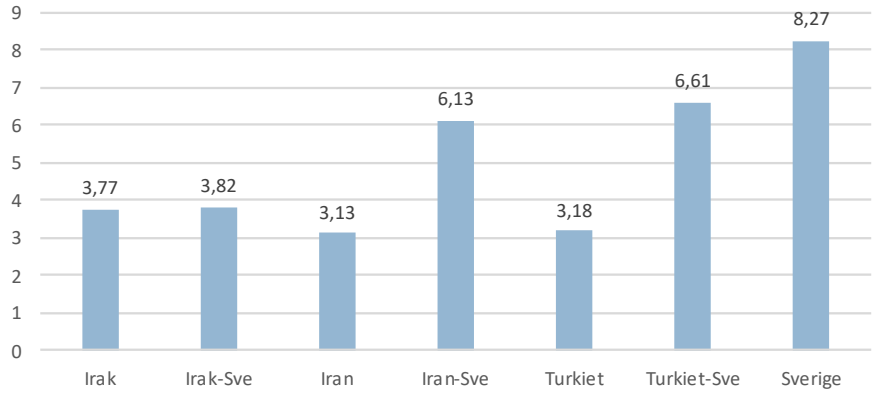


I frågan om abort ser vi en mindre rörelse än när det gällde homosexualitet. Även här har Sverige en mer tillåtande attityd i jämförelse med många andra länder med abort laglig fram till vecka 21.[22] Befolkningen från de tre ursprungsländerna anser även har att det inte är särskilt acceptabelt med snitt på mellan 2,1 och 2,8. Dessa ligger dock alla högre än deras syn på homosexualitet. Även om de flesta anser att abort aldrig kan accepteras är det intressant att notera att genomsnittet faktiskt är högre (mer tillåtande) än vad det är för homosexualitet. I Sverige är det tvärt om. Av de tre frågorna så är abort den som har minsta acceptansen – dock fortfarande på en mycket tillåtande nivå jämfört med de flesta andra länder.

Vi har i Sverige en stark konsensus och ett stöd för den lagstiftning som ger kvinnor rätt till abort. Samtidigt har just denna fråga tillsammans med migrationsfrågan varit något som drivits av populistiska grupper, till exempel

i samband med att flera amerikanska delstater åter infört hårda abortlagar. Man kan se just abortfrågan som en exponent för en större fråga som handlar om moralsyn versus kvinnors rätt till sin kropp. Med tanke på det starka abortmotståndet hos många migrantgrupper kan det vara på sin plats att ställa sig frågan om detta är ett mönster som fortsättningsvis kommer att reproduceras från generation till generation eller om det förändras såsom de flesta andra värderingsfrågor som vi har analyserat. Hos både de iranska och de turkiska migranterna som ju har varit längre tid i Sverige har detta i viss mån skett, även om distansen till majoritetsbefolkningen är stor.

Figur 6.21. Synen på skilsmässa i Irak, Iran och Turkiet jämfört med migranter från dessa länder och med majoritetsbefolkningen i Sverige.

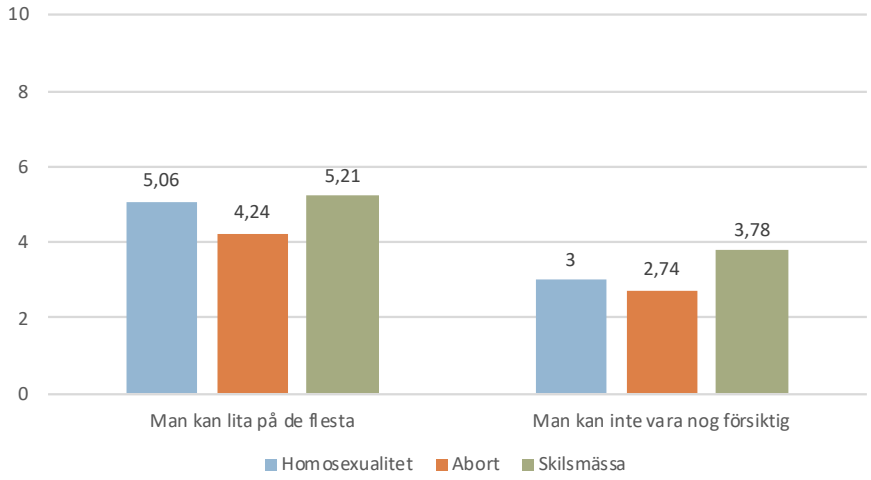


I synen på skilsmässa ser vi stora skillnader mellan ursprungslandets befolkning och migranterna i två av de tre länderna, Iran och Turkiet. För de irakiska är rörelsen dock inte så stor även om utgångspunkten är högre än de två tidigare nämnda länderna. Även här ligger Sverige högt med ett snitt på 8,27.

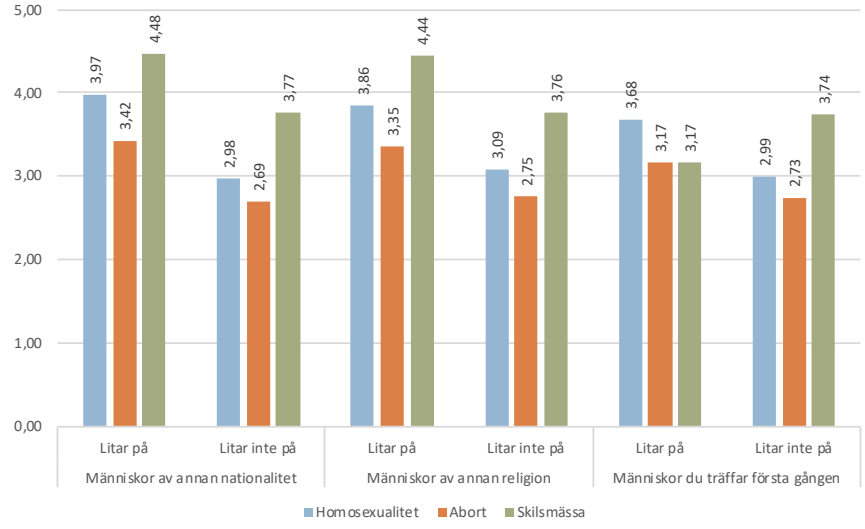
(iii) Tillit och självbestämmande

Även i fråga om självbestämmande har vi jämfört de som har hög generell tillit med de som har låg tillit. Här är skillnaderna väsentligt större för alla tre frågorna. De med hög tillit har betydligt högre tolerans för såväl homosexuella som för rätten att få göra abort eller att ta ut en skilsmässa. Utöver denna indelning efter generell tillit har vi även analyserat svaren efter ingroup- och outgroup trust, det vill säga om man litar på människor av en annan nation, religion eller människor som man möter för första gången

Figur 6.22. Emancipativt sub-index "choice" efter generell tillit.



Figur 6.23. Emancipativt sub-index, "choice" efter tillit till människor av en annan nationalitet, religion eller som man möter för första gången. (Litar på/ litar inte på, 4 gradig skala som gjorts om till 2-gradig.)



När det gäller synen på homosexuella är det stor skillnad i alla tre grupperna och detsamma gäller även för abort och skilsmässa. Vi återkommer till tillitsfrågorna i nästa kapitel och i kapitlet om hedersrelaterat våld.



Rahmo Amas Mohammed

28 år från Somalia. Gift och har en dotter som bor med pappan i Mogadishu.

—

”Jag drömmer om att få återförenas med min familj här i Forshaga. Kanske blir det så i sommar om reglerna ändras. En annan dröm är att få starta ett eget klädföretag – en butik eller så som inte bara riktar sig till somaliska kvinnor. Tänk att få svenska kvinnor att klä sig lite mindre tråkigt, ni borde ha mer färger på era kläder”.

”Innan jag kom hit kunde jag inte skriva eller läsa. Nu skriver jag snabbast på datorn av alla i min SFI-klass. Vi har mycket bra lärare som tvingar oss att tala svenska. Jag försöker följa med vad som händer i Sverige på TV men jag tittar ändå varje dag på nyheterna från Somalia”.

KAPITEL 7

Subjektiva indikatorer för integration

7.1. INLEDNING

Traditionella socialiseringsteorier har länge föreslagit att djuprotade nationella identiteter och tillhörigheter, utvecklas under tidig barndom och ungdom, överförda av kulturella institutioner såsom familj, skola och media och att dessa ändras endast långsamt, om alls under vuxenlivet. En ambition är här att mäta subjektiv integration hos första generationens migranter; sker en tillpassning även om man inte i unga år socialiserats till den kultur och det språk som man förvärvar?

Denna subjektiva plattform för integration behöver även förstås utifrån de krav som majoritetssamhället har på alla samhällsmedborgare, inklusive migranterna. Både vad gäller samhällskontraktet i stort, deltagande i arbetslivet och det sociala livet, men även vad gäller nästa generations uppväxt, att förstå och begripliggöra de koder och lagar som gäller inte bara i den egna generationen utan även för barn och unga. Av det skälet har ett brett batteri av frågor som handlar just om trygghet, tillit och tolerans ingått i studien.

Risken för utanförskap, där migranter från icke-europeiska länder bor i utsatta områden med mycket liten kontakt med det svenska samhället, har påtalats av många. Man har diskuterat betydelsen av diaspororna när det gäller svårigheten att integrera olika grupper och den segregerade bostadssituation i våra större städer.[1] Många migranter från de största icke-europeiska länderna bor emellertid även i mindre kommuner. Eftersom över 50 kommuner ingår i denna studie, finns möjligheter att studera både och.

Några intressanta resultat som träder fram i denna undersökning är att de allra flesta – oavsett bostadsort och utbildningsbakgrund – känner samhörighet med Sverige. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att huvuddelen av de drygt 6 500 respondenterna som ingår i studien har en positiv bild av Sverige och sin tillhörighet. De exakta frågeformuleringarna och svaren återfinns i rapportens bilaga 2.

Nedan följer huvudresultaten från vissa frågor:

- Känner sig mycket hemma i Sverige: 57 %
- Trivs där de bor: 55 %

- Vill bo kvar i sin kommun: 59 %

- Känner samhörighet både med sitt ursprungsland och med Sverige: 1=ursprungsland, 10= Sverige, snitt 7,30

- Är stolta över att vara svenskar och över sina hemländer: 72 % för Sverige och 77 % för hemlandet

- Har en positiv bedömning av hur det blivit sedan de kom till Sverige, jämfört med i hemlandet. Denna fråga besvarades på en skala från -2 till +2, där 0 motsvarar samma som hemlandet, negativa svar innebär försämringar och positiva svar innebär förbättringar:

  - Ekonomiska villkor: 0,77
  - Boende: 050
  - Arbete: -0,03
  - Hälso- och sjukvård: 0,72
  - Sport och deltagande i föreningar: 0,85
  - Bättre utbildningsmöjligheter: 1,40
  - Yttrandefrihet i jämförelse med hemlandet: 1,57
  - Frihet att göra sina egna livsval: 1,34
  - Självbestämmande över val av livspartner/giftermål: 1,04
  - Självbestämmande över att bli förälder: 1,04
  - Självbestämmande över val av utbildning: 1,19
  - Självbestämmande över skilsmässa: 1,01
  - Självbestämmande över abort: 0,92
  - Självbestämmande över sexuell läggning (till exempel homosexualitet): 1,02
  - Möjlighet att göra sin röst hörd (att rösta, påverka, uttrycka sin åsikt): 1,35

- Deras förväntningar på samhället har infriats. Denna fråga besvarades på en skala från -2 till +2

  - Kontakter med det svenska samhället: 0,51
  - Kontakter med den egna etniska gruppen: 0,42
  - Möjlighet att utöva sin religion: 1,0
  - Att lära sig det svenska språket: 1,27
  - Att lära sig om lagar och regler som gäller i Sverige: 1,20

- Har lätt att träffa svenskar: 50 %

- Känner sig ofta ensam i Sverige: 25 %
- Har daglig kontakt med sina vänner: 49 %
- Frihet och kontroll över sitt liv: 1=ursprungsland, 10=Sverige, snitt 7,75
- Är tillfredsställd med sitt liv: 1= ursprungsland, 10=Sverige, snitt 6,77
- Är tillfredsställd med sin egen finansiella situation: 1=helt otillfredsställd, 10=helt tillfredsställd, snitt 4,98
- Är det rättfärdigt att slå sin fru/sina barn? 1=kan aldrig rättfärdigas, 10=kan alltid rättfärdigas, snitt 1,42
- Har hög vilja att försvara Sverige: 72 %
- Känner sig trygg i dag: 84 %
- Använder dagligen internet: 70 %
- Använder dagligen sociala medier: 65 %
- Hur man tycker att världen är p.g.a. vetenskap och teknologi: 1=mycket sämre, 10=mycket bättre, snitt 7,85
- Positiv till Sveriges framtid:
  - Teknologiutveckling: 77 %
  - Ungas ansvarstagande: 63 %
  - Globalisering: 47 %
  - Kommunikation, sociala medier: 63 %
  - Migration: 28 %
  - Ökade mänskliga rättigheter: 62 %
  - Integration: 55 %

Dessa svar från migranterna själva skiljer sig från den bild som media ger – dels genom att man i allmänhet trivs där man bor, dels genom att man känner samhörighet med både sina landsmän och med Sverige. I jämförelse med livsvillkoren i ursprungsländerna, betonas de ökade möjligheterna att göra sina egna livsval i Sverige. Ens egna förväntningar på samhället har också i hög grad infriats. Något förvånande säger hälften av de tillfrågade

att de tycker att det är lätt att träffa svenskar och att de känner sig hemma i Sverige, något som heller inte stämmer överens med mediernas bild. När vi i djupintervjuerna ber dem exemplifiera hur kontakterna ser ut, handlar det nästan uteslutande om professionella kontakter, till exempel med skolan, välfärdssystemen och ute i samhället. Mycket få personer har till exempel blivit hembjudna till svenska hem och få har ändrat sina matvanor till ett mer nordiskt sätt att äta. En klar majoritet uttrycker glädje över att själv kunna fatta sina egna beslut och de är överlag tillfredsställda med sina liv. De säger att de kan utöva sin religion och att de har bra kontakter med sin egen etniska grupp och med hemlandet. Här spelar internet och sociala medier en viktig roll. En klar majoritet är även positiva till ny teknologi.

7.2. ATT KÄNNA SIG HEMMA I SVERIGE

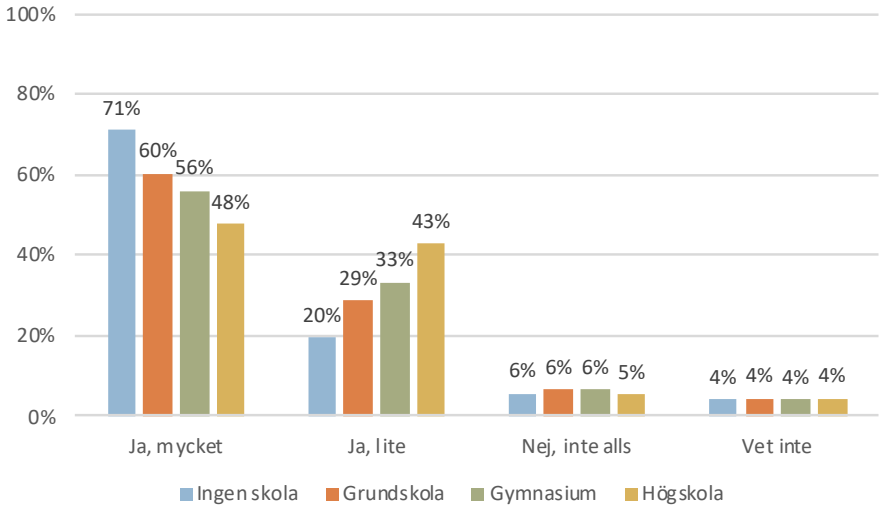
Som tabell 10 visar, säger en majoritet av de tillfrågade att de känner sig hemma i Sverige, medan endast 6 % svarar att de inte alls gör det.

Tabell 7.1. Jag känner mig hemma i Sverige.

Ja, mycket	56 %
Ja, lite	32 %
Nej, inte alls	6 %
Annat	1 %
Vet inte	5 %

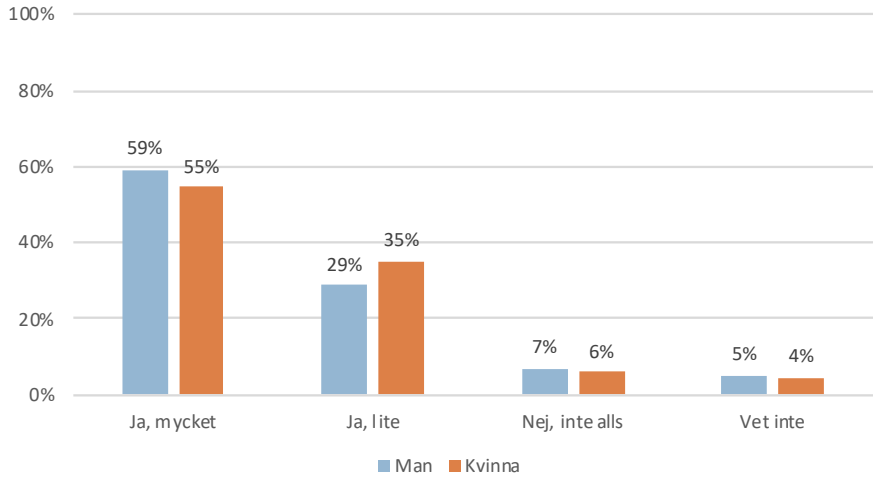
Normalt bidrar hög utbildning till ökad samhörighet med det land man kommer till. Det anses öka anpassningen eller ”den psykologiska ackulturationen”, för att använda Mehak Sheiks och Joel Anderssons terminologi.[2] Som framkommer av nedanstående resultat, har vi funnit ett omvänt samband; de som har lägst utbildning eller ingen skola alls har högst känsla av hemmahörighet. Detta negativa samband framkommer även i regressionsanalyserna.[3]

Figur 7.1. Känna sig hemma i Sverige, utifrån utbildning.

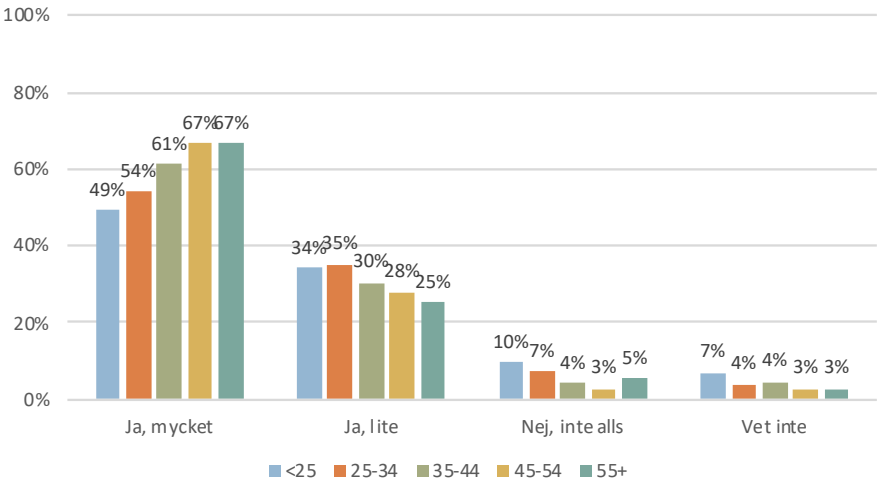


Två andra oväntade resultat är att män känner sig hemma i större utsträckning än vad kvinnorna gör och de äldre i högre grad än de yngre. Dessa tre resultat analyseras mer utförligt i regressionsanalysen nedan.

Figur 7.2. Känna sig hemma i Sverige, utifrån kön.

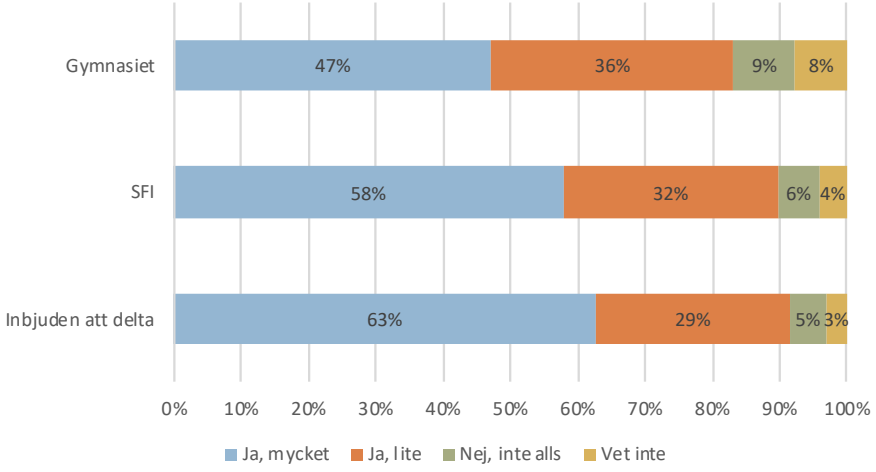


Figur 7.3. Känna sig hemma i Sverige, utifrån ålder.



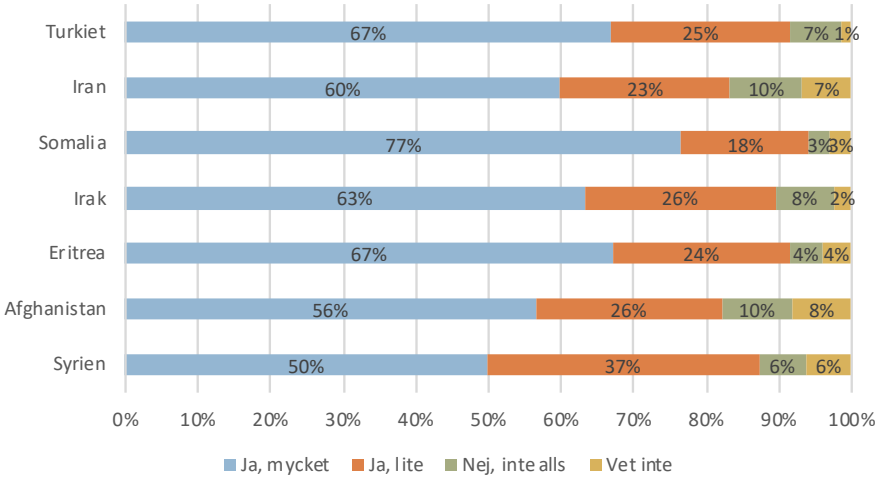
Dessa resultat understöds även om man gör en analys av resultaten för var och en av de tre insamlingsmetoderna. De unga som går på gymnasiet känner sig mindre hemma än de som ingår i den äldre gruppen.

Figur 7.4. Känna sig hemma i Sverige, utifrån deltagandeform.



Figur 37 visar resultaten fördelade på ursprungsland. Hela 78 % i den somaliska gruppen känner sig som hemma, medan endast 53 % i den syriska grupper känner sig som hemma.

Figur 7.5. Känna sig hemma i Sverige, utifrån ursprungsland.



En första vetenskaplig artikel baserad på detta datamaterial kan laddas ner från vår hemsida, *Migrant Hygge: Feeling at home in a cold climate*.[4] I den artikeln granskas tre av de variabler som diskuterats ovan som prediktorer för subjektiv integration. Dessa utgör beroende variabler i tre modeller i en logistisk regressionsanalys. Dessa är:

- ”Känner du dig hemma i Sverige?”, Svarsalternativen var Ja, mycket hemma, Ja, bara litegrann, Nej, inte alls, Annan (anges i full text), Vet inte.

- Nationell identitetskänsla mätt via frågan ”Som migrant har man mycket nytt att ta ställning till i det nya landet. Känner du främst samhörighet med det land du kommer ifrån eller till Sverige?” Svarsalternativen var en 10-gradig skala där ursprungslandet är nr 1 och till Sverige är nr 10, samt vet inte (F91).

- ”Är du stolt över att vara svensk” samt ”Är du stolt över ditt ursprungsland?” Svarsalternativen var mycket stolt, ganska stolt, inte så stolt samt inte alls stolt och vet inte. På frågan om att vara svensk fanns även alternativet ”jag är inte svensk”.

Figur 7.6. Regression över "att känna sig hemma i Sverige".

Predictions of integration: Feeling at home in Sweden

	Controls			Human and economic capital			Social capital		
	B	S.E.	Sig.	B	S.E.	Sig.	B	S.E.	Sig.
Sex (Male)	0.21	0.06	***	0.27	0.06	***	0.19	0.06	***
Age	0.02	0.00	***	0.03	0.00	***	0.03	0.00	***
Marital status	-0.10	0.06	N/s	-0.11	0.07	N/s	-0.13	0.07	N/s
Length of residency	0.04	0.01	***	0.01	0.01	N/s	0.02	0.01	N/s
Citizenship (Swedish)	0.22	0.09	**	0.12	0.09	N/s	0.10	0.09	N/s
Type of religion (Muslim)	-0.15	0.06	**	-0.02	0.06	N/s	-0.03	0.06	N/s
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL									
Education (Low>High)				-0.10	0.02	***	-0.10	0.02	***
Swedish language				0.34	0.04	***	0.27	0.04	***
Household savings (Low>High)				0.03	0.04	N/s	-0.01	0.04	N/s
Employment status (In work)				-0.06	0.09	N/s	-0.06	0.09	N/s
Economic benefit				0.23	0.03	***	0.20	0.03	***
Financial satisfaction				0.07	0.01	***	0.04	0.01	**
Relative economic mobility				0.13	0.05	**	0.10	0.05	N/s
SOCIAL CAPITAL									
Adapt to Swedish society							0.09	0.01	***
Particularized trust							0.00	0.00	N/s
Generalized trust							0.00	0.00	N/s
Contact with Swedish society							0.12	0.04	***
Swedish networks							0.46	0.07	***
Voluntary organizations							0.00	0.00	N/s
Feelings of security							0.50	0.07	***
Use of legacy media							0.05	0.02	**
Use of social media use							-0.01	0.02	N/s
Constant	-0.38	0.10	***	-3.42	0.28	***	-6.29	0.48	***
Nagelkerke R^2	0.03			0.11			0.16		
% correctly predicted	59.9			65.0			66.60		

Note: Binary logistic regression models where the dependent variable is 'feeling at home in Sweden' Yes (1)/ No (0).

Source: The World Values Survey (WVS-7) survey of Swedish migrants.

I kapitel 2 presenterades de begrepp som utgör utgångspunkten för regressionsanalysen: *Humant- och ekonomiskt kapital* respektive *socialt kapital*.

I Humant- och ekonomiskt kapital ingår:

- Utbildningsnivå
- Kunskap i svenska språket
- Har hushållet kunnat spara pengar
- Har personen arbete
- Hur uppfattar man sina ekonomiska förmåner jämfört med det land som de kommer ifrån
- Nöjdhet med det egna hushållets ekonomi samt relativ ekonomisk mobilitet jämfört med föräldrarna.

I Socialt kapital ingår:

- Subjektiv upplevelse av att kunna anpassa sig till det svenska samhällets lagar och normer
- Tillit till den egna familjen, människor i närområdet och människor de känner (in-Group trust/particularized trust),
- Tillit till människor som du möter för första gången, eller som kommer från andra länder eller religioner (out-group trust/generalized trust),
- Har de egna förväntningarna på kontakter med det svenska samhället infriats?
- Är det lätt att träffa svenskar?
- Är personen medlem i någon av följande frivilligorganisationer?[5]
- Känslan av trygghet
- Användande av traditionella medier (tidningar, TV, radio),
- Användande av digitala medier (Internet, epost, mobiltelefon, onlineplattformar).

Bakgrundsfaktorer var kön, ålder, civilstånd, medborgarskap samt typ av religion (muslim).[5] Kodningarna beskrivs i bilaga 2, liksom regressionerna.

Den första modellen, som inbegriper bakgrundsfaktorerna kön, ålder, civilstånd, medborgarskap samt typ av religion (muslim) visar på en genomgående skillnad mellan könen. De skillnader som den deskriptiva analysen visat på bekräftas i regressionerna med signifikanta värden. Generellt uttryckte manliga migranter starkare känsla av att trivas i Sverige, det vi benämnt ”hygge” i brist på ett bra svenskt ord. Åldersfaktorn visade, också att äldre trivs bättre än yngre samt att de med lägre utbildningsnivå trivs bättre än de med högre utbildningsnivå. Antal år i Sverige, svenskt medborgarskap

och muslimsk religiös tillhörighet visade på signifikanta värden i den första modellen, men dessa samband försvann när variablerna för humant kapital introducerades. I den andra modellen var både utbildningsnivå och kunskap i det svenska språket positivt relaterat till känslan av att vara integrerad i Sverige. Något förvånande var effekten av utbildning negativ, det vill säga det var de lågutbildade och de som saknade utbildning som kände sig mer hemma än de mer utbildade.

När det gäller det ekonomiska kapitalet så hade de som lyckats spara lite pengar och de som hade ett avlönat arbete en svagare samhörighetskänsla med det svenska samhället. När den tredje modellen med det sociala kapitalet introducerades så förändrades inte de signifikanta koefficienterna för det humana kapitalet. I tillägg visade det att den egna känslan av att anpassa sig till det svenska samhället, kontakterna och deltagande i svenska nätverk, liksom känslan av att vara trygg var viktiga faktorer. Även användande av traditionella medier (tidningar, TV, radio), liksom användande av digitala medier (internet, e-post, mobiltelefon, onlineplattformar) var signifikanta för känslan att trivas. Däremot försvann sambandet med tillit i den tredje modellen. Detta har som vi tidigare konstaterat varit ett viktigt mått för socialt kapital tillsammans med deltagande i frivilligrörelser, se till exempel Robert Putnams forskning.[6] Vare sig frivilliga organisationer eller tillit var enligt vår analys prediktorer för känslan av att känna sig hemma.

7.3. ATT KÄNNA SAMHÖRIGHET BÅDE MED SVERIGE OCH SITT URSPRUNGSLAND

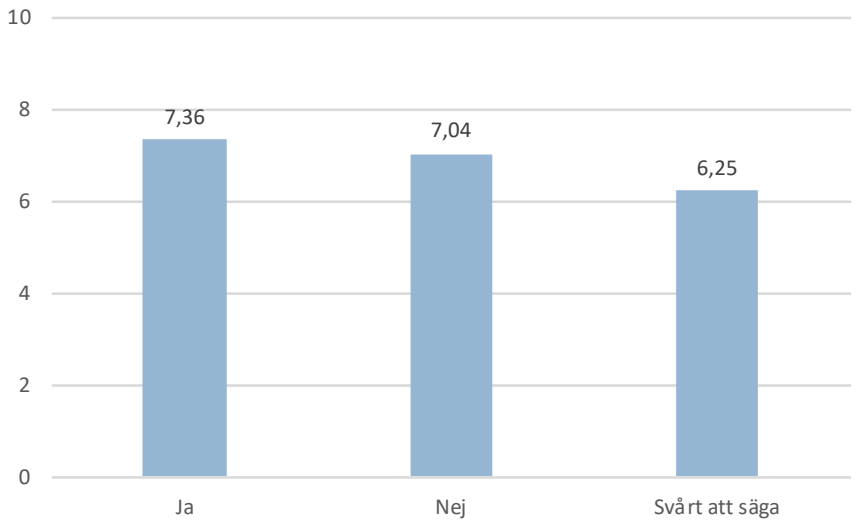
Den integrationsmodell vi utgår från ser integrationen som en tvåvägsprocess, där migranterna antas både ha ett gott förhållande till sitt ursprungsland och till det land de kommer till, i detta fall Sverige. Varje respondent har därför ombetts att på en 10-gradig skala markera var de befinner sig. 1 betyder helt och hållet anknuten till ursprungslandet och 10 anknuten till Sverige. 5 blir således ett neutralt mittenläge. Genomsnittet för hela populationen är 7,30. Migranterna från Iran kom överlag tidigare och de har också ett högre snitt (7,96), men även andra faktorer än antal år spelar roll, vilket framgår av regressionsanalysen (se figur 7.6). Samhörighet utifrån om man tycker att det är lätt att lära sig om Sveriges lagar och regler, om man tycker det är lätt att träffa svenskar samt den egna subjektiva trygghetskänslan ger alla tre signifikanta utfall.

Tabell 7.2. Samhörighet med Sverige och ursprungsland.

Afghanistan	7,35
Eritrea	7,36
Irak	7,80
Iran	7,96
Somalia	7,88
Syrien	7,33
Turkiet	7,30
Övriga	6,85
Snitt totalpopulation	7,30

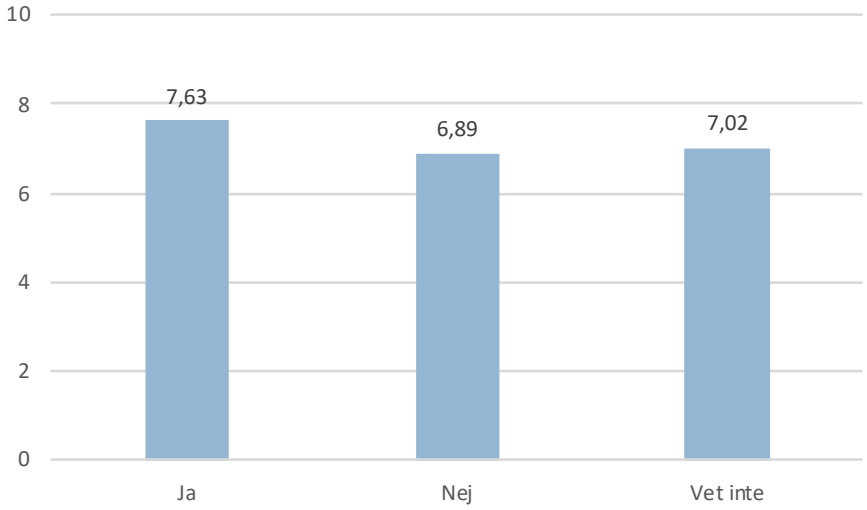
Skala 1=ursprungslandet 10=Sverige

Figur 7.7. Samhörighet utifrån om man tycker att det är lätt att lära sig om Sveriges lagar och regler.



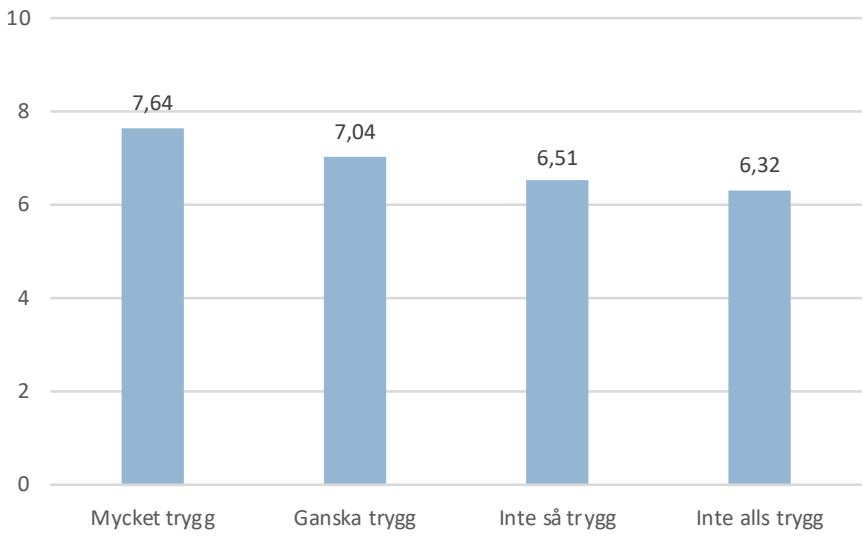
Det verkar finnas ett svagt samband mellan samhörighet och om man anser att det är lätt att lära sig om Sveriges lagar och regler, vilket är positivt. Om detta är en funktion av att tillgängligheten ger en högre samhörighet eller om det är det omvända går dock inte att besvara här.

Figur 7.8. Samhörighet utifrån om det är lätt att träffa svenskar.



Figur 7.8 visar på samma tendens som figur 7.7, alltså att samhörighet och lätthet att träffa svenskar har ett samband. På samma sätt som tidigare är det svårt att säga vilken som kommer först.

Figur 7.9. Samhörighet utifrån trygghetskänsla.



Figur 7.10 Regression över samhörighet med Sverige och ursprungslandet.

Predictions of integration: Swedish national identity

	Controls				Human and economic capital				Social capital			
	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig	B	SE	Beta	Sig
Sex (Male)	0.18	0.05	0.05	***	0.21	0.05	0.05	***	0.13	0.05	0.03	***
Age	0.01	0.00	0.08	***	0.02	0.00	0.11	***	0.01	0.00	0.08	***
Marital status	-0.07	0.06	-0.02	N/s	-0.08	0.06	-0.02	N/s	-0.07	0.05	-0.02	N/s
Length of residency	0.01	0.01	0.02	N/s	0.01	0.01	0.01	N/s	0.01	0.01	0.01	N/s
Citizenship (Swedish)	-0.03	0.08	-0.01	N/s	-0.08	0.08	-0.02	N/s	-0.08	0.07	-0.02	N/s
Type of religion (Muslim)	0.17	0.05	0.04	***	0.21	0.05	0.05	***	0.18	0.05	0.05	***
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL												
Education (Low>High)					-0.02	0.01	-0.02	N/s	-0.02	0.01	-0.02	N/s
Swedish language					0.10	0.03	0.04	***	0.04	0.03	0.02	N/s
Household savings (Low>High)					-0.05	0.03	-0.02	N/s	-0.08	0.03	-0.03	*
Employment status (In work)					-0.20	0.08	-0.04	**	-0.19	0.07	-0.03	**
Economic benefit					0.10	0.02	0.06	***	0.08	0.02	0.05	***
Financial satisfaction					0.08	0.01	0.09	***	0.04	0.01	0.05	***
Relative economic mobility					0.13	0.05	0.04	**	0.10	0.04	0.03	*
SOCIAL CAPITAL												
Adapt to Swedish society									0.23	0.01	0.24	***
Particularized trust									0.01	0.00	0.02	N/s
Generalized trust									0.00	0.00	-0.01	N/s
Contact with Swedish society									0.02	0.03	0.01	N/s
Swedish social networks									0.22	0.06	0.05	***
Voluntary organizations									0.00	0.00	-0.01	N/s
Feelings of security									0.20	0.06	0.04	***
Use of legacy media (TV, papers, radio)									0.01	0.01	0.01	N/s
Use of social media									0.00	0.01	0.00	N/s
(Constant)	6.67	0.08		***	5.28	0.23		***	3.25	0.37		***
Adjusted R^2	0.01			0.03					0.09			

Notes: OLS Linear regression where the dependent variable is national identity measured by feeling closer to the country of destiny (Sweden) than the country of origin (10-point scale)

Source: The World Values Survey (WVS-7) survey of Swedish migrants.

Samhörigheten med Sverige verkar ha en positiv korrelation med känslan av trygghet. Detta kan tänkas ha att göra med att samhörighet skapar en känsla av trygghet då man är en del av en större grupp istället för att känna sig alienerad. Det kan också förvisso ha att göra med att känslan av trygghet gör att man på grund av detta känner mer samhörighet med landet som orsakat denna känsla.

För att ytterligare undersöka modellens robusthet testades även den nationella identitetskänslan i en logistisk regression med följande beroende variabel, med en 10-gradig skala: ”Som migrant har man mycket nytt att ta ställning till i det nya landet, känner du främst samhörighet med det land du kommer ifrån eller till Sverige?”[7] Även här blev resultatet i stort sett detsamma. De konstaterade ålders- och könsskillnaderna kvarstod. I denna modell fanns ett positivt samband med muslimsk bakgrund. Kunskap i svenska språket var även här viktigt och sambandet till att spara och till arbete återfanns inte heller här. De tre ekonomiska indikatorerna som avser att mäta förbättrad levnadsstandard visade däremot ett positivt samband med samhörighetskänslan. Inte heller här var tillit signifikant. Anpassningen till svenska lagar och normer, deltagande i sociala nätverk och trygghetskänslan var alla kopplade till känslan av att vara mer svensk. Den enskilt starkaste prediktorn i hela modellen var lättheten att anpassa sig till svenska lagar och normer

7.4. TRYGGHET, TILLIT OCH TOLERANS

7.4.1. Inledning

I kapitel 2 introducerades begreppen socialt, ekonomiskt och kunskapskapital. Just begreppet kapital indikerar att det handlar om *en resurs* som individer, grupper, organisationer eller platser har. Dessa resurser kan vara sociala, det vill säga handlar om relationer mellan människor, eller bestå av ekonomiska resurser eller kunskaper, erfarenheter, till exempel hur vi tänker och uppfattar olika saker.[8]

Det sociala kapital som vi analyserat i de ovanstående avsnitten kring att trivas i Sverige och att känna samhörighet både med Sverige och sitt ursprungsland diskuteras ofta i samband med begrepp som trygghet, tillit och tolerans. Känslan av trygghet leder till en ökad tillit som leder till tolerans för de som är annorlunda eller eljest, det inbegriper en öppenhet för nya idéer och mer jämlika eller egalitära normsystem.

Men på samma sätt som existentiell trygghet leder till tolerans så triggar otrygghet en auktoritär reflex som betonar den egna gruppen och till avskärmande av andra, ett vi och dom-tänkande med starka ledare och en rigid konformitet till den egna gruppens normer.[9]

Robert Putnam är den nestor som i flera decennier diskuterat konceptet socialt kapital. Putnam definierar ”generaliserad ömsesidighet” (generalized reciprocity) mot människor som man inte känner som en kritisk aspekt av det sociala livet i välutvecklade samhällen. Denna ömsesidighet är beroende av både ärlighet och tillit. Putnam definierar socialt kapital som ”förtroende, normer och nätverk som möjliggör för aktörerna att tillsammans agera mer effektivt för att uppnå gemensamma mål”. Putnam betonade just det frivilliga organisationslivets centrala betydelse.

Putnam skiljer mellan ”thick” och ”thin” social tillit. ”Thick trust” är inbäddad i vår sociala relationer och nätverk, medan ”thin trust” mera handlar om indirekt förväntningar om ömsesidighet: *”Thin trust is even more useful than thick trust, because it extends the radius of trust beyond the roster of people whom we know personally.”*[10]

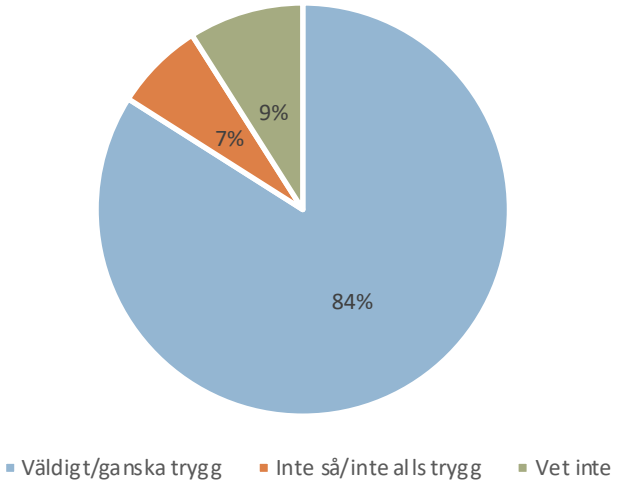
Statsvetaren Bo Rothstein menar att det snarare handlar om en solidarisk form av individualism där människor samarbetar med varandra och där man samtidigt accepterar att andra kan ha andra värderingar än en själv. En förutsättning är dock att man kan lita på varandra.[11]

I detta avsnitt avser vi att titta på såväl generaliserad tillit som hur vi förhåller oss till människor som vi inte känner, de som vi möter för första gången eller de som kommer från ett annat land eller har en annan religion än den som vi själva har.

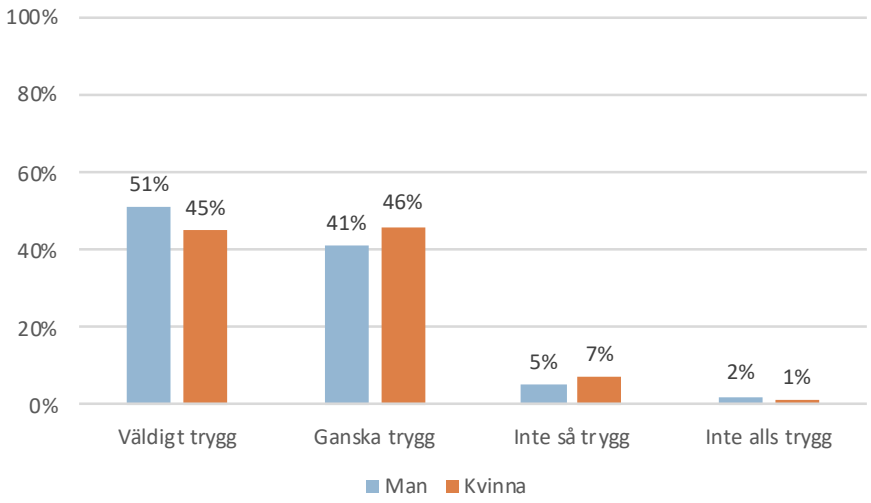
7.4.2. Trygghet

Ron Inglehart inleder sin senaste bok *Cultural Evolution* med att slå fast att *”People’s values and behavior are shaped by the degree to which survival is secure.”*[12] Att inte behöva oroa sig för sin och sina anhörigas överlevnad uttrycks i samtalen och enkätsvaren med en känsla av att vara trygga. En stor majoritet av respondenterna uttrycker just att de känner sig trygga i dag – 84 %. Såväl kön som ålder och utbildning ger samma resultat som regressionerna kring känslan av att vara hemma.

Figur 7.11. Hur trygg känner du dig idag?



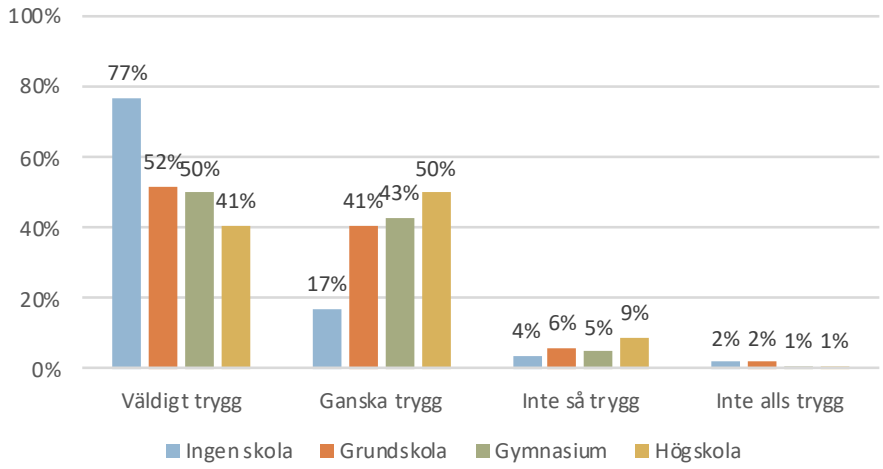
Figur 7.12. Trygghet, utifrån kön.



Det finns omfattande litteratur om betydelsen av trygghet, men inte så mycket skrivet om den subjektiva upplevelsen av trygghet i samband med migration till ett land som är kulturellt starkt skilt från ens uppväxtsamhälle. I det forskningsprojekt som denna rapport är en del av formuleras följande hypoteser:

- Trygghet leder till tolerans mot de som är ”eljest”. Det leder i sin tur till öppenhet för nya idéer och olika sociala normer.
- En känsla av osäkerhet, xenofobi och en stark grupptillhörighet främjar ett vi och dom-tänkande. Detta leder till en auktoritär politik där traditionella kulturella normer främjas.
- Minskad säkerhet triggar denna auktoritära reflex.
- Subjektiva snarare än objektiva processer förekommer – den subjektiva känslan av olikhet försvårar integrationen.

Figur 7.13. Trygghet, utifrån utbildning.



Vi har fokuserat på att under hösten/vintern 2018/19 få fram ett så starkt dataset som möjligt och avser nu att fördjupa analysen för att få en bättre förståelse av dessa subjektiva indikatorer för integration. Även om vi är i ett tidigt skede av analysen, kan ändå några tydliga resultat spåras. Om man analyserar dem som känner sig trygga jämfört med de som inte känner sig trygga, framgår det att de som är trygga har en väsentligen mer positiv syn på andra migranter (se figur 7.14). Detta gäller även synen på demokrati (figur 7.15) liksom ett avståndstagande från starka ledare som inte bryr sig om riksdagen eller om val (figur 7.16).

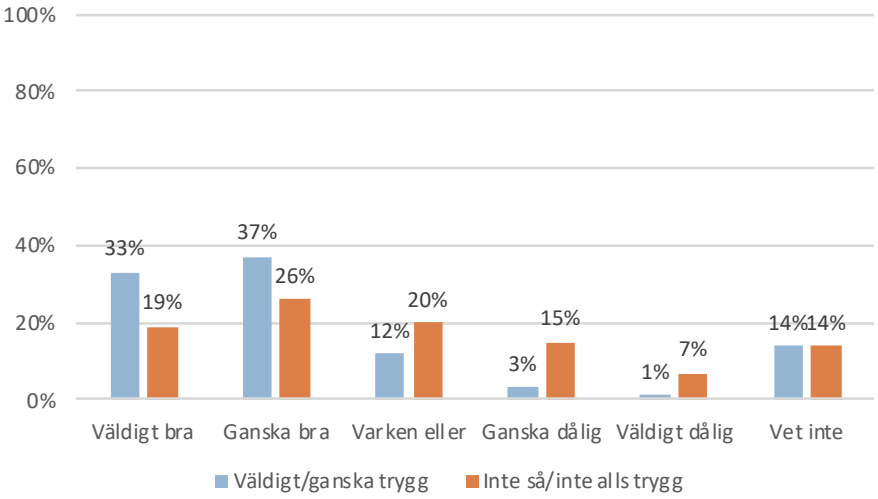
Vad som alltjämt är osäkert är hur tillit av olika slag spelar in. Som tidigare redovisats så är tilliten till den egna familjen och närområdet hög, medan tilliten till de som man träffar för första gången är låg. Däremot har tilliten till människor av en annan religion och nationalitet ökat. En möjlig förklaring

till detta kan vara att man i samband med migrationen träffat människor från många olika länder och att man även lever i ett samhälle med en annan religiös tro eller ingen tro alls.

Man lever nu i en tillåtande kultur och det uppmuntrar till en ömsesidighet. Denna ömsesidighet bidrar till känslan av trygghet och till tolerans.

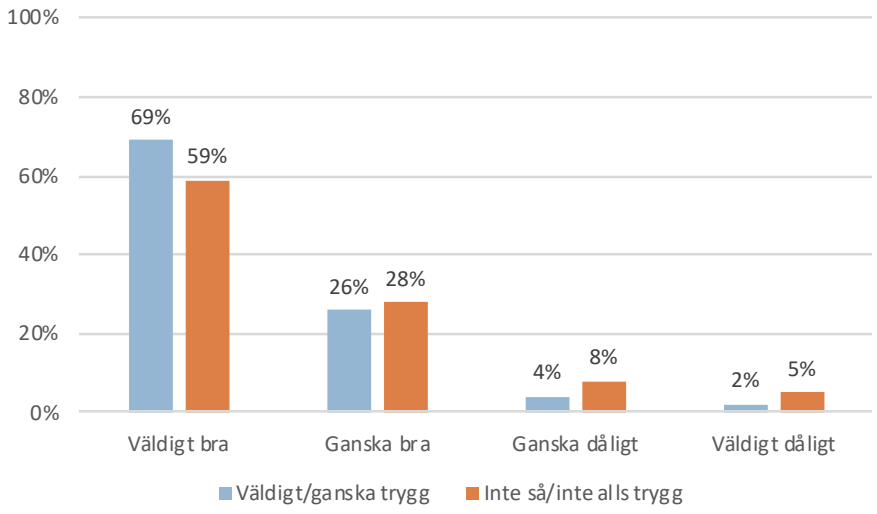
Den höga tilltron till olika samhällsinstitutioner spelar också stor roll liksom känslan av att man själv kan bidra till samhällsutvecklingen i Sverige. De migranter som känner sig trygga har en väsentligt högre känsla av att de påverkar samhället positivt än vad de som inte känner sig trygga har.

Figur 7.14. Vilken påverkan har migranter som kommer hit?

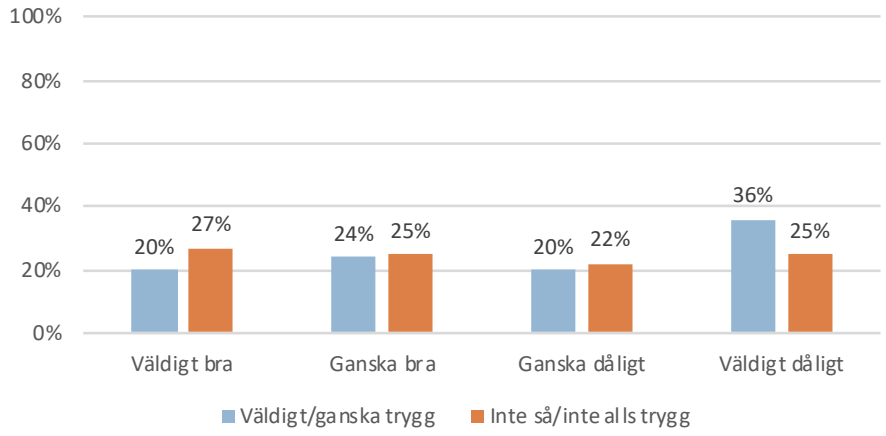


De som känner sig trygga har även en mer positiv syn på demokratin som samhällsstyre. De trygga tar också kraftfullt avstånd från starka ledare som ignorerar demokratiska styrsystem, se figur 7.15. 56 % av de trygga tar avstånd från den typen av ledaskap, men även de som inte känner sig trygga tar avstånd, men i mindre grad (47 %).

Figur 7.15. Vad tycker du om ett demokratiskt system som samhällsstyre?

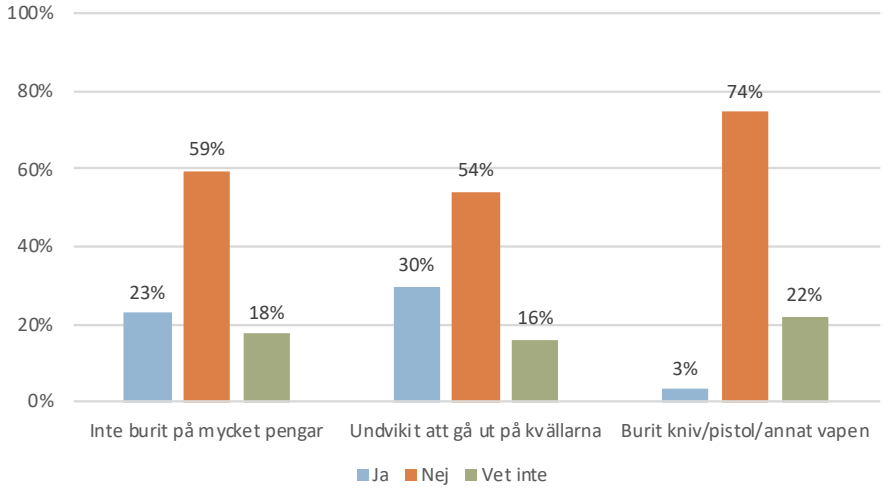


Figur 7.16. Vad tycker du om att ha en stark ledare som inte behöver bry sig om parlamentet eller val?



Ett mer objektivt mått på säkerhet uttrycks i frågan om man har burit vapen, undvikit att gå ut om kvällarna eller undvikit att bära mycket pengar på sig. De allra flesta har inte känt behov av att ta till sådana åtgärder, vilket förklarar den höga andelen som uttryckt trygghet.

Figur 7.17. Har du gjort något av följande för din säkerhet?



Trygghet är en grundläggande subjektiv upplevelse som avser både den individuella och den sociala upplevelsen. Migranterna som deltagit i studien känner således trygghet. Ytterligare skäl till denna grundtrygghet kan vara det välfärdssystem som Sverige har. De allra flesta uppger att de har en god ekonomisk standard även om vi vet att en stor del studerar. Just försörjningssystemet ingår i det ”index of opportunities” som redovisades i föregående kapitel. Häri ingår ett samhälles institutionella kvaliteter, en administrativ integritet med låg korruption, lag och ordning, civilsamhället i centrum och högt ansvarstagande och goda kontrollmekanismer i de administrativa systemen (administrative accountability).

Enligt vår hypotes bör de då även känna hög tillit inte bara till den egna familjen och nära omgivningen utan också till människor som de inte känner, människor av en annan religion eller från ett annat land? Känner de en sådan generell tillit?

7.4.3. Tillit

Tilliten har av somliga beskrivits som ”vår tids guldreserv”.[13] Under nära 40 år har frågor om tillit ställts inom WVS. Frågebatteriet mäter generell tillit (man kan lita på folk eller man kan inte vara nog försiktig), dels mer konkreta frågor om man känner tillit till den egna familjen och till människor som man känner personligen. Den generella tilliten kan jämföras med tillit till människor från en annan nation, en annan religion och människor som man

möter för första gången. Tillit till den egna familjen och människor som man känner personligen är normalt sett hög i de allra flesta kulturer – dessa former av tillit har beskrivits som universella värden. Däremot skiljer sig tilliten till människor som man inte känner, sig åt mellan olika kulturer. De nordiska länderna ligger generellt sett väldigt högt i denna fråga, vilket också Kina gör. De länder som våra utomeuropeiska migranter kommer ifrån har däremot låg generell tillit till människor som man möter för första gången och människor från andra nationer och religioner. Många av dem uppger till och med att de har låg tillit till människor från deras grannområden.

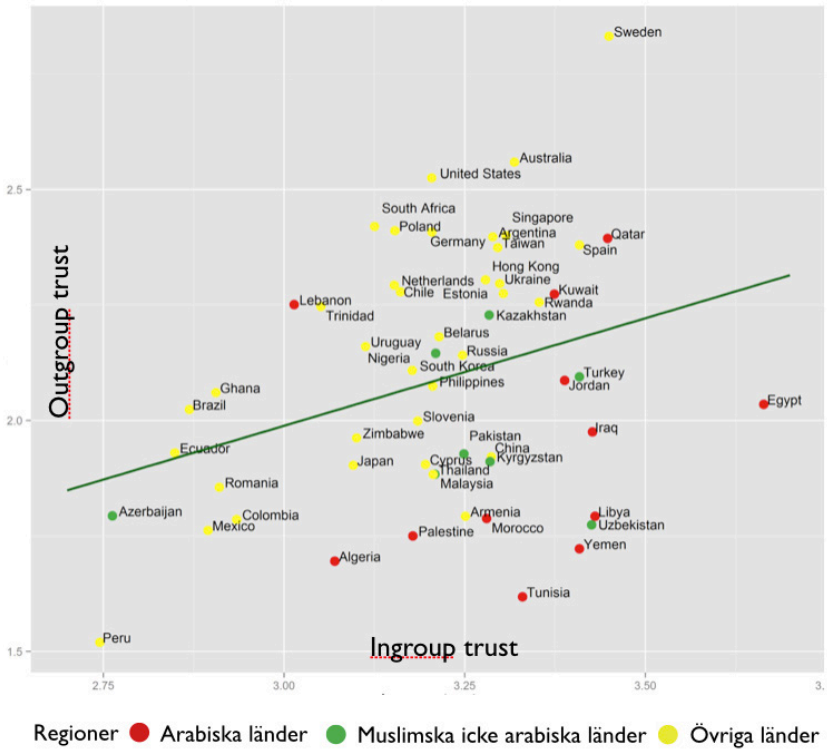
Befolkningen i de nordiska länderna uttrycker en hög generell tillit samt även hög trygghet. Människor i Kina uttrycker också en hög generell tillit, men har en lägre trygghetskänsla, i nivå med Australien och Japan. Människor i många muslimska länder känner sig också trygga, men de har däremot låg generell tillit. Särskilt trygga känner sig befolkningen i det lilla och välkontrollerade ökenlandet Qatar.

I kulturkartan 6.14 mätte vi nivån av generell tillit i förhållande till frihetliga värderingar. För tre av länderna kan vi jämföra ursprungslandets position med den position migranter från det landet har i Sverige. Irak har ungefär samma låga tillit idag som de hade i ursprungslandet men de uttrycker en väsentligt högre trygghet än vad de hade i ursprungslandet. Migranter från Turkiet har inte gjort samma dramatiska resa, men är ändå både tryggare och något mer tillitsfulla än vad hemlandets befolkning är.

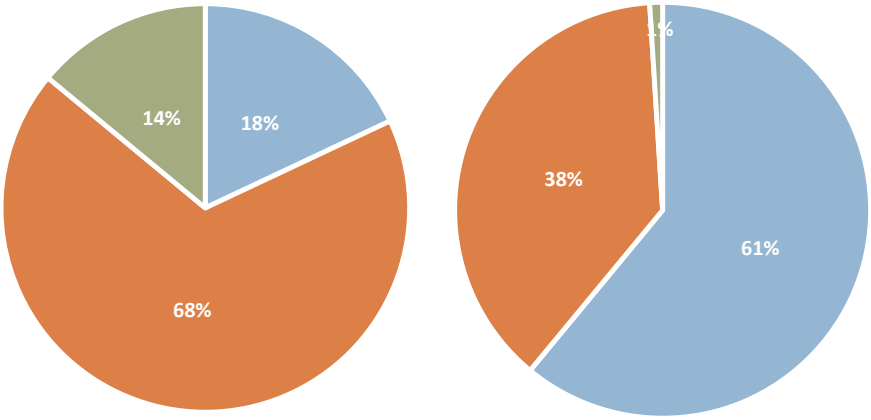
För tre av länderna kan vi jämföra ursprungslandets position med den position migranter från det landet har i Sverige. Irak har ungefär samma låga tillit idag som de hade i ursprungslandet men de uttrycker en väsentligt högre trygghet än vad de hade i ursprungslandet. Migranter från Turkiet har inte gjort samma dramatiska resa, men är ändå både tryggare och något mer tillitsfulla än vad hemlandets befolkning är.

Om man jämför tillit till den egna familjen och dem man känner, så är denna stor i de flesta länderna. Detta är vad vi brukar karaktärisera som universella värden.

Figur 7.18. In-group versus out-group trust.



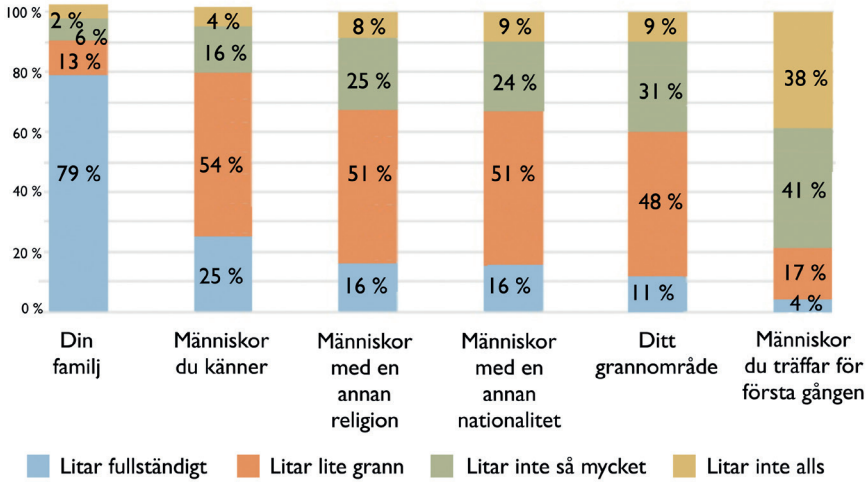
Figur 7.19. Andel som uppger att ”man kan lita på de flesta” jämfört med andel som svarar ”man kan inte vara nog försiktig”, jämfört med Sverige.



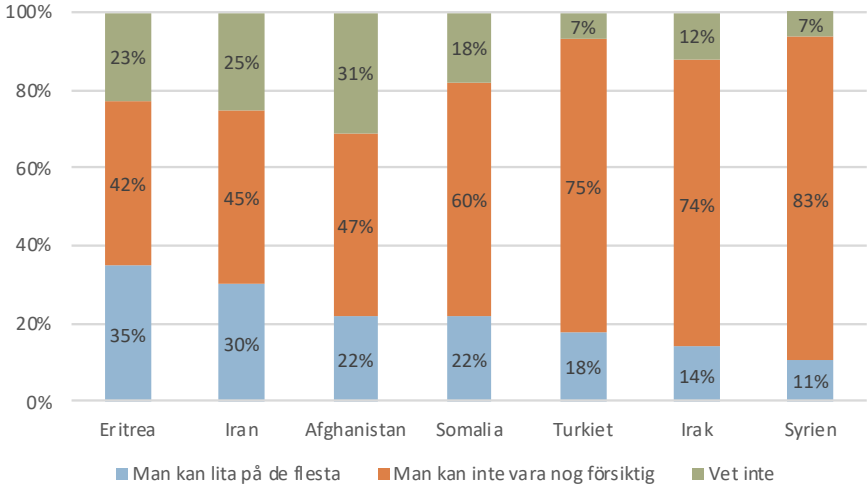
Vänster: migranter, höger, majoritetsbefolkningen i Sverige
Blå: Man kan lita på de flesta, orange: Man kan inte vara nog försiktig, grön: Vet inte

Av figur 7.19 framgår att den generella tilliten är låg. Bara 18 % anser att man kan lita på de flesta. Detta ska jämföras med de 60 % som gäller för Sverige i sin helhet. I det batteri om sex frågor som handlar om tillit framträder ett mönster som i stort sett liknar mönstret i ursprungslandet, i de fall där vi har kunnat mäta i ursprungslandet (Irak, Iran och Turkiet).

Figur 7.20. Hur mycket litar du på folk från olika grupper?

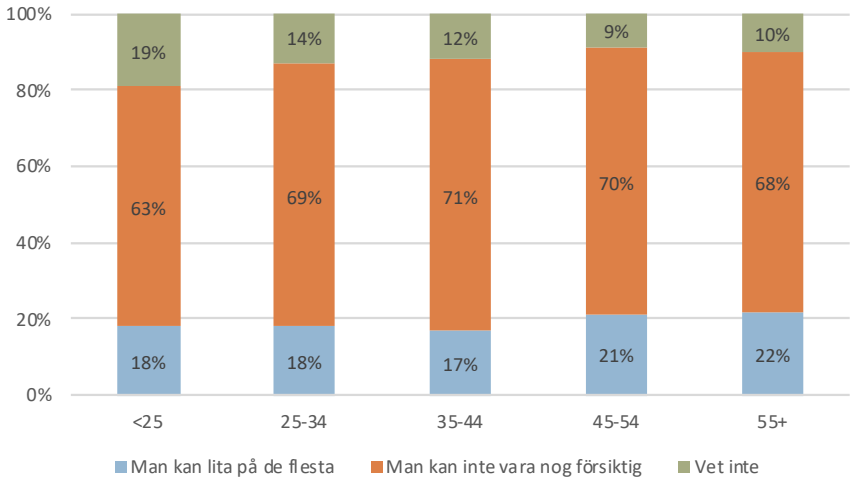


Figur 7.21. Hur mycket litar du på folk utifrån ursprungsland?



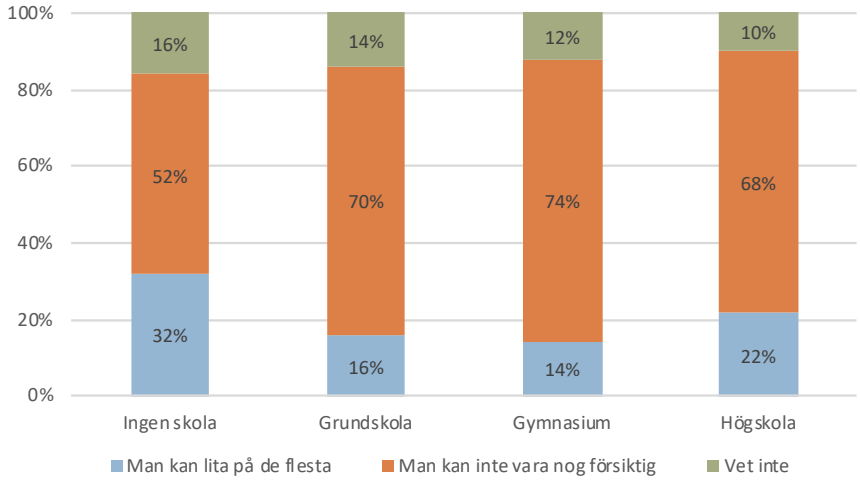
Av figur 7.21 framgår att den generella tilliten är högst för respondenter från Eritrea och lägst för respondenter från Syrien. Inga dramatiska skillnader finns mellan åldersgrupperna, men de äldre verkar ha något högre tillit (figur 7.22).

Figur 7.22. Man kan lita på de flesta, utifrån ålder.



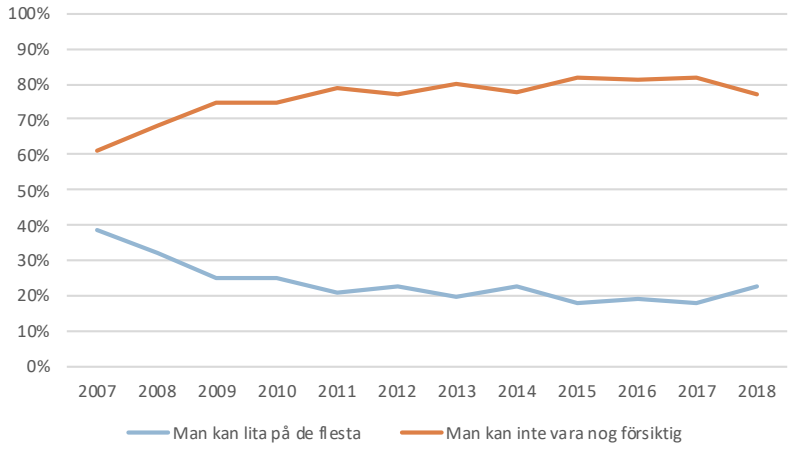
När det gäller skillnader hänförliga till olika åldersgrupper, är kurvan svagt u-formad, med något högre tillit bland respondenterna utan skolutbildning samt bland respondenterna med högskole- eller universitetsutbildning. Tilliten bland respondenter med grundskola respektive gymnasium ligger på nivån 70–74 % (figur 7.23).

Figur 7.23. Man kan lita på de flesta, utifrån utbildning.

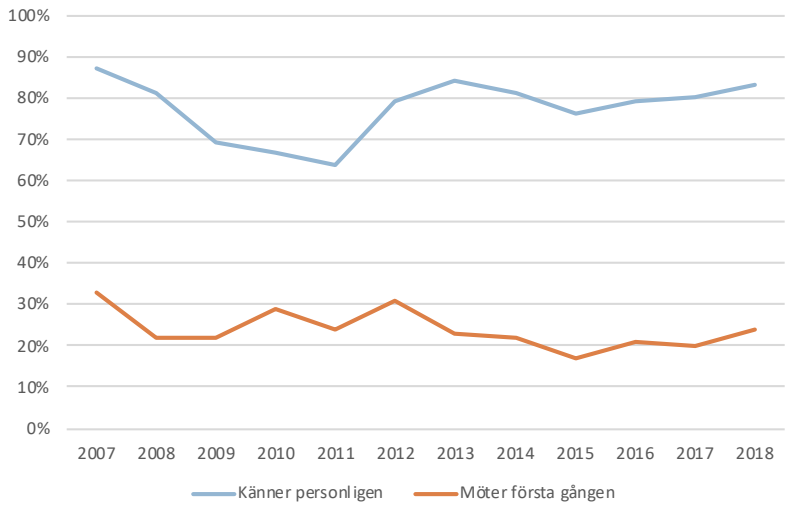


Studier från Danmark har visat att tilliten gradvis ökar över tid bland utomeuropeiska migranter.[14] Vår studie bekräftar den bilden då vi också kan se att den generella tilliten är högre bland dem som har bott längre tid i Sverige. Bland dem som har varit i Sverige år 2007 eller tidigare är nivån med tillit närmare 40 %, medan den hos de nyanlända ligger på runt 20 %. Detta tyder på att det mönster som observerades i de danska studierna även kan gälla för Sverige.

Figur 7.24. Andel migranter som svarar att man kan lita på de flesta jämfört med andel som svarar att man inte kan vara nog försiktig, utifrån ankomstår.



Figur 7.25. Andel som uppger att de litar på folk de känner personligen jämfört med andel som uppger att de litar på folk de träffar för första gången.



Det är gott att kunna konstatera att de migranter som studerats känner sig trygga, men hur kommer det sig då att de inte känner sig tillitsfulla till andra utanför familjen och den nära kretsen? Vi vet via de danska studierna som citerades ovan att tillitsbygget tar tid, det är en långsam process, det sociala kapitalet ökar genom människors egna erfarenheter och med tanke på att vår målgrupp gjort en lång resa rent kulturellt från ett normsystem till ett annat är detta en process där nya erfarenheter förvärvas och utvärderas under en lång tid. Många av våra migranter kommer från samhällen där sociala och kulturellt väletablerade institutioner och myndigheter varit en bristvara.

Det är lätt att glömma bort de stora förändringar som vi i Sverige gick igenom så sent som i slutet av 1800-talet då vi gick från ett samhälle där korruption och låg tillit tillhörde vardagen till det tillitssamhälle som Sverige är idag. Statsvetaren Bo Rothstein diskuterar i sin bok *Social Traps and the Problem of Trust,* övergången från ”tillitsbrist till tillit”.[15] Han konstaterar att det kollektiva minnet av hur det har varit tar tid på sig att förblekna. Det blir viktigt att man verkligen ser med egna ögon att det fungerar, att man vågar lita till exempel på myndigheterna och dess företrädare. Ett intressant spörsmål blir då hur detta kollektiva minne fungerar för migranter, minns man och jämför man med sitt ursprungsland eller börjar man från början i sitt nya land? Vidare; hur sker utbytet med andra från den egna diasporan, jämför man erfarenheter i det nya landet och eftersträvar man då en konsensus om hur man ska förhålla sig? Och hur gör då migranter som inte har så många från sitt ursprungsland omkring sig? Rothstein diskuterar fenomenet ”*social traps*”, huruvida andra i den egna gruppen väljer att samarbeta eller inte och slutsatsen är att *”efficient cooperation for common purposes can come only if people trust that most other people will also choose to cooperate*”[16]. Betyder det att man inom en etnisk grupp stämmer av med varandra om man kan ”lita på” det som föreslås, till exempel att kvinnor ska ha samma möjligheter till arbete eller utbildning som män? Att döttrarna själva ska kunna välja sin partner och kanske till och med utanför den egna etniska gruppen? Tillit uppstår ur komplexa sociala och psykologiska processer.

Betydelsen av tidigare erfarenheter är sannolikt avgörande på ett individuellt plan. Har man varit med om trauman, svek och diskriminering som man inte kan glömma gör det att den generella tilliten till omvärlden blir låg. Många migranter har sådana erfarenheter med i bagaget. Sannolikt betyder det att det generella förtroendet kommer att vara lågt så länge som dessa minnen lever kvar. Mycket handlar sannolikt också om hur man ser på ”de andra”. Vilka bilder finns bland våra migranter om hur majoritetssvenskar tänker, om detta har vi endast spridda kunskaper. I en uppföljningsstudie till denna undersökning har vi för avsikt att utforska detta mer systematiskt och med representativa jämförande data. För ska vi åstadkomma en subjektiv

integration, det vill säga en integration där migranterna själva ser det som önskvärt och meningsfullt att integreras, så behöver vi komma ihåg det som Barbara Misztal säger: *"Trust can be promised and it can be earned, but it cannot be ordered or purchased"*[17] – Tillit kan aldrig köpas.

7.4.4. Förtroendet för institutioner och myndigheter

Tillit kan upplevas i förhållande till individer och till sociala system. När vi talar om institutioner och myndigheter så används ofta begreppet "känner du förtroende för…" En viktig aspekt i en demokrati är just förtroendet för våra institutioner. Överlag är förtroendet för institutionerna starkt bland migranter – starkare än bland majoritetsfolkningen i den undersökning som genomfördes av WVS år 2011. Störst förtroende hade migranterna för polismyndigheten och domstolarna, då 84 % respektive 83 % av migranterna uppgav att de hade högt eller ganska högt förtroende för dem. Regeringen åtnjuter förtroende hos 80 % av de tillfrågade, medan riksdagen har förtroende hos 70 % av de tillfrågade. Lägst förtroende hade migranterna för politiska partier, 49 % uppgav att de hade högt eller ganska högt förtroende för dem. Både resultaten från migrantundersökningen och resultaten från majoritetsbefolkningen från 2011 visas i tabell 7.3. Den största skillnaden mellan de båda grupperna gällde förtroendet för regeringen, där 60 % av de tillfrågade i den nationella mätningen svarade att de hade högt eller ganska högt förtroende för regeringen. Tidigare undersökningar för Sveriges majoritetsbefolkning ger ännu lägre värden, mellan 41–49 % i de tre föregående undersökningarna. Det är ett känt fenomen att man i väl fungerande demokratier är mer öppet kritiska till hur riksdag och parlament fungerar.

Tabell 7.3. Förtroende WVS, Sverige (våg 6) samt förtroende MWVS 2018.

	Förtroende WVS6, Sverige	Förtroende MWVS
Polis	79 %	84 %
Domstol	75 %	83 %
Regering	60 %	80 %
Riksdag	59 %	70 %
Politiska partier	42 %	49 %

Viktigt är att notera att migranterna också har ett stort antal som inte besvarat frågan, också det ett välkänt fenomen i auktoritära stater där man inte vågar uttrycka sina åsikter i politiska spörsmål öppet. Just den låga tilltron till människor som man inte känner är en indikation på att även om

man känner sig hemma i Sverige så vågar man ännu inte helt ut lita på samhällets auktoriteter och man väljer att inte besvara frågor som handlar om politiska preferenser.

7.4.5. Tolerans

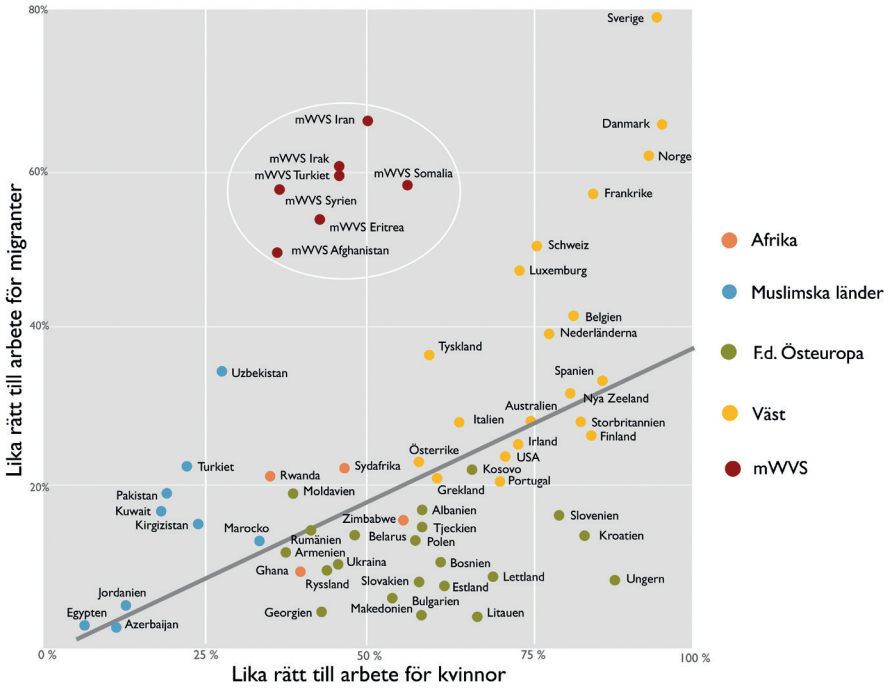
Den österrikiskfödde filosofen Karl Popper myntade 1945 ett begrepp som sedan dess har kommit att kallas Toleransparadoxen. Benämningen beskriver ett toleransen Moment 22, där Popper hävdar att i ett samhälle som är gränslöst tolerant kommer förmågan att vara tolerant till slut övertas av de intoleranta:

”Om vi på ett obegränsat sätt tolererar intoleranta människor, om vi inte är beredda att försvara ett tolerant samhälle mot de intolerantas angrepp, då kommer de toleranta att gå under, och toleransen med dem. Vi måste därför, i toleransens namn, hävda rätten att inte tolerera de intoleranta”.[18]

Frihet, jämlikhet, tolerans och rättvisa är grundläggande värden som ett demokratiskt samhälle förmodas innehålla. Migrationen sätter dessa värden på prov – våra demokratiska ideal utmanas. Hur förhåller vi oss till grupper inom majoritetssamhället som inte ger utrymme för olika religioner och etniska mönster, främlingsfientlighet, populism och det som följer i dess kölvatten. Och hur förhåller vi oss till migranter ifall de inte respekterar grundläggande mänskliga rättigheter såsom varje individs rätt till själv bestämma över sitt liv? Vad kan tolereras och vad kan aldrig tolereras? Vad är med andra ord inte förhandlingsbart? I en intervju från 2016 i *Forskning & Framsteg* om migrationen och detta forskningsprojekt fastslog författaren till en rapport att ”man kan aldrig ursäkta saker som könsstympning utifrån kulturella skäl {…}och vi kan räkna med värderingskrockar – de handlar bland annat om genusfrågor, tolerans mot avvikare, synen på religion, homosexualitet, barnuppfostran, abort, skilsmässor och våld i hemmet {…} därför måste (vi) vara tydligare med vad som är ett acceptabelt beteende i samhället. Här gäller det att vara tydlig och visa på de regelverk som gäller och som inte är förhandlingsbara. Men i vissa kretsar verkar detta vara känsligt att prata om, vilket jag har väldigt svårt att förstå”.[19] Intervjun handlade bland annat om den så kallade kulturrelativism som då präglade delar av debatten om integration och där olika värderingar framställdes som likvärdiga. Den diskussionen har lyckligtvis klingat av nu tre år senare.

I ett seminarium kallat ”Tolerans – till vilket pris?” som Institutet för Framtidsstudier samarrangerade med Vetenskapsrådet 2018 tog Mohammad Fazlhashemi, professor i islamisk teologi och filosofi vid Uppsala universitet, muslimska värden och värderingar som utgångspunkt för ett resonemang om hur det ofta varit i miljöer med demokratiunderskott och bristande rättssäkerhet som så kallad politisk islam har uppstått. Han framhöll också att muslimer inte är en enhetlig grupp utan rymmer hela spektrumet från extrema tolkningstraditioner till de som vill förena feminism och demokrati med islam. Vid samma seminarium deltog statskunskapsprofessorn Sten Widmalm som uttryckte mycket stor oro över hur demokratin försvagas över hela världen. Hans huvudtes är att om demokratin undermineras försvinner toleransen. Toleransen är mycket skör och bräcklig och den är mycket svår att bygga upp igen om den raseras.[20]

Figur 7.26. Lika rätt till arbete, kvinnor versus män, migranter versus majoritetsbefolkningen.

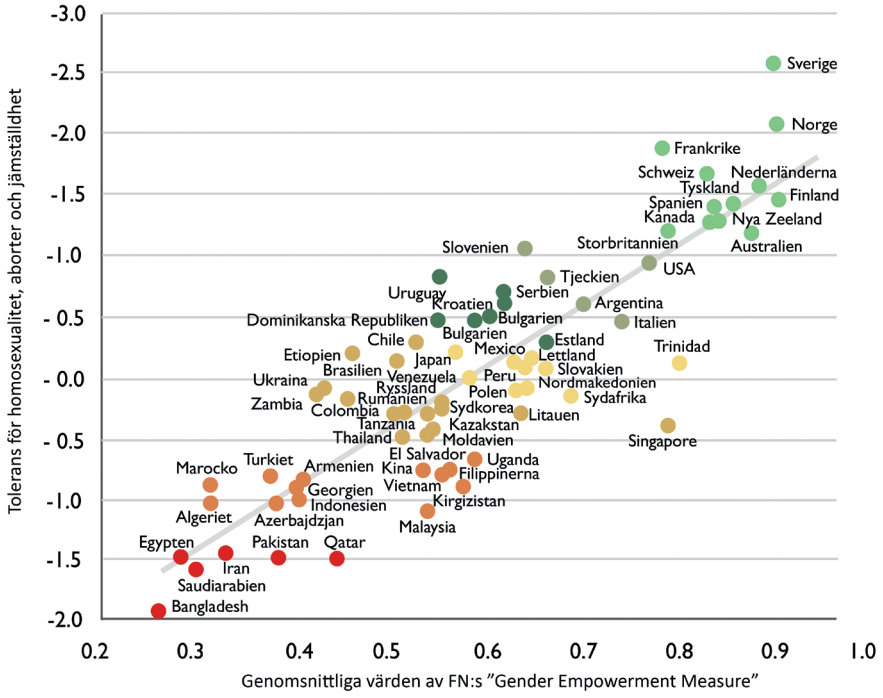


När det är ont om arbete så sätts toleransen på prov. Håller man med om påståendet att när det är ont om arbetstillfällen så ska män ha företräde till arbete liksom att majoritetsbefolkningen ska ha företräde framför migranter? Vi har här plottat svaren på två till synes enkla frågor där andelen av de svarande som har svarat ja har markerats för de länder inom WVS som ligger inom de vanligaste migrationsländerna i Europa och dess närhet.

”När det är ont om arbete har män större rätt till arbete än vad kvinnor har?” och *”När det är ont om arbete bör arbetsgivarna välja svenskar framför invandrare?”* Av diagrammet framgår Sveriges rätt extrema position, där både kvinnor och migranter anses ha samma rättigheter som män respektive majoritetsbefolkningen. Med detta diagram illustreras den samsyn som råder inom Västvärlden vad gäller kvinnors lika rätt till arbete liksom migranternas (gula prickar). Här framgår även att Östeuropas länder håller med om kvinnornas rätt, medan de däremot inte anser att migranter ska ha samma rättigheter (gröna prickar). När det gäller muslimska och i viss mån afrikanska länder så är man mera för migranternas rättigheter än kvinnornas. Med andra ord tre tydliga mönster som visar på var sympatierna ligger. Några av Öst- och Centraleuropas ledande politiker som Jarosław Kaczyński och Viktor Orbán har med sig en stor del av sina respektive länders befolkningar när det gäller begränsningarna vad gäller migration. Figuren visar också att många muslimska länder har en stor förståelse för migranternas problem, men inte lika stora vad gäller kvinnors rätt till arbete (blå prickar). Våra migranter bildar ett fjärde tydligt kluster (orange prickar). Föga förvånande ligger de mycket högt vad gäller migranters rätt till arbete, däremot ligger de betydligt lägre vad gäller kvinnors rätt till arbete än vad västländerna gör, men högre än andra muslimska länder. Snarare befinner de sig i nivå med Östeuropa vad gäller mäns prioritet för arbete. Genomsnittet för migranters rätt till arbete är 58 %, medan kvinnors rätt för de sju länderna är 45 %. En majoritet av de sju studerade länderna anser således att män ska ha större rätt till arbete än vad kvinnor ska ha.

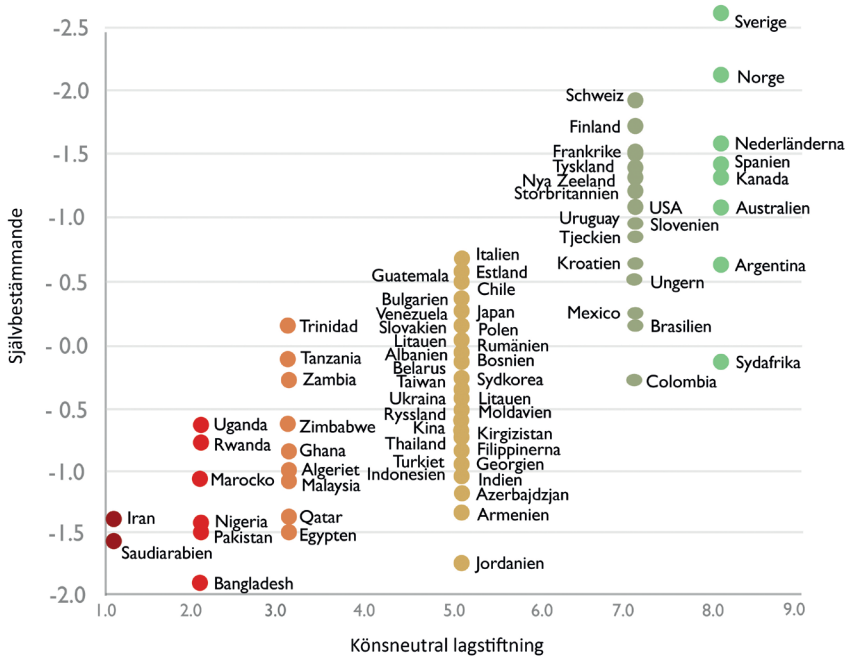
När det gäller tolerans för homosexualitet, skilsmässor, sex före äktenskap och aborter, ligger de nordiska länderna mycket högt, medan de länder som de största grupperna av utomeuropeiska migranter kommer ifrån ligger lågt. Detsamma gäller även för samkönade äktenskap. Detta framgår av figurerna 7.27 och 7.28, som är baserade på data från WVS och FN:s Gender Empowerment Measure.

Figur 7.27. Tolerans för homosexualitet, skilsmässor, aborter och jämställdhet (y-axeln) samt genomsnittliga värden av FN:s ”Gender Empowerment Measure” (x-axeln).



Källa: Inglehart, R.F. et al. 2017, Social Force 95(4), s 1337

Figur 7.28. ”Individual-choice norms”, medelvärden=y-axeln, ”Same sex legislation scale” (1=dödsstraff för homosexualitet, 8=samkönade äktenskap är ok)=x-axeln.



Källa: ”National legislation on Homosexuality”, efter Inglehart R.F. et al. 2017, Social Force 95(4), s. 1336.

Forskaren Barbara Misztal diskuterar i sin bok ”Trust in Modern Societies” hur pass öppna vi är i förhållande till andra förhållningssätt än de egna. Hon betonar just vikten av den sociala betydelsen av tillit och tolerans:

”above all, trust, by keeping our mind open to all evidence, secures communication and dialog”.[21]

7.5. FRIHET, STOLTHET OCH VILJAN ATT KÄMPA FÖR SITT LAND

7.5.1. Vad är det som ska försvaras?

I Norden är viljan att försvara sitt land mycket hög, så hög att vi blivit kallade ”warlike”.[22] Av intervjuerna i World Values Surveys nationella population från den sjätte vågen, framgår att svenskarna har en relativt hög vilja att försvara sitt land (76 %) – rentav högre än till exempel ryssar (71 %). Som jämförelse ligger länder som Japan (28 %), Spanien (32 %) och Tyskland (43 %) på betydligt lägre nivåer – det vill säga länder som led svårt av andra världskriget. I de flesta av de länder där de intervjuade ligger högt när det gäller viljan att försvara sitt land är detta starkt korrelerat med nationalism: Uzbekistan (94 %), Qatar (98 %) och Thailand (89 %) är exempel på sådana länder. Nationalism är sannolikt den enskilt största orsaken till olika säkerhetshot, som i förlängningen kan resultera i allvarliga konflikter. Det finns emellertid ett annat mönster som är mindre uppmärksammat, där viljan att försvara sitt land snarare är korrelerat till mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet. Då hamnar Sverige, Norge och Finland i topp. En tolkning av det resultatet är att man i Norden kämpar för att försvara just dessa värderingar. Nationalism som företeelse bygger murar mellan folk, stänger in och utesluter andra. Så här sammanfattade vi hotbilden i en vetenskaplig artikel 2015:

”The publics of the five Nordic countries have developed an exceptional emanicipatory lifestyle, yet this happened in direct vicinity of an empire that represents an opposite way of life and has repeatedly shown its territorial ambitions – previously the Soviet Union and now Russia. Exposure to this threat keeps the willingness to defend their countries’ lifestyles stronger than one would otherwise expect from publics with such pronounced prochoice values as the Nordic ones.”[23]

Vår tolkning var att vid sidan av det kollektiva minnet av en hotbild från Ryssland så uppfattades även begreppet ”försvara sitt land” som att försvara de värden och värderingar som det egna landet representerar. När vi nu i Migrant-WVS ställer samma fråga till migranterna från de sju största icke-europeiska länderna får vi likaledes en hög vilja att försvara Sverige (figur 7.35).

7.5.2. Stolt över att vara svensk

Det finns många berättelser om svenskar som har sina rötter i andra länder – allt från när den 47-åringe sonen till en sydfransk advokat adopterades av den svenske kungen år 1810[24] eller Göran Rosenbergs ömsinta skildring av sin fars ankomst till Södertälje Syd efter att ha undkommit förintelselägret Auschwitz.[25] Och vi är många svenskar som bär på rötter som ligger både långt bort och nära i såväl tid och rum. Dessa rötter kan vara samiska, finska, skotska, romska, vallonska, judiska, tyska för att bara gå några århundraden bakåt i historien.

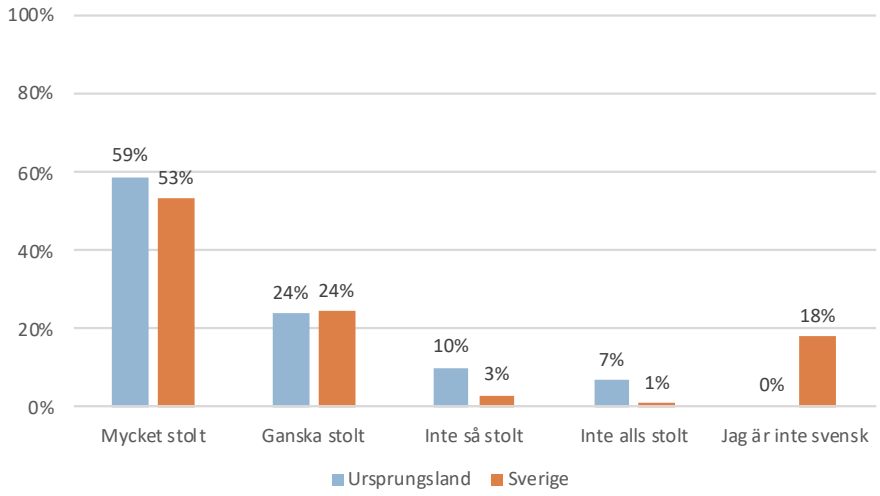
Vad är en svensk? Detta är en pågående diskussion i vårt land där det är lätt att trampa på ömma tår – särskilt om man som Fredrik Reinfeldt här om året dristade sig till att tala om etniska svenskar.[26] Man kan dock konstatera att det var mycket länge sedan Sverige var en homogen nationalstat. I staten Sverige bor människor med många olika etniciteter, vilka i sin tur tillhör olika etniska grupper. Den utmaning vi står mitt upp i handlar om att skapa en nationell gemenskap för alla medborgare, att göra plats för en mångfald av etniska tillhörigheter.

Faktum är att bara 21 % av svenskarna enligt en rapport[27] menar att man måste ha bakgrund i eller vara född i Sverige för att vara ”verkligt svensk” vilket är den minsta andelen i hela Europa och klart under de till exempel 75 % som tycker så i Italien. Samma studie från Pew Research Institute visar att 51 % är mycket stolta över att vara svenskar medan 25 procent tycker att svensk kultur är överlägsen andra kulturer – vilket är den lägsta andelen i Europa.

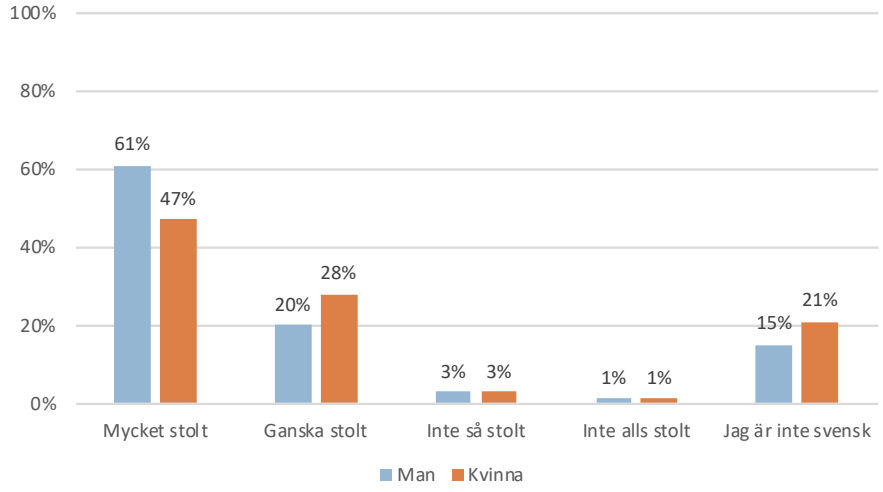
Under förberedelserna för denna undersökning där migranter och majoritetsbefolkning besvarar samma frågor var vi något osäkra på hur vissa frågor kunde uppfattas, eftersom de är konstruerade så att frågan normalt ställs till befolkningen i en specifik nation. Det gäller till exempel frågan om upplevelsen av stolthet över sitt land. Vi fann att frågan dels måste ställas hur man ser på Sverige, dels hur man ser på sitt ursprungsland med tilläggsalternativet om man också är stolt över Sverige. Utöver detta kunde respondenten också välja att svara ”jag är inte svensk”. Därmed kunde denne välja att avstå från att svara på denna fråga som annars alltid ingår i en WVS-undersökning.

Av figur 7.29 framgår att en majoritet av respondenterna i MWVS är mycket stolta *både* över att vara svenskar (53 %) och över att komma från sina ursprungsländer (59 %).

Figur 7.29. Stolt över att vara svensk/över sitt ursprungsland.

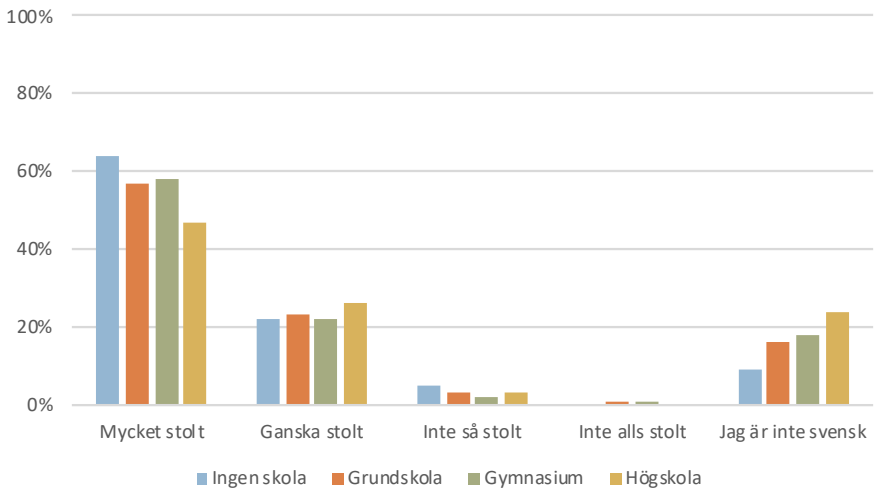


Figur 7.30. Stolt över att vara svensk, utifrån kön.



Vi kan se att det finns en stor skillnad mellan könen gällande hur stolta de är över Sverige. 14 procentenheter fler män än har svarat ”mycket stolt” jämfört med kvinnorna. När det gäller ganska stolt är det 8 procentenheter fler kvinnor som svarat det alternativet medan Inte så/Inte alls stolt har samma siffror. Det är slutligen en större andel av kvinnorna som svarat att de inte är svenska.

Figur 7.31. Stolt över att vara svensk, utifrån utbildningsnivå.



Avseende utbildning kan vi konstatera samma mönster som återfanns för frågan ”känner mig hemma”, det vill säga en avtagande effekt. Ju mer utbildade migranterna är så sjunker andelen som svarar att det är stolta från 64 % som är mycket stolta hos de utan skolgång ner till 47 % av de med högskoleutbildning. Detta återspeglas också i andelen som svarat ”jag är inte svensk” med 9 % av de utan skolgång som svarat ”Jag är inte svensk” medan nära ¼ av de som studerat på högskola valt det alternativet.

Ålder följer likaså samma trend. För gruppen 55+ är 64 % mycket stolta mot för 42 % av de under 25. 25 % av sistnämnda säger att de inte är svenskar mot för endast 11 % av de i den äldsta åldersgruppen.

När det gäller deltagandeform är det gruppen som deltagit genom gymnasiet som uppvisar lägst siffror med 39 %. Detta är logiskt i och med att det följer tidigare trend i åldersgrupperna men tyder också på att tendensen är ännu starkare ju yngre man är i gruppen <25. För SFI respektive Inbjudna är siffrorna för ”Mycket stolt” 57 %/55 %”: Detta känns överraskande då det ter sig rimligt att migranter som varit i Sverige längre (gruppen inbjudna) borde känna sig mer svenska än de som kommit senare (SFI).

Figur 7.32 Regression, utifrån stolthet.

Predictions of integration: Swedish national pride

	Controls				Human and Economic Capital				Social capital			
	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.
Sex (Male)	0.12	0.02	0.10	***	0.12	0.02	0.10	***	0.11	0.02	0.09	***
Age	0.00	0.00	0.03	*	0.00	0.00	0.05	***	0.00	0.00	0.03	*
Marital status	0.02	0.02	0.02	N/s	0.02	0.02	0.02	N/s	0.02	0.02	0.02	N/s
Length of residency	0.00	0.00	0.02	N/s	0.00	0.00	0.01	N/s	0.00	0.00	0.01	N/s
Citizenship (Swedish)	0.00	0.02	0.00	N/s	-0.01	0.02	0.00	N/s	-0.01	0.02	0.00	N/s
Type of religion (Muslim)	-0.06	0.02	-0.05	***	-0.05	0.02	-0.04	***	-0.05	0.02	-0.04	***
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL												
Education (Low>High)					0.00	0.01	-0.01	N/s	-0.01	0.01	-0.02	N/s
Swedish language					0.03	0.01	0.04	***	0.02	0.01	0.02	N/s
Household savings (Low>High)					0.00	0.01	0.00	N/s	0.00	0.01	0.00	N/s
Employment status (In work)					0.01	0.02	0.01	N/s	0.01	0.02	0.00	N/s
Economic benefit					0.03	0.01	0.06	***	0.03	0.01	0.06	***
Financial satisfaction					-0.01	0.00	-0.02	N/s	-0.01	0.00	-0.03	*
Relative economic mobility					0.04	0.01	0.04	***	0.04	0.01	0.04	**
SOCIAL CAPITAL												
Adapt to Swedish society									0.03	0.00	0.10	***
Particularized trust									0.00	0.00	-0.04	**
Generalized trust									0.00	0.00	0.06	***
Contact with Swedish society									0.01	0.01	0.01	N/s
Swedish networks									0.01	0.02	0.00	N/s
Voluntary organizations									0.00	0.00	-0.01	N/s
Feelings of security									0.01	0.02	0.01	N/s
Use of legacy media (TV, papers, radio)									0.01	0.00	0.02	N/s
Use of social media									0.00	0.00	0.00	N/s
(Constant)	5.11	0.03		***	4.80	0.07		***	4.56	0.12		***
Adjusted R^2	0.01				0.02				0.03			

Notes: OLS Linear regression where the dependent variable is feelings of pride in being Swedish more than pride in the country of origin (10-point scale)

Source: The World Values Survey (WVS-7) survey of Swedish migrants.

Även ett tredje test visade på liknande resultat som de två tidigare regressionerna.[28] Respondenterna ombads att besvara frågan om de var stolta över sitt ursprungsland och om de var stolta över att vara svenskar. Utfall vad gäller kön och ålder blev då samma som tidigare, fast i detta fall blev sambandet med att vara muslim negativt. Svenskt medborgarskap och antal år i Sverige gav inte heller här någon skillnad i utfall. Känslan av att vara stolt förstärktes hos de som ansåg att de hade det ekonomiskt bättre ställt än vad deras föräldrar hade. Stoltheten var också starkare hos de som fann anpassningen till svenska lagar och normer som lätt.

Dessa två extra tester, dels om nationell identitetskänsla mätt via frågan ”Som migrant har man mycket nytt att ta ställning till i det nya landet. Känner du främst samhörighet med det land du kommer ifrån eller till Sverige?” dels ”är du stolt över att vara svensk” samt ”är du stolt över ditt ursprungsland?”, bekräftar grunddragen från den första regressionen. Dock fanns i denna tredje test ett svagt om än signifikant samband med tillit. Att känna sig hemma i ett högtillitssamhälle som det svenska och samtidigt själv inte uttrycka tillit till människor som man inte känner och som har en annan religion och nationalitet, är något förvånande; de människor som de känner sig hemmastadda med är personer som ju oftast har en annan religion – de är oftast kristna – och de har en annan nationalitet än den som de själva har.

Vi kan också konstatera att endast 18 % av migranterna har svenskt medborgarskap. Det tolkar vi så att hemmahörighet är något som upplevs både som vidare och djupare än själva medborgarskapstillhörigheten. Kanske är det så att vi för våra nya svenskar inte har ”laddat” medborgarskapet med en tillhörighetskänsla, men att denna ändå har uppstått genom alla de SFI-lärare, integrationssamordnare, frivilligarbetande och ”vanligt folk” som har signalerat ett välkomnande – man uppfattar sig som gästvänligt bemött och därmed hemma i Sverige. I det tredje testet om stolthet, har vi konstaterat ett signifikant samband mellan känslan av att nu vara svensk och med tillit. Det vill säga att känslan av stolthet är nära knuten till tilliten. I samband med den avslutande analysen kommer vi att försöka knyta denna tillit till de emancipativa värdena.

Vi kan i detta sammanhang nämna att resultaten i SOM-undersökningarna bekräftar många migranters stolthet över i att bo i Sverige. Data från 2016 års undersökning visar att utomeuropeiska invandrare även firar nationaldagen i högre grad än infödda svenskar. En tredjedel (30 %) av dem som vuxit upp i Sverige firade den 6 juni jämfört med varannan (49 %) som var uppväxt i ett land utanför Europa.[29] Dock ska tilläggas att siffrorna för utrikesfödda bygger på enkäter gjorda med ett i sammanhanget litet antal personer – 57 stycken.

Precis som vi i tidigare studier kunnat konstatera att majoritetsbefolkningen uppvisar en stark känsla för att vilja försvara Sverige och de svenska värdena,

kan vi på samma sätt se att även de tillfrågade migranterna uttrycker samma känsla. Bor man i Sverige så är man villig att kämpa för Sverige.[30] I våra tidigare analyser av detta har vi knutit denna vilja till just viljan att bevara de värderingar som vårt samhälle står för, bland annat alla människors lika värde, kvinnors och barns rättigheter osv. En viktig fråga blir därför hur våra nyanlända ser på just dessa frågor?

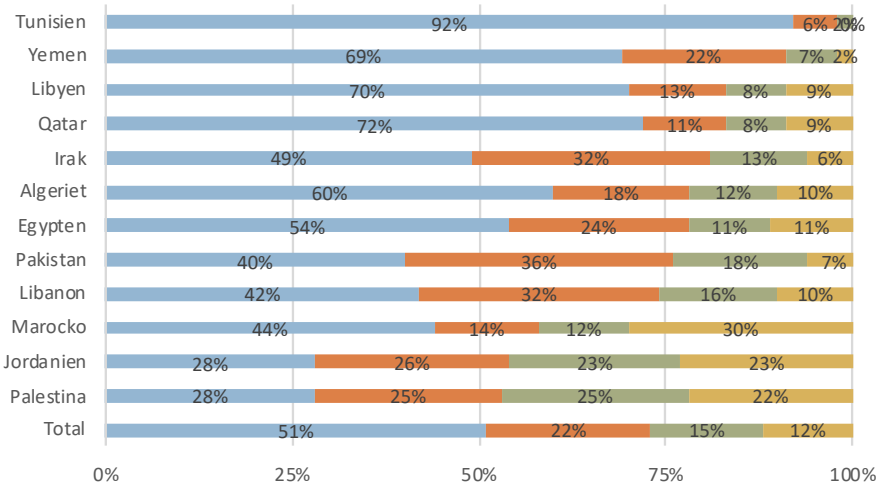
7.5.3. Hur ser hotbilden ut från en nyanländs perspektiv?

Många av migranterna har flytt undan krig och oroligheter. För något år sedan gjorde vi en rapport från MENA-regionen[31] där vi bland annat frågade 16 309 personer hur de såg på följande tre frågor: *"I vilken grad känner du…*

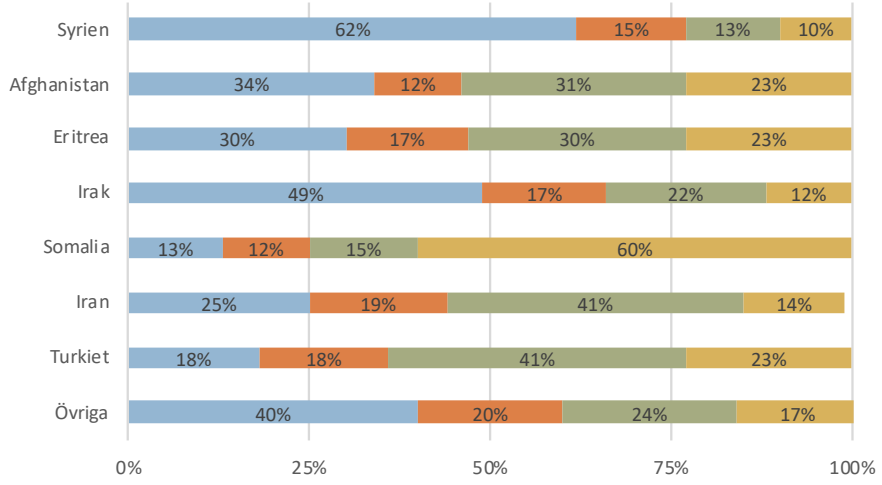
- oro för krig
- oro för inbördeskrig
- oro för en terroristattack.

Skalan är fyrgradig: mycket (blått), ganska mycket (orange), inte mycket (grönt), inte alls (gult). För samtliga tre frågorna uttryckte de drygt 16 000 medborgarna i dessa 12 länder en mycket stor oro för alla tre formerna av våld. Det är inte svårt att föreställa sig hur man i Iraq kände sig när 81 % av ett representativt urval uttrycker mycket stark oro för en terroristattack, eller 66 % för inbördeskrig eller 68 % för ett krig. Dessa hotbilder bär naturligtvis ett stort antal av våra nyanlända på, inte bara från Irak och Syrien (varifrån 2 778 personer har sitt ursprung) utan också från många andra länder som ingår i denna undersökning.

Figur 7.33. Oro för en terroristattack, 12 länder i Mellanöstern.



Figur 7.34. Oro för en terroristattack, bland migranterna.

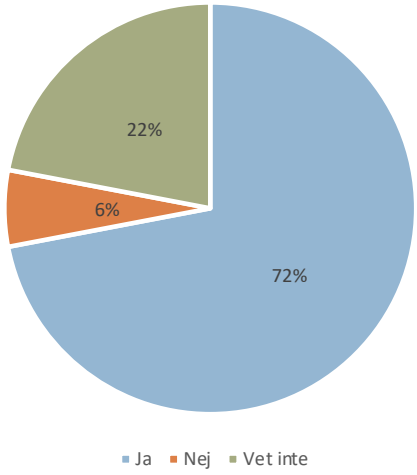


De tre frågorna är generellt ställda, det vill säga vi specificerar inte skillnaden mellan olika länder. Tydligt är att nivån av oro är väsentligen lägre bland migranter i Sverige jämfört med befolkningen i ursprungsländerna.
Dock uppvisar migranterna väsentligt högre grad av oro än vad majoritetsbefolkningen i Sverige gör. 22 % av dessa svarade att de oroar sig för terrorism. Däremot är oron för krig och inbördeskrig väsentligen lägre, 11 % respektive 7 %.

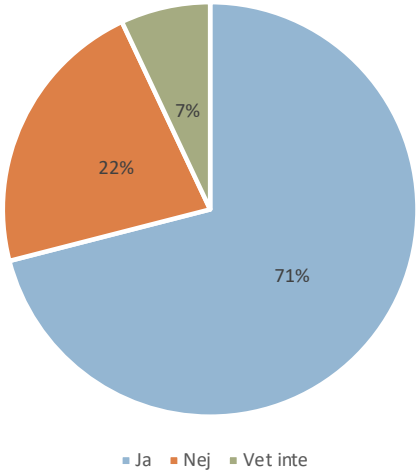
Den höga andelen som uttrycker oro för krig, inbördeskrig och terroristattacker bland migranterna som bor i Sverige – det land de i andra svar beskriver som tryggt och välkomnande, avspeglar sannolikt den oro som de kände i sitt hemland och alltjämt känner. Vi vet att oro för så pass allvarliga saker som terrorism och krig bidrar till posttraumatisk stress (PTSD).

I ljuset av detta är det kanske inte så svårt att förstå varför så många migranter känner både en hemmahörighet och trygghet i Sverige och att de också uttrycker en vilja att försvara det land som de nu ser sin framtid i.

Figur 7.35. Viljan att kämpa för Sverige, bland migranter i Sverige.

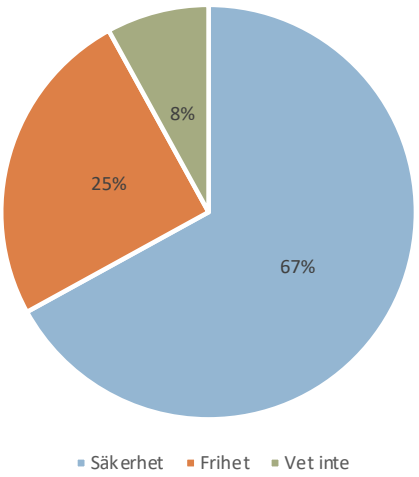


Figur 7.36. Viljan att kämpa för Sverige bland majoritetsbefolkningen i Sverige.



I figur 7.37 visas resultaten på frågan om vad respondenterna värdesätter mest om de skulle tvingas välja mellan frihet och säkerhet. En majoritet av respondenterna (67 %) svarade att säkerhet var viktigare, medan 25 % svarade att frihet var viktigare. Den svenska majoritetsbefolkningen tenderar att värdesätta frihet snarare än säkerhet. Den höga andelen av migranterna som värdesätter säkerhet kan avspegla det faktum att många varit på flykt undan krig och konflikter i länder där säkerhet inte kan tas för givet.

Figur 7.37. Vad är viktigast – säkerhet versus frihet?



Den höga andelen som uttrycker oro för krig, inbördeskrig och terroristattacker också i Sverige – det land de i andra svar beskriver som tryggt, generöst och välkomnande, avspeglar sannolikt den oro som de kände i sitt hemland. Tyvärr har vi ännu inte resultaten från den svenska majoritetsbefolkningen vad avser denna fråga.

I figur 7.38 redovisas resultaten från en fråga om vilka hot respondenterna ser för Sverige i framtiden. Hälften av respondenterna (49 %) ser xenofobi och rasism samt kriminalitet som de största hoten. Också här finns det anledning att hävda att erfarenheterna av krig och konflikter i hemlandet spelat roll. I en WVS-studie från 2006 som gjordes i inbördeskrigets Irak svarade närmare 90 % av respondenterna att det inte kunde tänka sig att bo granne med en utlänning – det är det högsta värdet någonsin på den frågan i något av alla de länder som ingår i undersökningen. Enligt artikelförfattarna är frågor som tolerans och tillit starkt förknippade med demokrati och frihet medan just xenofobi och tillit bara inom den egna gruppen (in-group trust) är karaktäristika för otrygga samhällen i kris. Eller som de uttrycker det:

”Terrorism is designed to cause anxiety and it has been uniquely successful in doing so”.[32]

Inte i någon av intervjuerna i den kvalitativa delen av denna studie, uttrycker de tillfrågade någon uttalad oro för tilltagande xenofobi eller rasism i Sverige. Däremot talar många om svårigheterna att få ett arbete och om det faktum att de inte blir kallade till anställningsintervjuer. När vi frågade 23-årige Leem i Säffle om varför han tror det är så, ryckte han på axlarna och menade att svaret är en självklarhet – en arbetsgivare som väljer mellan någon som har ett svenskt och ett utländskt namn väljer förstås svensken. Någon berättade (som citeras också i ett annat avsnitt i denna rapport) att det var först när hon slutade bära slöja som hon fick jobb efter år som arbetssökande. Således är den svenska arbetsmarknaden högst relevant för att åskådliggöra innebörden i begreppen in-group respektive out-group trust; i varje kultur känner man sig tryggare tillsammans med sina fränder som talar samma språk, är uppvuxna i en miljö där majoriteten har gemensam trosuppfattning, har liknande namn och sedvänjor som en själv.

När det gäller oro för kriminalitet i Sverige visar den Nationella Trygghetsundersökningen 2018 från Brottsförbyggande rådet att 42 % av befolkningen i åldrarna 16 till 84 oroar sig i stor utsträckning över brottsligheten i samhället, vilket är på ungefär samma nivå som föregående år. Fram till och med 2011 minskade andelen som känner oro, därefter skedde en ökning som pågick fram till och med 2017.[33] Störst oro för brottslighet har de lågutbildade (48 %) samt såväl män som kvinnor i åldrarna 55–74 år (48 %). Oron är generellt lägre bland de som bor i storstäderna (40 %) än i andra delar av landet (43 %).

Beträffande de utrikes födda visar resultaten från Brå att denna grupp upplever mindre oro över brottsligheten i samhället (35 %) jämfört med svenskfödda med minst en svenskfödd förälder eller båda föräldrarna utrikesfödda (43 respektive 42 %) – det som brukar benämnas andra generationens migranter.

I MWVS undersökning uttrycker 49 % oro för kriminalitet. Denna skillnad kan förklaras av att utrikes födda inom Brås undersökning inbegriper samtliga födda utanför Sverige, även Nordens och övriga Europas länder, medan MWVS undersöker utomeuropeiskt födda, det som brukar benämnas första generationens migranter. Flertalet av respondenterna i denna studie är dessutom relativt nyanlända och därtill kan en viss felmarginal i båda studierna bidra till skillnaden.

Brottsligheten i Sverige ligger på en relativt stabil, men samtidigt långsamt sjunkande nivå över tid. Ungefär var fjärde svensk uppger i de årliga mätningarna att de blivit utsatta för en brottslig handling När Brå ställt frågan

om brottsutvecklingen de senaste åren uppger ändå 81 % av befolkningen att de upplever att brottligheten ökat. Bland de utrikesfödda är samma siffra ännu något högre – 83 %.[34]

Figur 7.38. Vilka hot ser du för Sverige i framtiden?

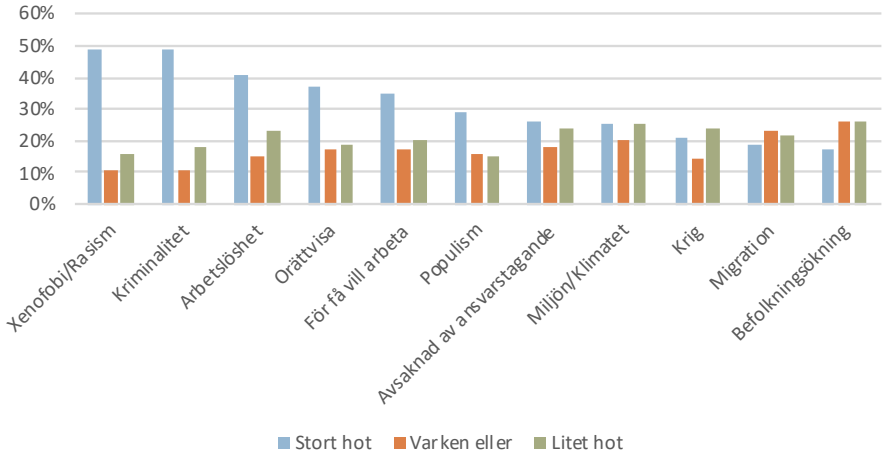




Foto: Sanar Alsammarraie

Zeinab Alsammarraie

25 år, född i Irak kom med sin familj till Sverige 2010. Fil kand i statistik.

—

”Språket var obegripligt för mig i början – det var så svårt att verkligen uttrycka sig på svenska. Goddag, hej, hejdå och såna ord gick ju fort men att verkligen kunna uttrycka mig och förklara saker på svenska tog flera år. Efter gymnasiet gick jag på Örebro Universitet och läste statistik – siffor och matematik har alltid intresserat mig. Efter utbildningen sökte jag säkert hundra olika arbeten innan jag valde att inte gå med slöja, då fick jag ett vikariat direkt. Jag har inga planer på att flytta tillbaka till Irak även om jag fortfarande, efter snart tio år i Sverige, har svårt att alltid förstå hur svenskarna tänker och varför de tänker som de gör. Att helt släppa de traditioner jag vuxit upp med kommer jag aldrig att göra, men för varje dag jag bor i det här landet blir jag nog lite mer svensk”.

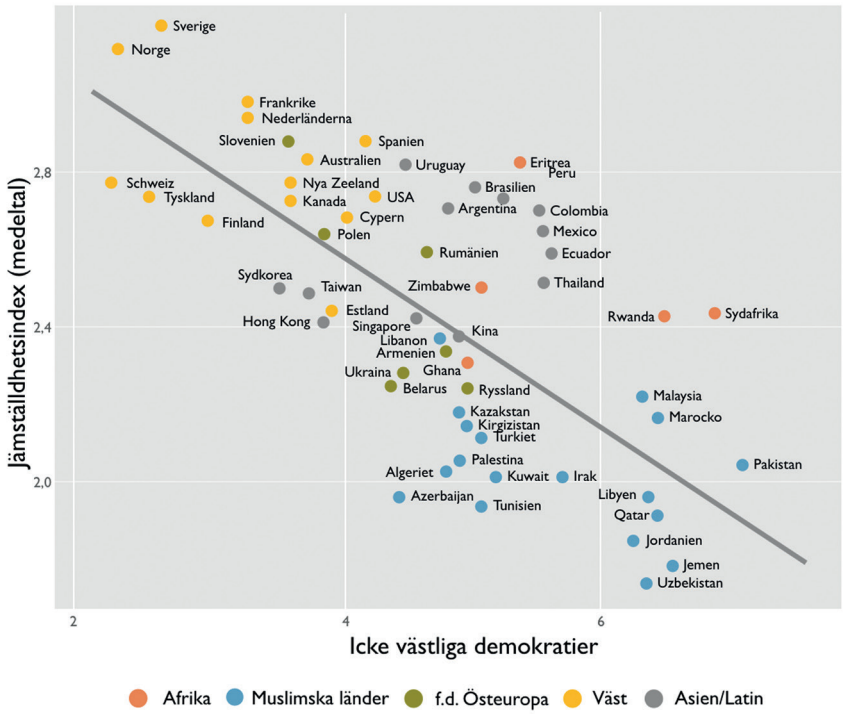
KAPITEL 8

Heders-relaterat förtryck och SRHR

8.1. INLEDNING

Hedersrelaterat förtryck är svårmätbart eftersom det är summan av flera olika kolliderande sociala och religiösa normsystem såväl på ett samhälleligt plan som vad gäller individuella uttolkningar och handlingar. Det hedersrelaterade förtrycket sanktioneras och utövas ofta av ett kollektiv (familjen eller släkten) med kränkningar, hot, skuld- och skambeläggning, där det yttersta syftet att kontrollera kvinnors och flickors sexualitet. När vi mäter *frånvaron* av frihetliga värderingar kommer vi indirekt även att mäta hedersrelaterat förtryck. På ett samhälleligt plan kan sådant förtryck vara förbjudet i lag (som i Sverige), men på ett individuellt plan drabbas i synnerhet unga kvinnor. Men även unga pojkar och män drabbas som pressas till att bli förövare, liksom andra närstående oavsett ålder, som vare sig de vill eller ej måste hålla liv i hederstänkandet. Förtrycket manifesteras ofta nog i äktenskap mot den egna viljan.

Figur 8.1. Jämställdhet versus demokrati.



När man betraktar figur 8.1 nedan som mäter människors egen subjektiva upplevelse av jämställdhet i förhållande till förekomst eller brist på demokrati så framträder ett mycket klart samband mellan jämställdhet och demokrati. Vi har konstruerat ett jämställdhetsindex baserat på sub-index 2 inom de emancipativa mått som används i kulturkartan (se kulturkartan figur 6.9).

Bakom detta samband finns en grundläggande kulturell skillnad mellan det som Lesthage benämner ”den andra demografiska transitionen”, vilken beskriver övergången från ”short” till ”long life histories”.[1] Samhällen dominerade av korta livshistorier karaktäriseras av både hög mortalitet och fertilitet samt fattigdom, låg social rörlighet, bristande utbildningsmöjligheter och lågt valdeltagande i demokratiska val. Dessa kraftiga begränsningar ger människor mycket små marginaler vad gäller hur de kan använda sin tid och sina liv. Kortsiktiga överlevnadsstrategier dominerar vardagen. Frihetliga värden är i den kontexten inte ett möjligt alternativ.

De långa livshistorierna däremot karaktäriseras av både låg mortalitet och fertilitet, välmående, hög social mobilitet och tillgång till utbildning för folkflertalet. Här är de enskilda valmöjligheterna stora och frihetliga värden är något som man kan tillgodogöra sig.

Många migranter som kommer från ”short life histories” till ”long life histories” gör en komprimerad resa, men där sociala normer och värderingar från den ena till den andra sociala modellen kolliderar. Detta blir särskilt tydligt när det gäller kvinnors villkor, och i de fall det gamla normsystemet följer med kan konsekvenserna för flickor och kvinnor som anpassar sig till ”long life stories” vara allvarliga. Man hamnar i kläm mellan de olika sociala normsystemen. Det är i detta perspektiv som det blir avgörande att fokusera på det hedersrelaterade förtrycket för att åstadkomma en anpassning till det nya hemlandets frihetliga tankevärld.

8.2. HUR OMFATTANDE ÄR PROBLEMET?

Frågan om hedersrelaterat förtryck är svår att få bra statistik på – mörkertalen bland såväl barn och unga som bland vuxna kvinnor, är stora. Juristen och polischefen Carin Götblads undersökning från 2014 beräknade att minst 100 000 flickor och kvinnor i Sverige i dag lever under förtryckande hederskulturella förhållanden.[2] Förhållanden och regler som påverkar vilka de får umgås med, hur de får klä sig, vilka skollektioner de får vara med på och vem de får gifta sig med. Några av dem utsätts även för tvångsgifte, könsstympning och kränkande oskuldskontroller. Forskaren Astrid Schlytter

vid Stockholm Universitet har – baserat på enkäter gjorda i Sverige – funnit att var tredje flicka med två utlandsfödda föräldrar har begränsningar i skolan, är förbjuden att ha pojkvän, måste vara oskuld när de gifter sig och inte själv får bestämma vem de gifter sig med. Det skulle innebära att nära 240 000 unga lever under hedersförtryck i vårt land.[3] Då räknas heller inte de fall där den unga har *en* utlandsfödd förälder eller där båda föräldrarna är födda i Sverige. Hedersförtryckta i kristna svenska församlingar eller vuxna ingår inte heller.

I en enkätundersökning 2017/2018 där 6 002 niondeklassare i Göteborg, Stockholm och Malmö svarade på frågor om hedersrelaterat våld och förtryck,[4] skrev rapportförfattarna att deras resultat visar att utsattheten är något lägre än vad tidigare studier har visat.[5] En annan slutsats var att ju mer sluten en familj är kulturellt, socialt, religiöst och politiskt visavi andra familjer och sociala grupper, ju större är risken för såväl våld i allmänhet som hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare visade undersökningen att ungdomar som lever med hedersnormer i mycket större utsträckning har en mamma som står utanför arbetsmarknaden och att föräldrarnas utbildningsnivå är lägre än för dem vars barn inte är utsatta för hedersförtryck.[6] Dessutom visade studien att flickor generellt är betydligt mer positiva till grundläggande fri- och rättigheter än pojkarna.[7]

En motsvarande enkät – med samma frågeformulär som grund – som gjordes under våren 2018 i Uppsala tätort där 1 063 niondeklassare deltog, visade att 39 % av flickorna och 38 % av pojkarna med föräldrar som båda var födda utanför Norden inte fick bestämma själva om sin framtida partner. Rapportförfattarna skrev att medan pojkarna troligen inte i slutändan utsätts för direkt tvångsgifte är ”sannolikheten för tvångsäktenskap eller tvångsförlovning är mycket stor” bland gruppens flickor.[8]

Carin Götblads rapport mynnade ut i ett förslag som syftar till bättre samordning och koordinering av myndigheternas insatser. Samhället måste också ha ett helhetsperspektiv och agera långsiktigt i arbetet med familjer där vuxna och barn utsätts för våld. Liknande slutsatser har dragits tidigare. Regeringen formulerade till exempel 2007 en nationell handlingsplan när det gäller hedersförtryck som sammanfattades i sex punkter där man ville ge ökat stöd och skydd till våldsutsatta, stärka det förebyggande arbetet, stärka kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, utveckla insatserna riktade mot våldsutövarna samt ökad samverkan och mer kunskaper.

När 2007 års handlingsplan skulle definiera vad hedersförtryck är, fastslog rapportförfattarna att hederstänkandet i grunden kretsar kring olika föreställningar om kyskhet och oskuld. Det handlar om hur en familjs anseende och rykte hänger samman med hur flickor eller kvinnor beter sig – eller påstås bete sig. Genom kontroll och begränsningar i vardagen upprätthåller familjemedlemmar, släktingar och andra medlemmar av en

gemenskap, familjens (eller ett utökat kollektivs) goda rykte. Det kan gälla val av kläder, socialt umgänge eller fritidssysselsättning och utbildning. Eller könsstympning och tvångsäktenskap. Den som trotsar normerna anses dra skam över hela familjen. Kontrollen utövas genom olika typer av bestraffningar: frihetsinskränkningar, inlåsning, kränkningar, hot och fysiskt (ibland dödligt) våld. Forskning visar på ett samband mellan hedersrelaterat våld och förtryck och religiositet. Hedersförtryck förekommer inom flera olika religioner och kulturer. Även de som utövar förtrycket kan i sin tur vara utsatta genom hederstänkandets kollektiva karaktär. Manliga släktingar, bröder och mödrar kan känna sig tvingade att sätta familjens heder framför individen.[9]

Olika svenska regeringar har sedan ett par decennier – framförallt efter de uppmärksammade hedersrelaterade morden på Pela Atroshi 1999 och Fadime Sahindal 2002 – initierat rader av utredningar, kartläggningar och forskning om hedersrelaterat våld.[10] Man stödjer också ett antal organisationer och föreningar som arbetar med att forska, utbilda och på andra sätt sprida information om hedersförtryck.[11] Ett flertal olika myndigheter har haft olika regionala och nationella uppdrag för att samla, förstå och sprida kunskaperna om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer. En av dessa myndigheter är Länsstyrelsen i Östergötland som sedan 2005 haft flera regeringsuppdrag som handlat om att förhindra tvångs- och barnäktenskap, förebygga hedersförtryck och motverka könsstympning. 2013 inrättades ett särskilt kompetenscentrum knutet till projektet – bland annat med uppgift att informera barn och unga om vilka lagar och regler som gäller och att utveckla och sprida information till yrkesverksamma och vårdnadshavare.[12]

Sedan den 1 juli 2014 gäller en uppsättning nya straff- och civilrättsliga bestämmelser som stärker skyddet mot tvångs- och barnäktenskap i Sverige. Ett nytt brott, äktenskapstvång, infördes i brottsbalken, med straffet fängelse i högst fyra år.[13] Även äktenskapsliknande förbindelser omfattas av lagen, vilket i praktiken även inkluderar olika religiösa eller traditionella äktenskap. I och med lagstiftningen avskaffades dessutom möjligheten för barn att få dispens att gifta sig. Utöver dessa förändringar har ytterligare förändringar föreslagits i utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv.[14] Här vill utredarna se att en straffbestämmelse om särskilt barnäktenskapbrott införs. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet anmäldes mellan åren 2014 och 2018 totalt 365 brott av detta slag.[15] Under samma tid hade sex anmälningar gått vidare till domstol där fem domar var fällande och en friande.[16] I en radiointervju uttryckte justitieminister Morgan Johansson sin förhoppning att så snart som möjligt skärpa lagen så att det räcker om en förälder tillåter barnäktenskap för att göra sig skyldig till brott. Justitieministern har också uttryckt en vilja att införa en möjlighet att kunna

dra in pass när det finns uppgifter om att barn och unga kan tvingas utomlands för giftermål.[17] Redan tidigare har liknande skärpningar av skyddet mot hedersförtryck formulerats i ett lagförslag som fastställdes genom riksdagsbeslut i november 2018. Lagen bygger på Lagrådsremissen ”Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap” där en ny huvudregel föreslogs om att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige.[18] Undantag ska aldrig kunna göras om någon av parterna är under 18 år. Lagen träder i kraft under 2019.

Många har uttryckt en oro över att den jämställdhet som vi nu har ska urholkas när så pass många migranter kommer från länder med väsentligt lägre jämställdhet. Det kan därför vara på sin plats att i några punkter och årtal påminna om vilket djupt och långsiktigt arbete med lagstiftning och påverkan av sociala normsystem som faktiskt ägt rum i de nordiska länderna genom århundradena. Ett arbete som i dag manifesteras i ett – trots många ofullkomligheter – samhälle byggt på idéer om jämställdhet och alla människors lika värde:

Vikingatid – Husfrun härskar över gård och lås.[19,20] Vikingakvinnor kan bli såväl präster, stormän och krigare.[21] Av de äldsta lagtexterna framgår att i stora delar av Norden gäller bilinjär arvsrätt (parentelt system) där kvinnor ärver männen.[22]

Medeltid – Fridslagarna: kvinnofrid, hemfrid, tingsfrid, kyrkofrid, julfrid.[23] Starka lokala strukturer med sockenstämmor och ting.[24] Landskapslagarna innehåller en särskild giftermålsbalk.[25]

1571 års Kyrkolag – gemensamt ansvar för fattiga och utbildning för unga.[26]

1686 års Kyrkolagen – husförhör (leder till läskunnighet), ansvar för ”fattiga, sjuka, halta och blinda.”

1749 Tabellverket (sedermera SCB) inrättas – det man mäter vet man.[27]

1766 Tryckfrihetsförordningen – den första i världen.[28]

1776 Censuren avskaffas – alla myndighetshandlingar blir offentliga, 13 år före den franska revolutionen.[29]

1781 Toleransediktet införs – första steget mot religionsfrihet.[30,31]

1846 – Lika arvsrätt för kvinnor och män; skråväsendet avskaffas och kvinnor får rätt att bedriva handel.

1858 – Ogifta kvinnor kan bli myndiga.

1864 – Hustrumisshandel förbjuds.

1873 – Kvinnor får rätt till akademiska studier.

1907 – Lagstiftning om allmän och lika rösträtt för män.

1910 – Folkhemsbegreppet myntas.[32]

1919 – Allmän rösträtt införs för kvinnor; Lagstiftning om 8 timmars arbetsdag.

1931 – Moderskapsförsäkring införs.

1935 – Lika folkpension för kvinnor och män.

1937 – Kondomer får säljas som sjukvårdsartiklar.

1938 – Saltsjöbadsavtalet skapar stabilitet på arbetsmarknaden.

1939 – Förbud att avskeda kvinnor pga graviditet, förlossning eller giftermål.

1947 – Barnbidrag till alla familjer oavsett inkomst.[33]

1951 – Religionsfrihet blir lag.

1964 – P-piller godkänns.[34]

1965 – Studiemedelsystemet införs med en kombination av lån och bidrag

1969 – Ny grundskola (Lgr 69) inrättas som ”bör verka för jämställdhet.”[35]

1974 – Föräldraförsäkringen införs.[36]

1979 – Barnaga förbjuds[37], första jämställdhetslagen (enbart om arbetslivet).[38]

1982 – Könsstympning förbjuds.[39]

1992 – Utvidgad jämställdhetslag.[40]

1998 – Nya lagar om mäns våld mot kvinnor.

1999 – Sexköpslagen: förbud mot köp av sexuella tjänster.

2008 – Ny diskrimineringslag som främjar lika rättigheter.

2010 – Minoritetsspråksrättigheterna utvidgas.[41]

2014 – Tvångs- och barnäktenskap förbjuds.

Listan kan naturligtvis göras längre, men avsikten är att påminna oss alla om hur många steg som tagits genom århundraden och decennier och hur viktigt det är med att bygga institutionella strukturer som ser till att vi aldrig slutar ta nya steg för att förbättra människors livsvillkor.

8.3. MWVS-STUDIEN OCH HEDERSRELATERAT FÖRTRYCK

De flesta större populationsbaserade undersökningar saknar dessvärre frågor om hedersrelaterat förtryck. I Migrant WVS har vi inte bara direkt frågat om hedersrelaterat förtryck, vi har även ställt ett stort antal frågor som i sig kan avslöja förtryck. Naturligtvis är det svårt att få korrekta resultat, men det är ändå ett försök att fånga migranternas syn på detta. Den första frågan lyder:

”Hedersförtryck handlar om att andra, till exempel familjen eller släkten bestämmer över framförallt unga kvinnors livsval. Hur ser du på det?”

Respondenterna har ombetts svara på en skala 1–10, där 1=”kan aldrig accepteras” och 10 betyder: ”bör alltid accepteras”. Ju lägre värde desto större avståndstagande. Genomsnittet för samtliga svarande ligger på 2,9, det vill säga ett kraftfullt avståndstagande. De som bott längst tid i Sverige har starkare avståndstagande: 2,6 för de som bott i Sverige från 2007 eller längre. Genomsnittet pendlar mellan 2,3 och 3,7 – aldrig högre. Intressant är att männen generellt sett är mindre avståndstagande, män: 3,6, kvinnor: 3,0. Män utan utbildning är minst avståndstagande (4,1) medan kvinnor utan utbildning är mest avståndstagande (2,9). För högutbildade är skillnaderna mellan män och kvinnor små. Något förvånande så är äldre mer avståndstagande än yngre.

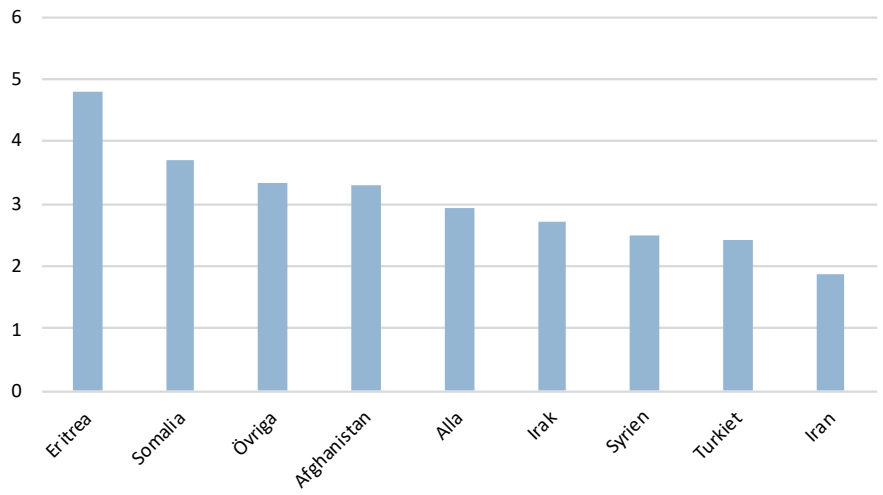
Över 50 % av de tillfrågade svarade att hedersrelaterat förtryck aldrig kan accepteras, medan 7 % ansåg att det alltid kan accepteras. En viss ovisshet rådde också i denna fråga; 17 % av migranterna svarade ”vet inte”. Människor från Iran och Turkiet låg lägst med ett genomsnitt på 1,87 respektive 2,42 medan respondenter från Eritrea hamnade högst på 4,78.

Tabell 8.1. Acceptans av hedersrelaterat förtryck.

Land	Genomsnitt
Afghanistan	3,29
Eritrea	4,89
Irak	2,70
Iran	1,87
Somalia	3,71
Syrien	2,50
Turkiet	2,42

Skillnaderna i acceptans för hedersrelaterat förtryck skiljer sig åt mellan kulturerna. Migranter från Eritrea, Somalia och Afghanistan har högst acceptans. Det är också de tre ursprungsländerna där migranterna har kortast genomsnittliga tid i Sverige (undantaget Syrien), medan de som har bott längst tid i Sverige, Turkiet och Iran har lägst acceptans.

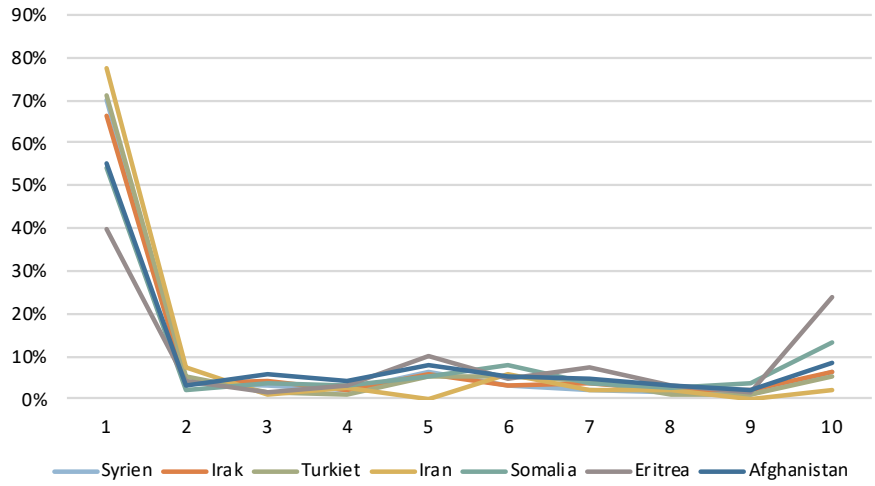
Figur 8.2. Är hedersrelaterat förtryck acceptabelt? Fördelat efter ursprungsländer (skala 1–10 där 1=kan aldrig accepteras och 10=kan alltid accepteras).



Just tidsfaktorn är avgörande, men gruppen som har bott i Sverige mer än 10 år är för liten för att några säkra slutsatser ska kunna dras. Vidare är det viktigt att analysera denna fråga med bättre data på andra generationens migranter, födda i Sverige med föräldrar från de länder som analyserats här.

Vi behöver även sätta in frågan om hedersförtryck med mer generella synsätt vad gäller gender.

Figur 8.3. Spridningen av hedersrelaterat förtryck (skala 1–10, hedersrelaterat förtryck, 1=kan aldrig accepteras och 10= kan alltid accepteras).



Av figur 8.3 framgår spridningen över skalan. En klar majoritet anser att hedersrelaterat förtryck aldrig kan accepteras, men så mycket som 25 % av de med eritreanskt ursprung anser att det är acceptabelt. Även bland migranter från Somalia och Afghanistan finns en viss acceptans av hedersrelaterat förtryck.

8.4. DEN SUBJEKTIVA INTEGRATIONEN UR ETT GENDERPERSPEKTIV

Figur 8.4 visar resultaten för regressionsanalysen när migranter blev tillfrågade om sin syn på hedersrelaterat förtryck. Detta är en 10-gradig skala där 1 motsvarar ”Aldrig acceptabelt” och 10 ”Alltid acceptabelt”.

Om vi använder samma bakgrundsvariabler i denna regressionsanalys som i de föregående så blir resultatet som framgår av figur 8.4 för de faktorer som har trestjärnig signifikans att muslimer i högre utsträckning än andra grupper tar avstånd från hedersrelaterat förtryck (muslim var inverterat signifikant där muslim korrelerade med ett lägre värde i den 10-gradiga skalan). Detta tyder på att det inte är religionen i sig utan snarare kulturella faktorer som kan förklara skillnader i acceptansen av hedersrelaterat förtryck. Män är mer accepterande till hedersrelaterat förtryck än vad kvinnor är. Förutom att kön var signifikant i alla tre modeller var ålder signifikant i modell 1 där yngre tenderade att svara lägre i skalan men denna variabel föll av i modell 2 och 3. Finansiell tillfredsställdhet var signifikant i modell 2 och 3, dock var de som kände sig mer tillfredsställda ekonomiskt mer accepterande till hedersrelaterat förtryck. Detsamma gällde kontakterna med det svenska samhället i modell 3 samt medlemskap i frivilliga organisationer. ”Adapt to Swedish society” var omvänt signifikant i modell 3.

De som tycker det är lätt att anpassa sig till svenska lagar och normer är också tydligare emot hedersrelaterat förtryck, vilket tyder på att de har en faktisk kunskap om dessa lagar. Fler analyser för de olika länderna behöver genomföras. Ytterligare analyser av trygghet och tillit liksom av engagemang i olika nätverk behöver även göras. Vi ser ett visst samband med deltagande i sociala nätverk och olika frivilliga organisationer, där dessa är mindre avståndstagande, vilket vi i dagsläget inte kan förklara. Dessa resultat behöver analyseras djupare och fler variabler behöver inkluderas.

Figur 8.4. Regression över hedersrelaterat förtryck.

Honour related oppression													
	Controls				Human and economic capital				Social capital				
	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	B	SE	Beta	Sig.	
Sex (Male)	0,17	0,06	0,04	***	0,20	0,06	0,04	***	0,21	0,06	0,05	***	
Age	-0,01	0,00	-0,04	***	-0,00	0,00	-0,02	N/S	-0,00	0,00	-0,02	N/S	
Marital status	-0,07	0,06	-0,15	N/S	-0,06	0,06	-0,01	N/S	-0,06	0,06	-0,01	N/S	
Length of residency	-0,05	0,01	-0,01	N/S	-0,01	0,01	-0,02	N/S	-0,02	0,01	-0,02	N/S	
Citizenship (Swedish)	0,05	0,09	0,01	N/S	0,02	0,09	0,00	N/S	0,00	0,09	0,00	N/S	
Type of religion (Muslim)	-0,29	0,06	-0,07	***	-0,28	0,06	-0,06	***	-0,25	0,06	-0,06	***	
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL													
Education (Low>High)					-0,04	0,02	-0,03	**	-0,03	0,02	-0,02	*	
Swedish Language					0,09	0,04	0,03	**	0,08	0,04	0,03	**	
Household savings (Low>High)					-0,09	0,04	-0,03	**	-0,09	0,04	-0,03	**	
Employment status (In work)					-0,13	0,09	-0,02	N/S	-0,15	0,09	-0,02	*	
Economic benefit					0,36	0,03	0,02	N/S	0,03	0,03	0,02	N/S	
Financial satisfaction					0,08	0,01	0,08	***	0,08	0,01	0,08	***	
relative economic mobility					0,03	0,05	0,01	N/S	0,03	0,05	0,01	N/S	
SOCIAL CAPITAL													
Adapt to Swedish society									-0,08	0,01	-0,07	***	
Particularized trust									-0,01	0,00	-0,03	*	
Generalized trust									-0,00	0,00	-0,02	N/S	
Contact with Swedish society									0,01	0,04	0,01	N/S	
Swedish social networks									0,29	0,07	0,55	***	
Voluntary organizations									0,01	0,06	0,06	***	
Feelings of security									-	-			
Use of legacy media (TV, papers, radio)									0,02	0,02	0,02	N/S	
Use of social media									-0,03	-0,03	-0,03	**	
(Constant)	3,30	0,09		***	2,65	0,26		***	3,96	0,40		***	
Adjusted R2	0,01				0,02				0,03				

Inom WVS finns ett rikt urval variabler som mäter frihetliga eller emancipativa värderingar. Utöver dessa har ett antal nya variabler lagts till som berör dels jämställdhet i en vidare bemärkelse, dels mer specifikt sexuell och reproduktiv hälsa. Bland de mer generella frågorna finns följande påståenden som varje respondent får förhålla sig till:

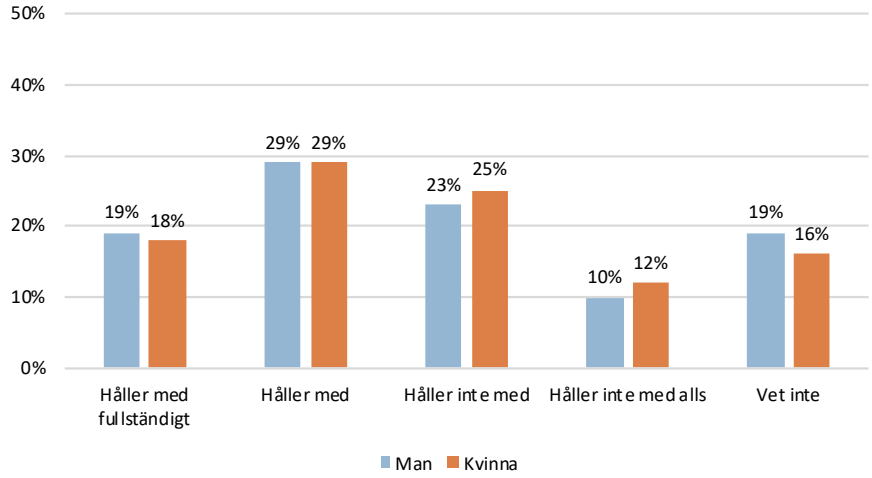
- Vi bör sträva efter ökad jämlikhet mellan män och kvinnor.
- Kvinnors lika villkor har gått för långt i Sverige.
- Barnen blir lidande när mamma lönearbetar.
- Att vara hemmafru är lika givande som att arbeta för lön.
- Det är framförallt mannens uppgift att försörja familjen.
- Det är nog bra med förvärvsarbete men vad de flesta kvinnor egentligen vill ha är ett hem och barn.
- På det hela taget blir familjelivet lidande när kvinnan heltidsarbetar.
- Om en kvinna tjänar mer pengar än sin man orsakar det nästan säkert problem.
- Homosexuella par är lika bra föräldrar som andra par.
- Det är en skyldighet gentemot samhället att få barn.

I frågan om jämlikhet avviker samtliga sju migrantgrupper avsevärt från vad majoritetsbefolkningen i Sverige anser.

- 65 % anser att det är helt eller delvis sant att det är mannens jobb att försörja familjen.
- 85 % anser att vi borde arbeta för mer jämlikhet mellan könen. Samtidigt anser 66 % att kvinnors jämlikhet har gått för långt i Sverige.

På frågan om huruvida barn lider av att deras mor har ett avlönat arbete har närmare hälften av migranterna svarat ”håller med” eller ”håller med fullständigt”, ett förhållande som kvarstår när svaren delats upp på kön. Detta är självklart ett problem när det kommer till att få in kvinnor på arbetsmarknaden, speciellt med tanke på att 65 % av kvinnorna i studien svarat att de har barn. Tittar man på andelen som för närvarande arbetar bland kvinnor är den också lägre (16 %) än bland män (23 %).

Figur 8.5. När en mor har betalt arbete lider barnen.



Just frågorna kring gender och reproduktion är som vi sett av kulturkartans frågor om självbestämmande det område där dessa migrantgrupper skiljer sig allra mest från majoritetsbefolkningen: 84 % av de tillfrågade angav att de själva kunde välja sin partner, medan 10 % svarade att de inte visste. Av dem som inte upplevde att de kunde välja sin egen partner uppgav närmare hälften att det var på grund av att deras familj bestämde. 18 % av de som svarade nej uppgav att de inte var öppna med sin sexuella läggning som orsak.

Migranterna fick också värdera hur mycket de kunde bestämma över sin reproduktiva hälsa på en skala mellan 1 till 10. Kvinnor hamnade här på 8,5 och männen på 8,1. I åldersgrupperna var det de under 25 som i lägst grad ansåg att de hade rätt att bestämma över sin produktiva hälsa, med ett snitt på 8,0.

Bill & Melinda Gates Foundation gav World Values Survey och Karolinska Institutet, avdelningen för Global Hälsa, ett anslag för att utveckla en modul med Gender och SRHR-frågor. Denna testades i samband med att WVS genomförde sin sedvanliga undersökning för våg 7. Ett antal av de frågor som ingick där har ingått i MWVS och vi avser att fördjupa analysen av dessa under kommande höst.

Rent erfarenhetsmässigt har vi inom WVS lärt oss att man inte enbart kan ställa övergripande frågor utan att dessa måste kompletteras med rätt skarpa, konkreta frågor. Med tanke på vad vi tidigare sett rent resultatmässigt när det gäller frihetliga värderingar så ger detta oss en unik möjlighet att fördjupa förståelsen av normer kring familj och sexualitet.

Nu följer en serie frågor som vi endast är i begynnelsen av att analysera. En del svar ligger långt från vad vi är vana vid i Sverige, men som ni sett så har värderingarna hos de utomeuropeiska migranterna redan förändrats mer åt

det frihetliga håller. Om vi jämför med data från Nigeria så har migranterna i Sverige redan kommit långt vad gäller acceptans av emancipativa värderingar. Samtidigt visar de följande resultaten hur mycket som återstår att göra och hur viktigt det är att vi vet var olika grupper migranter befinner sig rent värderingsmässigt. Som betonades i inledningen så handlar det inte om ett fritt val, svensk lag gäller i Sverige och den tillåter inte att man tvingar sina unga in i partnerskap som de inte önskar och inte heller att kvinnor inom äktenskapets ram måste acceptera sex om de inte vill det, och att barn har rätt till skydd mot föräldrar som slår. Det är vår förhoppning att dessa insamlade data och analyser kan utgöra underlag till utbildningsprogram som förbättrar integrationen även inom detta område.

Två av frågorna handlar om att hedra sin familj, de lyder: *”Även om en flicka inte vill gifta sig bör hon följa sin familjs vilja*.” Samma fråga har även ställts om pojkar*: ”Även om en pojke inte vill gifta sig bör han följa sin familjs vilja*”.

Tabell 8.2. Även om en flicka/pojke inte vill gifta sig bör hon/han följa sin familjs vilja.

”Även om en flicka inte vill gifta sig bör hon följa sin familjs vilja”

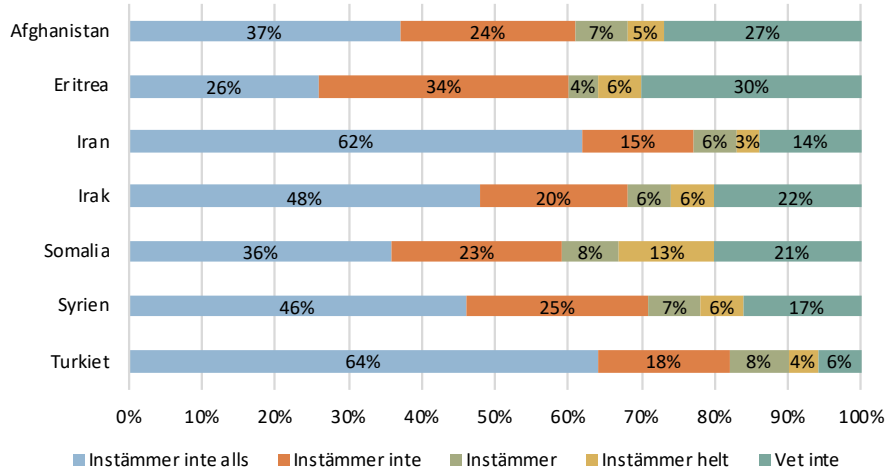
Instämmer helt	Instämmer	Instämmer inte	Instämmer inte alls	Vet inte
6 %	7 %	22 %	47 %	19 %

”Även om en pojke inte vill gifta sig bör han följa sin familjs vilja”

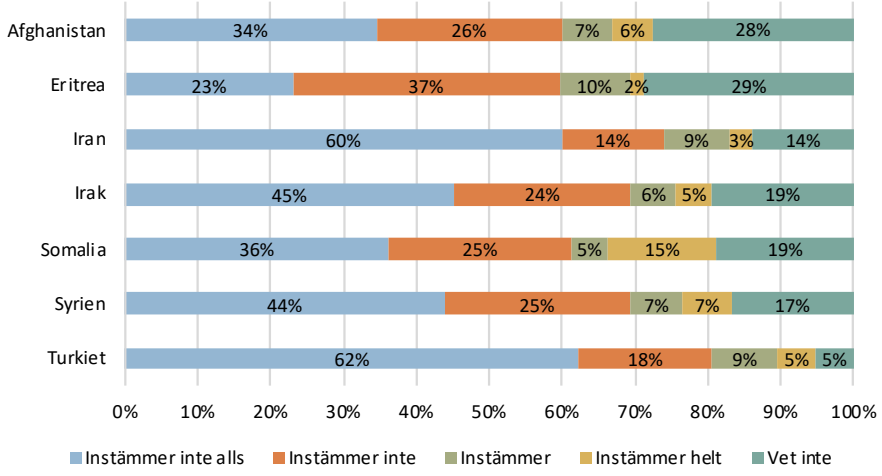
Instämmer helt	Instämmer	Instämmer inte	Instämmer inte alls	Vet inte
6 %	7 %	22 %	45 %	19 %

En mycket stark majoritet av de svarande tar avstånd från påståendet att även om en flicka eller pojke inte vill gifta sig så bör man följa sin familjs vilja. Skillnaderna är stora både mellan könen, i olika åldersgrupper och beroende på utbildningsnivå. En annan viktig skillnad är den mellan olika ursprungsländer. Som framgår av följande figurer är det mycket få av respondenterna från Iran, Irak och Turkiet som vill att ungdomar ska gifta sig mot sin vilja – trots att familjen vill det. Dessa respondenter är också de som vistats en längre genomsnittlig tid i Sverige. Samtidigt uttrycker var femte av dem att de är osäkra på hur de ska besvara frågan. Bland de mer nyanlända är det tydligt att många anser att de unga ska följa föräldrarnas både när det gäller giftermål och SRHR-frågor. Detta gäller i synnerhet de som kommer från Somalia där 20 % av de tillfrågade vill att ungdomarna bör följa föräldrarnas vilja. Även för övriga icke europeiska länder är det med tanke på frågans viktiga innebörd, relativt många som instämmer (13 %) i att familjen bestämmer såväl sönernas som döttrarnas framtida hustru respektive make.

Figur 8.6. Även om en flicka inte vill gifta sig så bör hon följa sin familjs vilja.

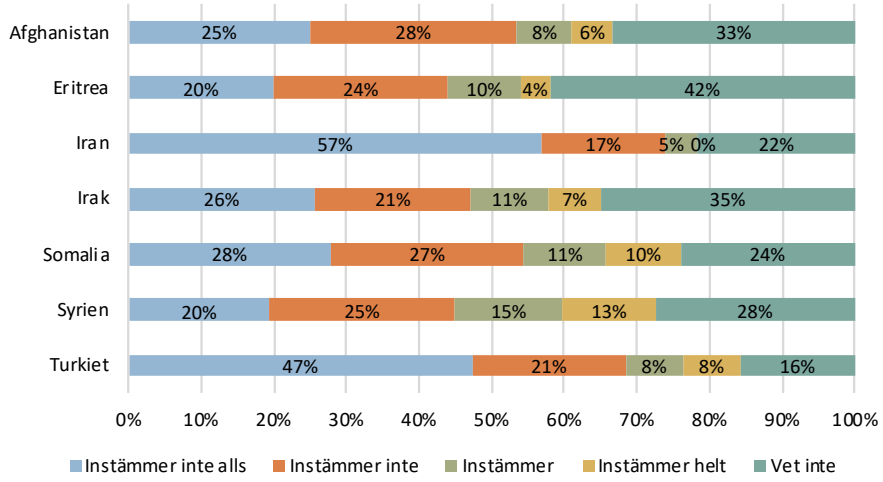


Figur 8.7. Även om en pojke inte vill gifta sig så bör han följa sin familjs vilja.



Vi har även frågat om man anser att ett par bör försöka få barn så snart som man har gift sig och det framkommer att även om de flesta tar avstånd från detta påstående, så håller i genomsnitt 22 % ändå med om detta. Även här är skillnaderna stora beroende på ursprungsland. Iran och Turkiet tar avstånd, de med Irakiskt ursprung något mindre. Hela 28 % av de som kommer från Syrien anser att det är viktigt att få barn så snart som man har gift sig, 21 % av somalierna.

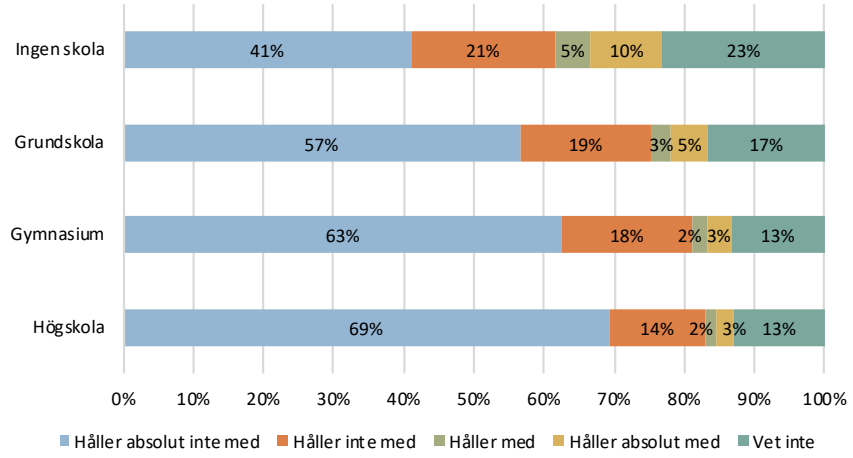
Figur 8.8. Det är viktigt att få barn så snart som en person har gift sig.



Avslutningsvis har ett antal frågor ställts som handlar om våld i nära relationer och i vilken grad man hjälper och stöttar varandra vad gäller hushållsarbete med mera. Eftersom dessa frågor kommer i slutet av undersökningen så är svarsfrekvensen väsentligt lägre, cirka 2 200–2 600 svarande per fråga, med ett stort antal som svarat 'vet ej'. Skillnaderna är stora mellan länderna och systematiska, men med tanke på att svarsfrekvensen blir låg när man fördelar på olika länder, har vi valt att inte redovisa landsspecifika data för dessa frågor.

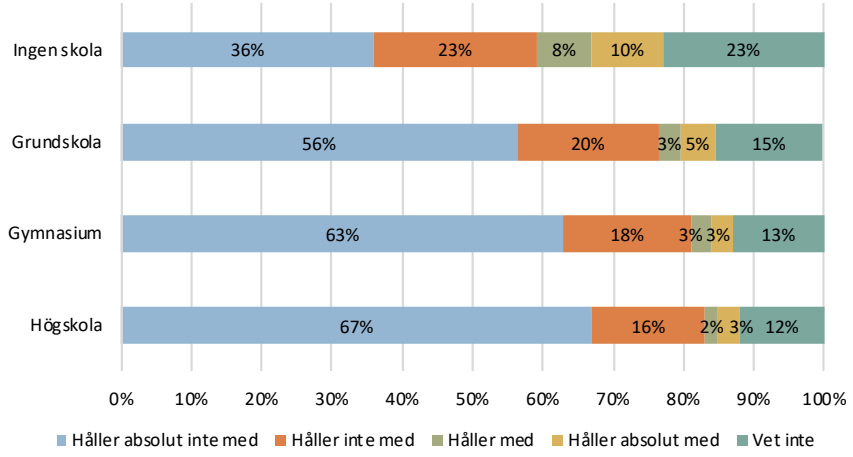
Detta batteri inleds med frågan om *"män får använda våld för att tillrättavisa sin fru"*. Sammantaget så är det endast 7 % som anser detta vara i sin ordning. Det är ingen skillnad mellan könen, men märkligt nog är det fler unga under 25 år som accepterar detta (10 %). Det är dock framförallt de med ingen eller liten utbildning som håller med om det påståendet (12 %).[42] Om man analyserar svaren efter ursprungsland så framträder stora skillnader, bland de som kommer från Afghanistan och Somalia är det flest som håller med om påståendet, men som påpekats är skillnaderna inte statistiskt säkerställda på landnivå.

Figur 8.9. Män får använda våld för att tillrättavisa sin fru.



Nästa påstående handlar om huruvida en kvinna ska acceptera våld från sin man. Även här tar de allra flesta avstånd från ett sådant påstående (76 %), något fler kvinnor än män och fler äldre än unga. Fler med ingen eller låg utbildning accepterar påståendet (15 %).[43] Skillnaderna är stora beroende på ursprungsland. Störst acceptans visar migranter från samma länder som ansåg att mannen hade rätt att bruka våld, det vill säga Afghanistan, och Somalia. Accepterar man våld i relationen mellan makar så har man även en högre acceptans av att bruka våld eller hot i uppfostran av sina barn. Dock är andelen som accepterar våld eller hot lågt i barnuppfostran lågt, 76 % tar avstånd. Även här är skillnaderna stora mellan olika utbildningsnivåer.

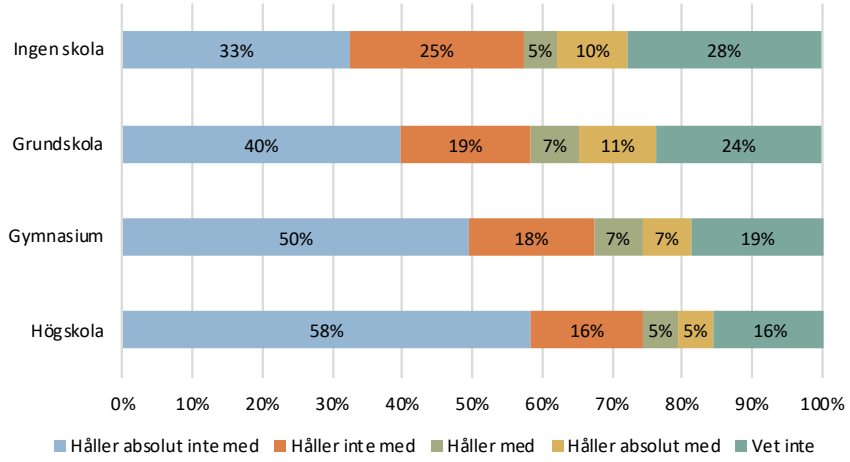
Figur 8.10. Föräldrar får använda våld eller hot för att uppfostra sina barn.



En fråga lyder *”En kvinna som visar att hon är intresserad av sex anses som vulgär”*. Avsikten med frågan var att man med påståendet skulle fånga synen på kvinnans sexualitet. Påståendet är dock inte optimalt formulerat eftersom begreppet ’vulgär’ är svåröversatt till de olika språken. Frågan behöver omformuleras i nästa delundersökning och följas upp med ett antal följdfrågor. Svårigheten att besvara frågan framgår även av det stora antalet ’vet inte’-svar.

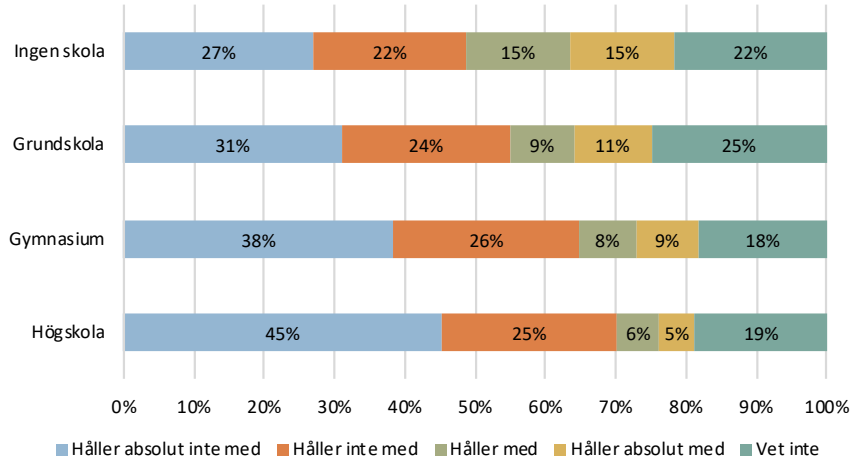
Nästa fråga är däremot svår att misstolka och andelen vet inte´’-svar beror snarare på att man inte vill uttrycka en åsikt i frågan. En majoritet tar avstånd (64 %), dock håller 14 % med om påståendet: man ska inte blanda sig i när man känner till våld inom en familj. Ju lägre utbildningsnivå desto fler håller med.

Figur 8.11. Våld inom familjen ska ingen annan blanda sig i.



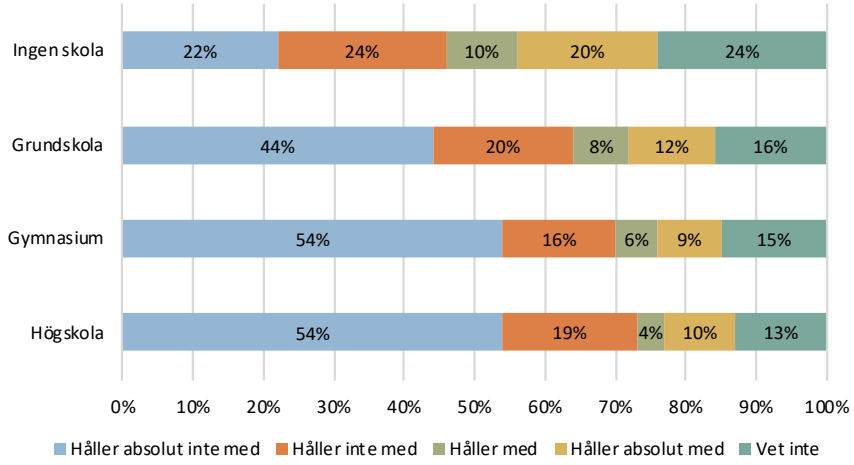
I många av ursprungsländerna försvagas hustruns roll i familjen om svärmoderns auktoritet är stor. Vi har därför ställt en fråga om detta. Svaren är viktiga att tänka på när vi diskuterar anhöriginvandring, därför att dessa mönster kan komma att reproduceras i det nya hemlandet och därmed riskera att försvåra integrationen. Huvuddelen av de tillfrågade tar avstånd från påståendet (60 %). Särskilt kvinnorna. Bland de med ingen utbildning t.o.m. grundskola håller betydligt fler med om att en man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än till sin frus.

Figur 8.12. En man ska ta mer hänsyn till sin mammas åsikt än till sin frus.



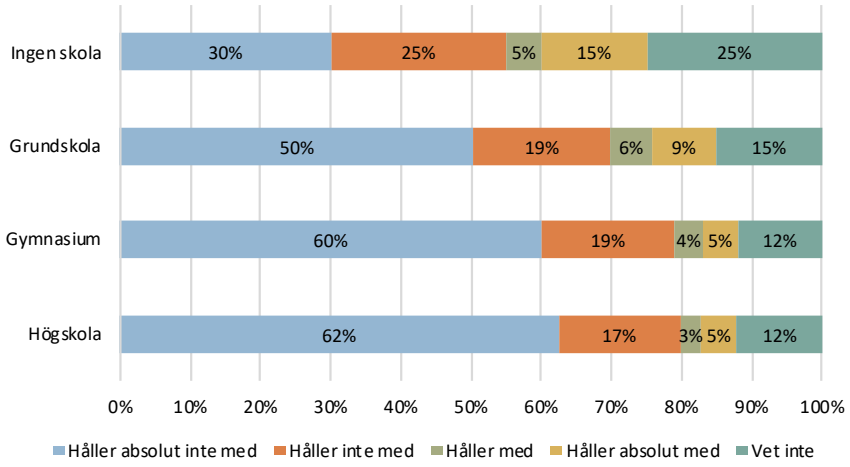
Ett stort hinder för kvinnors deltagande i arbetslivet är att hushållsarbetet är betungande med stora familjer i små bostäder. De allra flesta tar dock avstånd från detta påstående (66 %). Dock håller 17 % med om påståendet, bland de med ingen skola till grundskola 25 %.[44] Utbildning framstår som den viktigaste faktorn för avståndstagande, det är ingen större skillnad mellan könen eller åldrarna.

Figur 8.13. En man som hjälper sin hustru med hushållssysslor blir inte respekterad.



Nästa påstående handlar om beslutsfattande i familjen; ses det som ett svaghetstecken om hustrun är involverad? Även här är det en majoritet som tar avstånd, något fler kvinnor än män och något färre som tar avstånd bland de yngre.

Figur 8.14. En man som diskuterar viktiga beslut med sin fru betraktas som svag.



Utöver dessa har vi även ställt ett antal frågor av mer medicinsk karaktär. Avsikten med dessa är att WVS tillsammans med ett team på Karolinska Institutet, avdelningen för Global hälsa ska genomföra en fördjupad analys av dessa. Okunskapen är också stor när det gäller dessa frågor. Några exempel, när vi frågat respondenterna om de tror att det är lagligt i Sverige att kunna säga nej till sex inom äktenskapet så svarar 29 % att lagen inte tillåter det. 35 % tror också att en tidig abort är olaglig. Däremot är man väl medveten om att man inte får ha sex med någon (utanför äktenskapet) mot dennes vilja (57 %), 72 % är också medvetna om att man inte får gifta sig med någon som är under 18 år.

Hela 73 % anser att gifta bort sin dotter är att göra henne tryggare. Lika många tycker dessutom att det är viktigt att man får barn så snart som man har gift sig. En kvinna anses inte vara en ”riktig” kvinna om hon inte har barn – också här anser 73 % det. 76 % anser att en man inte är en ”riktig” man om han inte har en son. 79 % av de svarande vidare att ha en son är alltid bättre än att ha en dotter.

Som detta kapitel visat finns stora skillnader i synen på de sociala normer som gäller synen på reproduktion och familjeliv. Frågan när känslig – med vilken rätt inbegriper man i familjers inre liv? Många migranter uttrycker till exempel en stor oro över att de ska bli fråntagna sina barn. Det har till och

med bildats etniska föreningar med namn på somaliska som kan översättas till "dom tar våra barn ifrån oss". Kontakterna mellan sociala myndigheter – som har att tillse att barn går i skola, att de inte blir misshandlade osv. – och en del familjer, har uppenbart inte alltid fungerat. Lagstiftningen kring barnäktenskap har skärpts osv., men om man inom familjernas ram fortsatt hävdar att de unga och kvinnorna inte har samma beslutsrätt som morbröder och fäder kommer inte integrationen att fungera.

Rapporten har därför avslutats med ett kapitel som just handlar om sociala normer som leder till att reproduktionen kontrolleras ner på familjenivån och därmed kvinnors rätt till sina kroppar och sina liv. I ett "short-life"-samhälle med avsaknad av välfärdssystem var många motiverade till att föda så många barn man bara hann, för att säkra en avkomma som kunde ta hand om en på ålderns höst. I ett "long-life"-samhälle med fungerande välfärdssystem är det inte längre meningsfullt att försöka kontrollera reproduktionen. När det inte längre behövs blir kvinnors andra förmågor mer önskvärda och därmed möjliga att utveckla. Där är vi nu. Men frågan är långt ifrån avgjord. Populismens världsbilder – som många gånger utmålar migranter som en hotfull massa som sätter barnafödande före allt annat – hotar alltjämt den subjektiva integrationen.


Foto: Krister Lönn

Mohammad Samadi

46 år, tvåbarnsfar och ansvarig för Afghanska Ungdomsföreningen i Karlstad. Utbildad religionshistoriker och imam från Kabul.

—

”Jag försöker berätta för alla unga pojkar som kommer hit till centret att om de åker buss på sommaren och det sitter en flicka som har en liten klänning på sig, så är det normalt och naturligt. Hon har lite kläder på sig inte för deras skull utan för att det är varmt. Det är så det fungerar, det är svensk kultur.”

Lär man sig inte sånt på SFI?
”Nej, jag har också gått SFI, man talar inte om sånt. Dom här killarna behöver mer information. De måste förstå. I Afghanistan har religionen och politiken vuxit samman och det är inte bra. Politik ska vara politik och religion ska vara religion. Så är det i Sverige och på det sättet är Sverige bäst. Kyrkan och staten ska vara olika.”

Vem ska din dotter gifta sig med när hon bli vuxen?
”Hon bestämmer själv. Nu är det 2019 och hon måste få bestämma själv. Man måste vara modern, inte gammaldags. Min yngsta syster ringde från Kabul häromdagen och frågade mig som är storebror om en man som hon träffat. Jag sa till min syster att du måste bestämma själv vem du ska gifta dig med.”


Foto: Johan Eklund

Mazlum Dogan

29 år, fil kand i statskunskap, kom med sina kurdiska föräldrar till Sverige som 1-åring från Turkiet. Uppvuxen i Mora, Edsbyn och Bollnäs.

—

”Jag tänker på svenska och jag beter mig som en svensk. Men sen kommer det här med kultur och traditioner – då är jag mer som en kurd.”

”Det här explosiva som man har i sig, den där som blir lättirriterad, den som blir lättkränkt, den där som blir arg – det tror jag kommer från min kultur.”

”Om nån skulle säga till mig att min syster är vacker, då skulle jag reagera helt annorlunda än en så kallad etnisk svensk. Samtidigt så känner jag att den här reaktionen hos mig försvinner lite i taget, för varje år som går.”

KAPITEL 9

Konklusion

9.1. EN SUBJEKTIV INTEGRATION

Utmaningen för en fungerande integrering av migranter, har setts av allt fler som en tvåvägsprocess där både värdland och migranter behöver mötas. Ett sådant synsätt återfinns också på den politiska agendan i många länder samtidigt som olika auktoritära och populistiska partier fått starkt gehör för sina ståndpunkter.

En stor del av forskningen kring integrationen av migranter har huvudsakligen fokuserat på strukturella förhållanden i samband med sysselsättning och utbildning, som kritiska resurser för att förbättra levnadsstandarden för nya svenskarna. Ett centralt resultat från denna studie handlar om olika subjektiva integrationsindikatorer. De migranter som uppger att de åtnjuter ekonomiska fördelar jämfört med ursprungslandet känner sig i högre grad hemma i Sverige och är mer motiverade till att integreras. Detta tillsammans med de mer informella formerna för kontakt med det svenska samhället och en egen upplevd anpassning till svenska normer och lagar, verkade spela en avgörande roll för att skapa känslan av hygge bland migranterna.

Även om många studier rapporterat om en positiv korrelation mellan utbildning och integration, har den föreliggande studien funnit ett delvis motsatt mönster. De svarande som var minst utbildade, eller till och med saknade utbildning, var de som var mest nöjda med sin situation och kände sig mest kopplade till det svenska samhället. En möjlig förklaring till detta är att de minst utbildade också tenderar att få mest stöd. De är inbjudna till utbildningsprogram där de lär sig att läsa och skriva på svenska och får språkstöd på det egna landets språk under en övergångstid, samtidigt får de ekonomiskt stöd och bostäder under de första två åren i Sverige. Migranter som rapporterar en högre utbildningsnivå när de anländer till Sverige antas själva kunna hantera en större del av sin integration. Detta illustreras av resultaten från frågor om huruvida respondenternas liv har förbättrats sedan de anlände till Sverige. Medan de lågutbildades liv i väsentlig grad har förbättrats jämfört med i ursprungslandet, så rapporterar de välutbildade en väsentligt lägre förbättringsnivå.

En förklaring till varför anställning inte är en så stark prediktor för integration kan vara att många av de nyanlända migranterna fortfarande finns i skolsystemet, och de flesta av dem som slutat skolan ännu inte är anställda. Endast 19 % av de svarande har jobb, och en tredjedel av dessa jobb är bara

deltid. De flesta svarande säger emellertid att arbetet är mycket viktigt (92 %). Att vara anställd i sitt nya hemland är en objektiv indikator på framgångsrik integrering. Däremot kan känslan av att vara hemma i sitt nya hemland betraktas som en subjektiv indikator på integrering. Även om respondenterna övergripande är välintegrerade, är bristen på objektiv integration som uppenbaras av den låga sysselsättningsgraden i denna grupp fortfarande en utmaning.

Könsskillnaderna visar att män känner sig hemma i större utsträckning. Möjligen kan detta förklaras av det faktum att män ofta är familjeförsörjare i sina ursprungsländer, med ansvar för både ekonomin och deras familjs säkerhet. I Sverige får många av de nya migranterna ekonomiskt stöd och bostäder, vilket minskar det ansvar som normalt skulle tilldelas männen. Kvinnorna har fortfarande ungefär samma arbetsbelastning som tidigare, det vill säga att ta hand om barn och hushåll. Det innebär att kvinnliga migranters liv har förändrats i mindre grad än vad som kan vara fallet för manliga migranter, även om de flyttar till ett land som i allmänhet har mer jämställdhet än vad ursprungsländer har.

Resultaten från denna studie har förhoppningsvis inte bara konsekvenser för svensk integrationspolitik, utan också för andra välfärdsstater i väst. Inledningsvis introducerade vi två av de viktigaste teorierna om integration; den mångkulturella teorin, som understryker vikten av att stödja migranter att behålla sin egen kultur och sitt språk, som ett medel för att underlätta integrationen, och för det andra assimilationsteorin, som betonar vikten av att smälta in, lära sig språk, värderingar och sociala normer i det nya landet. Som tidigare redovisats så antog Sverige en officiell politik för multikulturalism för mer än 40 år sedan, men den har genomgått stora förändringar över tiden. Idag hävdar de flesta att det mångkulturella konceptet måste begränsas av svensk lag och internationellt avtal såsom mänskliga rättigheter, barns rättigheter, Genèvekonventionen etc., som aldrig får tillåtas att brytas med några ursäkter för kulturella skillnader. Politiskt sett har detta lett till mycket strikta lagar som inte tillåter kroppslig bestraffning av barn, barnäktenskap, kvinnlig könsstympning etc.

Parallellt med detta har assimilationsteorin också mjukat, och man betonar numer ackulturation snarare än assimilering.[1] Detta har gjort det möjligt för förespråkare av var och en av de två teorierna att hitta en gemensam grund, vilket möjliggör både att integrera kulturella skillnader och göra starka ansträngningar för att inkludera migranterna, både uppmätta objektivt genom registrerade uppgifter om utbildningsnivå, deltagande i arbetslivet och även subjektivt integration, som har varit i fokus i denna artikel. Oavsett om vi är förknippade med multikulturalism eller ackulturation behöver vi mer exakt kunskap om hur värden förändras.

En mer djupgående förståelse av värderings och normförändringar är en förutsättning för en mer konstruktiv och evidensbaserad offentlig dialog kring migrationen. Detta leder i sin tur till en mer effektiv integration. Alla individer har flera identiteter: professionellt, som familjemedlemmar (partners, föräldrar och barn) och som medborgare. Hur vi balanserar dessa identiteter påverkar vårt beteende och framgången för våra relationer. Denna rapport har visat att subjektiv integration är en 'snabbspår' där respondenterna reagerar positivt och känner sig hemma i Sverige, det vi ovan benämnt korsbefruktning. Vi vet från tidigare forskning att förtroende mellan individer utanför den nära kretsen tar tid att utveckla.[2] Denna gradvisa intergenerationella effekt, som även kallats socialiseringshypotesen, hävdar att människors grundläggande värderingar i stor utsträckning är fasta när en person når vuxen ålder och ändras relativt litet därefter. Vi tror att denna hypotes behöver ändras något. Under vissa omständigheter, till exempel när en migrant från den globala södern lever i små eller medelstora samhällen i olika kommuner i Sverige – det vill säga inte i närheten av de stora städerna – men i lantliga och mindre städer, så förklarar migranterna att de känner sig hemma. De känner sig trygga och säkra och har förbättrat sina livsförhållanden, både när det gäller deras ekonomiska förutsättningar, bostäder, hälso- och sjukvård, delaktighet i medborgarorganisationer, bättre utbildningsmöjligheter, frihet att fatta egna val, yttrandefrihet etc. Självklart kan man argumentera för att Sverige är ett välbärgat samhälle och invandrare kommer från krigsområden och fattiga länder med dysfunktionell infrastruktur, men effekterna av invandrarnas situation är likväl en plattform för integration. De välutbildade migranterna visar emellertid inte samma känsla av tillhörighet i Sverige. De kommer att behöva kontaktas med andra medel.

Många av migranternas inställning till människors rätt att fatta sina egna val avviker fortfarande från vad som gäller i både svensk lag och i många internationella fördrag. Till exempel anser många av de som deltagit i denna studie att det inte är en persons rätt att bestämma om sin sexuella läggning, val av partner eller om de ska gifta sig, och med vem, om de vill ha barn, ha abort eller skilsmässa. Många av de som intervjuats som är muslimer är till exempel inte beredda att låta sina barn välja en partner som inte är muslim.

En annan utmaning är hur invandrare ska kunna integreras på arbetsmarknaden, ett angeläget ämne som dock inte har varit syftet med denna artikel. En annan utmaning är att bekämpa populism. När en relativt stor del av det svenska välfärdssystemet riktas till migranterna är det inte så långsökt att folk reagerar med avund och främlingsfientlighet. Detta visar Ron Inglehart och Pippa Norris i sin senaste bok "Cultural Backlash" – populismen över hela västvärlden och med den blir migrationsfrågan alltmer låst.

9.2. SOCIAL KORSBEFRUKTNING

En omfattande migrationsforskning har fokuserat på strukturella villkor knutna till arbete och utbildning. Ett av huvudresultaten av denna undersökning är att mera fokusera på subjektiva indikatorer på integration. Det är knappast förvånande att migranter från fattiga och i många hänseenden dysfunktionella samhällen reagerar positivt när vi frågar dem hur de uppfattar det samhälle som tagit emot dem. Det som förvånat oss är dock att just att denna känsla av hemmahörighet inte ackompanjeras av de ”klassiska” formerna av socialt kapital som Robert Putnams teori om den nära och den generella tilliten (in group-trust och out group-trust), med ett aktivt deltagande i frivilliga organisationer. I stället har vi kunnat konstatera att migranterna som ingår i studien har tagit ett stort kliv i förändrade värderingar vad gäller viktiga delar av det vi benämner ”frihetliga värderingar”. Vi ser en bibehållen religiositet, där man inte upplever sig förhindrade att utöva sin religion, samtidigt som man bejakar kvinnors rättigheter inom utbildning och arbetsliv. Detta leder till en subjektiv känsla av att ha anpassat sig till det svenska samhället. Samtidigt har det som sker inom hemmets väggar inte förändrats i lika hög grad. Tilliten till människor man inte känner och toleransen mot människor som inte tänker som en själv, till exempel synen på homosexualitet och kvinnors rätt att kontrollera sin sexualitet, att kunna välja sin partner, om, när och med vem man vill bilda familj, abort, skilsmässa osv inte alls förändrats i lika hög grad.

Från dessa empiriska iakttagelser tror vi att teorin om hur förändring sker, det som benämnts den sekventiella förändringsteorin behöver revideras.[3] Enligt denna teori startar en värderingsförändring med religionens minskade inflytande och att en efterföljande sekularisering är nödvändig för att åstadkomma en ökning av de frihetliga värderingarna. Vår slutsats så här långt är snarare att ankomsten till ett samhälle som det svenska med omfattande välfärdsstöd och en stark utbildningsinsats leder till att man ”duschas” med ett annat synsätt än det man växt upp i. Detta leder till stora förändringar men, tvärt emot vad man kunde förvänta sig var det inte kvinnorna som tog det stora steget utan männen. Kvinnorna har i alltför hög grad fortfarande blivit kvar i hemmen och med ansvar för hushåll och med ett stort barnafödande. Därför har de kognitiva förmågorna blivit ojämnt fördelade mellan män och kvinnor. Kontrollmekanismerna vis-à-vis de kvinnor som försöker bryta sig ut ur de traditionella system som fanns i ursprungsländerna ser ut att vara förhållandevis intakta.

Vi kan således konstatera att de frihetliga värderingarna har utvecklats starkt bland de utomeuropeiska migranterna under de få år som här har studerats, med undantag av att de relationella frågorna kring familjen knappast har

alls förändrats. Tryggheten finns där, tilliten till den nära familjen, men inte tilliten utanför den egna kretsen och framförallt inte toleransen för andra sätt att se och tänka. Kanske är det så att detta är en naturlig utveckling; först grundlägger man en trygghet, börjar känna sig hemma i det nya landet, vågar släppa på kontrollen både vad gäller att välfärdssystemen vill en väl, att man kan ha förtroende för olika myndigheter – vi kan konstatera att detta förtroende är mycket högt – men könsrollerna inom familjen bibehålls i det korta perspektivet. Vi kan vidare konstatera att effekten av till exempel flerbarnstillägg och de tidigare möjligheterna att få retroaktiva ledigheter lett till att kvinnorna i praktiken blivit inlåsta med statens stöd. Arbetsförmedlingen har tidigare heller inte fokuserat nog mycket på dessa inlåsningseffekter. Det behövs en ordentlig översyn av de många olika system som vi har med värderingaglasögonen på; hur effektiviserar vi de integrationsinsatser som stat och kommuner delar ansvaret för?

9.3. MOTSTRIDIGA SLUTSATSER

Eftersom en kortfattad sammanfattning av resultaten finns i början av rapporten så handlar slutorden mer om framtiden, några reflektioner baserade på de möten och de analyser som vi här har presenterat. Vilka slutsatser drar vi från resultaten och vad avser vi att fortsätta med? Med tanke på den korta tid som vi har haft till vårt förfogande är det mycket som återstår att göra rent analysmässigt och naturligtvis också vad gäller slutsatser och policy-implikationer.

Några slutsatser som är tydliga redan nu är följande:

Vi kan konstatera att de utomeuropeiska migranter som redan finns i Sverige behöver omfattande stöd för att integrationen ska fungera. Ett mycket stort antal är rent kompetensmässigt inte redo för den svenska arbetsmarknaden, och att de därför inte heller är efterfrågade. Deras vilja att arbeta är tydlig, samtidigt som man inte fullt ut förstått vilka krav som den svenska arbetsmarknaden ställer på varje individ.

Vad sker när etableringsperioden är tillända och en stor andel saknar de kunskaper som vårt skolsystem bibringat majoritetsbefolkningens unga, när språkkunskaperna brister och när arbetstillfällena uteblir? För många återstår då bara försörjningsstöd, något som inte är dimensionerat för att försörja så många som man idag gör och under så lång tid. Många kommuner som efter etableringsfasen har ansvaret har svårt att mäkta med kostnaderna. Vi måste våga prata om detta utan att bli beskyllda för att vara populister med enkla lösningar som att stänga gränserna.

Sedan har vi värderings- och normfrågorna som denna rapport behandlat. Vi har kunnat visa på att migranternas synsätt förändras till betydligt mer

frihetliga värderingar med respekt för kvinnor och barn och med tolerans för människors olikheter redan efter en kort tid. MEN den förändring som vi idag ser, kan i ett hårdnande klimat mycket väl glida tillbaka till gamla auktoritära synsätt om tryggheten inte finns som ett fundament, om man inte känner sig välkomna här i landet. Vi vet nog lite till mans vad som behöver göras på ett personligt plan, hur vi som enskilda kan bidra genom att vara öppna och att påverka livsstilar, påtala vad som inte accepteras av svensk lag och att vara öppna för de svårigheter som möter våra nya svenskar. Svenska staten behöver även ta ett mer långsiktigt ansvar. Det är inte rimligt att kommunerna i så hög grad tvingas ta ansvar för storpolitiska besluts konkreta konsekvenser. Vi har kunnat konstatera att våra utomeuropeiska migranter känner sig välkomna i våra kommuner – särskilt i mindre kommuner. Vi har också kunnat konstatera att de själva gjort stora framsteg vad gäller anpassning till det svenska systemet och tankesätten. De känner att de fortsatt kan praktisera sin religion, men att det inte accepteras att tvinga unga att fatta livsavgörande beslut som är emot ungdomens egen vilja. Hedersrelaterat förtryck är alltjämt ett allvarligt problem och det behövs lågintensiva ständiga påverkanskrafter för att bekämpa detta. Utbildningssystemet behöver förstärkas, SO-undervisningen är ett viktigt bidrag, men långt mycket mer behövs. Den allra viktigaste kraften är samhällspåverkan från de människor som bebor detta kalla land i norr. Så att man med tydlighet lever de värden som gjort vårt land rikt; hårt arbete, respekt för varandra, solidaritet, tolerans, långsiktighet.

Fokus på familj och barn. Kvinnors deltagande i SFI och SO undervisning har varit bristfällig. Så gott som alla kvinnor har ansvar för hushåll och barn, vilket kraftigt decimerar deras möjligheter att integreras i samhället. Antalet barn är därtill en försörjningskälla vi som har haft till effekt att kvinnorna blir ”inlåsta” i hemmen. När vi har frågat hur många barn man önskar så uppger många fortfarande ett högt antal, samtidigt uppger de att de önskar arbeta eller starta eget, men riktigt hur man ska få ekvationen att gå ihop är oklart. Utbildning i föräldraskap behövs.

Vad gäller hedersrelaterat förtryck så behövs ett starkare fokus på gruppen anhöriginvandrade. Vi har genom att jämföra den gruppen med de som kommit som flyktingar eller arbetskraftsinvandrande kunnat konstatera att de deltar i betydligt lägre grad i SFI-undervisningen och att de emancipativa måtten är svagare för denna grupp.

Denna rapport är en nationell redovisning som i första hand är avsedd att ge en översiktlig bild av hur migranter från utomeuropeiska länder tänker om Sverige. Parallellt med detta arbete har några av forskarna inom WVS (Pippa Norris och Bi Puranen) även analyserat och skrivit en första vetenskaplig artikel som diskuterar de politiska implikationerna av resultaten. Fler sådana analyser är i pipeline.

Nästa steg blir att analysera skillnader mellan regioner och kommuner i Sverige. Detta arbete sker i samverkan med framför allt region Värmland, Filipstads kommun, Region Skåne, Kommunförbundet Skåne och MILSA-nätverket (stödplattform för migration och hälsa). Frågor som berör SRHR och genderproblematik analyseras i samverkan med Karolinska Institutet, avdelningen för Global hälsa och World Values Survey. För att arbetet skall bli effektivt krävs samverkan med såväl ansvariga myndigheter som med kommuner, regioner och folkrörelse-Sverige.

Ett mycket viktigt steg blir sedan att undersöka och jämföra andra generationens migranter med de som nyligen har kommit samt med majoritetsbefolkningen i Sverige. Detta är ett arbete som skulle behöva genomföras med samma metodologi som i denna rapport, så att full jämförbarhet erhålls. Dessa analyser skulle sammantaget ge djupare insikt och större kunskap och förståelse för vilka faktorer som underlättar eller hindrar integration.

9.4. MIGRATIONEN KRÄVER KOMPROMISSER...

Enligt FN-statistik finns det mer än 250 miljoner migranter i världen – en siffra som är stadigt stigande. 2010 var de 220 miljoner och vid millennieskiftet drygt 170 miljoner.[4] Av dessa migranter är cirka 10 % (26 miljoner) flyktingar och asylsökande som flyr undan krig, våld och förtryck. Sedan år 2000 har drygt sjuhundra tusen flyktingar sökt asyl i Sverige – de flesta från Mellanöstern. Därutöver har åtskilliga migranter kommit antingen som anhöriga till asylflyktingar eller som arbetskraftsinvandrare. Den första januari 2019 var det totala antalet utrikes födda nästan 1 960 000, eller 19 % av Sveriges befolkning.[5]

Världen har förändrats radikalt under de snart 70 år som gått sedan asylrätten reglerades i FN:s flyktingkonvention; det har blivit lättare att resa mellan kontinenterna, internet ger information om hela världen, den långsiktiga trenden är att krig och väpnande konflikter minskar stadigt[6] (trots striderna i Afghanistan, Irak och Syrien som orsakat den senaste flyktingvågen) och nu finns mediciner mot flera tidigare dödliga sjukdomar om de inte utrotats helt.[7] Längtan efter ett bättre liv ökar samtidigt som möjligheterna för ett fåtal att också uppnå ett sådant ökat. När World Economic Forum lät undersökningsföretaget Gallup ställa frågan visade det sig att 750 miljoner människor världen över uppgav att de skulle vilja flytta permanent till ett annat land.[8]

De nya flyktingströmmarna och den ökande migrationen var den direkta anledningen till att FN utarbetade ett förslag till hur världssamfundet skulle hantera den nya situationen, kallad Global Compact for Migration (GCM). Efter två års förberedelser, förkonferenser och förhandlingar undertecknades slutligen avtalet i Marocko i december 2018. Sverige och ytterligare 163 länder skrev på medan USA, Australien, Polen, Tjeckien, Ungern, Österrike och ytterligare några länder avstod.

Motsvarande oro för vad GCM-avtalet skulle innebära uttrycktes också från vissa håll i Sverige, där avtalet enligt kritikerna skulle kunna tolkas som att asylsökande och ekonomiska migranter ska ha samma rättigheter och behandlas lika. Efter avtalets undertecknande framhöll dock den svenska regeringen att avtalet egentligen inte betydde några förändringar för det svenska flyktingmottagandet.[9]

Världen ser annorlunda ut än när FN:s flyktingkonvention presenterades för sju decennier sedan och även Sverige är ett annat land i dag än det var i går; det är ett land som ständigt förändras på grund av teknisk utveckling, klimatkriser, politiska reformer, globalisering, migration och nya insikter och kunskaper. Det är här denna rapport kommer in i sammanhanget. Den ger – sett till all den forskning som sker inom området – ett litet, litet tillskott till alla de fakta och den kunskap som redan finns när det gäller migrationen till Sverige och mer specifikt vilka drivkrafter, tankar och idéer de som kommer bär på.

”Att veta allt är stort - att veta mer är större” – denna humoristiska parafras på ordstävet på över ingången till aulan i Universitetshuset i Uppsala lär ha myntats av dirigenten och tonsättaren Sten Broman. Och han hade förstås rätt – den som förstår hur migranterna ser på sina liv har en bättre grund för att se behoven och anpassa, korrigera, stödja för att integrationen ska fungera bättre. Det är bara genom kunskap vi kan gå vidare oavsett vart.

Och det är bara genom kunskap och förståelse vi kan hitta lösningar på de utmaningar och problem som den stora migrationen inneburit för Sverige. Det gäller särskilt i alla de mindre kommuner dit många migranter kommit för att där fanns det lediga bostäder när krisen var som störst. Bostäder – men inga jobb. Under detta projekts fältarbete besökte vi 54 svenska kommuner. Gemensamt för många av de mindre kommunerna var hur de trots alla utmaningar lyckats ordna fram bostäder, skolor och språk- och samhällsinformation till alla nyanlända. Många ute i kommunerna vittnar om hur lite gehör de tycker sig få från centralt håll när de begär resurser och medel för att göra det alla är ense om – att stötta och stödja migranterna så att de så snabbt som möjligt kan få ett jobb och försörja sig själva.

Men det är viktigt att hela tiden behålla det större perspektivet – att Sverige är en mycket liten del av världen. Det finns en pågående diskussion om

migrationen till Europa i europeisk politik där det finns två till synes mot varandra stående positioner representerade av premiärministern i Ungern på den ena och premiärminstern i Frankrike på den andra. Viktor Orbán vill stänga alla gränser medan Emmanuel Macron vill införa rader av restriktioner och begränsningar, men trots allt lämna utrymme för möjligheten att migrera till Europa med bevarande av respekten för mänskliga rättigheter. Således ungefär samma typ av diskussion som förekom i anslutning till GCM.

Parallellt har en debatt uppstått kring en bok utgiven på franska av den amerikanske demografen, antropologen och journalisten Stephen W Smith vid Duke University med titeln *La Ruée vers l'europé* –ungefär *Rushen mot Europa*.[10] *Författaren driver tesen att dagens migration från Afrika till Europa bara är en rännil jämfört med vad som kommer om bara några decennier.* Med utgångspunkt från FN:s befolkningsprognoser – där Afrikas befolkning på grund av mycket höga födelsetal beräknas öka (3 % per år) från 1,2 miljarder 2017 till 2,5 miljarder år 2050[11] – hävdar Smith att Afrika blir en demografisk tryckkokare som leder till att många miljoner människor kommer att söka sig till Europa. Samtidigt kommer den afrikanska kontinenten att genomgå en betydande ekonomisk utveckling, inkomsterna kommer att öka och fler människor kommer därmed ha möjlighet att söka sin utkomst i bland annat Europa. Detta i kontrast till en del klassiska teorier som bygger på tanken att den ekonomiska utvecklingen i ett samhälle leder till en allt fler utbildar sig, skapar nya jobb som gör att man stannar kvar i sina länder. Det vill säga att det ekonomiska gapet mellan ursprungs- och destinationsland minskar migrationen. Tvärtom, menar Smith, leder ökade ekonomiska möjligheter inte till att minska utvandringen, snarare uppmuntrar den till migration. Om 30 år, förutspår Smith, kommer därför 20–25 % (150–200 miljoner) av Europas befolkning att vara av afrikanskt ursprung, jämfört med 1,5–2,0 % 2015.

Redan på 1970-talet utvecklade den amerikanske kulturgeografen Wilbur Zelinsky en femstegsmodell, *Migration Transition Model*, som visar att migration beror på hur utvecklat ett land är: När mycket fattiga länder utvecklas sjunker barnadödligheten, befolkning blir yngre och viljan att utvandra stiger. Först när ett samhälle når en viss nivå av välstånd faller utvandringen, utom under extraordinära omständigheter framhåller Zelinsky, som *i samband med krig eller en ekonomisk eller politisk kris.*[12]

Medan Zelinskys modell i stort har accepterats av forskarvärlden är Smiths förutsägelser inte okontroversiella; i Frankrike har hans teser bland annat kritiserats av sociologiprofessorn och demografen vid Collège de France, François Héran som visserligen ger Smith rätt att migrationen kommer att öka av just de skäl Smith anfört, men att de kommer att ske över en mycket längre tidsperiod än 30 år.[13] Enligt Héran kommer utvecklingen gå betydligt långsammare, alltför många kommer helt enkelt sakna de ekonomiska

möjligheterna att migrera – det handlar inte om 150–200 miljoner migranter från Afrika 2050, utan snarare lite drygt 2 miljoner.[14]

Flera EU-ledare har på grund av erfarenheterna från 2015 och den fortsatta migrationen till Europa samtidigt diskuterat nya gränskontroller och särskilda uppsamlingsläger för flyktingar placerade i Nordafrika. Den tyska förbundskanslern Angela Merkel samlade i november 2018 ledarna för att antal afrikanska länder i Berlin för att diskutera hennes ”Marshallplan för Afrika”. [15]Tanken är att skapa bra jobb inom till exempel tillverkningsindustri för att minska på den fattigdom som indirekt lett till korruption och politisk instabilitet med krig och våld, något som i sin tur gjort att många försökt ta sig till Europa.

Begreppet en ”Europeisk Fästning” (Festung Europa) är ett uttryck lånat från andra världskrigets propaganda som i dag beskriver ett Europa som bygger ointagliga murar runt kontinenten. Stephen Smith lanserar istället en alternativ strategi som han kallar ”Eurafrica”. Det handlar om att acceptera att Europa och Afrika integreras, menar Smith och får medhåll av professor Alex de Waal, afrikaexpert vid Tuftuniversitetet i USA: ”Utmaningen är att inse hur verkligheten ser ut och göra det på ett reglerat sätt för att nå ömsesidig framgång. Att bygga murar kommer aldrig att fungera”, säger de Waal till tidskriften The Economist.[16]

Två ytterlighetsexempel på var debatten står i dag – en ”Europeisk Fästning” eller ett ”Eurafrika”? Ett annat uttryck för den uttalade polarisering som präglar vår tids politiska debatt. Eller finns det en tredje väg? En kompromiss? Dagens Nyheters ledarskribent Erik Helmersson formulerade detta dilemma i en essäi december 2018:

”Migrationsfrågan är mer än de allra flesta ämnen både hjärta och hjärna. Varje nation har rätt att sätta ett pris på invandringen och avgöra om den är villig att betala det, men migranten, i synnerhet flyktingen, representerar också något utöver de svarta och röda siffrorna i ett bokslut.”

Han avslutar med:

Ska den nöten knäckas måste det ske med sansade samtal, välgrundade argument, kalla fakta. Vi måste också våga tro våra meningsmotståndare om gott. Vilken åsikt vi själva än förfäktar har andra rätt att inte tycka som vi. Kompromisser är inte bara möjliga utan nödvändiga. Inte minst i migrationsfrågan. Kanske i synnerhet där.

9.5. DET ÄR LÅNGT MELLAN FILIPSTAD OCH MOGADISHU – INTE BARA I KILOMETER...

Sverige är en del av världen. Lösningen på dagens stora migrationsutmaningar hittar vi inte i någon av de 54 kommuner vi besökt i denna studie där vi försökt förstå tankar, drömmar och drivkrafter hos de som nyligen kommit till Sverige. Men det är bara genom att förstå dem bättre, lyssna till dem som vi kan göra denna migration till en framgångssaga för oss alla. Det samlade intrycket efter alla dessa möten, är att den absoluta merparten av dem vi träffat lämnat sina hemländer för att få nya möjligheter – inte försörjningsstöd. ”Jobb, jobb, jobb” är det återkommande svaret när vi frågat vad du saknar mest. De skulle lika gärna kunna upprepat: ”att känna mig behövd, att känna mig behövd, att känna mig behövd”. För det är detta det kokar ner till.

Norden har beskrivits som snällismens plats på jorden.[17] Och det bekräftas också i denna studie – Sverige och svenskarna är vänliga och tillmötesgående säger en majoritet av respondenterna. Men ibland är ni för snälla, sa en kurdisk pizzabagare i Eskilstuna till oss:

”Alla bidrag gör ju att kvinnorna blir kvar i hemmen och föder barn efter barn. De kommer aldrig ut, de träffar aldrig svenskar.”

Denna inlåsningseffekt är väl känd och bekräftas också i den kvantitativa delen av denna rapport. Det system som skapades för att göra det attraktivt att skaffa barn i en tid när födelsetalen i Sverige gick kraftigt tillbaka, tvingar i dag många kvinnor att bli kvar i sina hem. Detta är något våra beslutsfattare måste hitta lösningar på – inte bara för vår skull utan för de många migrantkvinnornas. När det av våra resultat dessutom visar sig att dessa kvinnor är de som hårdast håller fast vid hederstänkandet, är det ännu viktigare att något görs.

Som sagt – vi behöver sansade samtal, välgrundade argument byggda på kalla fakta.

Fotnoter

KAPITEL 1

1. Cohen, R.,(1995). *The Cambridge Survey of World Migration*, Cambridge University Press, s 34. http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/52/mcs050916.
2. d'Albis et al, (2018), Macroeconomic evidence suggests that asylum seekers are not a "burden" for Western European countries, Science Advances 20 Jun 2018: Vol. 4, no. 6, eaaq0883 https://advances.sciencemag.org/content/advances/4/6/eaaq0883.full.pdf.
3. Strömbäck, J., (2016), *Utan invandring stannar Sverige.* Volante förlag, Stockholm.
4. Anderstig, C., (2012) Försörjningskvoten i olika delar av Sverige – scenarier till år 2050. Underlagsrapport 8 till Framtidskommisionen, Statsrådsberedningen https://www.regeringen.se/49b6d0/contentassets/d10e4672d6b74ae0a7335d1d18cf21b8/forsorjningskvoten-i-olika-delar-av-sverige---scenarier-till-ar-2050
5. Israelsson, T., (2019) Sveriges framtida sysselsättning. Vad behövs för att undvika ökad försörjningsbörda? Arbetsförmedlingen analys, 2019:1 https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.54d7bf901691fff3bf9232c0/1553066216767/rapport-sveriges-framtida-sysselsattning-+2019-03-20.pdf
6. Bratsberg et al, Immigrants, Labor Market Performance, and Social Insurance, Discussion Paper No. 8292, June 2014, The Ragnar Frisch Centre for Economic Research, Oslo University, s. 33. http://ftp.iza.org/dp8292.pdf
7. Ruist, J., (2018) Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2018:3, Regeringskansliet, https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2018/05/ESO-2018_3-Tid-for-integration.pdf
8. Dustmann, C., Frattini, T., Review of Economic Studies Studies, Volume 80, Issue 1, January 2013, Pages 145–173 http://www.cream-migration.org/files/FiscalEJ.pdf
9. Frank-Hansen, M., Schultz-Nielsen, M-L, Tranæs, T.,(2017) The fiscal impact of immigration to welfare states of the Scandinavian type, July 2017, Volume 30, Issue 3, s. 925–952.
10. Flood, L., och Ruist, J., (2015) Migration, en åldrande befolkning och offentliga finanser Bilaga 6 till Långtidsutredningen 2015 Stockholm 2015, SOU 2015:95, s. 37.
11. International Migration Report 2017, (2017) UN Department of Economic and Social Affairs, Summary https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf
12. UN-data, *Global Migrants, Refugees & Asylum Applicants*, samt Sander, N., Bauer, R., IIASA, Wien, Feb 2017.
13. EU migrant crisis: Facts and figures, European Parlament, 30-06-2017 http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures
14. Eurostat, EU Member States granted protection to more than 700 000 asylum seekers in 2016. Over half of the beneficiaries were Syrians, 26 april 2017 https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8001715/3-26042017-AP-EN.pdf/05e315db-1fe3-49d1-94ff-06f7e995580e
15. OECD 2017. *International Migration Outlook, 2017 -Statistical Annex.* Version 2 - Last updated: 08-Jun-2017.http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en
16. SCB, Antal personer efter utländsk/svensk bakgrund och år, http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101Q/UtlSvBakgGrov/table/tableViewLayout1/?rxid=0e4d2783-3814-4562-84ec-d0f065fbcb3c
17. SCB, Befolkningsstatistik i sammandrag 1960–2018 https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--riket/befolkningsstatistik-i-sammandrag/
18. World Values Survey har sitt juridiska säte vid Institutet för Framtidsstudier i Stockholm. https://www.iffs.se/world-values-survey/
19. First Ban on Smacking Children, Sweden.se https://sweden.se/society/smacking-banned-since-1979/

20. Torpe L. et al. (2009); Sønderskov et al. (2014). Dinesen, P.T.,& Sönderskov,K.M., "Ethnic Diversity and Social Trust: Evidence from the Micro-Context", *American Sociological Review*, 80(3), s. 550–573.
21. Hämtad 2019-05-15.
22. Kraler et al, (2010) Statistics on Migration, Integration and Discrimination in Europe, Final Report s. 6 http://www.prominstat.eu/drupal/node/157.
23. (ICMPD), International Centre for Migration Policy Development Wien, Österrike. http://research.icmpd.org/projects/other-activities/crossmigration/#c12915
24. Font,J., & Méndez, M., (2013) "*Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations – Methodological Challenges and Research Strategies*", IMISCOE Research, Amsterdam University Press.
25. Esaiasson,P., & Westholm, A., (2006), "Deltagandets mekanismer", i Esaiasson, P., & Westholm, A., *Deltagandets mekanismer, Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*, s. 8-29, Stockholm, Liber.
26. För ESS del har de två senaste undersökningarna som inbegriper Immigrant-modulen ingått, det vill säga 2002 och 2014. För WVS och EVS har samtliga vågor sedan 1981 till dags dato ingått. WVS och WVS och EVS senaste våg pågår så möjligtvis tillkommer ett antal migranter (om inte annat så tillkommer de som ingår i denna studie).
27. Kungl. Maj.ts proposition nr 53 år 1969, given på Stockholms Slott den 7 mars 1969.
28. Johansson-Heinö. A., (2015) *Farväl till Folkhemmet*, Timbro, s. 29, citat från *Dagens Nyheter*, 25 feb 1966 ur anförande av utrikesminister Torsten Nilsson.
29. Lilja, E., (2005), "Byt ut ordet invandrare till nysvensk", *Diskussionsgruppen (S)-forum,* 4 april, 2005, http://www.sinfo.se/page/forum_show_thread.asp?id=1329&thread=3352&message=25983&depth=0
30. Wickström, Mats, (2013), "Conceptual Change in Postwar Sweden: The Marginalization of Assimilation and the Introduction of Integration", *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare State*, Palgrave MacMillan.
31. Allén, S et al, (1986), *Norstedts stora svenska ordbok*, Norstedts förslag, s. 530.
32. Østerberg Dag, (1991) "*Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*", Bokförlaget Korpen, Göteborg s. 27.
33. *Nationalencyklopedin*, band 9, (2009) s. 499.
34. Ibid.
35. Østerberg Dag, (1991) "*Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*", Bokförlaget Korpen, Göteborg s. 27.
36. *SOS-rapport* ,1999:6, s.55 https://www.regeringen.se/49b6c6/contentassets/12dcafd501414c5599e57ba83b80756e/del-1-t.o.m.-kap.-6-socialtjanst-i-utveckling.
37. *SOU*, Statens offentliga utredningar: http://www.immi.se/lagar/utredningar/sou.htm.
38. Spång, M., (2008), Svensk invandringspolitik i demokratiskt perspektiv, Malmö Universitet, *IMER Research* Number 8, Department of International Migration and Ethnic Relations (IMER), Malmö University.
39. Palme, O. (1968) *Politik är att vilja*, Stockholm : Prisma, s. 64f.
40. Hinnfors, J., A. Spehar & G. Bucken-Knapp. (2012). "The missing factor: Why Social Democracy can lead to restrictive immigration policy". *Journal of European Public Policy*, 19 (4).
41. Nilsson, Å., (2004), "Efterkrigstidens invandring och utvandring", SCB, *Demographic Reports* 2004:5 https://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0701_1950I02_BR_BE51ST0405.pdf
42. Entzinger, H., ,(2006) "Changing the rules while the game is on, From multikulturalism to assimilation in the Netherlands Migration and Citizenship, Rathos: *Incorporation Regimes in Germany, Western Europe and North America*, Pelgrave MacMillan, New York, s. 122.
43. Schierup, C., U., Ålund, A., (2011), *The end of Swedish exceptionalism.* Race & Class 53(1): s. 47
44. Johansson Heinö, A., (2011), I*ntegration eller Assimilation – en Utvärdering av Svensk Integrationsdebatt*, Timbro Förlag.
45. Regeringens proposition nr 26 år 1975, Prop. 1975: 26 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/regeringens-proposition-om-riktlinjer-for_FY0326/html.

46. Ibid, s. 16.
47. Ibid, s. 15
48. Sannandaji, T.,, (2016) *Massutmaning*, Khuzad Media AB, Stockholm, s. 337.
49. Schierup, C., U., Ålund, A., (1991), *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*, Avery, London.
50. Borevi, K., (2018), ”Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhöriginvandring i ett jämförande perspektiv”, *Delegationen för Migrationsstudier*, JU 2013:17.
51. Schierup, C.-U. Hansen, P., Castles, S.,(2006), *Migration Citizenship and the European Welfare State: a european dilemma*, Oxford University Press.
52. Århammar, A., (2003), *Långtidsutredningen, bilaga 4*, s. 84.
53. Regeringens proposition 1997/98:16, Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik. http://www.temaasyl.se/Documents/Offentliga%20utredningar%20och%20rapporter%20(sv)/Sverige%20framtiden%20och%20mangfalden.pdf
54. Riksdagen, Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-200182-om-svenskt-medborgarskap_sfs-2001-82
55. Regeringens proposition 1999/2000:43, Uppehållstillstånd på grund av anknytning, s. 60 https://www.regeringen.se/contentassets/aa7f03533e6e43e4ab03ba2f906be41f/uppehallstillstand-pa-grund-av-anknytning
56. Regeringens proposition SOU 2003:075, *Etablering i Sverige*, https://data.riksdagen.se/fil/357E4125-8387-4718-9DCA-50BA9FBDE8B6
57. Regeringens proposition. 2003/04:50, Åtgärder för att klarlägga asylsökandes identitet, m.m.
58. *Riksrevisionen*, (2017),”Konsekvensanalyser inför migrationspolitiska beslut”, (RIR 2017:25).
59. EU-direktivet 2001/51/EC. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0051&from=EN
60. Regeringens proposition 2003/04:50, ”Åtgärder för att klarlägga asylsökandes identitet”, m.m. https://data.riksdagen.se/fil/F62BE251-6F1C-4A9B-9CF8-84438F1BC334.
61. Gil, M.T., (2000), ”Flyktingar hindras från att söka asyl” *Amnesty Press*. http://www.amnestypress.se/fran-tidningsarkivet/kronika/25460/flyktingar-hindras-fran-att-soka-asyl/
62.Rosling, H., *Aktuellt*, september 2015, citerad i SvD 7 september 2015, https://www.svd.se/rosling-sluta-kalla-dem-smugglare
63.*Migrationsverket*, Översikt av beviljade uppehållstillstånd 2012–2018: 116 444 (2012), 121 718 (2013),115 703 (2014),115 104 (2015), 151 031 (2016), 135 537 (2017), 132 552. (2018)https://www.migrationsverket.se/download/18.748d859516793fb65f9940/1547644029569/Beviljade%20uppehållstillstånd%202009-2018.pdf
64. Andersson, U., & Martinsson, J., (2019) ”Svenska trender 1986-2018”. *SOM-institutet*, Göteborgs Universitet https://som.gu.se/digitalAssets/1724/1724436_6.-svenska-trender-1986-2018.pdf
65. Demker, M., (2014), *Sverige åt svenskarna*, Bokförlaget Atlas, Stockholm.
66. Righard, E., Spång, M., (2016), ”Migrationsforskning med inriktning mot flyktingar – en inventering av forskningen vid Malmö högskola”, *Malmö Högskola*, http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/20947/Forskningsinventering%20maj%202016.pdf;jsessionid=C49FA0468668729705379EF52FBD7B0B?sequence=2
67. Strömbäck, J., (2016), *Utan invandring stannar Sverige*. Volante förlag, Stockholm.
68. Esaiasson, P., Solberg, J., (2018), ”Lärdomar från en panelundersökning”, *Rapport,* 2018:8.
69. Esaiasson, P., Solberg, J., (2018), ”Erfarenheten att söka asyl förfärlig”, *SvD debatt*, SvD 4 november 2018.
70. Nordens välfärdscenter är en institution inom Nordiska ministerrådets social- och hälsosektor med uppdraget att utveckla och stärka den nordiska välfärdsmodellen genom att samla och ta fram aktuell kunskap.
71. ”Nordens välfärdscenter”, (2018), ”Röster från immigranter i Norden – om att bli en del av samhället”.
72. Åsbrink, E., (2018) *Orden som formade Sverige*, Natur & Kultur, Stockholm, s. 302.
73. Reinfeldt, F: ”Öppna era hjärtan för de utsatta”. (2014), *Dagens Nyheter.* DN.se. 16 augusti 2014. Läst den 20 mars 2019.

74. *Sveriges Radio*, Dagens Eko onsdag 24 mars 2004, Statsminister Göran Persson försvarar uttrycket "social turism", ,. https://sverigesradio.se/s.a/artikel.aspx?programid=83&artikel=389348.
75. Ström Melin, A.,(2019), Bryssel kan inte skylla hela Brexit på britterna – våren 2001 fattades ett EU-beslut som fick unionen i gungning och bidrog till att Storbritannien 15 år senare valde att lämna samarbetet. *Dagens Nyheter*, 18 februari 2019, https://www.dn.se/ledare/annika-strom-melin-bryssel-kan-inte-skylla-hela-brexit-pa-britterna/
76. Schmid-Drüner, M., (2018), Europeiska Unionen, "Asylpolitiken". 2018, s. 2. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/151/asylpolitiken
77. Troianovski, A., (2015), "Migration crisis pits EU's East against West". 19 augusti 2015. *The Wall Street Journal.*
78. Eurostat, The social and employment situation in Sweden https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Employment_statisticshttp://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602064/IPOL_BRI(2017)602064_EN.pdf
79. Calmfors, L., Sánchez-Gassen, N., (2019) Integrating immigrants into the Nordic labour markets, Nordic Council of Ministers, May 29, 2019 http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1317928/FULLTEXT01.pdf
80. Calmfors, L., "Sverige har svårare än andra nordiska länder att integrera invandrare på arbetsmarknaden". Sveriges Radio, Ekot, 29 maj 2017 https://sverigesradio.se/s.a/artikel.aspx?programid=83&artikel=7231955
81. Aldén, L., Hammarstedt, M., (2014) 2014:9, Integration of immigrants on the Swedish labour market – recent trends and explanations, 2014:9, Linnaeus University Centre for Labour Market and Discrimination Studies at Linnaeus University, Växjö.
82. Ibid, s. 14.
83. Hernes et al, (2019), Nordic integration and settlement policies for refugees, Nordiska Ministerrådet, TemaNord 519:529 https://www.norden.org/sv/node/36379
84. Johansson, T., LO: (2016) "Låglönelinjen är en bidragslinje". Dagens Samhälle, 15 februari 2016 https://www.dagenssamhalle.se/debatt/lo-lagloenelinjen-aer-en-bidragslinje-22529
85. EU-kommissionen,(2019), "sektorn för migration och asyl", (5 jan. 2019). https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/migration-and-asylum/migration-and-asylum_en
86. Regeringen – svensk migrations och asylpolitik, (6 jan. 2019), https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/02/svensk-migrations--och-asylpolitik/
87. UNESCO, Social Transformations and Intercultural dialogue, 5 jan. 2019) , http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/
88. Utlänningslagen, 2005:716, t.o.m. SFS 2019:180 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716
89. Europeiska Unionen, faktablad, asylpolitiken http://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/151/asylpolitiken
90. Europeiska Unionens Skyddsgrundsdirektiv https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/ALL/?uri=CELEX:32011L0095
91. Migrationsverket, Asylregler https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asylregler.html
92. Emilsson, H., (2018),"Politik för arbetskraftsinvandring. Erfarenheter av den svenska modellen.", I Povrzanovic-Frykman & Öhlander, 2018, s. 31–48.
93. Calleman,C., Herzfeld-Olsson, P., (2015) Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform? Delmi, Rapport 2015:9.
94. Socialdemokraterna, Pressmeddelande 18 april 2018, Stopp för arbetskraftsinvandring till yrken utan särskilda kvalifikationer https://www.socialdemokraterna.se/aktuellt/2018/stopp-for-arbetskraftsinvandring-till-yrken-utan-sarskilda-kvalifikationer/
95. Svenskt Näringsliv, Arbetskraftsinvandring avgörande för företags kompetensförsörjning, 12 december 2018, https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/arbetskraftsinvandring/
96. Povrzanovic-Frykman och Öhlander, M., (2018). "*Högutbildade migranter i Sverige*", s. 12.
97. Emilsson, H., (2018),"Politik för arbetskraftsinvandring. Erfarenheter av den svenska modellen.", I Povrzanovic-Frykman & Öhlander, 2018, s. 31–48.

KAPITEL 2

1. Datasimuleringarna för perioden 1960–1980 beskrivs i *Freedom Rising*, (2013) s. 157–161, där också syntaxen för beräkningarna av indexen redovisas.
2. Lesthaege, R., (2010) ”The unfolding story of the second demographic transition” *Population and Development Review*, 36, s. 211–251.
3. Dinesen, P et al, (2015). Ethnic Diversity and Social Trust; Sønderskov, et al, (2014). “Danish Exceptionalism Explaining the Unique Increase in Social Trust over the Past 30 Years”, European Sociological Review, December 2014; Torpe, L. & Lolle, H., (2009). “Growing Ethnic Diversity and Social trust in European Societies”.
4. Hirschfelt, J. & Pettersson, O. ”Lagstiftaren har formulerat samhällets värdegrund” *Dagens Nyheter* 2017-12-23. Puranen, B. & Ekström A.M., (2017). ”Migranters värderingar kan förändras”, *Dagens Nyheter*, 2017-12-23.
5. Puranen, B. (2016), ”Makt eller börda. En jämförelse av social position för 70+ i Mellanöstern och Sverige”, *ÄldreCentrum, 2016*,
6. Norris, P Inglehart, R., (2012). Norris, P., & Inglehart. R., 2012. ‘‘Muslim integration into Western cultures: Between origins and destinations.’ *Political Studies 60*(2):228–251.
7. Kaltenthaler, K., & Munqith,D., (2018), ”A*rab Motivations to Emigrate: The Role of Economics, Security, Risk-taking, and Values*”, work in progress, May 2018.
8.Inglehart, R., (1977). *The Silent Revolution*, Princeton University Press. Inglehart, R., & Norris, P., (2003), *Rising Tide*, Cambridge University Press.
9.Inglehart, R., (1977). *The Silent Revolution*, Princeton University Press.
10.Inglehart, R.,& Welzel, C., (2005), *Modernization, Cultural Change, and Democracy.* Cambridge University Press.
11. Bourdieu, P., (1986). “The Forms of Capital,” s. 241–58 i Richardson, J.G. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood.
12. Nee, V., & Sanders. J., (2001), ‘Understanding the Diversity of Immigrant Incorporation: A Forms-of-capital Model.’ *Ethnic and Racial Studies* 24 (3):386–411.
13. Cederberg, M., & Villares-Varela.M., (2019). ‘Ethnic entrepreneurship and the question of agency: the role of different forms of capital and the relevance of social class.’ *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45(1):115–132.
14. Bourdieau, P., (2011), s. 88.
15. Se även Norris, P & Puranen, B., (2019), ”Migrant Hygge: Feeling at home in a cold climate”, work in progress. Published at www.iffs.se.

KAPITEL 3

1. ”Utrikes födda efter födelseland och invandringsår 31 december 2018” SCB. 2019-02-21 https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/
2. Enligt Skolverkets statistik är könsfördelningen bland samtliga elever på SFI relativt jämn, 51 procent kvinnor respektive 49 procent män (2016 och 2017) https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3970.pdf?k=3970
3. SCB, Befolkningsstatistik, ”Invandring och utvandring 1970–2017”. Bland flyktingar och arbetskraftsinvandrare återfinns fler män än kvinnor och det är vanligare att anhöriginvandrare är kvinnor än män.” https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/invandring-och-utvandring-efter-kon-och-fodelseland-19702017-samt-framskrivning-20182070/
4. En utförligare beskrivning av urvalet återfinns i online appendix.

5. Europa ingår inte i urvalet, men ett antal personer (3 %) har deltagit i samband med mätningen.
6. Europa ingår inte i urvalet, men ett antal personer (3 %) har deltagit i samband med mätningen.
7. Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-200182-om-svenskt-medborgarskap_sfs-2001-82
8. SFS 2014:481, ”Vid medborgarskapsceremonierna ska innehållet i 1 § första stycket förmedlas”.
9. Se till exempel Favell, A., ”Philosophies of Integration, Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain”, (2001), 2:a uppl, Palgrave. Macmillan och där engiven översikt över forskningpsområdet.
10. ”Uppvärdera medborgarskapet”, http://cdn.moderat.se/caa7af5f-d184-4272-93a4-7601c3334819/Documents/pm-uppvardera-medborgarskapet.pdf
11. Lunds Universitet, ”Stora skillnader i regler om medborgarskap”, rapport från Befolkningsforskningsdagen, 17 september 2018, https://www.lu.se/article/migration-stora-skillnader-i-regler-om-medborgarskap
12. Ibid, citat av ekonomhistorikern Anna Tegunimataka som forskar om vilka invandrare som ansöker om och får medborgarskap i Sverige, Danmark och Holland.
13. Delmi (2015), ”Vem blir medborgare och vad händer sen?”, Rapport, 2015:6, , s. 28. http://www.delmi.se/demokrati#!/vem-blir-medborgare-och-vad-hander-sen-20156
14. Bevelander et al, (2015), ”Medborgarskapet har liten effekt på integrationen”, Dagens Samhälle, 8 september 2015 https://www.dagenssamhalle.se/debatt/medborgarskapet-har-liten-effekt-pa-integrationen-18004
15. SvD, 16 januari 2012, ”En ceremoni ska markera medborgarskap” https://www.svd.se/en-ceremoni-ska-markera-medborgarskap
16. https://www.delmos.se/aktuellt/pressmeddelanden/segregation-ska-kunna-foljas-upp-nationellt. Regeringens strategi och egen information om urvalet finns att läsa om här: https://www.regeringen.se/49feff/contentassets/a29a07890ec24acd900f5156fbf45f08/regeringens-langsiktiga-strategi-for-att-minska-och-motverka-segregation.pdf
17. Regeringskansliet, ”Alla som kan jobba ska jobba”, Pressmeddelande 24 april 2018, https://www.regeringen.se/artiklar/2018/04/alla-som-kan-jobba-ska-jobba/
18. Lag (2017:584) ”Om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare”.
19. https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning
20. Skolverket, (2018) ”Kursplan för vuxenutbildning i svenska för invandrare”, https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-for-vux-och-kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi/kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi
21. Povrzanovic- Frykman, M, & Öhlander, M., Högutbildade migranter i Sverige, (red) Arkiv 2018.
22. Hennius, S., Rasti, S., Rosén, J., Wedin, Å., (2016), ”Grundläggande litteracitet: Att undervisa vuxna med svenska som andra språk”, Högskolan i Dalarna.
23. Jahnke, A., Lundgren, B., Rosén, J., (2017)”15 års forskning om SFI – en överblick”, Ifous, 2017:3, Högskolan i Dalarna, sid. 13 http://www.ifous.se/app/uploads/2017/04/201703-Ifous-2017-3-F-SLUTVERSION.pdf
24. Skolverket, (2018) ”Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare år 2017”, https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf3970.pdf?k=3970
25. https://www.forsakringskassan.se/privatpers/arbetssokande/om-du-deltar-i-etableringsprogrammet-hos-arbetsformedlingen
26. https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/fragor-och-svar-om-utbildningsplikten/
27. https://www. hermods.se/jubileum/
28. Statskontoret 2000:27 sid.23 http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2000/200027.pdf
29. SFI-kommittén, (1978).
30. (1986:159) resp. (Lsfi-91).
31. (Dnr 92:1920).

32. Ekman, I., ”Vem älskar SFI?: utvärdering av svenskundervisningen för invandrare - en utbildning mellan två stolar”, Skolverket, (1997), s. 35.
33. ”Undervisning i svenska för invandrare”, Skolinspektionens kvalitetsgranskning (2018). https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/sfi/svenska-for-invandrare---kvalitetsgranskning-2018.pdf.pdf
34. Skolinspektionen, Kvalitetsinspektion 2018,”Undervisning i svenska för invandrare”, https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/sfi/svenska-for-invandrare---kvalitetsgranskning-2018.pdf.pdf
35. Statskontoret (2009), ”Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare”, 2009:2 http://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/2009/sfi--resultat-genomforande-och-lararkompetens.-en-utvardering-av-svenska-for-invandrare/
36. Statskontoret (2010), ”Svenskundervisning förinvandrare (sfi) – en granskning av hur utbildningen formas efter deltagarnas förutsättningar och mål”, https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/sfi/webb-slutrapport-sfi.pdf
37. Riksrevisionen, (2008), ”Svenskundervisning för invandrare (sfi) – En verksamhet med okända effekter”, (RiR 2008:13) https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2008/svenskundervisning-for-invandrare-sfi---en-verksamhet-med-okanda-effekter.html
38. Myndigheten för skolutveckling, (2006),”Den ämnesteoretiska kunskapsbasen för sfi-läraruppdraget”, http://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.47865.1326708228!/publ_kunskapsbasen.pdf
39. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2010538-om-prestationsbaserad_sfs-2010-538
40. IFAU, Rapport 2012:27 , ”Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av Sfi-bonus”, https://www.ifau.se/sv/Forskning/Publikationer/Rapporter/2012/Ekonomiska-drivkrafter-och-studieresultat--effekter-av-Sfi-bonus/
41. Zachrison, M., (2014). “Invisible voices - Understanding the Sociocultural Influences on Adult Migrants’ Second Language Learning and Communicative Interaction”, Linköpings Universitet. http://muep.mau.se/handle/2043/17240
42. Lundgren, B., Rosén, J., och Jahnke, A., (2017),”15 års forskning om SFI – en överblick”, 2017:3, Ifous rapportserie Stockholm, april 2017 http://www.ifous.se/app/uploads/2017/04/201703-Ifous-2017-3-F-SLUTVERSION.pdf
43. Povrzanovic- Frykman, M, & Öhlander, M., Högutbildade migranter i Sverige, (red) Arkiv 2018.
44. Ibid, s. 60.
45. Ibid , s. 67.
46. Skolinspektionen, Kvalitetsinspektion (2018), ”Undervisning i svenska för invandrare”.
47. Regeringen, ”En sfi och vuxenutbildning av högre kvalitet”, (2018),Dir. 2018:73 https://www.regeringen.se/4a19de/contentassets/1c8766f442964305a5b6a0125aed488c/en-sfi-och-vuxenutbildning-av-hogre-kvalitet.pdf
48. https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning
49. Utbildningen på språkintroduktion ska påbörjas senast det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år. För de som är asylsökande eller papperslösa gäller istället att utbildningen ska påbörjas innan eleven fyller 18 år.
50. Skolverket, (2015), ”Språkintroduktion. 17 år och nyanländ, vad finns det för möjligheter?” Informationsfolder https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2015/sprakintroduktion.-17-ar-och-nyanland-vad-finns-det-for-mojligheter?id=3419.
51. Skollagen, 2010:800 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
52. Skolinspektionen, ”Språkintroduktion i gymnasieskolan – kvalitetsgranskning 2017”, Nr: 400-2015:6585 sid. 5 https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2017/sprakintroduktion/sprakintroduktion-i-gymnasieskolan.pdf

53. https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning
54. Som nyinvandrad definieras person som har invandrat under perioden 2006– 2018
55. SCB (2018), SCB Utrikes föddas utbildningsbakgrund 2017.
56. Anthony J. Onwuegbuzie & Nancy L. Leech, (2007). On Becoming a Pragmatic Researcher: The Importance of Combining Quantitative and Qualitative Research Methodologies, s. 375–387, University of South Florida.
57. Ahrne, G., Svensson, P., (2011). Handbok i kvalitativa metoder, s 56, Liber Förslag, Malmö.
58. Mc Cracken G. (1988). "The long interview". Qualitative Research Methods 13, London: Sage Publications.
59. Denscombe, M., (2010). The Good Research Guide: For Small-scale Social Research, Guidelines for Good Practice, McGraw-Hill, London
60. Ibid.
61. Malterud,K., (2009). Kvalitativa metoder i medicinsk forskning, Studentlitteratur, 2009.
62. Bryman, A., (2002). Analyzing Qualitative Data, s. 301, University of Leicester Press.
63. Sawatsky, J., (2000). The Anatomy of The Question, Don't ask yes-or-no questions, keep questions short and avoid charged words, which can distract people http://mobilevideodiy.com/lesson/the-anatomy-of-the-question-the-wisdom-of-john-sawatsky , https://www.journalisten.se/nyheter/stall-ratt-fraga-och-du-kan-fa-ett-stralande-svar.
64. WVSA, (2018). Rules and Procedures for WVSA PIs in wave 6, samt WVSA 2018. Code of Professional Ethics, bilaga 4.
65. www.invandrarindex.se.

KAPITEL 4

1. Manne, R., The Mind of the Islamic State, (2017) Black Inc. Publishing, s. 43.
2. UNHCR https://www.unhcr.org/591ae0e17.pdf
3. http://reporting.unhcr.org/node/10317#_ga=2.69009937.1804650232.1551543379-855872250.1551432214
4. Refugees, United Nations High Commissioner for. "High-Level Segment of the 66th session of the Executive Committee of the High Commissioner's Programme on the Afghan refugee situation".
5. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=493&artikel=5599091
6. Penninx, R., (1982), "A critical review of theory and practice: the case of Turkey", Journal *International Migration Review.*
7. Brawn kan översättas med "muskelman" (Cambridge Dictionary).
8. Zachariah, K. C., Mathew, E.T. and Irudaya-Rajan, s., (2001), "Impact of Migration on Kerala's Economy and Society". International Migration, Volume 39. No.1.
9. Russel, S.S. and Teitelbaum, M. (1992), Internation Migration and Internation Trade, World Bank Discussion Papers.
10. de Haas, C., La politique européenne d'immigration, (2007), Mollat, Paris.
11. Dagens eko, 28 februari 2019, kl 17:45. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7165405

KAP 5

1. Snittet av födelsetalet i de undersökta länderna
2. Puranen B., (2016) ”Makt eller börda. En jämförelse av social position för 70+ i Mellanöstern och i Sverige. *Äldre i Centrum*, nr 1, 2016.
3. Brinkemo, P.,& Lundberg, J., (2018), ”Klanen. Individ, klan och samhälle från antikens Grekland till dagens Sverige” Timbro Förlag.
4. https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/hushall-i-sverige/
5. OECD, 2014. Finding the way: A discussion of the Swedish Migrant Integration System. OECD https://www.oecd.org/migration/swedish-migrant-intergation-system.pdf (hämtad 2019-02-20)
6. Åslund O., Forslund, A. och Liljeberg, L.(2017), ”Flykting- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden”, Rapport, 2017:14, *IFAU,* s. 37.
7. *Konjunkturbarometern december* 2015, Barometerindikatorn visar på mycket starkare ekonomisk tillväxt än normalt, Konjunkturinstitutet, 2015-12-21.
8. Olgast, S., Molina, I. & Gardell, M. (2018). ”Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden: Skillnader mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen i bruttolön, disponibel inkomst och möjlighet att göra karriär på den svenska arbetsmarknaden”. Stockholm, *Länsstyrelsen i Stockholms län.* Hämtad från http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-371487.
9. Dyssegaard Kallick, D. and Mathema, S.,(2016), “Refugee Integration in the United States”, *The Fiscal Policy Institute (FPI)*, New York.
10. Inglehart, R.F. (2018), *Cultural Evolution: People’s Motivations are Changing, and Reshaping the World* (2018). Cambridge University Press.
11. Flanagan, S., & Lee,A.R. (2003), ”The New Politics, Culture Wars, and the Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies”, *Comparative Political Studies*, 36, s. 235–70.
12. Inglehart & Welzel (2005), *Modernization, Cultural Change, and Democracy.* New York, Cambridge University Press, sid 141-144, 293-295. Se även Dumont, L.,(1986) *Essays on Individualism*, Chicago, University Chicago Press.
13. Welzel, C., (2013), s. 192.
14. Puranen, B. & Braizat, F. *The Mena Report.* (2017) World Values Survey.org
15. Putnam, R., *Making Democracy Work*, Princeton University Press, 1993.
16. Rothstein, B., Pris för bowlingteorin. *Dagens Nyheter,* 2006-09-24.
17. WVS-undersökningen i Sverige ställde inte denna fråga under den senaste mätningen.
18. Inte heller denna fråga ställdes i WVS mätning i Sverige.

KAPITEL 6

1. Den officiella svenska versionen: Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna finns i FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter, Regeringskansliet (2011) https://www.regeringen.se/contentassets/d6d5653029e14e338a4b86f5f4b34c6b/fns-konventioner-om-manskliga-rattigheter behövs!
2. Huntington, S.P., Civilisationernas kamp: mot en ny världsordning, Bokförlaget Atlantis (1996/2006) s. 67.
3. Bring, O., De mänskliga rättigheternas väg – genom historiken och litteraturen, Bokförlaget Atlantis, 2011, s. 667.
4. Welzel, C., (2013) Freedom Rising.
5. Se Kaltenthaler, K., & Munqith, D.U., (2018).”Arab Motivations to Emigrate: The Role of Economics, Security, Risk-taking and Values”, University of Akron/Case Western Reserve University & IIACSS, 2018 (working paper).

6. Alexander, A.,C., & Welzel, C., (2011a) Explaining women's empowerment: The role of emancipative beliefs. *European Socilogical Review*, 27, 364-383 Alexander, A.C. & Welzel, C., (2011b) How robust is muslim support for patriarchal values? A cross national, multilevel study, *International Review of Sociology*, 21, 249–276. Smuts, B., (1995) The Evolutionary Origins of Patriarchy, *Human Nature,* 6, 1–32.
7. Se vidare Welzel, C., *"Constructing Indices for Secular and Emancipative Values, WVS Round 7", www.worldvaluessurvey.org*
8. Q-numren hänför sig till WVS master-questionnaire för våg 7, som återfinns på www.worldvaluessurvey.org
9. Norris, P., & Inglehart R., (2019) *"Cultural Backlash, Trump – Brexit, and Authoritarian Populism"*, figur 6.5. s. 194.
10. Se WVS, on-line analysis www.worldvaluessurvey.org
11. Puranen, B., (2016) "Makt eller börda – en jämförelse av social position", *Äldre i Centrum,* Nr 1, 2016.
12. Se till exempel, Welzel, C., (2013), Alexander et al (2015).
13. Deutsch, F., &, Welzel, C., (2011), "Emancipative values and nonviolent protest", *British Journal of Political Science*, ,42, s. 465–479.
14. Pinker, S., (2018) kap 2 samt Alexander, A.C.,et al (2015).
15.Se avsnitt 6.3.3 för närmare beskrivning, samt bilaga 1 för redovisning av variabler och kodning.
16. Se kapitel 5, avsnitt om arbete, 5.3.
17. Torpe, L., & Lolle, H. (2015), Sönderskov, K.M.,& Dinsesen, P.T., (2014), Dinesen, P.T. & Sönderskov, K.M., (2015).
18. https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap
19. https://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/lagstiftningsprocessen/ett-exempel-ur-verkligheten/
20. Rätten att gifta sig fyller 10 år!, Det är lätt att glömma bort hur starkt motstånd förslaget faktiskt väckte RFSL, 2019-04-30 https://www.rfsl.se/aktuellt/ratten-att-gifta-sig-fyller-10-ar/
21. Utöver Iran, Mauretanien, Sudan, Saudiarabien och Jemen – flera länder kan införa dödsstraff mot homosexualitet visar rapport från Human Right First: AmnestyPress, #1/2019. http://www.amnestypress.se/notiser/11893/fler-lander-kan-infora-dodsstraff-mot-homosexualitet.
22. Efter den 18:e graviditetsveckan krävs tillstånd av Rättsliga rådet vid Socialstyrelsen för att få göra abort. Socialstyrelsen får inte ge tillstånd till abort om fostret kan överleva utanför den gravidas kropp. Därför räknas 21 veckor och sex dagar in i graviditeten som sista dagen för abort. Källa: Socialstyrelsen https://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/kvinnorshalsaochgraviditet/abort.

KAPITEL 7

1. Collier, P., 2014. *Exodus, Immigration and Multiculturalism in the 21st Century*, Penguin.
2. Sheik, M., & Anderson. J., (2018). 'Acculturation patterns and education of refugees and asylum seekers: A systematic literature review.' *Learning and Individual Differences* 67: 22–32.
3. Norris, P. & Puranen, B., (2019). "Migrant Hygge: Feeling at home in a cold climate", Conference pape at the WAPOR meeting, Toronto 2019-05-19.
4. Norris, P., & Puranen, B., (2019), Migrant Hygge: Feeling at home i a cold climate", www.iffs.se. För variabelbeskrivning och koder, se bilaga 2.
5. Kodningarna beskrivs i bilaga 2, liksom regressionerna.
6. Putnam, R.D., (1995), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy,* Princeton, New Jersey, Princeton University Press.
7. Bourdieu, P., (1986). "The Forms of Capital," s. 241–58 i Richardson, J.G. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood.

8. Bourdieu, P. The Forms of Capital. (1986). Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Richardson, J. (red.), s. 241–258. Westport: Greenwood.
9. Greene, J., (2013), ”Moral Tribes, Emotion, Reason, and the Gap Between Us and Them”, Penguin.
10. Putnam, R., (2000), ”Bowling Alone. The Collapse and Revival of American *Community*”, New York, Simon & Schuster, s. 136.
11. Rothstein, R., (2003), Sociala fällor och tillitens problem.
12. Inglehart, R.F. (2018), s. 8ff.
13. Wolodarski, P., Upp med paraplyet – det regnar i Trumps Washington. Bejaka det svenska samhällets guldreserv: den mellanmänskliga tilliten, viljan till samarbete, kompromisser och konstruktiva lösningar. Dagens Nyheter 2017-01-22 https://www.dn.se/arkiv/ledare/peter-wolodarski-upp-med-paraplyet-det-regnar-i-trumps-washington/
14. Dinesen, P et al, (2015). “Ethnic Diversity and Social Trust”; Sønderskov, et al, (2014). “Danish Exceptionalism Explaining the Unique Increase in Social Trust over the Past 30 Years”; Torpe, L. & Lolle, H.,(2009). “Growing Ethnic Diversity and Social trust in European Societies”.
15. Rothstein, B., (2005), ”*Social Traps and the Problem of Trust*”, Cambridge University Press.
16. Ibid s. 12.
17. Misztal, B., ibid s. 21.
18. Popper, K., Det öppna samhället och dess fiender, H:ström Text & Kultur, Umeå (1945,/2017)
19. Höjer, H., (2016) Vad kan siffror lära oss om integration? Forskning & Framsteg, 2016-01-19 https://fof.se/tidning/2016/4/artikel/vad-kan-siffror-lara-oss-om-integration
20. Nylander, L., Svensk tolerans sätts på prov, *Forskning & Framsteg*, 9 april 2018
21. Misztal, B., (1996), ”T*rust in Modern Societies*”, Cambridge, Polity Press, s. 10.
22. Inglehart, R., Puranen, B., Welzel, C. (2015),”Declining willingness to fight for one’s country: the individual level basis of the long peace”, *Journal of Peace Research*, July 2015, s. 418–434.
23. Ibid samt Puranen, B., (2016), ”Allegiance eroding: People’s dwindling willingness to fight in wars: in Dalton & Welzel (eds) *The Civic Culture Transformed: From Allegiant to Asserive Citizens*, 2015. Cambridge University Press, s. 261-281 och Puranen, B., (2009), ”European Values on Security and Defense: an Exploration of the Correlates of Willingness to Fight for One’s Country”, i Esmer,Y., Klingemann, H-D & Puranen, B., (eds) 2009,.”*Religion, Democratic Values and Political Conflict*”, Acta Universitatis Upsaliensis, nr 23, s. 261–301.
24. Norlin, A., (2015) ”Familjen Bernadotte – Makten, myterna, människorna”, Lind & Co, Stockholm
25. Rosenberg, G., (2013) ”Ett kort uppehåll på vägen från Auschwitz”, Albert Bonniers förslag, Stockholm.
26. Tidningarnas Telegrambyrå (TT) ”Statsminister Fredrik Reinfeldts uttalande till TT i går om ’etniska svenskar mitt i livet’ väckte starka reaktioner på sociala medier.”
TT, Publicerad 2012-05-15 https://www.svd.se/reinfeldt-kritiseras-for-uttalande
27. Pew Research Center, Global Attitudes & Trends, 2018 https://www.pewresearch.org/global/collection/sweden/
28. För variabler och kodning se bilaga 2.
29. Bové, K., och Ekengren Oscarsson, H., ”Fler firar den svenska nationaldagen”, 2017, SOM-institutet, Göteborgs universitet, sid. 7 https://som.gu.se/digitalAssets/1641/1641839_fler-firar-den-svenska-nationaldagen.pdf
30. Puranen, B., ”Svenska värderingar – värda att försvara hemma och i världen”, (2015), Wanger, M., ”*Kan Sverige försvaras – mot vad?*, Ekerlids förlag, s. 225–240.
31. Puranen, B. & Braizat, F., (2017), ”*The MENA Report*”, World Values Survey.
32. Inglehart, R., Moadell, M., Tessler, M., 2006. “Xenophobia and In-Group Solidarity in Iraq: A Natural Experiment on the Impact of Insecurity.” Perspectives on Politics, 4(3):495–505
33. Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Nationella trygghetsundersökningen 2018* – om utsatthet, otrygghet och förtroende, Stockholm, Rapport 2019:1.
34. Däremot har antalet anmälda brott ökat sedan tidigt 2000-tal från ca 1,2 miljoner anmälningar om året till 1,5 miljoner anmälningar om året.

KAPITEL 8

1. Lesthaege, R., (2010) ”The unfolding story of the second demographic transition” *Population and Development Review*, 36, s. 211–251.
2. SOU (2014), ”Våld i nära relationer – en folkhälsofråga”, SOU 2014:49. https://www.regeringen.se/contentassets/9d9b0adf4a844a77836ffa9ca6b466df/vald-i-nara-relationer---en-folkhalsofraga-forslag-for-ett-effektivare-arbete-del-1-av-2-sou-201449
3. Schlytter, A., (2w017), ”240 000 unga i Sverige kan vara drabbade”, 29/5/2017, intervju i *Aftonbladet* https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/knnm9/forskare-240-000-unga-i-sverige-kan-vara-drabbade
4. Strid, S., et al, (2018) ”Det hedersrelaterade våldets och förtryckets och uttryck och samhället utmaningar – en kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017 – 2018 s. 3.
5. Ibid. Sid 13 Att fastslå en siffra är enligt forskargruppen omöjligt eftersom intervallet ligger på mellan 3 och 23 % beroende på en rad olika faktorer.
6. Ibid s. 40 och 48.
7. Ibid s. 74.
8. Ghadimi, & Gunnarsson, S., (2018), UNG 2018,” En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala”.
9. Regeringens handlingsplan formulerad i regeringens skrivelse, 2007/08:39. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2007/11/skr.-20070839/
10. Sedan 2004 har landets samtliga Länsstyrelser haft i uppdrag att bilda särskilda regionala nätverk för att stärka arbetet inom hela området mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/starkt-skydd-mot-tvangsaktenskap-och_H103208
11. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Glöm aldrig Pela och Fadime, Brottsofferjouren, Kvinnofridslinjen, Elektra/Fryshuset, Linna-mottagningen, Kärleken är fri/Rädda Barnen, Riksorganisationen för tjejjourer och kvinnojourer, Somaya kvinno- och tjejjour, UKV – Unga Kvinnors Värn, Unizon m.fl.
12. Hedersförtryck.se http://www.hedersfortryck.se/lansstyrelsen-ostergotland/
13. Regeringens proposition 2013/14:208, Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor.
14. SOU 2018:69, Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/08/sou-201869/
15. Brottsförebyggande rådet, statistik över anmälda brott (2014-2018), http://statistik.bra.se/solwebb/action/index
16. Kaliber, Tvingad till äktenskap, Sveriges Radio (29 april 2019).
17. Ibid.
18. Lagrådsremiss, ”Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap”, Lagrådsremiss https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagradsremiss/2018/05/forbud-mot-erkannande-av-utlandska-barnaktenskap/
19. Grimberg, C., Svenska folkets underbara öden/I. Forntiden och medeltiden intill 1521, (1913–1922), 3. uppl. Norstedt, Stockholm, 1921, sid. 79 ”Två fornnordiska kvinnogestalter” och ”husfrudöme”.
20. Husfruns befogenheter fanns såväl i de gamla landskapslagarna som i Magnus Erikssons landslag och i kung Kristoffers landslag.
21. Jesch, J.. 1991. Women in the Viking age. Woodbridge, New York, s. 176.
22. Sawyer, B. 1992. Kvinnor och familj i det forn- och medeltida Skandinavien. Viktoria Bokförlag, Skara.
23. Lagen syftade särskilt på så kallade brudrov, det vill säga den sed där män kidnappade kvinnor som de sedan gifte sig med. Fridslagarna instiftades av Birger Jarl och bekräftades sedan i Alsnö stadga från 1280.

24. Frohnert, P., 1985, Administration i Sverige under Frihetstiden. publikation 4., Universitetsförlaget Oslo, s. 237–238.
25. Landskapslagarna var de lagar som gällde i Norden under medeltiden innan de ersattes av riksomfattande lagar.
26. Kyrkolagen 1571 stadgar att städernas borgerskap skall inrätta skrivskolor, räkneskolor, hantverks- och handelsskolor för både pojkar och flickor.
27. Detta för tiden unika initiativ hade som syfte att förstå befolkningens storlek och fördelning – ej för beskattning som tidigare folkräkningar. Befolkningsuppgifterna sammanställdes av prästen i varje socken och skickades in till Kanslikollegiet och senare till Tabellkommissionen i Stockholm som 1858 övergick i Statistiska Centralbyrån.
28. Två finlandssvenskar, Peter Forsskål och Anders Chydenius var båda inspirerade av upplysningens idéer om åsikts- och tankefrihet och menade att vem som helst skulle få publicera det de ville, så länge det inte stred mot någon lag. Trots stort initialt motstånd fick Sverige världen första tryckfrihetsförordning 1766. Chydenius skrev stora delar av texten.
29. Den finlandssvenske prästen och riksdagsmannen Anders Chydenius som drev tryckfrihetsfrågan tio år tidigare menade att censuren var två sidor av samma sak. En fri debatt i ett samhälle förutsätter att alla myndigheters handlingar verkligen är offentliga. Trots stort motstånd från adeln röstades lagen igenom.
30. Riksdagsmannen Anders Chydenius övertygar Gustav III om vikten av att tillåta kristna utlänningar och deras barn ha fri och otvungen religionsutövning.
31. Forsgård, N.E., 2014, ”Ingens herre, ingens träl: Radikalen Anders Chydenius i 1700-talets Sverige”, Timbro Förlag.
32. Högerpolitikern och statsvetaren Rudolf Kjellén använde begreppet Folkhem under en serie föreläsningar om staten som en organism. 1928 använde socialdemokraten Per Albin Hansson begreppet för första gången.
33. Utbetalningen uppgick det första året till 260 kr per barn/år och betalades ut kvartalsvis till kvinnan i familjen, ej mannen.
34. ”There is, perhaps, one invention that historians a thousand years in the future will look back on and say, ’That defined the 20th century.’ That invention is the contraceptive pill {…}women have taken a giant step towards their rightful position of equal partnership with men. Technology really is liberation”. *The Economist*, Oral contraceptives, Dec 23, 1999, https://www.economist.com/science-and-technology/1999/12/23/the-liberator
35. https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/30902
36. Första året togs enligt Försäkringskassan 0,5 % av föräldrapenningen ut av papporna. 40 år senare var den siffran 25 %. https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/c451635e-1d21-41e9-b6f4-ba5abe4b1817/fk_publikation__den_nya_foraldranormen_140925_3.pdf?MOD=AJPERES
37. Citat från Regeringens proposition 1978/79:67, *”Ett otvetydigt förbud i föräldrabalken mot aga bör kunna bli ett värdefullt pedagogiskt stöd i strävandena att övertyga föräldrar och andra om att inga former av våld får vara medel i barnens fostran”*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-forbud-mot-aga_G20367/html
38. JämO upphörde som myndighet den 1 januari 2009 då den slogs samman med Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen till Diskrimineringsombudsmannen, DO. Samtidigt ersattes de gamla lagarna med ny lagstiftning.
39. Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1982316-med-forbud-mot-konsstympning-av_sfs-1982-316.

40. Regeringens proposition 1990/91:113 om en ny jämställdhetslag, m.m. *”Arbetsgivaren skall utöver vad som nu gäller, underlätta för både kvinnor och män att förena förvärvsarbete och föräldraskap samt motverka att arbetstagare utsätts för sexuella trakasserier. Vidare skall arbetsgivare som har minst tio anställda varje år upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete”.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-en-ny-jamstalldhetslag-mm_GE03113/html
41. I vissa svenska kommuner har medborgare rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska i muntlig och skriftlig kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen ger även rätt till förskoleplats i verksamhet som bedrivs på finska, meänkieli eller samiska, liksom rätt till omvårdnad inom äldreomsorgen av personal som behärskar det aktuella språket.
42. ISCED 0-4, från ingen utbildning t.o.m. grundskolan.
43. Ibid.
44. Ibid.

KAPITEL 9

1. Gordon, M., (1964), *Assimilation in American Life.*
2. Sönderskov, Dinesen ibid.
3. Welzel (2013), ibid.
4. International Migration Report (2018). https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf
5. SCB, Utrikes födda, statistik, https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/
6. *Uppsala Conflict Program*, http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/ https://ourworldindata.org/war-and-peace
7. *WHO*, Enligt WHO är en rad sjukdomar nästan helt utrotade vid sidan av smittkoppor såsom polio, flodblindhet, elefantiasis, denguefeber, rabies och lepra. https://www.who.int/immunization/monitoring_surveillance/data/en/
8. Esipova, N., Pugliese, A. och Ray, J. More than 750 million worldwide would migrate if they could. 2018. https://news.gallup.com/poll/245255/750-million-worldwide-migrate.aspx (Hämtad 2019-04-03).
9. Regeringskansliet, Ett globalt ramverk för säker, ordnad och reguljär migration, Pressmeddelande, 2018-11-22, uppdaterad 2018-12-20. https://www.regeringen.se/artiklar/2018/11/ett-globalt-ramverk-for-saker-ordnad-och-reguljar-migration-global-compact-for-safe-orderly-and-regular-migration/
10. Smith, S., (2018) *La Ruée vers l’Europe: La jeune Afrique en route pour le Vieux Continent,* Grasset, Paris.
11. United Nations, World Population Prospects 2017. https://population.un.org/wpp/Graphs/Probabilistic/POP/TOT/
12. Zelinsky, W. 1971: The hypothesis of the mobility transition. Geographical Review 61, 219–49.
13. Benoît Bréville, Out of Africa, *Le Monde Diplomatique,* nov 2018.
14. Ibid.
15. *Süddeutscher Zeitung,* ”Geschäfte auf Gegenseitigkeit – Afrika-Gipfel”, 30. Oktober 2018.
16. *The Economist,* 2018-09-20. Charlemagne, ”Why Europe should focus on its growing interdependence with Africa”.
17. ”Missriktad snällhet som går ut på att vara överdrivet förstående, hjälpsam och tillmötesgående – ofta av fruktan för att slippa ta impopulära beslut” Beskrivet i bok av tidigare ledaren för det norska Arbeiderpartiet, Rune Gerhardsen. Se Gerhardsen, Rune, (1991) *Snellisme på Norsk,* Schibstedt Førlag, Oslo.

Referenser

Abraham, D. (2008). Law and Migration. Many Constants, Few Changes. I *Migration Theories. Talking across Disciplines*, Bretell, C.B. och Hollifield, J.F. (red.), s. 289–317. New York och London: Routledge.

Ager, A. och Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*. Vol. 21, nr. 2:166–191.

Ahlin, S. (2018). Nationella trygghetsundersökningen 2017. Teknisk rapport. Rapport/ Brottsförebyggande rådet: 2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ahrne, G. och Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber Förlag.

Alba, R. och Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream, assimilation and contemporary immigration*. Cambridge: Harvard University Press.

Alexander, A.C. & Welzel, C., (2011a). "Explaining women's empowerment: The role of emancipative beliefs". *European Sociological Review,* 27, s. 364–384.

Alexander, A.C. & Welzel, C., (2011b). "How robust is muslim support for patriachal values? A cross national, multilevel study", *International Review of Sociology,* 21, s. 249–276.

Alexander, A.C., & Parhizkari, S., "A multilevel study of gender egalitarian values across Muslim majority provinces: the role of women and urban spaces", *International Review of Sociology,* 28, Nr 3, s. 474–491.

Allén, S. (red.). (1986). *Norstedts stora svenska ordbok*. Stockholm: Norstedts förslag.

Andall, J. (1992). Women migrant workers in Italy. *Women's Studies International Forum.* Vol. 15, nr. 1:41–88.

Andersson, U. och Martinsson, J. Svenska trender 1986–2018. (2019). Rapport/SOM-institutet, Göteborgs Universitet. Göteborg: SOM-institutet, 2019.

Barnombudsmannen. Barnombudsmannen kräver skärpt lag mot barnäktenskap. (2016-06-21). https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/pressmeddelanden/2016/6/skarp-lagen-mot-barnaktenskap/ (Hämtad 2019-02-01)

Bevelander, P., Helgertz, J., Bratsberg, B. och Tegunimataka, A. (2015). Vem blir medborgare och vad händer sen? Rapport/Delegationen för migrationsstudier: 6. (Delmi). Malmö.

Bevelander, P., Helgertz, J., Bratsberg, B., Tegunimataka, A. och Spång, M. Medborgarskapet har liten effekt på integrationen. *Dagens Samhälle.* 2015-09-08. https://www.dagenssamhalle.se/debatt/medborgarskapet-har-liten-effekt-pa-integrationen-18004. (Hämtad 2019-03-10).

Borevi, K. Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhöriginvandring i ett jämförande perspektiv. (2018). Rapport/Delegationen för Migrationsstudier (Delmi): 2018:5. Stockholm: Delmi.

Borjas, G.J. Economic Theory and International Migration. (1989). *International Migration Review*. Vol. 23, nr. 3, 1989:457–485.

Bostrom, N. *Superintelligence, Paths, Dangers, Strategies.* (2014). Oxford: Oxford University Press, 2014.

Bourdieu, P. The Forms of Capital. (1986). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Richardson, J. (red.), s. 241–258. Westport: Greenwood.

Boverket. (2015). Boendesituationen för nyanlända. Rapport/Boverket: 40. Stockholm.

Bowen, J.R., et al (eds), (2014). *"European States and Their Muslim Citizens. The Impact of Institutions on Perceptions and Boundaries"*, Cambridge University Press.

Brettell, C.B. Therorizing Migration in Anthropology.2008. The Cultural, Social, and Phenomenological Dimensions of Movement. I *Migration Theories. Talking across Disciplines*, Bretell, C.B. och Hollifield, J.F. (red.), 289–317. New York och London: Routledge.

Bréville, B. Out of Africa. *Le Monde Diplomatique*. 2018-11-28. https://mondediplo.com/2018/11/09migration (Hämtad 2019-03-15).

Brottsförebyggande rådet. (2002). Nilsson, L. Våld mot kvinnor i nära relationer. En kartläggning. Rapport/Brottsförebyggande rådet: 14. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. (2014). Frenzel, A. Brott i nära relationer – En nationell kartläggning. (2014). Rapport/Brottsförebyggande rådet: 8. Stockholm:.

Brottsförebyggande rådet. (2018). Söderström, M., Ahlin, S., Westerberg, S och Irlander Strid, Å. (2018). Nationella trygghetsundersökningen 2017. Om utsatthet, otrygghet och förtroende. Rapport/ Brottsförebyggande rådet: 1. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. (2018). Ahlin, S. Nationella trygghetsundersökningen 2017. Teknisk rapport. Rapport/ Brottsförebyggande rådet: 2. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. (2019). Viber, J. (red.) Nationella trygghetsundersökningen 2018 – Teknisk rapport. Rapport/Brottsförebyggande rådet: 2. Stockholm.

Brottsförebyggande rådet. Statistik över anmälda brott 2014–2018. http://statistik.bra.se/solwebb/action/index (Hämtad 2019-04-11).

Bryman, A. och Burgess, R. (2002). *Analyzing Qualitative Data*. New York: Routledge.

Bäck, H., (2007). *The selection of municipalities for the Swedish Survey,* MAELG, Municipal Assemblies in European Local Governance.

Candelo, N., Croson, R.T.A. och Xin LI, S. (2017). Identity and social exclusion: an experiment with hispanic immigrants in the U.S. *Experimental Economics.* Vol. 20, nr. 2, 2017:460–480.

Cederberg, M. och Villares-Varela, M. (2019). Ethnic entrepreneurship and the question of agency: the role of different forms of capital and the relevance of social class. *Journal of Ethnic and Migration Studies.* Vol. 45, nr. 1, 2019:115–132.

Charlemagne. Why Europe should focus on its growing interdependence with Africa. *The Economist*. 2018-09-20.

Cohen, R. (1995). *The Cambridge Survey of World Migration*. Cambridge: Cambridge University Press.

Collier, P. (2013). *Exodus. Immigration and Multiculturalism in the 21st Century.* London: Penguin.

Dagens Invandrare: Zachrison, M. Mozhgan Zachrison. *Dagens Invandrare.* 2012-10-01. Dagensinvandrare.blogspot.com/2012/10/mozhgan-zachrison.html. (Hämtad 2019-03-12).

de Haas, C. (2007). *La politique européenne d'immigration*. Paris: Mollat.

Delmi, Delegationen för migrationsstudier. (2015). Bevelander, P., Helgertz, J., Bratsberg, B. och Tegunimataka, A. Vem blir medborgare och vad händer sen? Rapport/Delegationen för migrationsstudier: 6. Malmö.

Delmi, Delegationen för Migrationsstudier, (2018). Esaiasson, P. och Solberg, J. (2018). Asylsökandes möte med Sverige: Lärdomar från en panelundersökning. Rapport/ Delegationen för Migrationsstudier: 8. Stockholm.

Demker, M. *Sverige åt svenskarna*. (2014). Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2014.

Denscombe, M. (2010). *The Good Research Guide: For Small-scale Social Research*. London: McGraw-Hill.

Devadason, R. (2011). Place Attachment, Community Cohesion and the Politics of Belonging in European Cities. I *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Migration, Minorities and Citizenship*, Morales, L. och Giugni, M., (red.), 238–262. London: Palgrave Macmillan.

Dinesen, P.T. och Sønderskov, K.M. (2015). Ethnic Diversity and Social Trust: Evidence from the Micro-Context. *American Sociological Review.* Vol. 80, nr. 3, 2015:550–573.

Dyssegaard Kallick, D., and Mathema, S. (2016). Refugee Integration in the United States. Rapport/ The Fiscal Policy Institute. New York: The Fiscal Policy Institute.

Eidhamar, L.G., (2017). 'My Husband is My Key to Paradise'Attitudes of Muslims in Indonesia and Norway to Spousal Roles and Wife-Beating", *Islam and Christian-Muslim Relations,* vol 29, 2018, issue 2, s. 241–264.

Emilsson, H. (2018). Politik för arbetskraftsinvandring. Erfarenheter av den svenska modellen. I *Högutbildade migranter i Sverige*, Povrzanovic-Frykman, M. och Öhlander, M. (red.), 31–48. Lund: Arkiv Förlag.

Engdahl, M. och Åslund, O. (2012). Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av Sfi-bonus. Rapport/Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU): 2012:27. Uppsala: IFAU.

Entzinger, H. (2006). Changing the rules while the game is on: From multiculturalism to assimilation in the Netherlands. I *Migration, Citizenship, Ethnos*, Bodemann, Y.M. och Yurdakul, G. (red.), s. 121–144. New York: Pelgrave MacMillan.

Esaiasson, P. och Westholm, A. (2006). Deltagandets mekanismer. I *Deltagandets mekanismer: Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*, Esaiasson, P. och Westholm, A. (red.), s. 8–29. Stockholm; Liber, 2006.

Esaiasson, P. och Solberg, J. (2018). Asylsökandes möte med Sverige: Lärdomar från en panelundersökning. Rapport/Delegationen för Migrationsstudier: 8. Stockholm: Delegationen för Migrationsstudier, 2018.

Esaiasson, P. och Solberg, J. Erfarenheten att söka asyl förfärlig. *Svenska dagbladet.* 2018-11-04.

Esipova, N., Pugliese, A. och Ray, J. (2018). More than 750 million worldwide would migrate if they could. 2018. https://news.gallup.com/poll/245255/750-million-worldwide-migrate.aspx (Hämtad 2019-04-03).

Esmer, Y., Klingemann, H.D. och Puranen, B. (red.). (2009).*Religion, Democratic Values and Political Conflict.* Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Europeiska kommissionen. EuroBarometer: Support for the euro steady at all-time high levels. 2018. https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-2018-nov-20_en (Hämtad 2019-01-25).

Europeiska kommissionen. Migration and asylum. 2019. https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/migration-and-asylum/migration-and-asylum_en (Hämtad 2019-01-25).
EU-direktivet 2001/51/EC. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0051&from=EN

Favell, A. (2001). *Philosophies of Integration, Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain.* 2. uppl. New York: Palgrave Macmillan.

Finding the way: A discussion of the Swedish Migrant Integration System. Rapport/OECD, 2014. https://www.oecd.org/migration/swedish-migrant-intergation-system.pdf (Hämtad 2019-02-20).

Flanagan, S.C. och Lee, A.R. (2003). The New Politics, Culture Wars, and the Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies. *Comparative Political Studies*. Vol. 36, nr 3, 2003:235–70.

Fleury, A. (2016). Understanding Women and Migration: A Literature Review. Rapport/ Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD): Working paper 8. Washington, DC: KNOMAD.

Folkhälsomyndigheten. Hivinfektion. (2018). https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/sjukdomsstatistik/hivinfektion/. (Hämtad 2018-02-01).

Forslund, A., Liljeberg, L. och Åslund, O. (2017). Flykting- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden**.** Rapport/Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU): 2017:14. Uppsala: IFAU.

Font, J. och Méndez, M. (red.). (2013). *Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations – Methodological Challenges and Research Strategies.* Amsterdam: Amsterdam University Press.

Frenzel, A. Brott i nära relationer – En nationell kartläggning. (2014). Rapport/ Brottsförebyggande rådet: 8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Fricker, S. och Tourangeau, R.(2010). Examining the Relationship Between Nonresponse Propensity and Data Quality in Two National Household Surveys. *Public Opinion Quarterly*. Vol. 74, nr. 5, 2010:934–955.

Fukuyama, F., (2018). ”Against Identity Politics – The New Tribalism and the Crisis of Democracy”, *Foreign Affairs,* Sept–Oct 2018.

Försäkringskassan.(2019). Om du deltar i etableringsprogrammet hos Arbetsförmedlingen. 2019. https://www.forsakringskassan.se/privatpers/arbetssokande/om-du-deltar-i-etableringsprogrammet-hos-arbetsformedlingen. (Hämtad 2018-02-01).

Gelfand, M.J., et al (2011), ”Differences between tight and loose cultures”, *Science,* 332, s. 1100–1104.

Gerhardsen, R. (1991). *Snillisme på norsk*. Oslo: Schibsted Forlag,

Ghadimi, M. och Gunnarsson, S. (2018). UNG 2018: En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala. Rapport/ TRIS – Tjejers rätt i samhället. Uppsala: TRIS.

Gil, M.T. (2000). Flyktingar hindras från att söka asyl. 2000-06-14. *Amnesty Press.* http://www.amnestypress.se/fran-tidningsarkivet/kronika/25460/flyktingar-hindras-fran-att-soka-asyl/ (Hämtad 2019-03-12).

Giugni, M. och Morales, L.M.(2011). Towards an Integrated Approach to the Political Inclusion of Migrants. I *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Migration, Minorities and Citizenship*, Morales, L. och Giugni, M., (red.), 262–275. London: Palgrave Macmillan.

Gordon, M.M. (1964). *Assimilation in American Life.* New York: Oxford University Press, 1964.

Greene, J.D.(2013). *Moral Tribes, Emotion, Reason, and the Gap Between Us and Them.* New York: Penguin Press.

Groves, R. M. (2006). Nonresponse Rates and Nonresponse Bias in Household Surveys. *Public Opinion Quarterly*. Vol. 70, nr. 5, 2006:646–675.

Hennius, S., Rasti, S., Rosén, J. och Wedin, Å. (2016). Grundläggande litteracitet: Att undervisa vuxna med svenska som andra språk. Rapport/Skolverket. Stockholm, Skolverket: Högskolan.

Hermods. Det började med en vision för Sveriges befolkning… https://www.hermods.se/jubileum/ (Hämtad 2019-03-27).

Hildebrandt, A., (2014). ”Christianity, Islam and modernity: Prohibitions on homosexuality in UN Member States”, *Political Studies,* 1, s. 1–17.

Hinnfors, J., Spehar, A. och Bucken-Knapp, G. (2012). The missing factor: Why Social Democracy can lead to restrictive immigration policy. *Journal of European Public Policy.* Vol. 19, nr. 4, 2012:585–603.

Hirschfelt, J. och Pettersson, O. Lagstiftaren har formulerat samhällets värdegrund. *Dagens Nyheter.* 2017-12-20.

(ICMPD), International Centre for Migration Policy Development Wien, Österrike.

IFAU. (2012). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. Engdahl, M. och Åslund, O. Ekonomiska drivkrafter och studieresultat – effekter av Sfi-bonus. Rapport/Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU): 2012:27. Uppsala.

IFAU. (2017). Forslund, A., Liljeberg, L. och Åslund, O. (2017). Flykting- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden**.** Rapport/Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU): 2017:14. Uppsala.

Inglehart, R., (2008). "Changing values among western publics from 1970 to 2006," *West European Politics,* 31, s. 130–146.

Inglehart, R.F., Puranen, B. och Welzel, C. (2015). Declining willingness to fight for one's country: The individual level basis of the long peace. *Journal of Peace Research.* Vol. 52, nr. 4, 2015:418–434.

Inglehart, R.F.(2018). *Cultural Evolution: People's Motivations are Changing, and Reshaping the World.* Cambridge University Press, 2018.

Inglehart, R.F. (1977). *The Silent Revolution.* Princeton University Press, 1977.

Inglehart, R.F., Ponarin, E. och Inglehart, R.C. (2017). Cultural Change, Slow and Fast: The Distinctive Trajectory of Norms Governing Gender Equality and Sexual Orientation. *Social Forces.* Vol. 95, nr. 4, 2017:1313–1340.

Inglehart, R.F. och Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change and Democracy. The Human Development Sequence.* Cambridge University Press.

Inglehart, R.F. och Norris, P.(2003). *Rising Tide.* Cambridge: Cambridge University Press.

Invandrarindex, www. invandrarindex.com.

Johansson-Heinö, A. *Farväl till Folkhemmet*. (2015).Timbro Förlag.

Johansson Heinö, A.(2011). *Integration eller Assimilation – en Utvärdering av Svensk Integrationsdebatt.* Rapport/Timbro Förlag.

Kaliber. Sveriges Radio. Tvingad till äktenskap (radioprogram). 2019-04-29. https://poddtoppen.se/podcast/308296156/kaliber/tvingad-till-aktenskap

Kaltenthaler, K. och Munqith, D.U. (2018). Arab Motivations to Emigrate: The Role of Economics, Security, Risk-taking and Values. University of Akron/Case Western Reserve University & IIACSS, (working paper).

Klugman, J., Hanmer, L., Twigg, S., Hasan, T., McCleary-Sills, J. och Santamaria, J. (2014). Voice and Agency: Empowering Women and Girls for Shared Prosperity. Rapport/World Bank Group. Washington, D.C.: World Bank.
Kommittédirektiv 2018:73. En sfi och vuxenutbildning av högre kvalitet.

Konjunkturinstitutet. Konjunkturbarometern december 2015: Barometerindikatorn visar på mycket starkare ekonomisk tillväxt än normalt. 2015. https://www.konj.se/publikationer/konjunkturbarometern/konjunkturbarometern/2015-12-21-barometerindikatorn-visar-pa-mycket-starkare-ekonomisk-tillvaxt-an-normalt.html (Hämtad 2019-02-21).

Kraler, A. och Reichel, D. (2010). Statistics on Migration, Integration and Discrimination in Europe. Rapport/Promoting Comparative Quantitative Research in the Field of Migration in Europe (PROMINSTAT). Europeiska kommissionen.

Kungl. Maj.ts proposition nr 53 år 1969, given på Stockholms Slott den 7 mars 1969.

Lagrådsremiss. Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagradsremiss/2018/05/forbud-mot-erkannande-av-utlandska-barnaktenskap/ (Hämtad 2019-03-23).

Laitin, D.L.(2007). *Nations, States and Violence.* New York: Oxford University Press, 2007.

Lesthaege, R. (2010). The unfolding story of the second demographic transition. *Population and Development Review.* Vol. 36, nr. 2, 2010:211–251.

Lesthage, R.J., & Surkyn, J., ”Cultural Dynamics and Economic Theories of Fertility Change”, *Population and Development Review,* 141, s. 1–46.

Lilja, E., (2005), ”Byt ut ordet invandrare till nysvensk”, *Diskussionsgruppen (S)-forum*, 4 april, 2005, http://www.sinfo.se/page/forum.

Lolle, H. och Torpe, L. (2011). Growing Ethnic Diversity and Social trust in European Societies. *Comparative European Politics*. Vol. 9, nr. 2, 2011:191–216.

Lohr, S.L.(2004). Statistical frontiers in survey sampling. *The American Statistician*. Vol. 58, nr. 2, 2004:145–149.

Ludwig, K. Geschäfte auf Gegenseitigkeit. *Süddeutscher Zeitung*. 2018-10-30. https://www.sueddeutsche.de/politik/afrika-gipfel-geschaefte-auf-gegenseitigkeit-1.4191262 (Hämtad 2019-03-12).

Lundgren, B., Rosén, J. och Jahnke, A. (2017). 15 års forskning om SFI – en överblick. Rapport/Ifous: 3. Stockholm: Ifous.

Lunds Universitet. Stora skillnader i regler om medborgarskap. 2018-09-17. https://www.lu.se/article/migration-stora-skillnader-i-regler-om-medborgarskap (Hämtad 2019-03-05).

Malterud, K.(2009). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning* Lund: Studentlitteratur.

Manne, R. (2017). *The Mind of the Islamic State.* New York: Prometheus Books.

McCracken, G.D. (1988). *The long interview.* Newbury Park, USA: Sage Publications.

Migrationsverket, (2018)."Sveriges flyktingkvot 2018".

Migrationsverket, Översikt av beviljade uppehållstillstånd 2012–2018: 116 444 (2012), 121 718 (2013),115 703 (2014),115 104 (2015), 151 031 (2016), 135 537 (2017), 132 552.

Misztal, B.A.(1996). *Trust in Modern Societies.* Cambridge, UK: Polity Press.

Morales, L. och Giugni, M.(2011). Political Opportunities, Social Capital and the Political Inclusion of immigrants in European Cities. I *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe,* Morales, L. och Giugni, M., (red.), 1–19. London: Palgrave Macmillan.

Myndigheten för skolutveckling, (2006). Den ämnesteoretiska kunskapsbasen för sfi-läraruppdraget, http://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.47865.1326708228!/publ_kunskapsbasen.pdf.

Myrberg, G.(2011). Political Integration through Associational Affiliation. *Journal of Ethnic and Migration Studies.* Vol. 37, nr. 1, 2011: 99–115.

Nationalencyklopedin, (2009). Band 9, band 13.

Naurin, D., Naurin, E., Alexander, A., (2019). Gender Stereotyping and Chivalry in International Negotiations: A Survey Experiment in the Council of the European Union, Cambridge University Press, *Access* Volume 73, Issue 2 Spring 2019 , s. 469–488.

Nee, V. och Sanders, J.(2001). Understanding the Diversity of Immigrant Incorporation: A Forms-of-capital Model. *Ethnic and Racial Studies.* Vol. 24, nr. 3, 2001:386–411.

Nilsson, Å.(2004). Efterkrigstidens invandring och utvandring. Rapport/Statistiska centralbyrån: 5. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

Nilsson, L. (2002). Våld mot kvinnor i nära relationer. En kartläggning. Rapport/Brottsförebyggande rådet: 14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Nordens Välfärdscenter. (2018). Röster från immigranter i Norden – Om att bli en del av samhället. Rapport/Nordens välfärdscenter.

Norris, P. och Inglehart, R. (2004). *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide.* New York: Cambridge University Press.

Norris, P. och Inglehart, R.(2012). Muslim integration into Western cultures: Between origins and destinations. *Political Studies.* Vol. 60, nr. 2, 2012:228–251.

Norris, P. och Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash*. New York: Cambridge University Press.

Norris, P. och Puranen, B. (2019). Migrant Hygge: Feeling at home in a cold climate. WAPOR conference, Toronto, Canada, May 2019). Conference paper, under publication.

OECD 2017. *International Migration Outlook, 2017 -Statistical Annex*. Version 2 - Last updated: 08-Jun-2017. http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-

Onwuegbuzie, A.J. och Leech, N.L. (2005). On Becoming a Pragmatic Researcher: The Importance of Combining Quantitative and Qualitative Research Methodologies. Vol. 8, nr. 5, 2005:375–387.

Palme, O. (1968). *Politik är att vilja*. Stockholm: Prisma.

Penninx, R. (1982). A critical review of theory and practice: the case of Turkey. *The International Migration Review.* Vol. 16, nr. 4, 1982:781–818.

Pettersson, T. (2007). *Muslim immigrants in Western Europe: Persisting value differences or value adaptation.* New York: Palgrave MacMillan.

Pettersson, T.(2007). Religion in Contemporary Society: Eroded by Human Well-being. I *Measuring and Mapping Cultures 25 Years of Comparative Value Surveys,* Yilmaz Esmer (red.), s. 11–32. Leiden: Brill.

Pinker, S. (2018). *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism and Progress.* New York: Viking.

Pinker, S. (2011). *The Better Angels of Our Nature: The Decline of Violence in History and its Causes*. London: Allen Lane.

Povrzanovic Frykman, M. och Öhlander, M.(2018) (red.). *Högutbildade migranter i Sverige.* Malmö: Arkiv förlag, (2018).

Proposition 1975: 26. *Regeringens proposition om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m.m.*

Proposition 1993/94: 126. *Svenskundervisning för invandrare (sfi).*

Proposition 1997/98:16. *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik.*

Proposition 2003/04:50. Åtgärder för att klarlägga asylsökandes identitet, m.m.

Proposition 2013/14:208. *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor.*

Puranen, B., (1994). *Att vara Kvinna är ingen sjukdom, Norstedts.*

Puranen, B. (2009). European Values on Security: An Exploration of the Correlates of Willingness to Fight for One's Country. I *Religion, Democratic Values and Political Conflict,* Esmer, Y., Klingemann, H.D. och Puranen, B. (red.), s. 261–301. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis nr. 23.

Puranen, B. (2015). Allegiance eroding: People's dwindling willingness to fight in wars. I *The Civic Culture Transformed: From Allegiant to Assertive Citizens,* Dalton, R.J. och Welzel, C. (red.), 261–281. New York: Cambridge University Press.

Puranen, B. (2015). Våra värderingar driver den digitala världen. I *Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter*, Delbetänkande av Digitaliseringskommissionen. SOU 2015:65.

Puranen, B. (2015). Svenska värderingar – värda att försvara hemma och i världen. I *Kan Sverige försvaras – mot vad? Svensk säkerhetspolitik*, Bergenäs, J. och Ögren-Wanger, M. (red.), 225–239. Falun: Ekerlids Förlag.

Puranen, B. (2016). Makt eller börda. En jämförelse av social position för 70+ i Mellanöstern och Sverige. Äldre *i centrum*. Nr. 1, 2016.

Puranen, B. och Ekström A.M. (2017). Värderingar kan förändras. *Dagens Nyheter.* 2017-12-23.

Puranen, B. och Braizat, F. (2017).*The Mena Report – Social Values, and Attitudes in the Mena Region – evidence from World Values Survey.* Rapport/World Values Survey Association in cooperation with ERF and Silatech. The World Values Survey.

Putnam, R.D. (1995). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community.* New York: Simon & Schuster.

Putnam, R. (2007). Pluribus Unim: Diversity and Community in the 21st Century. *Scandinavian Political Studies.* Vol. 30, nr. 2, 2007:137–174.

Regeringen. Svensk migrations- och asylpolitik. 2018. https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/02/svensk-migrations--och-asylpolitik/ (Hämtad 2019-01-06).

Regeringskansliet. Alla som kan jobba ska jobba. 2018 https://www.regeringen.se/artiklar/2018/04/alla-som-kan-jobba-ska-jobba/ (Hämtad 2019-02-22)
Regeringskansliet. Frågor och svar om utbildningsplikten. 2017. https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/fragor-och-svar-om-utbildningsplikten/ (Hämtad 2019-02-22).

Regeringskansliet. Ny lagstiftning om partnerskap och adoption – ett exempel ur verkligheten. 2014. https://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/lagstiftningsprocessen/ett-exempel-ur-verkligheten/ (Hämtad 2019-02-22).

Regeringskansliet. Alla som kan jobba ska jobba. 2018. https://www.regeringen.se/artiklar/2018/04/alla-som-kan-jobba-ska-jobba/ (Hämtad 2019-02-13).

Reinfeldt, F. Öppna era hjärtan för de utsatta. *Dagens Nyheter*. 2014-08-16.

Richardson. J.G. (1986). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood.

Righard, E. och Spång, M.(2016). Migrationsforskning med inriktning mot flyktingar: en inventering av forskningen vid Malmö högskola. Rapport/Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM). Malmö: Malmö Högskola.

Riksrevisionen. (2017). Konsekvensanalyser inför migrationspolitiska beslut. Rapport/Riksrevisionen: 25. Stockholm: Riksrevisionen.

Riksrevisionen.(2008). Svenskundervisning för invandrare (sfi) – En verksamhet med okända effekter. Rapport/Riksrevisionen: 13. Stockholm: Riksrevisionen.

Rokeach, M. (1968). *Beliefs, Attitudes and Values*. San Fransisco: Jossey-Bass, Inc., 1968.

Rosling, H. *Aktuellt.* (2015). Citerad i Rosling: ”Sluta kalla dem smugglare”. *Svenska Dagbladet.* 2015-09-07. https://www.svd.se/rosling-sluta-kalla-dem-smugglare (Hämtad 2019-02-27).

Rothstein, B., 1998, *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State.* Cambridge, Cambridge University Press.

Rothstein, B., 2003, *”Sociala fällor och tillitens problem”,* Studieförbundet Näringsliv & Samhälle, Stockholm.

Rothstein, B. (2005). *Social Traps and the Problem of Trust.* New York: Cambridge University Press.

Rostami, A., et al. (2018), ”Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige”, Forskningsrapport 2018, 4. Institutet för Framtidsstudier.

Ruether, R.R. (ed), *Religion and Sexism,* New York, Simon & Schuster (1974).

Ruist, J., (2018). ”Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering”, ESO, 2018:3, Finansdepartementet.

Russell, S.S. och Teitelbaum, M.S.(1992). International migration and international trade (English). Rapport/World Bank Discussion Papers: WDP160. Washington, D.C.: The World Bank.

Röder, A. och Mühlau, P. (2014).Are They Acculturating? – Europe's Immigrants and Gender Egalitarianism. *Social Forces.* Vol. 92, nr. 3, 2014:899–928.

Sannandaji, T. *Massutmaning*. (2016). Stockholm: Khuzad Media AB.

Sawatsky, J. (2000), The Anatomy of The Question, Don't ask yes-or-no questions, keep questions short and avoid charged words, which can distract people.

SCB.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/hushall-i-sverige/

SCB, Utrikes föddas utbildningsbakgrund 2017, SCB 2018.

SCB, Statistikdatabasen.scb.se/pxweb/en/ssd/START__BE__BE0101__BE0101Q/UtlSvBakgGrov/table/tableViewLayout1/?rxid=b393edc4-b193-431b-9c4c-ffbde09b6751

SCB, Utrikes födda efter födelseland och invandringsår 31 december 2018" SCB. 2019-02-21 https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/

Schlytter, Astrid, (2017), "240 000 unga i Sverige kan vara drabbade", 29/5/2017, intervju i *Aftonbladet,*https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/knnm9/forskare-240-000-unga-i-sverige-kan-vara-drabbade.

Schmid-Drüner, M., (2018). Europaparlamentet. Faktablad om Europeiska unionen: Asylpolitiken. 2018. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/151/asylpolitiken (Hämtad 2019-03-27).

Schierup, C.U. Hansen, P. och Castles, S.(2006). *Migration, Citizenship, and the European Welfare State: A European Dilemma.* Oxford: Oxford University Press.

Schierup, C.U. och Ålund, A.(2011). The end of Swedish exceptionalism? Citizenship, neoliberalism and the politics of exclusion. *Race & Class*. Vol. 53, nr. 1, 2011:45–64.

SFS 1986: 159. *Lag om grundläggande svenskundervisning för invandrare.*

SFS 2001:82. *Lag om svenskt medborgarskap.*

SFS 2010:538. *Lag om prestationsbaserad stimulansersättning inom utbildning i svenska för invandrare.*

SFS 2010:800. *Skollag.*

SFS 2014:481. *Lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap*.

SFS 2017:584. *Lag om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.*

SFS 2018:1293. *Lag om svenskt medborgarskap.*

Sheikh, M. och Anderson. J.R. (2018). Acculturation patterns and education of refugees and asylum seekers: A systematic literature review. *Learning and Individual Differences.* Vol. 67, 2018:22–32.

Sheikhmous, O.(2018). The Middle East Needs a Strategic Vision for Peace. *Utrikespolitiska Institutet.* 2018-01-18. https://www.utrikesmagasinet.se/analyser/2018/januari/the-middle-east-needs-a-strategic-vision-for-peace-for-the-middle-east/ (Hämtad 2019-02-19).

Skolinspektionen. (2010). Svenskundervisning för invandrare (sfi) – en granskning av hur utbildningen formas efter deltagarnas förutsättningar och mål. Rapport/Skolinspektionen: 2010:7. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolinspektionen. (2017). Språkintroduktion i gymnasieskolan – kvalitetsgranskning 2017. Rapport/ Skolinspektionen: 400–2015:6585. Stockholm: Skolinspektionen, 2017.

Skolinspektionen. (2018). Undervisning i svenska för invandrare – kvalitetsgranskning 2018. Rapport/Skolinspektionen: 400–2016:6995. Stockholm: Skolinspektionen, 2018.

Skolverket. (1997). Vem älskar SFI? Rapport/Skolverket: 1103–2421: 131. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2015).Språkintroduktion. 17 år och nyanländ, vad finns det för möjligheter? Informationsfolder. 2015. https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2015/sprakintroduktion.-17-ar-och-nyanland-vad-finns-det-for-mojligheter?id=3419 (Hämtad 2019-02-18).

Skolverket. (2018).Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare år 2017. PM/Skolverket: 2018:00955. Stockholm: Skolverket, 2018.

Skolverket. Kursplan för vuxenutbildning i svenska för invandrare. https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-for-vux-och-kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi/kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi (Hämtad 2019-02-18).

Skolverket. Sök statistik. https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokA (Hämtad 2019-02-18)

Skrivelse 2007/08:39. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Smith, S. (2018). *La Ruée vers l'Europe: La jeune Afrique en route pour le Vieux Continent.* Paris: Grasset, 2018.

Smuts, B., (1995). The evolutionary origins of patriarchy, *Human Nature,* 6, s. 1–32.

SOU 1981:87. SFI-kommittén. *Svenskundervisning för vuxna invandrare.*

SOU 1996: 110. Kulturnät Sverige (särskild utredare Bi Puranen). *Inför ett svenskt kulturnät: IT och framtiden inom kulturområdet.*

SOU 1997: 14. Kulturnät Sverige (särskild utredare Bi Puranen). *IT i kulturens tjänst.*

SOU 2003:077. Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk.

SOU 2004:73. Århammar, A. Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. *Långtidsutredningen 2003/04: Bilaga 4.*

SOU 2014:49. *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.*

SOU 2018:22. Mottagandeutredningen. *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande.*

SOU 2018:69. Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.

Spång, M.(2008). Svensk invandringspolitik i demokratiskt perspektiv. Rapport/Malmö Universitet, School of International Migration and Ethnic Relations (IMER), Current Themes in IMER Research: 8. Malmö: Malmö University.

Statistiska centralbyrån. Statistikdatabasen: Befolkning efter födelseland, ålder och kön. År 2000–2018. 2018. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101E/FodelselandArK/?rxid=333268d9-3cfb-42a9-ae29-075e9416eb3c. (Hämtad 2018-03-17).

Statskontoret. (2000). Svenskundervisning för invandrare (sfi) – egen skolform eller del av komvux? Rapport/Statskontoret: 2000:27. Stockholm: Statskontoret.

Strid, S., Enelo, J.M. och Baianstovu, R.I. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets och uttryck och samhället utmaningar – en kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017 – 2018. Rapport/Göteborg stad. Göteborg: Göteborg stad, 2018.

Strömbäck, J. *Utan invandring stannar Sverige*. Stockholm: Volante förlag, 2016.

Ström Melin, A. Bryssel kan inte skylla hela Brexit på britterna. *Dagens Nyheter*. 2018-02-18.

Svenska kyrkan. Samkönade äktenskap. 2019. https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap (Hämtad 2019-03-20).

Sveriges Radio, Dagens Eko onsdag 24 mars 2004, Statsminister Göran Persson försvarar uttrycket ”social turism”, https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=389348.

Sveriges Radio.se/sida/artikel.aspx?programid=493&artikel=5599091.

Sveriges Radio, Dagens eko, 28 februari 2019, kl 17:45. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7165405.

Särndal, C., Swensson, B. och ´Wretman, J. (1992).*Model assisted survey sampling*. New York: SpringerVerlag.

Söderström, M., Ahlin, S., Westerberg, S och Irlander Strid, Å. (2018). Nationella trygghetsundersökningen 2017. Om utsatthet, otrygghet och förtroende. Rapport/ Brottsförebyggande rådet: 1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Sønderskov, K.M. och Thisted Dinesen, P. (2014). Danish Exceptionalism: Explaining the Unique Increase in Social Trust over the Past 30 Years. *European Sociological Review*. Vol. 30, nr. 6, 2014:782–795.

Troianovski, A. Migration crisis pits EU's East against West. *The Wall Street Journal.* 2015-08-19.

Twenge, J.M., & Exline, J.J., & Wells, B.E.,(2015). ”Changes in American Adults' sexual behavior and attitudes”, *Archive of Sexual Behavior,* 39, s. 1105–1119. Springer.

Uitermark, J.,et al (2014). ”Populism, Sexual Politics, and the Exclusion of Muslims in the Netherlands”, i Bowen, J.R., et al (2014), ”European States and Their Muslim Citizens. The Impact of Institutions on Perceptions and Boundaries” s. 235–255.

Ullenhag, E. (2012).En ceremoni ska markera medborgarskap. *Svenska Dagbladet*. 2012-01-16.

UNESCO, (2019), Social Transformations and Intercultural dialogue, (5 jan. 2019).http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2018) International Migration Report 2017: Highlights. United Nations: ST/ESA/SER.A/404. New York: United Nations.

United Nations Population Division, Department of Economic and Social Affairs, (2017). *International Migrant Stock,* New York: UN.

United Nations High Commissioner for High-level Segment on the Afghan Refugee Situation, Programme, 6-7 October 2015, “ https://www.unhcr.org/562a22979.pdf.

UNHCR, (2011),Resettlement Handbook, The UN Refugee, United Nations High Commissioners for Refugees, 2011.

Uppsala Conflict Program, http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/https://ourworldindata.org/war-and-peace.

”Utsatta områden, social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen”, *Nationella operativa avdelningen,* Undersättelseenheten, juni 2017.

Viber, J. (red.) (2019). Nationella trygghetsundersökningen 2018 – Teknisk rapport. (2019). Rapport/Brottsförebyggande rådet: 2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Welzel, C. (2013). *Freedom Rising, Human Empowerment and the Quest of Emancipation.* New York: Cambridge University Press.

Westin, Charles et al, (1999). Mångfald, integration, rasism och andra ord: ett lexikon över begrepp inom IMER - Internationell migration och etniska relationer, Socialstyrelsen, Centrum för Invandringsforskning, SoS,1999:9.

Wickström, M. (2013). Conceptual Change in Postwar Sweden: The Marginalization of Assimilation and the Introduction of Integration. I *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare State*, Kivisto, P. och Wahlbeck, Ö. (red.), 110–139. London: Palgrave MacMillan, 2013.

Wickström, M. (2015).Comparative and transnational perspectives on the introduction of multiculturalism in post-war Sweden. *Scandinavian Journal of History.* Vol. 40, nr. 4, 2015: 512–534.

Wolgast, S., Molina, I. och Gardell, M. (2018). Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden: Skillnader mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen i bruttolön, disponibel inkomst och möjlighet att göra karriär på den svenska arbetsmarknaden. Rapport/ Länsstyrelsen i Stockholm: 21. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholm.

World Health Organization. Immunization, Vaccines and Biologicals. 2019. https://www.who.int/immunization/monitoring_surveillance/data/en/ (Hämtad 2019-03-17)

World Values Survey Association, Rules and procedures in Wave 7 (2017-2018). Guidance for Principal Investigators (www.worldvaluessurvey.org 2017.

WVS (2018), Gender module, www.worldvaluessurvey.org.

WVS Data Archives Statistical Report, JDSystems, Madrid, January 2018
Rules and Procedures for WVSA PIs , www.worldvaluessurvey.org.

WVS, Master Questionnaire,wave 7, (2018), www.worldvaluessurvey.org

Worldvaluessurvey.org "*WVSA Code of Professional Ethics",* bilaga 4.

Yudkowsky, E. (2011). *Complex Value Systems are Required to Realize Valuable Futures.* The Singularity Institute, San Francisco, CA.

http://mobilevideodiy.com/lesson/the-anatomy-of-the-question-the-wisdom-of-john-sawatsky , https://www.journalisten.se/nyheter/stall-ratt-fraga-och-du-kan-fa-ett-stralande-svar

Zachariah, K.C., Mathew, E.T. och Irudaya-Rajan, S. Impact of Migration on Kerala's Economy and Society. (2001). *International Migration*. Vol. 39, nr. 1, 2001: 63–87.

Zachrison, M. (2014).*Invisible Voices – Understanding the Sociocultural Influences on Adult Migrants' Second Language Learning and Communicative Interaction.* Diss., Linköpings Universitet.

Zelinsky, W. (1971).The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*. Vol. 61, nr. 2, 1971:219–249.

Ålund, A. och Schierup, C.U. (1991). *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*. Aldershots, Hants, UK: Avebury.

Østerberg, D.(1991). *Sociologins nyckelbegrepp och deras ursprung*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

Åsbrink, E. (2018). *Orden som formade Sverige*. Stockholm: Natur & Kultur.

Bilagor

BILAGA 1.

Tabeller över resultaten, frekvenser

Se även www.iffs.se/worldvaluessurvey där fullständigt frågeformulär samt syntaxfiler kan laddas ner.

B1. Totalt i Sverige är antalet folkbokförda migranter från de vanligaste utomeuropeiska länderna länder följande efter storleksordning.

Urval	Antal	Andel av alla utrikes födda	Andel av alla utom-europeiskt födda MWVS
1. Syrien	172 258	9,2 %	16,8 %
2. Irak	140 830	8,3 %	13,7 %
3. Iran	74 096	3,9 %	7,2 %
4. Somalia	66 369	3,5 %	6,5 %
5. Turkiet	48 299	2,6 %	4,5 %
6. Afghanistan	43 991	2,3 %	4,3 %
7. Eritrea	39 081	2,1 %	3,8 %

Källa: SCB Utrikes födda efter land och ort i Sverige, 2017-12-31.

B2. Bortfallsredovisning

Respondenter	7 302	
Svarat Ja	7 188	-114
Har ursprungsland	6 722	-466
År i Sverige	6 516	-206
Primärbortfall	-786	11 %
Total population	6 516	
Urvalsgrupp 1 (7 Länder)	4 532	70 %
Urvalsgrupp 2 (Övriga)	1 984	30 %
Total	6 516	89 %
Primärbortfall	-786	11 %
mWVS antal kommuner	54	

B3. På vilket språk besvarades undersökningen?

Arabiska	3 006	46 %
Svenska	1 273	20 %
Engelska	682	10 %
Dari	566	9 %
Tigrinja	465	7 %
Somaliska	363	6 %
Turkiska	161	2 %
(n)	6 516	

B4. Kön

Man	2888	44 %
Kvinna	3590	55 %
Annan	38	1 %
(n)	6516	

B5. Ålder

<25	1829	29 %
25-34	1777	28 %
35-44	1477	23 %
45-54	858	14 %
55+	410	6 %
(n)	6348	

B6. Hur deltar du?

SFI	4 327	66 %
Gymnasiet	1 207	19 %
Inbjuden att delta	924	14 %
Annat	58	1 %
(n)	6 516	

B7. När kom du till Sverige?

2016 eller senare	2550	39 %
2015	1981	30 %
2014 eller tidigare	1924	30 %
Vet inte	61	1 %
(n)	6516	

B8. Vad tycker du om din kommun?

Bra	3063	55 %
Okej	1714	31 %
Dåligt	509	9 %
Vet inte	243	4 %
(n)	5529	

B9. Vad saknar du i din kommun?

Släkt/Vänner/Familj	19 %
Arbete	28 %
Saker att göra på fritiden	15 %
Eget boende	15 %
Butiker	9 %
Studier	7 %
Vet inte	4 %

B10. Vill du bo kvar?

Ja	3 263	59 %
Nej	903	16 %
Vet inte	1 410	25 %
(n)	5 576	

B11. Varför vill du flytta?

För att hitta arbete	35 %
För att kunna studera	14 %
Annat boende	17 %
För lite att göra	12 %
Har vänner på andra platser	6 %
Annan anledning	12 %
Vet inte	4 %

B12. Samhörighet med ursprungsland/Sverige. Skala 1–10 (1=ursprungsland, 10=Sverige)

Syrien	7,33
Afghanistan	7,35
Eritrea	7,36
Irak	7,80
Somalia	7,88
Iran	7,96
Turkiet	7,30
Övriga	6,85

B13. Hur har det blivit i Sverige jämfört med ursprungslandet? Skala -2 till +2 (0=samma som i ursprungslandet)

Ekonomiska villkor	0,77
Boende	0,50
Arbete	-0,03
Hälso- & sjukvård	0,72
Sport och deltagande i föreningar	0,85
Bättre utbildningsmöjligheter	1,40
Yttrandesfrihet i jämförelse med ursprungslandet	1,57
Frihet att fatta egna livsval	1,34
Självbestämmande över val av livspartner/giftermål	1,04
Möjlighet att göra sin röst hörd (rösta, påverka, uttrycka sin åsikt)	1,35

B14. Hur har dina förväntningar på det svenska samhället infriats? Skala -2 till +2 (0=varken eller)

Kontakter med det svenska samhället	0,51
Kontakter med den egna etniska gruppen	0,42
Möjlighet att praktisera sin religion	1,00
Att lära sig svenska språket	1,27
Att lära sig om de lagar och regler som gäller i Sverige	1,20

B15. Är det lätt att träffa svenskar?

Ja	2731	50 %
Nej	2021	37 %
Vet inte	712	13 %
(n)	5464	

B16. Känner du dig hemma i Sverige?

Ja, mycket	3282	57 %
Ja, lite	1880	32 %
Nej, inte alls	373	6 %
Vet inte	273	5 %
(n)	5808	

B17. Jag känner mig ofta ensam i Sverige

Sant	1409	25 %
Delvis sant	2147	38 %
Inte alls sant	1796	32 %
Vet inte	323	6 %
(n)	5675	

B18. Frihet och kontroll över sitt liv.
Skala 1–10 (1=ingen valfrihet, 10=total valfrihet)

Syrien	7,77
Afghanistan	7,19
Eritrea	8,45
Irak	7,81
Somalia	8,18
Iran	7,82
Turkiet	8,09
Övriga	7,61

B19. Tillfredsställd med sitt liv.
Skala 1-10 (1=Helt otillfredsställd, 10=helt tillfredsställd)

Syrien	6,36
Afghanistan	6,37
Eritrea	7,67
Irak	6,89
Somalia	8,69
Iran	7,23
Turkiet	6,51
Övriga	6,93

B20. Tillfredsställd med sin finansiella situation.
Skala 1-10.(1=Helt otillfredsställd, 10=helt tillfredsställd)

Syrien	4,26
Afghanistan	4,92
Eritrea	5,71
Irak	5,39
Somalia	7,49
Iran	6,01
Turkiet	5,62
Övriga	5,45
Snitt totalpopulation	4,98

B21. Hur trygg känner du dig idag?
(Procent som svarat ganska/väldigt trygg på en 4 gradig skala)

Syrien	90 %
Afghanistan	79 %
Eritrea	78 %
Irak	83 %
Somalia	81 %
Iran	84 %
Turkiet	84 %
Övriga	78 %

B22. Vetenskap och teknologi. Skala 1-10 (10=håller med fullständigt)

Världen är bättre på grund av vetenskap och teknologi	7,80
Vetenskap och teknologi gör våra liv mer hälsosamma, enklare och mer bekväma	7,80
Det kommer finnas fler möjligheter för nästa generation tack vare vetenskap och teknologi	7,90

B23. Har du gjort något av följande för din säkerhet?

	Ja	Nej
Inte burit på mycket pengar	23 %	59 %
Undvikit att gå ut på kvällarna	33 %	54 %
Burit kniv/pistol/annat vapen	3 %	85 %

B24. Under de senaste 12 månaderna, har du eller din familj:

a. Inte haft något att äta

Ofta	246	6 %
Ibland	506	12 %
Sällan	540	13 %
Aldrig	2 507	61 %
Vet inte	298	7 %
(n)	4 097	

b. Känt sig otrygg i sitt hem?

Ofta	307	8 %
Ibland	603	15 %
Sällan	544	14 %
Aldrig	2257	56 %
Vet inte	316	8 %
(n)	4 027	

c. Inte haft medicin eller behandling som behövts?

Ofta	400	10 %
Ibland	696	17 %
Sällan	556	14 %
Aldrig	2 072	51 %
Vet inte	318	8 %
(n)	4 042	

d. Inte haft en inkomst?

Ofta	349	9 %
Ibland	661	17 %
Sällan	645	16 %
Aldrig	1 933	49 %
Vet inte	386	10 %
(n)	3 974	

e. Inte haft tak över huvudet?

Ofta	290	7 %
Ibland	331	8 %
Sällan	257	6 %
Aldrig	2 743	68 %
Vet inte	387	10 %
(n)	4 008	

B25. Det är en plikt mot samhället att arbeta.

Håller helt med	2 562	60 %
Håller med	1 124	26 %
Håller inte med	96	2 %
Håller inte med alls	69	10 %
Vet inte	406	
(n)	4 257	

B26. För närvarande anställd.

Ja	1067	19 %
Nej	4211	77 %
Vet inte	214	4 %
(n)	5492	

B27. Vilka möjligheter ser du för Sverige i framtiden?

	Stora	Varken eller	Små
Teknologiutveckling	77 %	6 %	4 %
Ungas ansvarstagande	63 %	12 %	11 %
Globalisering	47 %	14 %	7 %
Kommunikation, sociala medier	63 %	13 %	7 %
Migration	28 %	19 %	19 %
Ökade mänskliga rättigheter	62 %	11 %	8 %
Integration	55 %	13 %	11 %

B28. Vilka hot ser du för Sverige i framtiden?

	Stora	Varken eller	Små
Miljön/Klimatet	25 %	20 %	25 %
Krig	21 %	14 %	24 %
Avsaknad av ansvarrstagande	26 %	18 %	24 %
Arbetslöshet	41 %	15 %	23 %
Befolkningsökning	17 %	26 %	26 %
För få vill arbeta	35 %	17 %	20 %
Orättvisa	37 %	17 %	19 %
Xenofobi/Rasism	49 %	11 %	16 %
Populism	29 %	16 %	15 %
Kriminalitet	49 %	11 %	18 %
Migration	19 %	23 %	22 %

BILAGA 2.

Variabler, mått och kodning för regressionsanalyserna

Variable	Question	Coding
INDICATORS OF SUBJECTIVE INTEGRATION		
Feeling at home in Sweden	Do you feel at home in Sweden?	Yes, very much at home (1)/ Yes just a little bit, or No not at all (0)
National identity	As a migrant you have a lot of new things to decide about in your new country. Do you feel most akin /connected to the country you come from or to Sweden?	Closer to country of origin (0)/ To Sweden (10)
National pride	How proud are you to be Swedish? How proud are you of your country of origin?	8-point combined scale (Proud of being Swedish 1-4, plus Not proud of country of origin)
CONTROLS		
Sex (Male)	R's sex	Male (1), female (0)
Age	When were you born?	Years
Marital status	Are you currently...	Married/living together as married (1), else (0)
Length of residency	When did you arrive in Sweden?	Years 2007-2018
Citizenship (Swedish)	Are you a Swedish citizen?	
Type of religion (Muslim)	Do you belong to a religion or religious denomination?	Muslim (1), else (0)
HUMAN AND ECONOMIC CAPITAL		
Education (Low>High)	What is the highest educational level that you have attained?	No education (0) to Doctoral or equivalent (8).
Swedish language	During your time in Sweden, have your expectations been met with regards to the following: Learning the Swedish language	From 'Not at all' (1) to Very well (5)
Household savings (Low>High)	During the past year, did your family do any of the following?	Spent savings and borrowed money (1), Spent some savings (2), Just got by (3), Saved money (4).

Employment status (In work)	Are you employed?	Yes FT, PT or self- employed (1), else (0)
Economic benefit	How do you think it has been in Sweden compared to the country you came from? Your economic conditions	Not much improvement (1) to Significant improvement (4)
Financial satisfaction	How satisfied are you with the financial situation of your household?	Completely dissatisfied (0)/ Completely satisfied (1)
Relative economic mobility	Comparing your standard of living with your parents' standard of living when they were about your age, would you say that you are ...	Worseoff(1), about the same (2), or better off (3)
SOCIAL AND POLITICAL CAPITAL		
Adapt to Swedish society	Do you think it is difficult to adapt to the laws and norms that exist in Sweden?	Very difficult (1)/Very easy (10)
Particularized trust	I'd like to ask you how much you trust people from various groups. Could you tell me for each whether you trust people from this group? Your family? Your neighborhood? People you know personally?	Completely (4), somewhat (3), not very much (2) or not at all (1). 12-point additive scale.
Generalized trust	I'd like to ask you how much you trust people from various groups. Could you tell me for each whether you trust people from this group? People you meet for the first time? People of another nationality? People of another religion?	Completely (4), somewhat (3), not very much (2) or not at all (1). 12-point additive scale.
Contact with Swedish society	During your time in Sweden, have your expectations been met with regards to the following: Contacts with Swedish society	From 'Not at all' (1) to Very well (5)
Swedish social networks	Do you think it's easy to meet Swedes?	No (0), Yes (1)
Voluntary organizations	Now I am going to read off a list of voluntary organizations. For each organization, could you tell me whether you are...	Not a member (0), an inactive member (1) or an active member (2)
Feelings of security	Could you tell me how secure do you feel these days?	Not very secure (1) to very secure (4)

Source: The World Values Survey (MWVS-7) survey of Swedish migrants.